IOANNIS YAÑEZ Parladorij Iurisperiti in Regio Vallisoletano Prætorio Aduocati, Rerũ quotidianarum liber singularis siue vnus.

Opus tum acutum & elegans, tum vtile et Iuris studiosis in primis profi-cuum; nuncq; primùm in lucem edi-tum.

21789
nº R.: 15449

D. Gaspar Sr de Quemada, Grand

BIBLIOTECA DE LA FACULTAD DE DERECHO SEVILLA

VALLISOLETI.

Apud Didacum Ferdinandium à Corduba.

Typographum Regium.

Anno. 1579.

Cum priuilegio.

Autoris proteſtatio.

HAEC, quæq; vnquam ſcripſerimus, dixerimus ue, atq; adeò cogitauerimus, catholicæ ac ſacro ſanctę Romanæ Eccleſiæ calculo correctioniq; ſpõte libenterque ſubmittimus. Fidẽ enim illam, quam Deo (ipſius beneficio maximo) in ſacro Baptiſmate dedimus, profeſsiq; ſumus, hæreticorũ hæreſes omnes atque inſanias diris carminibus execrãtes, nunquam prodituros, ſed ſanctam & inuiolatam in perpetuum ſeruaturos, & ad ipſos vſq; cineres pro aris & focis (vt aiunt) propugnaturos: terque quaterque teſtamur.

YO Iuan Gallo de Andrada Secretario del Conſejo de ſu Mageſtad doy fee, que los ſeñores del auiendo viſto el libro hecho por el licenciado Yañez de Parladoyro intitulado, Rerum quotidianarum: le taſſaron en dos reales y medio en papel, y en eſte precio le dieron licencia para lo poder vender. con que primero que ſe vẽda, ſe pongá enel dicho libro las erratas, y eſta taſſa al principio del. Y para que della conſte, lo firme de mi nombre, en Madrid à diez y ſiete dias del mes de Iunio del año, mil y quinientos y ſetenta y tres.

Iuan Gallo
de Andrada.

DON Philippe, por la gracia de Dios Rey de Caſtilla, de Leon, de Aragon, de las dos Sicilias, de Hieruſalem, de Nauarra, de Granada, de Toledo, de Valencia, de Galizia, de Mallorcas, de Seuilla, de Cerdeña, de Cordoua, de Corcega, de Murcia, de Iaen, de los Algarues, de Algezira, de Gibraltar, Duque de Milan, Cõde de Flãdes y de Tirol. &c. Por quanto por parte de vos el licenciado Yañez de Parladoyro, nos fue fecha relacion diziẽdo, que vos queriades imprimir vn libro, que auiades compueſto, intitulado Rerum quotidianarum, que era obra muy vtil y prouechoſa. Atento lo qual, y lo mucho que en el auiades trabajado, nos ſuplicaſtes os dieſſemos licẽcia y facultad para que lo pudieſſedes imprimir y vẽder, o como la nueſtra merced fueſſe. Lo qual viſto por los del nueſtro conſejo; y como en el dicho libro ſe hizierõ las diligencias q̃ la pragmatica por nos agora nueuamente hecha diſpone: fue acordado q̃ deuiamos mãdar dar eſta nueſtra carta en la dicha razon, y nos tuuimos lo por biẽ. Por la qual vos damos licẽcia y facultad para q̃ por eſta vez vos el dicho licẽciado Yañez de Parladoyro, o quien vñro poder para ello ouiere, podays imprimir el dicho libro ſin que por ello cayays ni incurrays en pena alguna. Y mandamos que deſpues de impreſſo no ſe pueda vender ni vẽda ſin que primero ſe traya al nueſtro conſejo juntamente con el original que fue viſto, q̃ va rubricado y firmado de Iuan Gallo de Andrada nueſtro eſcriuano de camara de los q̃ reſiden en el nueſtro cõſejo, para q̃ la dicha impreſsiõ ſe vea ſi eſta cõforme a el, y ſe de li-

BIBLIOTECA DE LA FACULTAD DE DERECHO SEVILLA

cencia para lo poder vẽder, y se tasse el precio a que se ouiere de vender cada pliego del. So pena de caer & incurrir en las penas contenidas en la dicha pragmatica y leyes de nuestros reynos; y mas dela nuestra merced, y de diez mil marauedis para la nuestra camara. Dada en Madrid a veynte y ocho dias del mes de Septiembre de mil y quinientos y setenta años.

D. Car. Segunti.

El licenciado Atiença. | El licenciado Iuan Thomas.

El licenciado don Antonio de Padilla. Redin. | El doctor | El doctor Francisco de Villafañez.

Yo Iuan Gallo de Andrada escriuano de camara de su Mageſtad la fize escriuir por su mãdado, cõ acuerdo de los del su Consejo.

Registrada. Iorge de Olaal de Vergara.

Por chanciller Iorge de Olaal de Vergara.

Andreas Gomezius de Arze Pontificij Iuris Baccalaureus ad studiosum lectorem.

HActenus abticuit referans pia Iuris Romani
turba, duce insignidum caret illa nouo.
Ast imitata patrem, serpens ceu vere iuuenti,
attollit gaudens iam caput è tenebris.
Aurea nam Hesperijs præfulgent sæcula nostris:
Rege sub hoc tanto, Præside & egregio.
Ergo alios inter tot Parladorius, alto
ingenio varias (crede) recludit opes.
Vnde frequens rerum pulchrè dignoscitur vsus,
quas Forus admittit, Causidiciq; notant.
Indica non tanti fiet tibi gemma valoris,
quanti si paruo quæ damus ære legas.

Liber lectorem carmine alloquitur.

ME primum fœtũ, experimentaq; prima parẽtis
AEqua fronte legas, lector amice precor.
Perlege quodcunq; est, quid nam legisse nocebit?
Forsitan hîc aliquid, quod iuuet, esse potest.
Sum paruus sanè; at maiores pondere vinco:
Sic auri siliquæ cedit & æris onus.
Vt maria, ac terras, atque omne, quod extat in orbe
Monstrare breuiter picta tabella solet:
Sic etiam paucis his chartis indico quanti
Autoris dotes, ingenium, arsq; valent.
AEtatis septem vix lustra peregerat autor,
Atq; tamen vincit dogmata docta senum.
Hîcars dicendi, Iurisq; peritia certant:
Ambiguum satis est, vltra aliam superet.
Me Momus visit, Veneri qui neq; pepercit:
Obstupuit cernens cuncta carere nota.

Bibliopolæ ad emptorem hexastichon.

Mercari dubitas? non cernis lumine claro
Quàm vili pretio commoda quanta pares?
Plusue minus quatuor numis Regalibus iste
Constabit: paruo grandia sæpè licent.
Atq; hæc quotquot sint, cũ fœnore credere credas:
Hic tibi nam semper multiplicata dabit.

ILLVSTRISSIMO, IVXTAQVE AMPLISSIMO viro D. Didaco Couarruuias à Leyua Segobiensi Episcopo, summoq; magni Philippi Hispaniarum Regis Senatui Præfecto, Ioãnes Yañez Parladorius Iurisperitus

S. P. D.

INON tua nota esset omnibus cùm virtus, tum humanitas: verendum mihi esset (Præsul illustrissime, Præfecteque amplissime) ne dum tuam ipse inire gratiã studeo, inuidiam mihi ex diuerso conflarem: qui te nullo omnino nomine, nullaque omnino ex parte demeritũ ausus fuerim opusculi nostri patronum deligere: quique nihilum doctus ab eruditissimo, humilis ab eminentissimo, obscurus autor à nobilissimo memoratissimoq; suppetias optẽ. Verùm audacia hæc nostra (pater ornatissime) non inhonestas omnino cõsilijsui causas habet. Etenim cùm sis ipse Iurisprudẽtiæ columẽ, cùm sis Iurisperitorũ specimen, sis deniq; omniũ bonarũ literarum decus & ornamentum: cui quæso ingenij monumẽta cõmẽdari vel meliùs possunt, vel potiori iure debent, quàm tibi? Sanè vt est Græcus ille versiculus, quo Softratus Philosophus vitã sibi à Cæsare impe-

trauit Augusto. Sophi, sophoys soziſin ân ôsin sophi. Enimuero postquam illam felicem scribendi suscepisti prouinciam; tot, tamq; doctissmis, iuxtàque elegantissimis editis voluminibus, ita mirum in modum hanc nostram iuris disciplinam eluci-dasti, ac perinde decorasti: vt tibi eam non minorem gratiam debere fatendum sit, quàm prisco illi Cnæo Flauio, qui Ius Ciuile quondam per multa sæcula abditum, solisq; Pontificibus notum, in publicum vulgauit. Proin tantum Iurisperiti tibi tribuimus, sic in tuas sentẽtias pedibus imus omnes, vt quidquid vel candidati in scholis dictitent, vel togati in foro differamus, id tibi vni ceu ex Tripode dictum (quod aiunt) acceptum ferre non grauemur. Itaque omnia Hispaniarum gymnasia, omnia Hispaniarum fora, prætoriaq; (externa idem puto) nihil aliud ferè, quàm istud tuum felicissimum Couuarruuias nomen personãt: vt sanè, si hoc è medio tollas, quod nulla vnquam sæcula tollent, futurum sit, vt & illa muta, & nos reddamur elingues. Sed neque immeritò hic tantus tibi à nobis (viriam plissime) irrogatur honos. Etenim nescio quo pacto incredibili quadam, ac tantùm non diuina eruditione commentarios illos tuos absoluisti, vt nihil sit in Iure, siue id sit Ciuile, siue Pontificium, siue Regium, vel scitu dignum, vel eruditione præclarum, vel ex vsu ac vtilitate commendandum, quod tuus ille acutissimus simulque accuratissimus nõ attigerit stylus: nihil sit tam arduum, tam difficile, tãque profundum, quod acerrimi ingenij altitudine non expedieris, non explanaueris, non demum planissimũ effeceris. Mirum, vt in hoc latissimo Iuris cãpo, ac quodã quinto (pene dixerim) labyrintho, ni-

nihil te fugiat, nihil te fallat, vt omnia calleas, omnia teneas, omnia tanquã in præsenti prõptuario habere videaris. Mirum, quo acumine quæras, quanta copia & elegantia confirmes, quãta doctrina & eruditione dissoluas. Illud verò tum maximum, tũ vtilissimum, quòd ex ista Iuris sylua tot scriptorũ, tot opinionum, tot denique voluminum varietate confusa, ita omnes flosculos tanquam decerpsisti: vt in istis tuis locupletissimis commẽtarijs nihil sit non pulchrum, nihil sit non vtilissimũ, nihil sit non maxima laude dignum. Adhæc, vt qui longum per tẽpus Regio munere iuridicundo præfuisti: adiecisti tu exactam valde, ac fidelissimam rei forensis experientiam; nimirum, vt nihil deesset, ex quo istæ tuæ felices lucubrationes cõmendari non possent. Tum enim, vt Quintilianus inquit, dignum operæpretiũ tenuit, cùm inter se congruunt præcepta & experimenta. Iam sacræ Theologiæ, politiorisq; literaturæ studia, cùm res postulat, tãtam eruditionem ostẽdis: vt in vnaquaq; solùm laborasse videaris. Deniq; ita illum disciplinarũm circulum orbemq; (vt dicitur) absoluisti, vt te omnigenæ eruditionis ac doctrinæ parentem, & (quod Græci vno verbo exprimũt) polymathin appellare rectè possimus. Meritò igitur te præ cæteris celebramus autoribus, meritò te præ cæteris versamur in manibus: nullus enim adhuc extitit (vt mea fert opinio) qui perinde omnes eruditionis numeros simul impleuerit. Est aliquis iuris scientia insignis, sed barbarie maximè sordet: volat alius ingenij velocitate, at subinde tanquã aura mutatur: nitet ille verborum, politioris q; literaturæ elegantia; verùm vsus forensis omnino expers omnem gratiam perdidit: persequũtur alij copiosè quæ tractant,

ctant,ſed cõfundentes omnia Andabatarũ more pu gnant. Tu verò contrà (præter ſyncera cãdidiſsimi animi documẽta pietatẽ chriſtianã vbiq; maximè ſpirãtia,ſine qua certũ eſt fruſtrà eſſe quidquid vel docetur,vel ediſcitur) ita iuris cognitionẽ cum politiori literatura,Iuriſprudentiã cũ Theologia,præcepta cũ experimentis coniunxiſti: vt mehercle neſciã, iuris neſciẽtia,an orationis dignitas,variarũ rerũ artiumq; cognitio,an doctrinæ maieſtas,quę cui præſtet,& maiori laude digna videatur. Proin(ſi fas eſt cæco de coloribus iudicare) vt tu quidẽ veteres illos Bartolos Baldosq; Iuriſperitiæ profunditate, recẽtioreſq; iſtos Alciatos & Tiraquellos omnigena eruditione aut ſuperas,aut certè exęquas: ita(meæ quidẽ ſententia) vtroſq; ingenij acumine ac perſpicuitate facilè vincis. Deũ immortalem, vt tu Iuriſconſultorum abdita calles,vt illis veros ſenſus reſtituis,vt interpretum varias & diſſentientes ſentẽtias concilias,vt falſas & à veritate alienas facilè refellis, vt confuſam illam & turbulentam opinionum colluuiem in limpidiſsimos riuos deducis,ac ita obſcuriſsima quæq; mẽbratim explicas, vt vel cæco quidẽ apparere valeant. Deniq; ita es acutus ſimul & elegãs,copioſus pariter & apertꝰ;vt tu quidẽ fato quodã iuri interpretando natus eſſe videaris. Sed quid ego ago? an dũ audaciam meã excuſare intendo, in tuas laudes prolapſus panegyricũ tibi canere inſtituo? Sed nihil minus,pater ornatiſsime; nõ quidem quòd materia deſit,locupletiorẽ enim tu (qui tuarũ virtutũ es cumulus) præſtitiſſes, quàm Plinio Traianus,quàm cuiquã vnquã pręſtitit aliquis: ſed tũ quia te nihil huiuſcemodi præconijs moueri ſuſpicor; quò enim quiſq; dignior eſt qui laudetur, hòc minꝰ

lau-

laudari ſe gaudet: tuni quia,vt Valerius rectè inquit, publicè cõſecrata virtus priuata laudatione nõ indiget. Satis autẽ ſatis tuã laudatã cõſtat eſſe virtutẽ, qui præter totius Hiſpanię,imò vniuerſi Chriſtiani orbis encomiũ; Regis quoq; noſtri opti. maxi. eulogio ſis ipſe probatus: qui te nõ quidẽ gratia, nõ fauore; ſed propter raras animi tui dotes inſignium antè Epiſcopiorũ dignitate decoratũ,nunc in hũc ſupremũ Præfecturę Magiſtratũ euexerit. Ex quo cũ vniuerſæ Hiſpaniæ,atq; adeò tot prouincijs, quę illi parẽt; tũ doctis viris omnibus congratulandum eſt: te enim ſoſpite & illæ futuræ ſunt felices,ac indies magis magiſq; proſperabũtur; hos verò haud dubiũ eſt alterũ in te habituros eſſe Mœcenatẽ. Fieri enim nõ poteſt, quin vir doctiſsimus,idemq; humaniſsimus doctorũ virorũ rationẽ non habeat. Philippo autẽ ipſi maximæ habẽdæ ſunt gratiæ,qui prudens prudẽter prudentiſsimũ ſapiẽtiſsimumq;,ac vndiquaq; integerrimũ ſuo lateri aſſuerit virũ. Bene enim diuinus ille Plato ſcriptũ reliquit: Tum demũ orbem terrarũ beatũ futurum, cùm aut ſapiẽtes regnare, aut reges ſapere cœpiſſent. Regnat enim (regnetq; multa per ſecula felix) Rex ſapiens, qui talẽ ſibi omni ſapiẽtia, omni virtute ac cãdore prædituũ, omnibuſq; numeris abſolutũ anteſeſſorẽ ſelegit: cuiꝰ monitis atq; cõſilijs ductus nõ poteſt nõ ſapiẽter ac feliciter tot ſibi diuino numine cõmiſſas gubernare Prouincias. Nequaquã igitur (Pręſes inclyte) eſt mihi cordi tuã publicè cõſecratã laudare virtutẽ (nã Solẽ facibus illuminare quid attinet) ſed audacię noſtrę cauſas, vel tãtũ tibi probare. Cũ enim literatia [illegible] debeãt, rurſuſq; tu eis nõ parũ, illa[illegible] mũ humanarũ rerũ faſtigiũ euexerũ[illegible]

literæ ipſę poſſe videntur, vt illarum patrocinium ſuſcipias, vt illarum partes pro virili defendas, vt nos omnino culpandi non videamur, ſi hunc tãtum cõceperimus animum, vt tibi opuſculũ noſtrum dicare auſi fuerimus. At ſi fuerant hæc ita edocta, vt vel ex minima parte tanto patrono reſponderent. Hîc (pater humaniſsime) nihil eſt, quod excuſem; nihil eſt, quod cauſari poſsim: hîc nihil, niſi in tua tãtum humanitate ſperare licet. Neque enim ſum mihi in hac parte ſuffenus; agnoſco ingenij exiguitatem, agnoſco doctrinæ inopiam, illudq; tãtùm cum Socrate fateor ſcire, me nihil ſcire. Hîc igitur tua me duntaxat exhilarat humanitas, quę vt eſt profundiſsima, non omnino diffido hoſce noſtros conatus non aſpernaturam, ſed boni conſulturam potiùs. Illud quoque me reficit, quòd hæc noſtra, qualiacũque ſunt, ex tuis illis doctiſsimis cõmẽtarijs, ex tuis illis vberrimis doctrinæ fontibus exhauſta & deriuata vidẽtur. (tantũ enim ſemper tibi tribuimus, ita egregiè tuam doctrinam vbiq; ſuſpeximus: vt nihil ferè noſtro operi cõuenire iudicauerimus, niſi quod ex tua illa illuſtri & copioſa prodiret officina, niſi quod te teſte etiam cum honoris præfatione citato probandum duxerimus.) vt ſanè, ſi non prolem legitimam; liberum tamen nothum & degenerem, parentiq; longè diſsimilem agnoſcere naturæ iure impellente tuæ celſitudinis cogatur humanitas. Vale macte virtute pater, omnis doctrinæ omniſq; eruditionis ſpecimen, Hiſpaniæq; noſtræ vt columẽ, ita & ornamẽtum maximum; ac libellum, autoremq; tua ſumma ope indigentem maximè ſubleuare non deſinas. Vale iterum.

Bar-

Bartholomæi Yañez Parlado rij Iuris Pontificij ſacris initiati in germani fratris opuſculum Epigramma.

CEu paruo in ſpeculo reflexo lumine viſus
Magnarum rerum cernitur efficies:
Sic etiam exiguo, frater, paruoq; libello
Viſitur ingenium fertile, & acre tuum.
Quid dicam, vt nodos, legumq; ænigmata ſoluis?
Quàm plana in primis ardua quæq; facis?
Magnorum autorum papæ vt commenta refellis:
Apparent ferulæ cuncta ſubeſſe tuæ.
Vah eſt quanta tuis, qualisq; melodia dictis:
Aut Marcum, aut Fabium dicere quiſq; putet.
Tantus es, & talis demum (me iudice) frater.
Vt te mirari poſsit & ipſe Cyclops.
Ex cauda vulpes, vt vulgò dicitur: ergo
Quimus ita ex iſto te iudicare libro.
Eſt ſuſpecta fratris laus, at nil mouerit hoc me;
nam pro mille liber teſtibus vnus erit.
Inuidus ergo nihil, nihil hîc poſtica nocebit
Sanna: priùs pereas inuide; quàm noceas.

Elenchus capitum, quæ hoc opere continentur.

Proœmium.

DE vſucapionibus,& temporalibus præſcriptionibus,ad interpretationem.l.6.titul.15.lib.4. Compil.Ordinamentiq; noui.c.1.

Quid aduocatis in ſuſcipiẽdis cauſis ſpectãdũ ſit.c.2.

Annuo reditu vẽdito,quonam in loco vectigal, ſeu (vt vulgò dicitur) *alcabala* ſolui debeat. Et in ſumma tota vectigalium materia, ad noſtrarum Regiarum legum interpretationem, copioſa quadã breuitate perſtringitur. c, 3.

Quid inter dominium,& proprietatẽ interſit. c. 4.

An petitio hæreditatis detur aduerſus titulo poſſidentem.c.5.

Vtrum is,qui aliquid faciendum promiſit, ſit cogẽdus præciſè vt faciat;vel an potiùs præſtando id, quod intereſt,liberetur. Indiuiduorum quoq; ratio tum nouè,tũ acutè & breuiter exponitur.c.6.

An vnici filij pater poſsit facere prælegatum,ſeu (vt vulgò loquuntur) meliorationem bonorum ſuorum in fauorem deſcendentium. c. 7.

Quemadmodum is,qui habita fide pretij vendidit, ſibi proſpicere poſsit aduerſus cæteros emptoris creditores.c.8.

Poſſeſsio quare momentanea dicatur:et an ſit vna, an duplex.c. 9.

Notantur aliquot partim iudicum,partim aduocatorum circa poſſeſsionem lapſus.c.10.

Quemadmodum lex Falcidia,& Senatuſconſultum Trebellianum hodie locum habeant, & cum legibus Regijs conueniant. c. 11.

Minore matrimonium contrahente, an curatoris finiatur officium.c.12.

Ferire pactum,cur ita dicatur,ad interpretationem tex.in.l.1.ff.de cenſibus.c. 13.

Litis conteſtatio quare ita dicatur.c.14.

Seruitus altiùs tollendi,cur ita appelletur.c.15.

Cautio,qua poſsit clericus vti in filia ſpuria dotanda.capit.16.

De pœna palinodiæ cantandæ,ad.l.2.titul.15.lib.9. Compil.cap. 17.

Quemadmodum legata diſtribuenda ſint, quando teſtator vltra tertiam & quintam bonorum partẽ legauit.c.18.

Filius,qui patris rem geſsit, vtrum patre defuncto mercedem petere poſsit.c. 19.

An pro reo, qui criminis cauſa abſens eſt,procurator,defenſorue,ſeu excuſator admittatur.c.20.

Læſæ maieſtatis rei ædes quare aratro exarentur, ſaleq; deinde aſpergantur.c. 21.

IOANNIS YANEZ Parladorij Iurisperiti, in Regio Vallisoletano Prætorio Aduocati, Rerum quotidianarum, Proœmium.

POMPONIVS Iurisconsultus, (cuius quãta fuerit prudẽtia, Digestorum volumina satis demonstrant) scribit cõstare Ius nõ posse, nisi sit aliquis Iurisperitus, per quem possit quotidie in melius produci. Et rectè ille quidẽ: cùm quia nõ possũt Leges omnino articulos omnes, difficultatesq; vnà dissoluere, quin plerunq; vsu venire solet, vt dubitationis vnius tollendæ gratia innumerabiles aliæ Lernæi capitis instar suboriantur: tum quia Legum ea videtur esse conditio & quasi indoles, vt nunquam in eodem statu eodemq; tenore persistant. Perinde enim ac fluuiorũ proprium est, vt eundem alueum nunquã perpetuò retineant, sed nunc huc, nũc illuc, per singulos ferè annos oberrent: æquè etiam & Leges eadem instabilitate fluctuare, subinde videmus: quippe cùm secundùm varietatem temporum constitutiones quoque varientur humanæ: naturæ id scilicet varietate efficiente, quæ (vt noster Iustinianus inquit) alias atq; alias semper conatur edere formas. Itaque quod de

L. 2. §. Post originem. ff. de orig. iur.

L. Nõ possunt ff. de legib.

Lib. 2. Orato. inſtit. c. 15.

Rhetorice Quintilianus ſcribit, idem & nos de Iure enũtiare rectè poſſumus, latè fuſum eſſe opus & multiplex, & propè quotidie nouũ, & de quo nunquâm dicta erunt omnia. Igitur vt talibus Legum difficultatibus multifariam ſcaturientibus cõſulatur, appareret (vt Pomponius ait) recentiorum quoq; Authorũ opera auxilioq; opus eſſe. Si quis eſt verò, qui his cõtrarium ſentiat, is mihi non minùs à vero deflectere videbitur, quàm ſi abſq; arte, & præceptore vllo diſciplinam quamque aſſecuturũ ſe putet. Hinc hactenus omnia per ſæcula non temerè factum videmus, vt maximi nominis viri huic rei operam dederint: qui quidem tantum abeſt vt ob eam rem probro aliquo aſperſi fuerint, vt è cõtrario magnam ſibi laudẽ magnamq; gloriam eo nomine comparauerint. Deniq; in vnaquaq; diſciplina Authorum monumẽta maximæ vtilitatis eſſe, vel illud Plinij Iunioris elogium abundè oſtendit, dicentis, nullum eſſe librum tam malum, qui tamen aliqua ex parte prodeſſe non valeat. Quocirca nequaquam ferendum eſt depraua tum quoddam hominum genus, qui nulla quidẽ ex re magis voluptatem capere videtur, quàm ſi aliorũ opera monumẽtaq; mordeant. Indignum profectò facinus, qui cùm nihil boni facere vel nolint, vel nequeant: illud tantùm curant, vt alios à benefaciendo deterreãt. Quibus vtiq; mirum in modum cõuenit, quod Terentianus Mitio inquit: Homine imperito nũquã quidquam iniuſtius, qui niſi quod ipſe fecit, nihil rectum putat. Cùm ipſe igitur iam ab ineunte ætate totos neruos in Iuriſprudentiæ ſtudium intenderim, in eaque re partim priuatis lucubrationibus,

Lib. 3. Epiſtolarum, epiſto. ad Marcum.

In Adelph.

par

partim etiam forenſi exercitatione adiutus, inter difficiles varioſq; huius diſciplinę anfractus viderer deprehendiſſe me aliqua, quæ ad Iuriſperitorum operã iuuandam, laboremque leuandũ non mediocriter conducerent: ex officio me facturum eſſe putaui, ſi ea in lucem ederem, publicaq; facerem, neque committerem, vt ſi quid hinc vtilitatis forſan emanare poſſet, editionis defectu, obliuioniſque periret iniuria. Operi autem Rerũ quotidianarũ idcirco titulũ prætulimus: quoniam ea, quæ in eo ſcribenda ſunt, vſu quotidie venire ſolent. ex quo ſanè vel præcipuè opus ipſum cõmendatum putabamus. Huius autem argumenti exemplum à Caio Iuriſconſulto mutuati ſumus, ſub eo enim non paucos ipſum ſcripſiſſe libros legimus. In Authoribus verò citãdis parci fuimus, tum quia ſatis viſum eſt vnum aut alterũ locũ, niſi in tempore aliud re exigente, citare, vnde tanquam per filum (vt aiunt) ducamur ad globum: tũ quia illa tot allegationum turba, qua plerique ex noſtris luxuriari ſolent, magis meo iudicio vitio quàm laudi adſcribenda eſt. Nullum enim aliud cõmodũ aſportare videtur, quàm vt lectores oneret, & orationis fluxum interrumpat: tum quia veritas lucet ipſa per ſe, neque multis teſtibus indiget. Prętereà vt hîc quidem res quotidianas & foro aſſiduas tractandas ſuſcepimus, ita nõ triuiales illas quidẽ, ſed quæ ab Interpretibus, aut omnino, aut nõ ſatis tractatæ fuere: vnde maximum in Iuris ſtudioſos fructum, & nobis nõ vulgarem gratiam redundatum iri ſperabamus. Denique breuitati in hoc opere conſulere conſiliũ nobis fuit: ſiquidem, vt Iuſtinianus noſter monet,

In Proœm. Inſtitut. §. Quas ex omnibus.

melius est pauca idoneè effundere, quàm multis inutilibus homines prægrauari. Si quispiã verò hoc nostrum opus ex eo eleuare contẽderit, quòd dicat ita carptim & tanquã per satyrã scribere, facile esse: hũc ego, ne erret, moneo. longè enim aliter se res habet. Etenim vnã tantùm materiã tractandã deligere, hãc persequi, & ad extremũ ducere, etsi laudabile est: res est tamen, quæ cuiuis mediocriter docto cõtingere potest. At in multis varijsq; materijs versari, in ijsq; periculum facere, hoc ego vt arduũ, ita & omnis laudis plenum esse iudico: nisi forsan quis putat in simplici itinere frequentiùs diuerti, quàm in triuio, aut cum vno tãtùm hoste cõgredi difficilius esse, quàm cum pluribus. Illud autem vos exoratos velim, vt si aliquando aduersus Iuris interpretum opiniones, et si receptas nitar (quod interdum nobis nõ quidẽ ostentandi ingenij, sed veritatis magis asserendæ gratia faciendum erit) nequaquàm aures tãquàm aduersus syrenum cantus (vt quidam solẽt) obturetis, qua si vel illi errare tot tantiq; viri nõ potuerint: vel nos non tantũ valeamus, vt vbi illi impegerint, tutè trãsgredi possimus. Planè humani ingenij natura varia est, ac veluti figurarum maxima diuersitas, ita & ingeniorum insignis varietas. Quocirca sicuti in cibis euenire solet, vt qui tuo palato arrideat, meo insipidus sit, quiq; tuæ proficiat, meam offendat valetudinem: non aliter etiam in ingenijs contingere solet, vt quæ alijs negotiũ faciũt, alijs intellectu facillima contingant. Prętereà perinde ac casu quandoq; contingit, id vt agas, quod data opera nunquam efficere potuisses, vti est exemplo pictor ille apũd Valerium

Max.

Max. qui cùm equum ab exercitatione venientẽ, modò non viuum labore industrię suę comprehẽdisset, eius naribus adijcere cupiẽs spumas, nobilis artifex in tam paruula materia multum ac diu frustrà tenebatur. Indignatione deinde accensus, spongiam omnibus imbutam coloribus, fortè iuxta se positam, apprehendens: eam veluti corrupturus opus suum, tabulę illisit, quã fortunâ ad ipsas equi nares directã, desideriũ pictoris coẽgit explere. Itaq; quod ars adumbrare non valuit, casus imitatus est. Similiter etiã in humilioris ingenij hominibus contingit, vt non nunquam facilè consequãtur, quod pręstãtiores multo labore consequi non potuerunt. Sic Pericles vir amplissimus atq; idem sapientissimus, & Anaxagoræ doctrina ornatus, cuiusq; vis ad Olympij vsq; Iouis cognomen ascenderat (vt Valerius idem refert) diutiùs cogitando consequi nõ potuit cõsiliũ, quod ab Alcibiade puero sororis filio de improuiso excogitatum accipiens, magnis se curis exoluit. Ad hæc tẽpus rerum omnium magistrum esse constat: vnde vsu sæpiùs euenit, vt quæ longa per sæcula latuere, modò inauspicatò cõperta videamus: sicuti tormenta illa sulphuraria, typographorum itẽ pręla, & nauigantium magnetis acus, & Occidentales Indiæ, nuper inuenta, exẽplo nobis sunt. Proinde rectè dictum est illud: Quãto iuniores, tãto perspicaciores. Sed quid multis: cùm habeamus in hanc rem domesticum testimonium. Annon noster Iustinianus præcipit, nõ ex Authorũ multitudine melius & ęquius esse iudicandum, cùm possit vnius forsan & deterioris sententia multos & maiores in aliqua re superare?

Libr. 8. c. 12.

Lib. 5. c. 2.

De vẽte. iur. e nucl. §. Sed ne que.

rare? Quòd si Iustinianus, de Iurisconsultis illis prisc
cis agens, ita monet, quid nobis faciẽdum putamus,
qui cum Iureconsultis hodiernis conflictamur, lon-
gè latèque ab illis Legum armarijs dissidentibus? Hi
etenim (recentiores Iurisperitos dico) quasi in alio
rum verba iurauerint, non minùs priorum senten-
tias exosculantur, quàm Pythagoricis morem fuisse
fertur. Qui si quid in disputando affirmarent, cùm
ex eis quæreretur, cur ita esset? (aytòs éphei) id est, ip
sum dixisse Pythagoram, respondebant. Tantum o
pinio præiudicata poterat, vt sine ratione valeret au
thoritas. Itaq; nõ malè vidẽtur mihi Iurisperiti gre-
gi ouium comparandi; vti enim illæ, si qua fortè alie
na septa prorumpat, statim eòdem prosiliũt omnes:
ita isti quoq; si quis fortè dum perfunctoriè rem tra
ctat, lapsus est; cæteros omnes in idem veluti præcipi
tium affert. Quocirca rectissimè Plato præcipiebat:
episti migàr oimai dêi crinesthe, all ôy plistheitó
méllon calôs cristhesesthai. id est: Iudicandum est
secundùm scientiam, non multitudinem, quidquid
certè iudicari debet. Accedit his Quintiliani egre-
gia sententia in hæc verba: Neq; id, inquit, statim le-
genti persuasum sit, omnia quæ magni authores di-
xerint, vtique esse perfecta. Nam & labuntur aliquã-
do, & oneri cedunt, & indulgent ingeniorum suo-
rum voluptati: neque semper intendunt animum, &
nonnũquam fatigantur: cùm Ciceroni dormitare
interim Demosthenes, Horatio verò etiam Home-
rus ipse videatur. Summi erenim sunt, homines ta-
men. Hæc Quintilianus. Denique vt ex ipsis quoq;
interpretibus argumenta sumamus, inter eos com

Apud Stobæum, sermone. 43.

Lib. 10. Instit. Orat. cap. 1.

Panor. & cæteri. in. cap. 1. de

muniter conuenit, Communis opinionis vim nullã esse veritate in contrarium, vel lege aliqua, vel ratione apparente. Id quod nõ pauca Legum, Canonumque documenta significant; quæ recensere longum esset. Postremò illud rogo, oroque, vt si hîc boni aliquid fuerit, Deo Optimo Maximo (à quo bona cuncta procedunt) gratiæ habeantur. Sin verò quidquã offenderitis, quod culpæ vitioque adscribi possit, id boni consulatis: vobisque veniat in mentem, humani ingenij vim lubricam satis esse, errorique magnopere subiectam. Ac iam ad rem ipsam descendamus.

const. Sylua nupti. lib. 5. n. 8. Mathesil. de electione verioris opinionis.

De Vsucapionibus, & temporalibus præscriptionibus, ad interpretationem l. 6. tit. 15. lib. 4. Compilationis, Ordinamentique noui.

CAP. 1.

SVMMARIVM.

Vsucapio, & temporalis præscriptio longè inter sese differunt. num. 1. & 2.

Vsucapio propriè tam res soli quàm mobiles complectitur. n. 3. & 4.

VSVCAPIONVM, & temporalium præscriptionum materiã quotidianam, & foro frequentissimam esse, palam est. Enimuero nulla ferè agitatur causa, in qua non statim vsucapionum, temporaliumq; præscriptionũ quæstio incidat. Quippe cùm quidquid homines vel habeant, possideant ve, pene eo tantũ Iure tueantur. l. 1. ff. de vsuca. l. 1. ff. de adq. possess. pro inde vltro sese nobis ipsa materia commendat. l. Legaui. ff. de libera. lega. Quoniam verò apud nos in ea compilatione, & Iuris Regij enucleatione, quæ nuper magno huius Regni bono edita fuit, in titulo de præscriptio. extat quædam lex, numer. sexta, nõ modò ab ijs, quæ olim iure communi, sed etiam ab jis, quæ

quę dudum iure ipso Regio recepta erant, apertè dissentiens: operę pretium me facturum esse putaui, si illius interpretationem susciperem. Principio autem, quoniam vt Caius Iurisconsl. inquit, cuiusque rei potissima pars principium est: dispiciendum nobis erit, quę differentia sit inter vsucapionem, & temporalem præscriptionem: deinde verò ad ipsius legis Regiæ interpretationem descendemus. Inter vsucapionem igitur, & temporalem præscriptionem nõnihil interesse, nonsolũm olim, sed etiã hodie (id est, post legem vnicam de vsucapione transformandã) nihil dubij est. Semper etenim Iura his nominibus tanquàm diuersis vtuntur, sicuti intelligere licet ex l. 1. C. de communi rerum alien. l. 1. C. de seruis fugi. l. In rebus. C. de iure dot. l. Hęreditatis. C. de petit. hæredi. §. Item nobis. &. §. Ex his. Instit. per quas person. nobis adqui. l. fin. §. Sin autem. C. commu. deleg. cap. Raynutius. de testa. Denique id vel ipsa titulorum collocatione apertissimè constat, quum longo interuallo libris etiam interpositis vtrique tituli separati sint: ille in libro. 41. is alter in libro. 44. Digestorum. Adde quòd si vtrique par vis & potestas esset, non diuersis nominibus appellarentur. l. Si idem. C. de codicill. In quo igitur hæc differentia consistat, videamus. (neque miretur quispiam, si in ea re paulisper immorabimur, ni fallor enim ex huiusmodi cognitione istius materię magna ex parte intelligẽtia pendet.) Sciendum est igitur omnibus ferè Iuris interpretibus placuisse illam istorum nominum esse differentiam, quòd vsucapio

ad res mobiles, temporalis verò præscriptio ad res soli seu immobiles pertineat. Huius opinionis est. gl. in l. 3. ff. de vsucap. & in princip. Instit. de vsucap. gl. in sũma. 16. q. 3. Bar. in. l. Seruitutes. 4. ff. de seruit. Ab. & cæteri in rub. de præscrip. Balbus de prę̃scri. 1. par. q. 3. Lõgè autẽ aliter (si quid iudico) se res habet. Existimo etenim in hac distinctione Iuris interpretes illos (quod tamẽ ipsorũ pace dixerim) toto, vt aiũt, cælo errasse, ex eoq; nõ paucos eis innatos esse errores. Enimuero si omnes Leges, vel quãtulocũq; iudicio, considerauerimus: nõ obscurè intelligemus vsucapionẽ non tantùm res mobiles (vt istis placet) sed etiãres soli cõplecti: neq; minus propriè ad res soli, quã ad res mobiles referri, idq; plurima eadẽq; apertissima Iura vel conniuentibus oculis demonstrare, si nos falli atq; decipi nõ sinamus. Verùm ex multis paucas referemus. l. Eũ, qui ædes. l. Naturaliter. l. Quãuis. l. Nunquã. ff. de vsucapio. & deniq; ex omnibus ferè legibus illius tituli apparet. Ostendit etiam. l. 1. ff. de publ. in rem act. l. 1. C. de cõmu. rerum alie. §. 1. &. §. Furtiuæ. Insti. de vsucap. Quid multis? cùm id ex toto pene Iure citra negotiũ intelligere liceat: adeò vt neq; Accursius, neq; cæteri id inficiari potuerint. Verùm vt suã sententiã tueantur, aiunt, Iurisc̃onsultos in illis legibus impropriè & abusiuè locutos: & hoc quidẽ cõmento illis se legibus satisfacere putãt. Quod sanè perquàm ridiculũ est. Quis est enim tã stupidus, obtusisq; naribus, qui existimet Iurisc̃onsultos illos, qui mirum in modum Latinæ linguæ elegãtia floruerunt (sicuti ex eorũ voluminibus appãret, & testatur quoque Quintilianus, & Valla) impropriè

Quintili. li. 5.

priè atque barbarè locutos, idque non semel, sed toties, atque adeò semper, neque vnquam in illo tractatu de vsucapio. qui latè patet, proprio (vt istis placet) præscriptionis nomine vsi sint, sed semper vsucapionis? Valeant igitur interpretes ij cum suo errore: atque omnis, qui veritatem exoptat, sibi persuadeat (si cum ipsis falli noluerit) Vsucapionis nomen proprijssimè tam ad res soli, quàm mobiles referre; atque ita omnia Iura de vsucapione loquentia interpretanda esse: non vt ij interpretes, qui tantùm in re mobili accippienda esse existimarunt; qua de causa in complurium legum intellectu eos hallucinatos fuisse deprehẽdes. Nam quod existimẽt suam opinionem probari in. l. vni. C de vsucap. transf. falsum omnino est, sicuti suo loco docebimus opportunius. Prius enim nobis dispicere oportet, quid antea obtinuerit, vt postea quid noui illa lex induxerit, facilius possit ostendi. Ab ista verò communi antiquorum distinctione (ne aliorum laudẽm reticeamus) plerique omnes ex recentioribus deciuêre; & inter eos Dominus Antistes Couarru. vir sanè sine controuersia inter doctissimos doctior, Hispaniæq; nostræ decus maximum, in ea Repet. quã edidit ad regulam Possessor malæ fidei. §. vnico, primę partis.

& Val. in Proœm. eleg. li. 3.

PARAGRAPHVS PRIMVS.

Præscriptio temporis verè est exceptio quæ datur à iure, propter lapsum temporis lege definiti. n. 1. & 2.

Præscriptionis verbum latè patere, omnesque ferè exceptiones comprehendere. n. 3. & 4.

Alciati

Alciati differentia inter vſucapionem, & temporalem præſcriptionē, nouè, acutè, & verè refellitur. n. 6.

Iudex non debet habere rationem temporalis præſcrioptionis, niſi modo ab ipſo reo in ius fuerit obiecta, aliter atq; de vſucapione. n. 8.

Actionis temporalis perpetuæq; diſcrimen. n. 9.

CVM igitur illam veterum Interpretum differentiam minùs veram eſſe monſtrauerimus: conſentaneum erit, vt veram differentiam reponamus. Sed quoniam ea nulla quidem magis ex re apparere poterit, quàm ex vtriuſq; verbi definitione, cũ definitionis proprium ſit verbi ſubſtantiam demonſtrare, ſecundùm Bald. in l. 1. ff. de vſufruct. oportet vt vtriuſque verbi definitionem ſubiungamus. Vſu capionem ergo Iuriſconſul. definit. eſſe adiectionẽ vel adquiſitionem dominij per continuationẽ poſſeſſionis temporis lege difiniti. l. 3. ff. de vſucapio. Temporalis verò prę̃ſcriptio (ſi verum amamus) nihil aliud eſt, quàm exceptio ex tempore legibus definito ſubſtatiam capiens, ſicuti definiuit gl. in Sũma. 16. q. 3. cui ex antiquis ſubſcripſêre Goſredus, & Rogerius in ſummis de prę̃ſcrip. ex recentioribus verò Alciat. in rub. de prę̃ſcrip. n. 4. & Dominus Couarr. in dicta reg. 1. par. §. vnico. Quòd ſi omnes difficultates, quas Doctores aduerſus hanc definitionem machinantur, effugere velis: ita mea ſententia definire poteris, quòd Prę̃ſcriptio temporis ſit exceptio, quę datur à Iure propter lapſum tẽporis à lege definiti. Hanc verò veriſsimam eſſe difinitionem paucis mõſtrabo. Sciendum eſt enim, præſcriptionis verbum gene- 2

generaliter prolatum, tantundem ſignificare quãtũ exceptionem. l. Qui agnitis. ff. de excep. l. 3. ff. de præuarica. l. Paulus. ff de excep. l. Si maritus. §. Præſcriptiones. ff. ad legẽ Iul. de adult. l. Scio. ff. de appel. l. Prę̃ſcriptione. C. ſi cõtra ius, vel vtili. publi. l. Ita demũ. C. de procura. Quid agimus? Poſſemus ſine negotio in hanc rem ſex millia legũ allegare. Quid verò ipſa præſcriptio ab exceptione diſtet, docet Alcia. in l. Quinque pedum. C. finium regun. & Dominus Couarru. in initio illius Repetitionis, quam diximus. Cùm igitur præſcriptio nihil aliud ſit quàm exceptio, ſi temporis vel temporalis dictionem adijcias: palàm erit nihil aliud eſſe præſcriptionem temporalem, quàm exceptionem ex tempore competentem. Atque proinde Iuriſconſulti promiſcuè his verbis vtuntur, interdum præſcriptionem temporalem, exceptionem temporalem appellantes, & ècontrà, vti apparet ex. l. Creditor. &. l. An vitium. ff. de diuer. & temporal. præſcrip. l. Sancimus. C. quibus non obij. long. temp. præſcript. l. vni. C. de vſuca. transfor. l. Omnes. l. Si quis emptionis. l. fi. C. de præſcri. 30. vel 40. ann. & aliàs ſæpe. Præſcriptio igitur genus eſt, tẽporalis præſcriptio ſpecies. Aequè etiam in Iure nõ paucas alias præſcriptionum reperire licet ſpecies, vt ecce fori præſcriptionẽ. l. Si quis in conſcribẽdo. C. de pact. rei iudicatæ præſcriptionem. l. Sæpe. ff. de re iud. item peremptoriã prę̃ſcriptionem. l. Prę̃ſcriptionem. C. de excep. præſcriptionem militiæ. l. Ita demum. C. de procura. præſcriptionem mendacij. l. Præſcriptione. C. ſi contra ius, vel vtilit. publ. adde lenocinij præſcriptionem. l. Ita. C. de adult. di- 3

lato-

latoriam prę ſcriptionem. l. Si quis aduocatus. C. de exceptio. & prę ſcriptionem non petiti tutoris. l. Matres. C. ad ſe natuſcon. Tertyll. Ex quibus omnibus ſatis apertè datur intelligi, hoc verbum præſcribendi ſeu præſcriptionis latè patêre, atque nõ ſolùm ad hanc vnam temporalem prę ſcriptionem pertinere, ſed & ad reliqua exceptionum genera. Proinde contemplari licet Legiſlatores de hac temporali præſcriptione loquentes, non ſimpliciter vti hoc verbo prę ſcriptionis, ſed ſemper cum adiectione illa, tẽporis vel tẽporalis, ſicuti apparet ex. l. Longę poſſeſsionis. l. Reſcriptis. l. Si creditor. C. de diuerſ. & temporal. prę ſcriptio. l. 1. C. de ſeruis fug. l. Si vi. C. de ijs, quę vi met. cauſ. fiunt. l. Moræ. C. de rei vendica. & aliàs ſæpiſsimè. Quæ quidem omnia dilucidè demonſtrant nihil aliud temporalem præſcriptionem eſſe, quàm exceptionem ex tempore competentem. Proin mihi iſthæc magis definitio placet, quàm illa cõmuniter à Ioã. Andr. & reliquis tradita, in rub. de præſcr. & alibi dicentibus: Præſcriptionem eſſe ius quoddã ex tempore congruẽs, legum autoritate vim capiẽs, negligentibus pœnam inferens, & finem litibus imponens. Conferamus igitur vtranque definitionem, & palàm conſtabit quàm inter ſeſe longè latèq; diſtent. Vſucapionem enim diximus eſſe adquiſitionem dominij per continuationem poſſeſsionis temporis lege definiti: Tẽporalẽ verò prę ſcriptionẽ, eſſe exceptionẽ, quæ datur à Iure, propter lapſum temporis à lege definiti. Quæſo igitur, quid vna difinitio cũ altera cõuenit? nihil video: ſiquidẽ ex vſucapione, vti eius definitio ſignificat, dominiũ adipiſcimur, & conſequenter nobis actio paratur. quod etiã colligitur ex. l. 1. ff. de publi. in rem act. Cæterùm tẽporalis præſcriptio tantùm exceptionem parit, dominium vel actionem non parit: itaque in excipiendo ſuum tantùm habet officium, quippe quæ, vt eius definitio demonſtrat, ſit nihil aliud quàm exceptio ex lapſu temporis competens. id quod etiam ex alijs multis legibus comprobatur, præſertim ex. l. 1. &. 2. C. in quibus cauſ. ceſſat long. temp. præſcrip. l. Cùm hęres. ff. de diuer. & temporal. præſcrip. l. fi. C. de prę ſcrip. long. temp. l. Neque mutui. C. quibus nõ obij. long. temp. præſc. l. Si fundum. ff. de fund. dotali. l. Annus. ff. de requi. reis. l. Matres. C. ad Tertyll. l. 1. & 2. C. ſi aduerſ. credit. l. Indebiti. §. Sed etſi nummi. ff. de condi. indebi. §. Quod autem. Inſtit. de vſucap. Quibus quidem legibus, alijſque multis (quas recenſere longum eſſet) perſpicuum fit, huiuſcemodi tẽporalis præſcriptionis vim poteſtatemq; in excipiẽdo duntaxat conſiſtere: vt ſcilicet poſsit poſſeſſor actorem præſcribendo (id eſt excipiendo) repellere. Neq; vſquam profectò legem aliquam reperies prohantẽ ex temporali prę ſcriptione actionem vel dominiũ proficiſci, id quod ſemel placuiſſe video Accurſio, in. l. 1. C. ſi aduerſ. credi. præſcrip. long. temp. oppo. Qui ſi ſibi ſemper cõſtãs fuiſſet, alijq; ei cõſentirent: profectò non tam longè latèq; erraſſent. Ingenere igitur mõſtrauimus, quid inter Vſucapionẽ & tẽporalẽ præſcriptionẽ interſit. In quo video etiã laſpſum eſſe alioqui diſertiſsimum atq; perinde iuriſcõſultiſsimũ Alciatũ in. l. Quinq; pedum. C. finium regũ. & aliàs quoq;. Qui tametſi à cõmuni illa Interpre-

pretum antiquorum differentia discedat (in quo rectè ille quidem) ait tamen temporalem præscriptionem esse exceptionem, quæ ex ipsa vsucapione proficiscatur. Cuius sententiam amplectitur Dominus Præsul Couarru. in dicto. §. vnico primę partis, nu. 1. & nostras etiam Nauarrus tam doctrinę quàm virtutis rarum exemplar, in libro illo, quem Manuale nuncupauit, ca. 17. nu. 85. Mediusfidius si superiùs tradita nobis cõstant, si quas leges attulimus, rectè inspiciãtur: non ita cohærere vsucapionem & temporalem præscriptionẽ intelligemus, vt vna ex altera pẽdeat, cùm diuersam vtriusq; esse vim potestatemq;, neq; eundem habere effectum superioribus monstraueri mus. Deinde (vt iugulum petam) Alciati opinio vera esse quî potest? quandoquidem olim alia atque alia tempora vsucapioni & temporali præscriptioni præscripta fuerint, multòque breuiora spatia vsucapio sortita fuerit, quàm temporalis præscriptio. Ad de quòd etiam diuerso iure, atq; adeò distantibus sæculis vtræq; introductæ fuere, illa duodecim tabularum iure, vt apparet ex principio Instit. de vsucap. ex Cicerone li. 1. de legib. hæc verò ex Principũ Cõstitutionibus. vt ostẽdit. §. 1. Instit. de perpet. & tẽporal. actio. §. Quôd autem. Instit. de vsucapio. Quid si id, quod Alciatus scribit, verum esset: nonne semper vsucapio locum haberet, vbi temporalis præscriptio competeret? Id verò ne quidem hodie (id est, post legem vnicam de vsucap. transf.) verum esse non obscurè significat. §. Item nobis. &. §. Ex his. Instit. per quas perso nobis adqui. l. fi. C. de edicto Diui Hadr. toll. §. Quod autem. Instit. de vsucapio. & ex jis, quæ paulò

paulò pòst dicenda sunt, exactiùs apparebit. Denique si vera esset Alciati opinio, nequaquam Legislatores appellarent longi temporis præscriptionem, sed vsucapionis præscriptionem. Quę igitur inter se potestate distant, quæ effectu, quæ officio discordãt, quæ ortum diuersum habuerint, quæq; differentem temporum metam sortitæ fuerint, quæ denique nomine ipso & olim & hodie discernantur, has ita cõmine ipso & olim & hodie discernantur, has ita cõiunctas esse, vt altera ab altera pendeat, nemo meritò dicere poterit. Proin Alciati opinionem veram non esse liberè pronuntio. Ex superioribus quoque
7 notandum erit, non mediocriter peccare Interpretes, quòd hoc verbum *præscribendi*, cùm generale sit, & ad omnem exceptionem pertinens, ad hanc duntaxat temporalem exceptionem redigant ac obtrudant; cùm (vt modò monstratum est) nunquam Iurisconsulti vtantur in hac significatione hoc verbo, sine appositione illa *temporis*, vel *temporalis*. Sed neque illud minùs explodendum, quod ipsi Scriptores vsurpant, dicentes, fundum præscribere, rem præscribere. Cùm etenim præscriptio sit exceptio, atque aduersus exceptionem opponatur: minimè in hanc significationẽ accipi potest; nisi fortè rectè dicimus, rem excipere, fundum excipere. quòd si hoc aburibus abhorret, neq; minùs & illud abhorrere debet. Neque sibi quis blãdiatur ex eo, quod Imperator dixerit, actionem præscriptam. l. Si non conuitij. C. de iniurijs. & Iurisconsul. quæstionẽ præscribi. l. Quæcunq;. ff. de requi. reis. Equidem actioni vel quæstioni præscribere rectè dicimus. quocirca in passiua voce rectè actio præscripta dici potest, sicuti in si

milibus verbis videm9. Horatius: Ego cur adquirere pauca si possum, inuideor? Et alibi: Ego hæc procurare, & idoneus imperor. Et hæc quidem Interpretum vitia etiam taxãt Alciatus, Budæus, Eguinarius, Couarru. cęteriq; recentiores: tametsi & ipsi nonnũquã sui obliti, in idem vitium prolabãtur. Postremò (ne ab vsu forensi oratio nostra remota esse videatur) ex superioribus item definire possumus quęstionẽ illã, quam tractant Panor. & alij in.c. Ad aures. de præscr. & Balb. de pręscr. 1. par. q. 8. Possit ne Iudex ex suo officio repellere actorẽ, aduersus quẽ appareat ex actis tẽporalẽ pręscriptionem cõpetere: quamuis ea à reo obiecta nõ fuerit. Planè quidquid isti sentiant, opinior Iudicem nequaquàm temporalis pręscriptionis rationẽ habere debere, nisi ea à reo in iure proposita fuerit: cùm (vt paulò antè latè monstratũ est) pręscriptio temporalis nihil aliud sit, quàm exceptio: receptissimumq; sit, quoties actio ipso iure non tollitur, sed ope exceptionis, Iudicem non debere exceptione à reo nõ proposita, actorẽ expellere. glo. Bart. & cæteri. in. l. Si vnus. §. Pactus ne peteret. ff. de pactis: sed & actionẽ ipso iure per temporalem præscriptionem non tolli, sed ope exceptionis, ipsi vno ore Scriptores fatentur omnes, teste Tiraquello de retract. conuen. §. 1. n. 39 & Castello in. l. 63. Tauri. nu. 26. quod verum esse vel ipsa nominis significatio apertè demonstrat, cùm vt diximus, & sæpe dicendũ est, nihil aliud sit quàm exceptio. Ex quo intelligi potest, quid nos in vsucapione definire velimus: nã cùm vsucapio ipso iure actionem extinguat. l. Nullo. C. de rei vend. l. Neque vtilem. ff. ex quibus caus. maio.

maio. relinquitur posse eum, qui iurisdictioni præest, partes suas interponere, reoq; etiam nõ opponẽte actorem sine actione experientem repellere. Sed 9
iam ad alias differentias accingamur, si priùs tamẽ illud admonuerimus, quod mehercle ad totam hãc materiam egregiè pertinet. Sanè quasdam esse actiones perpetuas, quasdam verò temporales, neminem latère puto. Illud verò eos quoque fallere non debet, harum actionum non parem esse rationem, siquidem temporales actiones ipso iure lapsu temporis finiuntur, scilicet, etiam nõ opposita exceptione l. In omnibus. ff. de actio. & oblig. & ideo eo nomine temporalium vtuntur. Atqui perpetuę actiones ipso iure non finiuntur, sed tantùm per præscriptionem, seu mauis exceptionem longi temporis vel longissimi refelluntur; & idcirco perpetuæ nominantur. Quia si temporalis præscriptionis obiectione nõ repellantur, perpetuò duraturæ sint: sicuti dilucidè apparet ex illo titulo Instit. de perpetuis & temporalib. actio. Et hoc quoq; bellissimè animaduertit Panor. in. c. Cũ causam. nu. 10. de empt. & venditio. Sed neq; interim illud obliuiscendum erit, has temporales actiones à vsucapionum natura differre: quoniam in temporalibus actionibus, nisi toto postremo die cõpleto obligatio nõ finitur. l. In omnibus. ff. de actio. & obli. aliter atq; in vsucapionib9, in quibus dies in cœptus habetur pro cõpleto. l. In vsucapione. ff. de vsucapionib. l. In vsucapione. ff. de diuer. & tẽp. pręs. qui verus sanè illarũ legũ intellectus est, etsi in illarũ interpretatione, cùm aliàs alij variè senserint, tũ Ludouicus Charonda verisimilium lib. 3. c. 17. Vt au- 10

tẽ obiter dicamus, erit illa lex in omnibus apprimè notãda ad eas actiones temporales, quæ noſtratibus legibus Regijs introductę ſunt, veluti illa, exempto venditoque læſionis ratione competẽs, quę quatuor tantùm annos durat. l. 1. tit. 11. lib. 5. Compila. Item & ad illam retractus, quę intra nouẽ dies tantùm competit. vt in. l. 7. eiuſdem titu. æquè & ad illas, quæ famulis pro mercede, tabernarijs, & opificibus pro operis & mercibus creditis intra triennium dãtur. vt in. l. fi. tit. 15. li. 4. Compil. Etenim in his actionibus temporalibus, & alijs id genus, dicendũ eſt, ex illius legis argumento non eſſe computandum tempus de momento ad momentum, ſed neceſſe eſſe vt totus poſtremus dies compleatur. Deniq; vſucapionum, item temporalium actionum, præſcriptionumq; tẽporis, ſicuti diuerſa eſt appellatio, ita diuerſam eſſe cauſam vbiq; Iuriſconſulti ſignificant. Noſtri verò Interpretes (alioqui ſapientiſsimi) dum ea, quę diuerſa ſunt, indifferenter accipiunt, nõ ſemel miſerè cõfunduntur.

§. SECVNDVS.

Vſucapione iuſtum ſiue legitimum dominium conſequimur: contrà, temporalis præſcriptio dominium parit nullum. n. 11.

Communis illa Interpretum opinio exiſtimantium ex temporali præſcriptione vtile dominium in rebus ſoli, ex vſucapione directum in rebus mobilibus adquiri, luculenter refellitur. n. 13.

Vſucapionis & temporalis præſcriptionis rationem, non eandẽ eſſe explicatur. n. 15.

Vſucapio aduerſus eos, qui in integrum reſtitui ſolent, procedit; tem-

poris verò præſcriptio non procedit. n. 16.

Vſucapione completa ij, quibus in integrum reſtitutio datur, directa actione experiri non poſſumi: ſecus in temporali præſcriptione. n. 17.

Vſucapione pignus non tollitur, contrà pignoratitia actio præſcriptione repellitur. n. 18.

Vſucapio per litis conteſtationem non interpellatur, ſecus in tẽporali præſcriptione. n. 19.

HACTENVS in genere vſucapionis, & temporalis præſcriptionis differentiâ nõ minùs verè, quàm luculẽter aperuiſſe videmur: deinceps in
11 ſpecie alię differẽtię explicãdę nobis ſunt. Differũt præterea vſucapio & tẽporalis præſcriptio, quòd vſucapione iuſtũ legitimũq;, ſiue (vt vulgò vocant) directum dominium conſequimur, quod & ipſa vſucapionis definitio declarat: Tẽporalis verò præſcriptio, cùm ſit exceptio ex tempore competens, minimè ex ea dominium parari poteſt. Sed latiùs hæc ſententia nobis aperienda eſt. Enim verò quòd vſucapione dominium adiſpicamur, apparet ex. l. Traditionibus. C. de pact. l. 1. ff. de vſucap. l. Sequitur. §. Lana. eod. tit. l. In bello. §. Si quis ſeruum. ff. de capt. & poſtli. reuerſ. §. Aliæ. Inſtit. de act. l. Neque vtilem. ff. ex quib. cauſ. maio. l. 1. &. 2. ff. de publi. in rẽ actio. l. Nullo. C. de rei vend. Deniq; id ex toto pene Iure
12 facilè deprehẽdere licebit. Quòd autẽ de dominio legitimo, ſeu directo (vt vocant) accipiẽdũ ſit, nihil dubitandum eſt: quãdoquidem dominiũ in ea ſignificatione propriè accipiatur. l. 1. ff. ſi ager vectig. vel emph. peta. Et expreſsim ſignificãt Varronis verba

de re Rustica, qui ita inquit: In emptionibus, id est, alienationibus dominium legitimū sex ferè modis perficitur. hæreditatis iustæ aditione, mācipio, iuris cessione, vsucapione, sub corona, sub hasta emptione. Cæterùm quòd ad tēporalē præscriptionem attinet, cùm, vt diximus, & sæpe dicendum est, nihil aliud sit quā exceptio: nemo meritò inficias ibit, per eam dominium vllum adquiri non posse, neq; vtile, neq; directum. tantùm enim exceptionem parat nō actionem: quàm quidem produceret, si dominium pareret. §. Omnium. Instit. de actio. Et hanc differētiam (si quid iudico) sentit. l. fi. C. de edict. diui Had. tol. Illa enim verba, *Nisi tantum tempus effluxerit, quod possit vel possessori plenissimè securitatem super dominio præstare*, de vsucapione proculdubiò sunt accipienda. Quæ verò sequūtur, *vel ipsi, qui missus est, omnem intentionem excludere*, ad temporalem prescriptionem sunt vtiq; referenda. Igitur præscribendo, id est, excipiendo possessionem diu obtentam defendimus. l. Indebiti. §. Sed & si nummi. ff. de cond. indeb. l. 1. &. 2. C. si aduers. cred. l. Neq; mutui. C. in quibus caus. cessat long. tempo. pręs. At possessione forsan amissa, pręscriptio tēporis nihil prodest, sed vsucapione opus est. Quamobrem decepti sunt quidem Interpretes, 13
quibus placuit in rebus immobilibus ex temporali præscriptione vtile tantùm dominium, non directum proficisci: in rebus verò mobilibus per vsucapionem dominium legitimum siue directum parari. gl. cæteriq; in Auth. Nisi tricennale. C. de bonis mater. Et illic Pinellus. nu. 36. 1. par. & Iaso. in. l. Traditionibus. C. de pact. Cùm etenim vsucapione dominiū adquiratur, vsucapio verò tā res soli quā mobiles cōplectatur, vt principio ostendimus: necesse profectò est, vt tā in rebus mobilibus quā immobili b9 iuxta dominiū legitimū vsucapione adquiratur. Ecquid quæro à vobis sapiētissimi alioqui Interpretes, res soli seu immobiles cōmeruere, vt eis per vsum et lōgā possessionē dominiū directū abnegetis, quod rebus mobilibus impartiri nō dubitatis? An quia illæ viliores his sint? at cōtrà, has illæ lōgè superāt, id quod vos nō negabitis. An quia possessio in his magis propriè, quàm in illis cadat? at hoc Iurisconsulti negant. l. 1. l. Peregrè. l. Si rem mobilem. ff. de adqui. possess. Deniq; si omnes rationes, quotquot excogitare poteritis, magis in hac parte reb9 soli quā mobi libus suffragātur, quid quæso, in res soli iniurios esse pergitis? Nā quod dicitis in rebus immobilibus seu soli per præscriptionē vtilē dominiū adquiri, neq; vlla lege probatur, neq; verū esse potest, cùm, vt monstrauimus, ad excipiendū tantùm præscriptio tēporis valeat. vt omittam vtile dominiū nusquam apud Iurisconsultos legi, sed esse à vobis ementitum, & ve
14 stro Marte fabricatum; vt præter cæteros recentiores luculenter ostendit Duarenus lib. 1. dispu. ca. 17. Ex quo etiā intelligi potest, nequaquam probare nos illā alteram Martini, eiusq; fautorum opinionem; quos quidem latè referunt ac sequuntur Dominus Couuarru. in dicta regu. Malæ fidei possessor. 3. par. initio. n. 3. & Pinellus in dicta Auth. 1 par. n. 36. Ij etenim, etsi ab illa cōmuni Interpretū opinione dissentiant, in quo rectè illi quidē: aiūt tamen dominiū directū præscriptione tēporis, perinde ac vsucapione,

adquiri. Planè etsi nihil magis verũ sit, quàm dominium directum per vsum & lõgam possessionẽ in rebus immobilibus adquiri: verùm id vsucapioni, quę tam in rebus mobilibus quàm immobilibus locum habet, omnino tribuendum est, nõ temporali præscriptioni.

§. TERTIVS.

VSVCAPIO deinde ac tẽporalis præscriptio nõ eadẽ ratione, sed diuersa introductæ fuere. Vsucapio enim bono publico, simul ne dominia rerũ in incerto essent, simul vt litium finis esset aliquis, introducta fuit. l. 1. ff. de vsucap. in prin. Inst. eod. l. fi. ff. prosuo. Enim verò si vsucapionẽ missam faceremus, difficulter dominium probari posset. Cũ etenim rerũ dominium naturali possessione, id est, prima inuasione cœperit. l. 1. ff. de adqui. poss. memoria verò illius possessionis perierit; omnino dominiũ probari aliter non posset, nisi per vsucapionẽ & possessionẽ ex integro renouatam atq; repetitã. At si dominia in incerto essent, iam vides quot quãtaq; incommoda Rempublicam lacesserent, tũ propter rerum incuriam & negligentiam; nemo enim quod suum esse dubitaret, iusta cultura coleret: tũ propter litium multitudinem, quæ quotidie magis ac magis scaturire necesse esset, dum suam quisq; rem esse cõtenderet. Proinde rectè à Cicerone pro Cecinna dictum est; Fundus à patre relinqui potest: at vsucapio fundi, hoc est, finis solicitudinis, & periculum litiũ, non à patre relinquitur, sed à legibus. Hæc est igitur ratio, quare vsucapio introducta fuit. Porrò tempo-

ra

ralis prę́scriptio nõ hac quidem ratione, sed alia diuersa, scilicet, propter desidiam & negligentiam dominorum res suas petere negligẽtes, fuit introducta. l. fi. C. de annali excep. c. Vigilanti. de præscrip. l. fi. C. de edict. diui Hadri. tol. Par est enim, vt tanto tẽpore desides suæ negligentiæ ac socordiæ pœnas luant.

§. QVARTVS.

DISSIDENT quoq; vsucapio & tẽporalis præscriptio, quòd vsucapio aduersus illos, qui in integrũ restitui solent, procedit, siue ij minores sint, siue maiores. l. Nullo. C. de rei vendi. l. Ab hosti bus. C. de capt. & postli. reuers. l. Attilicinus. ff. si ser ui. vendic. l. 1. C. si aduers. vsucap. l. Etiam ei. ff. de mi
16 no. l. 2. §. Si à pupillo. ff. pro emptore. Porrò præscriptio longi temporis, decem scilicet vel viginti annorum, aduersus eos, qui restitui solent, non procedit. l. 1. & 2. cum reliquis. C. de restitu. milit. Vtrunq; autẽ proprijs rationibus. Cùm etenim vsucapio bono publico introducta sit, vt modò diximus, meritò aduersus omnes procedere debet; siquidem vtilitati publicę priuatam cedere explorati iuris est. tex. in. c. Bonæ de postul. præla. At temporalis præscriptio, cùm solùm negligentes vlciscatur & puniat; ęquum est vt ijs, qui restitutionis in integrum beneficiũ habent, nequaquam noceat, siquidẽ ij negligentię notari minimè possunt, aliqui nõ eis à iure in integrũ
17 daretur restitutio. Hinc altera singularis proficiscitur differẽtia: nõ posse eos, qui restitutionis auxilio vti possunt, vsucapione cõpleta directa actione ex-

 periri,

periri, sed priùs in integrũ restitutioné postulare de bere, vt nempe rescissoria actione sibi cõcessa experiri queant. Isthæc conclusio apparet apertissimè ex.l. Ab hostibus. C. de capt. & postli. reuers. l. Nullo. C. de rei vend. §. Rursus. Instit. de actio. Aliter atq; in tẽporali prẽscriptione, nã ea non obstãte, ij, qui in integrum restitui solent, directa actione experiri possunt, neq; restitutione vlla opus habent: obiectã enim aduersus se temporalem præscriptionem replicatione expellunt, sicuti citra negotium intelligi poterit ex.l. Ab hostibus. C. quibus non obij. long. tẽp. præscr. l. Sãcimus. C. de restit. mili. l. Neque reipublicæ. l. Quod tempore. C. eod. tit. l. Adolescentiæ. C. in quib. caus. in integ. resti. non est necessa. l. Prẽscriptione. l. Si possessio. l. Non est ignotum. C. quibus non obij. long. temp. præsc. Constat huius discrimi nis ratio, quia cùm per vsucapionem dominium adquiratur, dominiũ & actio ipso iure priori domino tollitur, & vsucapienti adquiritur, vti ex suprà dictis apparet, & itẽ ex.l. Neq; vtilem. ff. ex quibus caus. mario. Actione igitur amissa, necesse est ad in integrũ restitutionem recurratur, vt rescissoria experiri possit. Cæterùm per temporalem præscriptionẽ quũ actio ipso iure non tollatur; vt satis monstratum est suprà, & ipsummet verbum *significat*: nihil est impedimento, cur ij, qui in integrum restitui solent, statim agere nõ valeant; obiectam enim aduersus se tẽporalem præscriptionem (vt diximus) replicatione refellere possũt. Et sanè is est illarum legum & verissimus & planissimus intellectus. An verò illarũ sensum nostrates Interpretes assecuti fuerint, ipsi viderint.

Mihi enim magis est cordi legum veritatem patefacere, quàm in aliorum erroribus refellendis tempus terere.

§. QVINTVS.

INTEREST deinde inter vsucapionem & tẽporalem prẽscriptionem, quòd pignus vsucapione nõ tollitur. l. Vsucapio pignoris. ff. de pignori. l. 2. ff. pro hæred. l. Cùm postulassem. §. fi. ff. de damn. infect. Quas quidẽ leges, cùm in vsucapione loquantur, nihil dubij est, tã in rebus soli quàm mobilibus locũ habere: tametsi Accursius, & cæteri Interpretes in mobilibus solũ accipiẽdas duxerint, sua scilicet opinione decepti, quòd vsucapionem ad res dũtaxat
18 mobiles pertinere falsò putauerint. Verùm in temporali prælcriptione diuersum est: longi enim temporis præscriptio pignus repellit. l. 1. & 2. C. si aduer. credit. long. temp. præscr. opp. Sed cur quæso tam diuersum? Quoniam vsucapio dominiũ persequitur, vt suprà dictis constat: At pignoratitia actio dominio contraria nõ est, sed possessionem tantùm tuẽdã auocat. l. Si cùm venditor. in princi. ff. de euict. l. Si fundus. §. Credito. ff. de pig. Quando igitur inter se contraria non sunt; altera alteram non potest extinguere. Hãc quidem rationem (ne à riuulis, sed à fonte petatur) reddit Papinianus in. l. 1. §. Cùm prędium. ff. de pigno. & iterum in. l. Iusto. §. Non mutat. ff. de vsucap. Porrò temporalis præscriptio actioni opponitur, siue ea in rem sit, siue in personam. l. fin. C. de præsc. long. tempo. l. Sicut in rem. C. de præscrip. 30. vel.

vel.40 ann.atq; proinde pignoratitiæ actioni, ficuti & reliquis actionibus, contraria eſt, eamq; repellit.

§. SEXTVS.

DISCREPANT quoq; vſucapio & tẽpora lis præſcriptio, quòd præſcriptio per litis contestationẽ interpellatur. l. Moræ. C. de rei vend. l. Neque bona fide. C. de præſcr. lon. tẽp. Vſucapio verò per litis conteſtationẽ haudquaquam interrũpitur. l. 2. §. fi. ff. pro emptore. l. Si poſt acceptum. ff. de rei vend. §. Si ad exhibendum. Inſtit. de offi. Iud. l. Sed & ſi vſucapio. ff. famil. ercis. l. Iulianus. §. Sed & ſi quis. ff. ad exhibend. Et hanc quidem differentiam & Interpretes ipſi (ne omnino illis bellũ indixiſſe videamur) tradunt. Cæterùm in illo lapſi ſunt, quòd leges illas in vſucapione loquẽtes, ſua illa falſa diſtinctione decepti, in rebus mobilibus tantùm accipiendas comminiſcuntur: cùm manifeſtum ſit, tam in rebus immobilibus quàm mobilibus locum habere, ex ipſius ſcilicet vſucapionis propria ſignificatione, vt in principio monſtrauimus.

§. SEPTIMVS.

Incorporalia non vſucapiuntur: in incorporalibus verò præſcriptio temporis locum habet. n. 20.

Vſusfructus vſu non capitur: at in eo præſcriptio temporis locum habet. n. 21.

Seruitutes vſucapi non poſſunt: in eis tamen præſcriptio temporis bene procedit. n. 22.

Intel-

Intellectus ad. §. fi. Inſtit. de ſerui. n. 23.

Intellectus ad. l. Si quis diuturno. ff. ſi ſerui. vend. n. 23.

Intell. ad. l. Foramen. ff. de ſerui. vrban. præd. n. 24.

Intellectus ad. l. Seruitutes. ff. de ſerui. n. 25.

Aquæductus, & fluminis ſeruitutes quemadmodum extermi nentur. n. 27.

Communis interpretum diſtinctio ſeruitutum continuarum, & diſcontinuarum apprimè dedocetur. n. 29.

L. Hoc iure. §. Ductus aquæ. ff. de aqua quoti. & æſtiua. explanatur. n. 30.

DIFFERVNT prætereà vſucapio, & temporalis præſcriptio, quòd incorporalia vſucapi non poſſunt. l. Seruus. §. Incorporales. ff. de adqui. rerum domi. cuius hæc ſunt verba: *Incorporales res traditionem & vſucapionem non recipere manifeſtum eſt.* Hoc autẽ vel ipſo verbo vſucapere intelligitur. Capi enim, quæ tangũtur, poſſunt: in corporalia verò minimè tangi poſſunt, ideoque capi (id eſt) apprehendi non
20 poſſunt. Porrò temporalem præſcriptionem etiam in rebus incorporalibus locũ habere cõſtat, quippe quæ aduerſus actiones obijciatur, ſiue eæ pro rebus corporalibus, ſiue incorporalibus cõpetant. l. Sicut. C. de præſcr. 30. vel. 40. ann. l. Hæreditatis. C. de peti. hæred. Hinc alia elegans differentia pendet. Enim verò tametſi in vſufructu, qui eſt ius incorporale, locum habeat longi temporis præſcriptio, id eſt, licèt actio confeſſoria vel negatoria pro vſufructu cõpetens, longi temporis præſcriptione excludatur, vti
21 luculentiſsimè oſtendit. l. fi. C. de præſcr. long. tẽp. Atqui vſusfructus, cũ res incorporalis ſit, vſucapione

ne haudquaquam adquiritur l. Iusto. §. Non mutat. ff. de vsucap. l. Adquiritur. §. fi. ff. de adqui. rerum do mi. Qui sanè est illarum legũ proprius & germanus intellectus, verissima & planissima cõcordia. At no stri Interpretes, dum illarum legum intellectum nõ assequũtur, in quot (proh dolor) sed tacere satius pu to, ne quisquã me in interpretes procacem esse insimulet, è plaustroque me loqui dicat.

§. OCTAVVS.

HACTENVS non paucas, leues ve legũ difficultates ex huiusce modi vsucapionis, & temporalis præscriptionis differẽtia sustuliſſe videmur: sed & nunc mediusfidius ex hac eadem differẽtia in extricabiles alioqui legum quarũdam nodos profligabimus. Quibus quidem in tãtum Interpretes irretiti sunt, vt compluribus, eisdemq; grauissimis erroribus, eos implicitos animaduertam. Primùm autẽ istarum legum, quas dico, verum intellectum summatim proponam: deinde Interpretũ opiniones refellam, simulq; ipsorum argumentis satisfaciã. Sciẽ- 22
dum est igitur inter temporalem præscriptionem, & vsucapionem illud etiam interesse, quòd vsucapi seruitutes non possunt. l. Si aliena. §. Hoc iure. ff. de vsucap. vbi in hæc verba Iurisconsl. scribit: *Hoc iure vtimur, vt seruitutes per se nunquam longo tempore vsucapi possint, cum ædificijs possint.* Text. etiam in. l. Seruitutes. 4. ff. de seruit. & l. Sequitur. §. fi. ff. de vsucap. Cuius rei ea quidem est ratio: quoniã, vt paulò antè diximus, incorporales res vsucapionem nõ recipiunt. d. l. Ser

uus. §. 1. ff. de adqui. rer. domi. Seruitutes autẽ incorporales esse, nemo est qui dubitet. vt in prin. Insti. de reb9 corporal. & incorpo. Atqui in seruitutib9 locũ habere tẽporalẽ præscriptionẽ. 10. vel. 20. annorũ, manifestè ostendit. l. fi. C de præscri. lõg. tem. & l. 2. C. de seruitut. & aqua. Quæ cùm generaliter loquãtur, indistinctè sunt accipiendę. Illud tamen meminisse debemus, licèt seruitutes vsucapi nõ possint: verum tamen si quis per tẽpus, quod hominũ memoriã excedat, seruitute vsus fuerit; quasi impositа ipso iure seruitus videtur, & cõstituta. l. Hoc iure. §. Ductus aquæ. ff. de aqua quoti. & æsti. l. 1. §. fi. ff. de aquæ pluui. arcẽd. vbi in hęc verba Iurisc. inquit: *Sanè n. & in seruitutibus hoc iure vtimur, vt vbi seruitus nõ inuenitur imposita, quandiu vsus est seruitute neq; vi, neq; clam, neq; precariò: habuisse longa cõsuetudine velut iure impositam seruitutẽ videatur: eritq; ista quasi seruitus: in quam rem vtilem actionem habemus.* Hactenus Iurisconsl. Neq; sanè his refragatur 23
tex. In. §. fi. Instit. de serui, vbi dicitur, seruitutẽ duobus tãtùm modis cõstitui, contractu, vel testamẽto: nãillud quidẽ propriè. verùm quando quis diuturnã no tempore, id est, quod hominum memoriam excedat, seruitute vsus est: nõ est propriè seruitus, sed quasi seruitus. vt Iurisconsl. in illis legibus proximè allegatis apertè docet. Et hoc sanè est, quod voluit dicere Iurisco. in. l. Si quis diuturno. ff. si seru. vẽdi. Ait. n. *Si quis diuturno vsu, et lõga quasi possessione usus aquæ ductẽdæ, non ductus sit: nõ ei necesse est docere de iure, quo cõstituta sit aqua (vect

seruitus propriè constituatur: attamẽ si quis vsus fuerit seruitute per tempus diuturnum (seu immemorabile, vt vocant) habebit vtilẽ actionẽ: quoniã eo casu seruitus iure ipso quasi constituta videtur. Hic est sanè verus ac germanus illarũ legum sensus. Quòd si cuiuspiam Diui numine fieret, vt Iurisconsulti reuiuiscerẽt: audacter ausim sponsionem facere, sese meã hanc omnino interpretationem probaturos. At nostri Interpretes (alioqui sapientissimi) miris modis in illarũ legum intelligentia hallucinati sunt. ipsorũ quod pace dictũ velim. Vt enim inter has leges, quę magis diuersæ sunt, quàm contrariæ, concordiã pomagis diuersæ sunt, quàm contrariæ, concordiã ponant; cõfingunt quandã distinctionẽ seruitutũ continuarũ, & discontinuarũ. vt intelligat oportet me interim eorũ verbis vti. Aiũtq; seruitutes, quæ causam continuam habeant, longi tẽporis præscriptione; quæ verò discontinuã, diuturno seu immemoriali tempore adquiri: vtũturq; in hanc sententiã argumẽto tex. in. l. Foramẽ. ff. de serui. vrba. prę d. &. l. Seruitutes 4. ff. de seruitu. Quę tamẽ leges hanc suã distinctionẽ haudquaquam probant. Et quoniã Interpretes totũ suæ distinctionis fundamentum in illis legibus collocant: operæpretium erit, vt tantisper in illarum intelligentia moram faciamus. In primis igitur notandum est, has duas leges in vnam eandẽque sententiã accipere Interpretes, cùm interim re vera diuersa cõtineant. Enim verò illa lex Foramen. ait omnes seruitutes perpetuam causam habere debere: illa altera, seruitutes non habere certam continuãq; possessionẽ. Atqui causa in seruitutibus nõ est idẽ, quod possessio: neq; cõtinuus significat idem, quod perpetuus. Causa enim in seruitutibus dicitur illud, ex quo seruitus efficitur: vt ecce in seruitute aquæ ductus, vel aquæ haustus, causa seruitutis est ipsa aqua; vt apparet ex illa. l. Foramẽ item ex. l. ij. §. Hoc interdictum. ff. de fonte. Possessio verò in seruitutibus est nihil aliud, quàm ipsius seruitutis vsus. l. Si quis diuturno. ff. si serui. vend. l. Seruitutes, quę in superficie. ff. de seruit. vrba. præd. l. pen. ff. de serui. Rursus verbũ *perpetuus* nõ idẽ significat, quod verbũ *continuus*. Hoc enim significat quod iugiter & sine interuallo fit. l. Continuus. ff. de verb. oblig. Illud verò, quod pẽ per existet, & permanebit. l. Eum debere. ff. de serui. vrba. præd. gl. in. l. 1. ff. pro socio. Quocirca fieri potest vt quid perpetuum sit, quod tamen idem nõ sit continuum: vt putà in pluuia (ne aliũde exempla mutuemur) Perpetuò enim pluet, & tamẽ non cõtinuò pluit, vt & notissimum est, & scribit Iurisconsul. in. d. l. Foramen. Cùm itaq; illarũ legũ verba diuersa sint, velle eas in vnam sententiam conglutinare, non sat bona est interpretatio. Verũ vt illius legis Foramẽ sensum possis deprehendere, illius speciem ita accipere debes. Ego habebam domi meæ conclaue seu tricliniũ, (is est locus, vbi cœnatur atq; discũbitur.) Cùm igitur illic ex aquã, quæ ministerij, putà, causa diffundebatur, colluuies seu immunditia fieret: feci pauimenti proluendi causa foramen in pariete triclinij, vti illac immunditia illa & colluuies in vicini prædium effluueret. Cõsulebatur igitur an colluuies illa, quæ ita per foramen illud esset emittenda, seruitutẽ efficeret, & tempore adquiri posset: & respõdet Iurisconsultus: Neq; seruitutem eam esse, neq; tẽpore ad-

adquiri posse: si modò in eũ locũ nihil è cælo aquæ veniat. Diuersitatis autem rationem subiunxit, quia cùm è cælo aqua cadit, etsi nõ assiduè fit, ex naturali tamen causa fit, & ideo perpetuò fieri existimatur. At quando è cælo aqua non cadit, perpetuã causam nõ habet, quia manu hominis fit. Omnes verò seruitutes perpetuas causas habere debere generaliter Iurisconsultus definit. & idcirco neq; ex lacu, neq; ex stagno aquæductum constitui posse tradet. Ista sanè est verissima illius legis expositio. Id vt oculata fide credas, ante oculos illius verba subijciam, quæ quidẽ hæc sunt. *Foramen in pariete conclauis vel triclinij, quod esset proluẽdi pauimenti causa: id neque flumen esse, neque tẽpore adquiri placuit. hoc ita verũ est, si in eũ locũ nihil ex cælo aquæ veniat. neq; n. perpetuã causam habet, quod manu fit. At quod ex cælo cadit, etsi nõ assiduè fit, ex naturali tñ causa fit, & ideo perpetuò fieri existimatur. Omnes autẽ seruitutes prædiorũ perpetuas causas habere debent: & ideo neq; ex lacu, neq; ex stagno cõcedi aquæductus potest.* Hactenus legis verba. Lõgè verò ab istius legis intellectu abfuit Accursius, tametsi cęteri ei assentiãtur. Ait. n. quòd per foramẽ illud mittebatur aqua ex vicini fonte in pauimẽtum quibusdam temporibus. quod à veritate alienum esse palam est. Nam primùm, si ex fonte aqua in pauimẽtum duceretur, profectò seruitus perpetuam causam haberet: siquidem fontem perpetuam causam habere constat. l. 1. ff. de fonte. Deinde eo casu non quæreret Iurisconsult. an fluminis esset seruitus, sed an aquæductus. Inter has enim illa est differentia, quòd Aquęductus dicitur, quando nos per alienum prædium in nostrum prædium alicunde aquã du-

ducimus: Fluminis verò seruitus, quando ex nostro prædio in alienum prędium aquam mittimus. §. 1. Instit. de seruit. l. Fistulas. ff. si seruit. vendi. l. penul. ff. de seruitu. Ad hæc illa Accursij interpretatio minimè quadrare potest verbis sequẽtibus: *Hoc ita verũ esse, si in eum locum nihil ex cælo aquæ veniat.* Atque de hoc hactenus. Illud verò scitum, quod idem Accursius scribit, flumen in illa lege accipiendum pro ligno excauato, in quo colligitur aqua pluuialis, vel alia naturalis, quæ tamen semper fluat. Quis etenim vnquam fando flumen in hanc significationẽ accepit? Sed neque verum est, quod Longouallius, acutissimus alioqui vir, putat in l. Imperium. 4. par. Flumen in illa lege accipiendum pro canali, seu fistula. Quid ergo? Planè flumen in illa lege accipitur pro seruitute fluminis. Flumen enim inter vrbanas seruitutes numerari certum est. §. 1. Institut. de seruit. l. pen. de seruitu. l. Fistulas. ff. si serui. vend. Quando igitur Iurisconsult. in illa. l. Foramẽ. de seruitutibus agit: non est dubitandum quin de seruitute fluminis loquatur. Ex his igitur satis apparet, quare aqua illa, quæ per foramẽ illud emittebatur in vicini prædiũ, perpetuam causam non haberet, quia scilicet manu hominis fiebat. Verùm, vt ex omni parte illius legis Foramen. expositioni inseruiamus: placet dispicere quamobrem lacus & stagnum perpetuam causam ad aquæductum non habeat. Quod quidẽ non inuitus faciam, cùm videam Scriptores hunc locum, & perfunctoriè, & minùs rectè tractasse. Et sanè, quod ad stagnum attinet, in promptu ratio est: quia stagnum temporalem habet aquam ibidem stagnantem, quæ

28

plesunq; hyeme colligitur. l. 1. §. Stagnũ. ff. vt in flumi. públi. & tradit latè Boërius Consil. 24. n. 2. Atq; proinde in stagno, neque aquæ haustus, neq; nauigij, alia ve seruitus constitui potest. vti non obscurè declarat Iurisconsul. in l. Via constitui. §. 1. ff. de serui. rusti. prædi. & in l. 1. §. Stagnum. ff. vt in flumi. public. Verùm quod ad lacum attinet, mirum videtur eum non habere perpetuã causam: nam lacũ perpetuã causam habere testatur Iurisconsul. in l. 1. §. Lacus. ff. vt in flumi. public. *Lacus* (inquit) *est, qui perpetuam habet aquam.* Sed facillimè hanc tibi difficultatem profligabimus. Sanè idcirco lacus ad aquæ ductum perpetuam causam nõ habet, quia licèt eius aqua perpetua sit, attamen suos semper fines retinet, eosdemq; perpetuò terminos seruat ita, vt perpetuò ex eo aqua duci non possit. Hoc quidem tum cognoscet is, qui lacuum naturam cognouerit: tum significat Martialis illis carminibus.

Li. 9. Epigrã. 102.

Multum (crede mihi) refert, à fonte bibatur,
Qui fluit, an pigro quæ stupet vnda lacu.

Sed quid foris testimonia petimus, cùm domi habeamus? Idem enim apertè ostendit Iurisconsul. in l. Vicinus. §. Lacus. ff. de aqua pluui. arcend. & in l. Lacus. ff. de acqui. rerum domin. *Lacus* (inquit) *et stagna, licèt interdum crescant, & interdum exarescant: suos tamen terminos retinent. ideoq; in his alluuionis ius non agnoscitur.* Hęc Iurisconsul. Sicuti igitur ex puteo aquæductus seruitus constitui non potest, similiter neq; in lacu: quia istorum illa est conditio, vt perpetuò in de aqua duci nõ possit. cuius rei ipsummet Iurisconsultum interpretem habemus in l. 1. §. Loquitur. ff. de aqua quotidia. &

æsti. ita scribens: *Loquitur autem Prætor in hoc interdicto de ea aqua sola, quæ perennis est. Quanquam autẽ ad perennes aquas dixerimus hoc interdictum pertinere: ad eas tamẽ perẽnes pertinet, quæ duci possunt. Cæterùm quædam aquæ sunt, quæ etsi perẽnes sint, duci tamen non possunt, vt putà puteales, & quæ ita submersæ sunt, vt defluere extra meatus suos, & vsui esse non possint.* Vides Iurisconsulti verba, vt mirũ in modum nostram sentẽtiam confirment? Sed neque ad rem pertinet, quòd lacus interdum crescant, vt probatur in l. Rutilia Polla. ff. de contrah. empt. Nam illud quidem ex accidenti contra ipsius lacus naturam contingit: & ideo talis inundatio perpetuã causam ad aquæductum habere non potest. Naturalis enim causa & perpetua, non accidentalis spectanda est. l. 3. ff. de tutelis. Sed neq; mouet. l. 1. §. Caput. ff. de aqua quotid. vbi significatur ex lacu duci aquam. nã loquitur de lacu fluminis: nos verò loquimur de lacu terrestri, qui non exit à flumine, sed per se extat. Quanquam verò in lacu aquæductus seruitus constitui non possit: possunt tamen nauigij, aquæ haustus pecoris ad aquam appulsus, seruitutes cõstitui. l. Via constitui. §. 1. ff. de seruitu. rust. præd. l. 1. ff. de fonte. cuius rei eam constat esse rationem. Quia cùm lacus perpetuam habeat aquam: vsus istarum seruitutum (quas dixi) perpetuò in eo haberi potest. æquè etiam in puteo, licèt aquæductus seruitus constitui non possit, poterit tamen aquæ haustus seruitus cõstitui. l. 1. §. Loquitur. ff. de aqua quotid. Et hæc sanè est verissima iuxtàq; planissima istarum legum interpretatio. Quàm lõgè verò nostri Interpretes in hac re à veritate abfuerint, longum esset recensere: tu ipse,

se, si libet, poteris ex eorum scriptis colligere. Hæc à nobis tam longo sunt repetita sermone, vt intelligas, in illa. l. Foramen. nequaquam probari distinctionẽ illam seruitutum continuarũ & discontinuarũ. Vt enim vides, Iurisconsultus generaliter definit omnes seruitutes ad sui essentiã (vt Plautino verbo vtar) necessariò perpetuam causam habere debere: alioqui negat seruitutes esse, & consequenter neq; concedi posse, neque tempore adquiri. Illud igitur quod Iurisconsulti tradunt, tempore diuturno (id est, quod hominum memoriam excedat) seruitutes quasi constitui. l. Hoc iure. §. Ductus aquæ. ff. de aqua quotid. & æsti. cũ similib. procedet sanè, si modò seruitutes perpetuam causam habeant: nam aliàs neq; concedi possunt, neq; vllo tempore adquiri. vt docet Iurisco sul. in. d. l. Foramen. De cuius intellectu satis dictum est. Modò ad interpretationem legis Seruitutes. 4. ff. de seruitut. accingamur: cuius hæc sunt verba. *Seruitutes rusticorum prædiorum, & si corporibus accedunt, incorporales tamen sunt, & idcirco vsu non capiuntur: vel ideo, quia tales sunt seruitutes, vt non habeant certam continuamq; possessionem. nemo enim tam perpetuò tamq; continenter ire potest, vt nullo momẽto possessio eius interpellari vedeatur. Idem & in seruitutibus vrbanorum prædiorum obseruatur.* Et profectò neq; hic Interpretum distinctio probatur. In hac etenim lege ait Iurisconsul. seruitutes vsucapi non posse, cuius rei duas rationes reddit: vel quia incorporales sint, vel quia non habeant certam continuamq; possessionem. Illam autem priorem latè patére, omneſq; seruitutes in vniuersum comprehendere, nullus quidem Interpretum inficias ibit. Eas enim omnes

Verbo essentia vtitur Plautus, & probat Quintil. lib. 3. c. 7. dicens, nõ esse aliud eius nomen Latinum.

nes incorporales esse, certo certius est. §. 1. Instit. de rebus corpo. & incorpo. Igitur etsi altera ratio generalis non esset: adhuc tamen generaliter Iurisconsulti sententia esset recipienda, videlicet, seruitutes omnes vsucapi non posse. Nam quando in lege sunt plures rationes: satis est vnam locũ habere, etsi reliquæ desiderentur. §. Affinitatis. Instit. de nupt. l. Liberorum. §. Notatur. ff. de ijs, qui notan. infam. Bart. in. l. Regula. §. Si quis. ff. de iuris & facti ignoran. Deinde neque illa secũda ratio quidquam iuris Interpretibus suffragatur: nàm imò in ea Iurisco sult. videtur sine distinctione aliqua definire seruitutes omnes nõ habere certam continuamq; possessionem. quod & apertiùs ostendunt illa postrema legis verba: *Idem & in seruitutibus vrbanorum prædiorum obseruatur.* Seruitutes enim vrbanorum prædiorum pleraſq; causam habere continuam & ipsi Doctores fatentur. Itaq; neq; in priori posteriori ve ratione, neq; in tota hac lege Authorum distinctio probatur. Omitto hîc referre argumentum. l. Hoc iure. §. Ductus aquæ. ff. de aqua quotid. & æsti, quo quidem in suam distinctionẽ Interpretes vtuntur: nam imò illa lex eis palàm aduersatur, nedum suffragetur, cùm in seruitute aquę ductus loquatur, quam & ipsi continuam appellitant. itaq; ipsi suo (vt aiunt) gladio iugulantur. Planè hanc continuarum & discontinuarum seruitutum distinctionem ab antiquis traditam, & ante nos quoq; quidã ex recentioribus exploderunt. vt Longouallius in. l. Imperium. 4. par. & Eguinarius, in. §. 1. Instit. de seruitut. & iterũ in. d. l. Seruitutes. 4. ff. de seruitut. Ibidẽq; Corrasius. Ludouicus quoq; Charonda, verisimiliũ

libr.1.ca.14. Sed mehercle neq; isti quidem huius rei scopum omnino attigerunt: nam aiunt omnes seruitutes generaliter decẽ vel viginti annis quasi vsucapi, ita intelligentes. l.fi. C. de præscr.long. tempo. & l.1.ff. de aqua plu.arcẽd.&.l. Hoc iure.ff. de aqua quotid.& æsti.& similes: quod à veritate longè abhorret facilè intelliget quisquis ea, quæ tradidimus, paulò attentiùs perceperit. Enim verò illa lex finalis. C. de præscr.long. tempo. nõ de vsucapione loquitur, sed de temporali præscriptione, quæ diuersa esse suprà mõstrauimus. Cæteræ verò leges, quibus cõprehensum est, tempore diuturno seruitutes constitui, quod in tẽpore hominum memoriã excedẽte loquãtur, ostendit apertissimè illa.l. Hoc iure. §. Ductus aquæ. ff. de aqua quotid. & æsti. cuius verba tã aperta sunt, vt recentiorum Interpretum cauillationes nequaquam patiantur. Hæc etenim sunt. *Ductus aquæ, cuius origo memoriam hominum excesserit, iure constituti loco habetur.* Sed dixeris: Agedum si longi tẽporis præscriptione seruitutes adquiruntur, quid (quæso) opus est diuturno tempore, seu quod hominum memoriã excedat? At ex his, quæ suprà tradita sunt, respõsum habes: nam ex longi temporis prescriptione nequaquã actio paratur, sed tantùm exceptio: quoniam, vt satis dictum est, præscriptio nihil aliud est, quàm exceptio. Quapropter si is, qui lõgo tẽpore seruitute vsus sit, quasi possessionem amiserit: longi temporis præscriptio nihil ei proderit. quoniam ad agendum nihil valet, sed tantùm ad excipiendum. At si quis tempore diuturno seu immemorabili (vt vocãt) vsus sit seruitute, quia tunc seruitus quasi constituitur, etsi pos

possessionem amiserit, nihilominus vtilem habet actionem, scilicet confessoriam, qua experiri possit. vt declarat Iurisconsul. in.d.l.1.§. fi. ff. de aqua plu. arcẽd.& in.d.l. Si quis diuturno.ff. si serui.vendi. Et quoniam hîc iam forsan multus videbor, rem in pauca conferẽs, explosa illa cõmuni veterum Interpretum distinctione inter seruitutes continuas & discõtinuas, quippe quæ nullo iure probetur: tenendum est, seruitutes vsucapi non posse. Sed si quis vsus fuerit seruitute per tempus, quod hominũ memoriam excedat, iure ipso seruitus quasi cõstituitur. quod si quasi vsucapionem vocare velis, nõ repugno. At in seruitutibus habet locum longi temporis præscriptio, id est, actiones pro seruitutibus competentibus, scilicet confessoria vel negatoria decem vel viginti annorum præscriptione, exemplo rerum immobilium repelluntur. Hæc sanè, quòd ad ius commune attinet, & verissima sunt, & planissimẽ procedunt: quòd verò ad nostrum ius Regium attinet, consule. l.15. tit.31. Par.3. Atque iam ad aliam differentiam accedamus.

§. NONVS.

Vsucapio titulum postulat & bonam fidem, præscriptio bonã fidem tantùm. n. 32.

Intellectus ad.l. Diutina. &.l. Neque petentem. C. de præscrip. long. tempo. n. 33. &. 34.

L. vnica. C. de vsucap. transforman. explanatur. n. 35. &. 36.

QVONIAM ex superioribus iam vobis (vt cõ
ijcio) persuasum erit, longè inter vsucapionem
& temporalem præscriptionem interesse: iam ausim
ad illam differentiam accedere, quæ quidem (vt om-
nia turbata sunt) monstri similis videretur, si dicta
non præcessissent. In illo igitur vsucapio & tempora 32
lis præscriptio maximè & præcipuè dissentiũt, quòd
in vsucapione titulus postulatur, & bona fides: atqui
in præscriptione temporali etiam longi temporis,
scilicet. 10. vel. 20. annorum, titulo opus non est, sed
tantùm bona fides sufficit: licèt hactenus contrariũ
omnes tam veteres quàm recẽtiores sibi persuasum
habuerint. A quibus ipse dissentire temerarium iu-
dicarem, nisi in hanc sententiam plurima iuxtàq; a
pertissima legum argumenta viderem. Enimuerò si
cuti omnia iura apertissimè demonstrant, sine titu-
lo vsucapionem contingere nõ posse. l. Celsus. ff. de
vsucap. l. Nullo. C. de rei vẽd. & in princip. Instit. de
vsucap. deniq; ipsi tituli sunt per proprias & diuersas
rubricas distributi, tam in Digestis quàm in Codi-
ce, veluti pro soluto, pro emptore, pro donato, & cæ
teri: Sic etiam nusquam vlla lex est, quæ titulũ ad tẽ-
poralem prẽscriptionem poscat, sed tantùm bonam
fidẽ in longi temporis decem vel viginti annorum
præscriptione desiderant: nam in longissimi etiam
mala non nocet. In hanc sententiam est in primis. l.
Longi temporis. C. de præscri. long. tẽpo. cuius hæc
sunt verba. *Longi temporis præscriptio ijs, qui bona fide accep
tam possessionem, & continuatam, neq; interruptam inquie-
tudine litis tenuerunt, solet patrocinari.* Idem probat. l. vni-
ca. C. de vsucap. transfor. l. 1. & l. Emptor. & l. Neq;
bona

bona fide. C. de præscr. long. temp. l. Cùm hæredes.
ff. de diuers. & temporal. præscrip. l. Si fundum. ff. de
fundo dotali. Videamus tamen an sit aliquid, in quo
Interpretum error innitatur: & sanè duæ sunt leges,
quæ prima facie videntur communi opinioni faue-
re. l. Diutina. & l. Neq; petentem. C. de prẽscr. long.
temp. quas tamen nihil nobis obstare breuiter osten
33 dã. Illius enim prioris hæc sunt verba: *Diutina possessio
tantùm iure successionis sine iusto titulo obtẽta, prodesse ad
præscriptionem hac sola ratione non potest.* Primùm enim il
la lex nequaquam Interpretum probat opinionem,
ait enim, ius successionis ad præscriptionẽ non pro
desse, & tamẽ certum est titulum successionis, id est
pro hærede, titulum efficacem ad vsucapionem esse,
vt vel ipsi tituli. ff. & C. pro hærede significant. De-
inde illa lex non est accipienda vt volunt Interpre-
tes, sed illud tantùm vult dicere, Diutinam possessio
nem sine iusto titulo, id est, cum mala fide & impro
bo iniusto; titulo obtentam, successori nihil pro-
desse, quia nempe Authoris mala fides successori no
cet. §. Diutina. Instit. de vsucap. l. Pomponius. §. 1. ff.
de adqui. possess. Alterius verò legis verba hæc sunt:
34 *Neq; petentem dominium ab eo, cui petentis solus error cãsam
possessionis sine vero titulo præstitit, silentij longi tẽporis præs
criptione repelli, iuris cuidentissimi est.* Quæ quidem verba
nequaquam eò pertinent, vt titulum verum ad lon-
gi temporis præscriptionem postulent, sed illud sa-
nè volunt, agenti cõditione indebiti, longi tempo-
ris præscriptionem nõ nocere. Quòd autem illic cõ
ditione indebiti agatur, satis apparet dum ait, *Neq;
petentẽ dominiũ*. Nõ igitur actione in rẽ experiebatur,
quippe

quippe quæ dominium habenti competit, ſed conditione indebiti agebatur, quia errore dominium traditum fuerat. Cùm itaq; conditio indebiti perſonalis ſit actio. &. §. Sic itaq;. &. §. Appellam9. Inſti. de actio. rectè definit Imperator longi temporis præſcriptionem non nocere, quia ſcilicet. 30. annorum præſcriptione opus erat. l. Indebiti. §. 1. ff. de cõdit. indeb. l. 2. C. de conſtitu. pecun. Cùm igitur in iſtis duabus legibus Interpretum ſententia nõ probetur, & reliquæ omnes leges apertiſsimè ſignificẽt ad longi temporis præſcriptionem titulum neceſſariũ non eſſe, ſed tantùm bonam fidem ſufficere: nemo ſanè erit, ſi modò nõ ſeſe iam totum iuris Interpretibus deuouerit, in eorumq; verba iurauerit, qui hanc noſtram concluſionem nõ amplectatur & probet, noſque rem acu (vt dici ſolet) tetigiſſe fateatur.

§. DECIMVS.

SVPRADICTAE differentiæ à nobis traditæ, tã apertiſsimè ex ipſis legibus ac toto pene iure cõprehẽduntur, atq; ita inter ſeſe omnes cõueniũt, ſibiq; mutuò reſpõdent vt crediderim neminẽ fore, qui modò veritate ipſa flectatur, quique magis legũ deciſionibus, quàm noſtrorum Scriptorum opinionib9 parêre in animũ induxerit, qui nõ cõcedat erraſſe Interpretes in illarũ legum interpretatione, quique nouo genuinoq; legũ intellectu non geſtiat, nobisq; tanquã huius veritatis aſſertoribus gratuletur. Verùm quoniam Interpretes aiunt hãc ſuã vſucapionis & tẽporalis præſcriptionis differentiã pro-

probari in. l. vnica. C. de vſucap. trãsform. (per eam enim contendunt vſucapionem ad res mobiles, præſcriptionem verò tẽporis ad res ſoli redactam fuiſſe) oportet illius legis intelligẽtiam paucis aperiamus. Et planè nequaquam Interpretes illius legis intellectũ aſſecuti ſunt. In primis etenim, quamuis illis donaremus in hac lege ſuam differentiã probari: atqui non vident crimen eſſe, anteriores leges, quas abrogatas eſſe aiunt, tanquam ſi abrogatæ nõ eſſent, ſecundùm abrogantis legis tempus interpretari? Deinde longè à verò alienum eſt, quod aiũt, iſtam legem vnicam vſucapionem à rebus ſoli abſtuliſſe, ad reſq; tantùm mobiles coarctaſſe. Enim verò hæc lex dũtaxat tempus atq; locum in vſucapionibus anteà præfinita immutat, atq; transformat: cætera ſicuti anteà vigebant, in ſua vi, ſuaq; poteſtate reliquit. Tẽpus quidẽ mutauit: nam cùm anteà anno res mobilis, biennio res ſoli vſucaperentur: ne tam iniquis ſpatijs domini ſuarum rerum iacturam facerent: longiora tẽpora vſucapioni proferre decreuit: ſtatuitq; mobiliũ vſucapioni triennium, immobilium verò tribuit tẽpora, quæ temporalibus præſcriptionibus conſtituta erant. Loci autem mutationem fecit: nam cùm olim vſucapio rerum immobiliũ in prouincijs nõ procederet, ſed in Italia tantùm: definiuit, vt etiã vſucapio rerum immobilium in prouincijs locum haberet. Hunc verò eſſe veriſsimum illius legis intellectũ apparet, cùm ex tota huius legis ſerie, tum ex. §. Per præſentẽ, dum ait, *huiuſmodi anguſtijs penitus ſemotis.* & paulò pòſt, *minuitur autem vſucapionum compendioſa dominis iactura.* Vnde arguit anguſtias tantùm temporũ breuita-

uitatemq; ſuſtuliſſe. Cùm igitur in reliquis nihil im
mutatum ſit, vt quid temere legum correctioni in-
dulgemus, iuris regula etiam aduerſante? l. Præcipi-
mus. C. appella. l. Si quando. C. de inoffi. teſtam. Et
mediusfidius hoc verum eſſe, ſcilicet locum tempus
que vſucapionis per illam legem vnicã immutatio-
nem recepiſſe, palàm & apertiſsimè oſtendit Impera
tor in. §. 1. Inſtitu. de vſucap. quo loci cùm Iuſtinia-
nus illius legis transformationem referat, verbis nõ
obſcuris oſtendit hanc duntaxat loci temporiſque
metamorphoſin induxiſſe. Quamobrem igitur in re
tam aperta caligant Doctores, vbi ipſummet legiſla
torem ſui ipſius interpretem habere cõtingit? Et vti
que cùm hanc legẽ ita accipiendam exiſtimarem:
reperi poſteà idem ſenſiſſe Dominum Couarru. &
Eguina. ille in regu. Poſſeſſor. 1. par. §. vnico, hic in
tit. de vſucapio. in princip. Quo quidẽ nomine meo
ingenio gratulatus ſum, quòd tantorum virorum a-
cumini reſpõdiſſet. Vt igitur huius loci finis ſit, hoc 36
tantùm per illam legem vnic. de vſucap. trãsfor. im
mutatũ fuit: quòd ſicuti olim erat vſucapio anni &
biẽnij: ita hodie eſt vſucapio triẽnij, decem, viginti,
&. 30. ſeu. 40. annorum. ſiquidem tempora, quę anteà
temporalibus præſcriptionibus conſtituta erant, v-
ſucapionibus quantum ad res immobiles communi
cata ſunt. Igitur vſucapio decẽ vel viginti annorũ,
hodie procedit cum titulo & bona fide in rebus nẽ-
pe ſoli ſeu immobilibus: Vſucapio verò. 30. vel. 40.
annorũ habet locum, quando quis bona fide tantũ
ſine titulo poſsidet. vt declarat belliſsimè Iuſtinia-
nus idẽ in. l. Si quis emptionis. C. de præſc. 30. vel. 40.
ann.

ann. Quæ quidẽ lex (vt ipſe auguror) facta data ope
ra eſt ad interpretationẽ illius legis vnic. C. de vſuc.
transfor. Et proculdubiò de hac triginta annorũ vſu
capione eſt accipiendus text. in. Auth. Niſi tricẽna-
le. C. de bonis mater. quæ per hoc. 30. annorum ſpa-
tium ſcribit poſsidentes dominos effici: etenim de
vſucapione loquitur, non de temporali præſcriptio
ne, cùm temporalis præſcriptio dominium non pro
ducat: velut in principio ſatisſuperq; mõſtrauimus.
Cùm igitur vſucapioni locus ac tempus per illam lẽ
gẽ vnicã tantùm immutata ſint: ſimul apparet Inter
pretũ error, & ſimul conſtat differẽtias ſuperiùs à no
bis traditas inter vſucapionem & tẽporalẽ præſcrip
tionem veriſsimas eſſe, atq; vt olim, ita etiã et hodie
durare, ſuamq; vim retinere. Igitur neq; temere neq;
inutiliter horum nominum differentiã diſpiciendã
aſſumpſimus: vt enim vides, ex hac vna ſcintilla mul
tos difficileſq; legũ ſenſus hactenus obtruſos, Docto
ribuſq; incognitos, iuxtà veriſsimè facillimèq; pate
fecimus. ex hac vna ſcintilla non paucos Interpretũ
errores conuicimus. ex hac vna ſcintilla magnam a
lioquilegum repugnantiam profligauimus. Vſque
adeò ad res difficiles intelligendas principia vel le-
uia non ignoraſſe prodeſt, vel ignoraſſe nocet.

§. VNDECIMVS.

Actiones reales ac perſonales in rẽſcriptæ, mixtæque quanto
tempore præſcribantur. n. 37.
Intellectus. l. Hæreditatis. C. de petit. hæred. n. 38.
Intellectus. l. Hæreditatem. C. in quibus cauſ. ceſſat lõg. tempo.
præſ

præscrip. restituitur. n. 38.
Intelligentia legis Regiæ exponitur. n. 40.
Iuri exequendi ex obligatione personali cõpetenti decennio præscribitur. n. 41.
Superioris conclusionis ampliationes, & exceptiones. n. 41. cũ sequent.
Actio personalis & res iudicata, viginti annorum præscriptione explodũtur, cum suis ampliationibus & limitationibus. n. 47. cum seq.
Quoties obligationi hypotheca accesserit, debitum nisi. 30. annorum præscriptione. n. 51.
Fines Comitatuum, cæterarũque id genus dominationum, præscriptione temporis non adquiruntur. n. 52.

POSTQVAM igitur satis superque vsucapionis & temporalis præscriptionis differentiam naturamque perscrutati sumus : iam ratio postulare videtur, vt ad promissam legis Regiæ interpretationem accingamur. Eius autem hæc sunt verba.

¶ *El derecho de executar por obligacion personal, se prescriba por diez años: y la action personal y la executoria dada sobre ella, se prescriba por veynte años, y no menos, Pero donde en la obligacion hay hypotheca, ò donde la obligation es mixta personal y Real: la deuda se prescriba por treynta años, y no menos. Lo qual se guarde sin embargo de la ley del Rey Dõ Alonso nuestro progenitor, que puso, que la action personal se prescribiesse por diez años.*

Sed ante omnia ad huius legis faciliorem intelligentiam, dispiciendum nobis est, quanto tempore actionibus in hac lege contentis antiquo iure præscribe-

37 criberetur. Sciendum est igitur antiquo iure actiones reales decem vel viginti annorũ præscriptione cum bona fide scilicet, repelli. l. fi. C. de præscr. lõg. tempo. tantundem erit, si actio fuerit in rem scriptã. l. 3. C. quod metus causa. Tiraq. de retract. linag §. 1. gl. 10. n. 14. Actiones verò personales. 30. vel. 40. annorum præscriptione excludebantur. l. 2. C. de cõst. pecun. l. 1. §. Ad hæc. C. de annali excep. l. Neq; mutui. C. quib. non obij. long. temp. præscr. cuius hæc sunt verba: *Neq; mutui, neq; commodati, aut depositi, seu legati, vel fidei commissi, vel tutelæ, seu alij cuilibet actioni personali longi temporis præscriptionẽ obijci posse, certi iuris est.* Quòd si actio mixta sit, triginta etiam annorum præscriptione opus est. l. fi. C. finium regund. l. Vnus. C. in quib. caus. cessat long. tempo. præscr. Hinc est quamobrem aduersus petitionem hæreditatis. 30. annorum præscriptione opus sit. l. Hæreditatis. C. de petit. hæred. l. Hæreditatem. C. in quib. caus. cessat long. tẽp. præscrip. quia scilicet hæc actio habeat actionem personalem mixtam cum reali. l. Sed & si lege. §. Petitio. ff. de petit. hæred. quam rationẽ expressim reddit Imperator in dicta. l. Hæreditatis. C. de petit. hæred. Cùm enim dixisset, Hæreditatis petitionem nõ nisi. 30. annorum præscriptione repelli, ita subiecit: cùm mistæ personalis actionis ratio nos ita respondere compellat. Vnde miror qua fronte Accursius, cæteriq; Imperatorem taxent, aliamq; rationem quærant. Quorsum enim attinet rationem nominatim ab ipso legislatore scriptam respuere, aliasq; à verita te alienas magnis cum sudoribus comminisci ? nisi illud est, vt dum Iurisprudentum prudentiam vince

re certant, ſuam prodant imprudẽtiam? Adde quòd neq; illa ratio ab ipſis Scriptoribus excogitata, quid quam in ſe fundaméti habet, vti acutè ſuo more notat Dominus Couar. pract. quæſt. c. 12. n. 2. Non minùs etiam culpandi ſunt Accurſius, cæteriq; Interpretes, qui in dicta. l. Hęreditatis. C. de petit. hæred. & in. l. Hæreditatem. C. in quibus cauſ. ceſſat long. temp. præſcr. notant, quoties petitio hæreditatis datur aduerſus titulo poſſidentem, repelli eam decem vel viginti annorum præſcriptione. Quæ interpretatio tam longè ab Imperatoris ſenſu abeſt, vt nõ tam videantur Interpretes leges interpretari velle, quàm nobis imponere, & (vt aiunt) puluerem oboculos offundere. Planè in illis legibus non agebat hæres petitione hæreditatis, ſed ſpecialibus in rem actionibus: quia reus non pro hærede vel poſſeſſore, ſed alio titulo ſingulari rem hæreditariam poſſidebat, & idcirco ab eo ſucceſsio vendicari non poterat. Si igitur petitione hæreditatis ageretur, ſiue aduerſus poſſidentẽ pro hærede vel poſſeſſore, ſiue aduerſus poſſidentem hæreditatem alio titulo vniuerſali, in quo caſu vtilis petitio hæreditatis datur. vt in. l. Etiam. §. Si quis. ff. de petit. hæred. dicendum eſt ex eiuſdem legis ratione, quia ſcilicet ab eo ſucceſsio vendicari poteſt. 30. annorum præſcriptio opus eſſe. Ecce igitur quàm iniqua eſt illa Scriptorum interpretatio. Neq; profectò quidquam eis ſuffragatur l. fi. C de edict. diui Hadri. toll. cuius vnius argumento hãc ſuam opinionem tueri volunt: nam ille tex. nihil immutat ex ijs, quę anteà ſtatuta fuerãt, quinimò ad priora iura ſe refert. atq; ita ſecũdùm iura anteriora illã legẽ

legem acceptum iri ſcribit ibidem Iaſo ad calcẽ. Ne
39 quaquam etiam ferẽdus eſt Accurſius, qui in. d. l. Hę reditatem. ſcribit, eum, qui iuſto errore ſe credat hæredem, cùm non ſit: hæreditatis petitioni decennio præſcribere poſſe. In cuius quidẽ ſentẽtiã omnes vno conſenſu Interpretes, tanquam ſi aduerſus veritatẽ conſpirauerint, pedibus ierunt. Enimuerò, ſicuti omnes leges apertè demõſtãt, petitioni hęreditatis, quæ aduerſus pro hærede vel poſſeſſore poſsidentẽ cõpetit. 30. annis, non minori ſpatio pręſcribi: ita eædem apertiſsimè demonſtrant, eũ pro hærede poſsidere, qui putat ſe hæredẽ eſſe. l. Pro hærede. ff. de petit. hæred. §. Adipiſcendæ. Inſtit. de interdict. Ergo omnis, qui pro hęrede poſsidet, iuſto errore poſsidet; alioqui non ſe hæredem putaret. Ex profeſſò igitur videntur Interpretes aduerſus illa iura niti. Generaliter igitur tenendum eſt, omiſsis Authorũ huiuſmodi cõmentis, aduerſus petitionem hæreditatis, ſiue directã, ſiui vtilem. 30. annorum præſcriptionem admitti. ſicuti non obſcurè oſtendit Imperator in. d l. Hæreditatis. C. de petit. hæred. &. l. Hæreditatem. C. in quib. cauſ. ceſſat long. tempo. præſcr. Quod autem ad ius Regium attinet, non immoror (lege tu) in l. fi. tit. 14. Part 6. Prætereà ſciendũ eſt, ius exequendi, quod ad ius antiquum attinet, non tolli niſi 30. annorum præſcriptione. gl. fi. in. l. fi. C. de præſcrip. 30. vel 40. anno. Bald. in rubr. de pręſcrip. & in. l. Debitori. q. 3. C. de pact. Balbus de præſcrip. 4. par. 4. princip. q 31. Maranta in Speculo aureo, titul. de executione. numer. 54. Quantum verò ad hypothecariæ actionis temporalem præſcriptionẽ attinet, quid antiquo

iure definitum fuerit, legere licet. l. Cùm notissimi. C. de præscr. 30. vel. 40. annor. & l. 1. & 2. C. si aduers. cred. præs. long. temp. opp. l. 27. tit. 29. Partit. 3. & eam rem quinq; conclusionibus bellissimè absoluit Balbus de præscript. 4. par. 4. princip. §. Tertiò principaliter. His igitur tanquam fundamentis iactis, iam ad ipsius legis Regię interpretationē accedere possumus. ¶ In primis autem admonendi sumus, nō mediocrē inter Interpretes dissensionem esse, vtrum eiusmodi leges debitum temporali præscriptione excludentes, validæ sint, nec ne. Mouet quęstionem, quòd ius Pontificium, cui in materia peccati standum est, huiusmodi leges præscriptionem cum mala fide introducentes damnet, ac explodat. c. Vigilanti. c. fi. de præscrip. c. Si virgo. 34. q. 2. In hàc autem quæstione in duas veluti classes Doctores partiti sunt: alijs huiusmodi leges eleuantibus, alijs contrà efferentibus. Et, si dijs placet, eò ventū est, vt nō desint qui vtrāq; opinionem communem testētur. sicuti videre licet apud Balbum de præscrip. 2. par. 3. princip. q. 13. Parisium in additio. ad Bartol. in l. Omnes populi. ff. de iusti. & iu. Do. Couarru. in d. reg. Possessor. 2. par. §. 11. Auenda. in cap. Correct. 2. part. c. 30. n. 11. Mincha. de succes. creat. lib. 1. §. 10. n. 26. & Ioan. Guterri. in re pet. l. Nemo. ff. de lega. 1. n. 476. & Didac. Perez in. l. 3. tit. 13. lib. 3. antiq. ordin. Ex quorum sanè scriptis (vt summatim dicam) apparet magis communem esse opinionem, similes leges æs alienum lapsu temporis excludētes nullius esse momenti: contrariam tamē opinionem, scilicet has leges in foro fori seruandas esse, vsu moribusq; esse receptam: quo circa huic posterio

steriori opinioni in foro fori magis standum esse videtur, siquidem duabus opinionibus inter se pugnātibus sequenda est illa magis, cui consuetudo suffragabitur, tametsi contraria sit magis communis. Grego. Lopez, qui alios refert in l. 53. tit. 6. Par. 1 Sylua nupt. li. 5. n. 64. In foro verò poli. tales leges nullam vim habent, nisi modò bona fides præscribēti adsit. quod quemadmodum contigere possit, exemplis demonstrat Minchaca, loco superiori, n. 31. & Oroscius in. l Omnes populi. n. 73. ff. de iusti. & iu. & Dñs Padilla in. l. 1. n. 44. C. de seruitu. & aqua. Illud tamen vno ore fatentur omnes, similes leges valere, quatenus inducunt præscriptionem temporalē aduersus ius exequendi. Hanc enim præscriptionem aduersus ius exequendi, etiam cum mala fide procedere concedūt vbiq; omnes.

§. DVODECIMVS.

SED propiùs ad legis ipsius intelligentiam accedēdo, meminisse oportebit huius Taurinæ legis sensum hactenus ancipitem aliquantum fuisse, siquidē ante hanc nouam editionem, iurisq; Regij enucleationem, in discrimen adduci solebat, an per istam legem Taurinam esset abrogata lex illa Regis Alfonsi, quæ erat. l. 3. tit. 13. lib. 3. antiq. ordin. qua cauebatur actionem personalem decē annis præscribi. Et quibusdam sanè placuerat, illam legem Alfonsi antiquatam esse, existimantibus omnino actionem personalem (siue per se extaret, siue cum iure exequendi cō iuncta) non minori tempore viginti annorum præscri-

scrib. Ex diuerso verò pleriq; omnes ex nostratibus Scriptoribus existimabant illam legem abrogatam non esse, affirmantes legem istam Taurinam (quatenus definit actionē personalē, & ius exequēdi, viginti dūtaxat annis præscribi) procedere, cùm actio personalis erat coniuncta cum iure exequēdi: legē verò Regis Alfonsi accipiēdam, cùm actio personalis extabat simpliciter sine iure exequendi. vt videre licet apud omnes Interpretes in d.l.63. Tauri. & Dominus Couar. in reg. Possessor. 2. par. §. 11. n. 2. Mincha. lib. 1. de succes. creat. §. 10. n. 31. Didac. Perez in l. 3. & 4. tit. 13. lib. 3. antiq. ordin. Igitur ad dirimendam huiusmodi controuersiam, adiecta nunc denuo isti legi fuere illa postrema verba, quibus definitur illam Regis Alfonsi legē abrogatam esse: quocirca illam à toto hoc nouo legum Regiarū volumine expūctam videtis. Dum ergo hæc lex definit illam legē Regis Alfonsi antiquatam esse, apertè significat actionem personalem omnino viginti tantùm annorū spatio præscribi, neq; referre an ea per se extet, an cum iure exequendi coniuncta. approbata nempe illa quorundā opinione, ac explosa illa altera cōmuni Interpretum sententia, qui (vt dixi) cōmuniter contrariū scribebant. Ex quo cernere facile erit, iuris quàm instabilis sit & lubrica cōditio. id quod nos in Procemio querebamur. Verū, vt res magis dilucidē procedat, persingulas quasq; Cōclusiones sigillatim pcedemus.

¶ Prior igitur istius legis Conclusio hæc est. Ius exequendi ex obligatione personali cōpetens, decennij præscriptione tollitur. Procedit autem hęc Conclusio, etiam si debitor in mala fide fuerit. Nam (vt paulò

ló antè diximus) omnibus placet hanc præscriptionē aduersus ius exequendi locū habere, tametsi debitor sibi conscius sit. Anto. Gomezius hîc, & Balbus de præscrip. 2. par. 3. princip. q. 13. n. 8. qui alios refert. Pertinet deinde hæc Cōclusio ad Clericum, Ecclesiam ve; qui, quæ ve peteret executionem alicuius instrumenti guarentigij (vt vocant) authore Baldo in l. De quibus. q. 6. ff. de legibus. & ibidem Iaso, n. 12. & notat expressim Greg. Lopides siue Lopez, raræ sanè prudentiæ vir, deq; iure nostro benemeritus, in l. 22. tit. 29. Par. 3. Insuper hęc Conclusio locum quoq; habebit in annuis reditibus, ex stipulatione vel contractu debitis: nam si nihil pensionis intra decennium totum solutum fuerit, præscribetur ius exequendi, nonmodò pro præteritis annis, sedetiā pro futuris. est enim eo casu vna obligatio tātùm, idcirco q; vna tantùm præscriptio sufficit. gl. in l. Cùm notissimi. §. fi. C. de præscrip. 30. vel. 40. ann. quam communē testatur Balb. de præscriptione. 4. par. 4. princip. q. 4. & Boërius decis. 336. & Ant. Gomez de qualitatibus cōtract. n. 44. Proinde si is, in quē executio facta fuerit, allegauerit iuris exequendi præscriptum fuisse, quia intra decennium nulla pensio soluta fuerit, creditorque cōtrarium non docuerit, nam ei incūbit probatio, qui dicit, nō qui negat. l. 2. ff. de probatio. irritabitur quidem executio reseruato creditori iure
42 suo, vt scilicet ordinaria via experiri possit. Quāobrem ne debitores in hunc modū inficiando possent creditorum ius eludere, reddit cautionem satis commodam Imperator in l. Plures. C. de fide instru. vt nempe cùm creditor dat apocham solutionis debi-

tori, inuicem ab eodem exemplum ipsius apochæ cũ subscriptione ipsius debitoris accipat, vel faciat, vt debitor det sibi antapocham, id est, scripturam, qua cõfiteatur se soluisse annuum reditum, quem debet: in quam rem Imperator debitori legem imponit. Si igitur Imperatori nobis cauẽdi cura fuit: nos ipsi nobis non deficiamus. Poterimus etiam huic rei cauere, si à principio in constitutione census adiectæ fuerint illæ clausulæ, quas paulò pòst in exceptionibus ad hanc regulam subijciemus, vbi quid de annuis legatis statuendum sit, attingemus. Et hæc quidem cõtemnenda non sunt, nam Interpretes non attingũt, excepto vno Castello. n. 32. ieiunè tamen & perfunctoriè.

§. DECIMVS TERTIVS.

SVB hæc videamus, quas exceptiones seu limitationes (vt vocant) Conclusio hæc patiatur. Et primùm hæc Conclusio est accipienda, vt de 43
cennium exinde cedat, ex quo dies solutionis venerit, nõ anteà. l. Cùm notissimi. §. Illud. C. de præscripti. 30. vel. 40. ann. & notat hîc Pala. Ruui. n. 16. Deinde hæc Conclusio non habet locum, quando in instrumento huic præscriptioni renũtiatũ fuerit: quã uis enim inter Doctores nõ mediocris dissensio sit, vtrum tẽporalibus præscriptionibus renuntiari possit. vt videre licet apud Bart. & Iaso. & cæteros in. l. Nemo potest. ff. de lega. 1. Balbum de præscrip. 5. par. 5. princip. q. 6. Minchacam de succes. creat. li. 1. §. 10. n. 6. Atqui quantum attinet ad præscriptionem aduersus ius exequendi, procul dubiò fatendum est renunnuntiationem valere, siquidem cessant hoc casu rationes, propter quas mouentur Doctores, vt existiment præscriptioni temporali renuntiare non posse. sicuti eruditè, vt cætera, scribit Grego. Lopez in. 44
l. 1. tit. 29. Parti. 3. Præterea hæc Conclusio non procedit, quando contractui lex adiecta fuisset, vt decimo quoq; anno contractus renouatus sit, & renouatus esse intelligatur: & toties ius exequendi reuiuiscat, quoties aliqua præscriptio contra ipsum effluxerit. Hanc cautionem acceptam ferre debemus Bart. in. l. Nemo potest. n. 22. ff. de lega. 1. & illic sequitur eum Iaso. n. 89. Angel. in princip. Instit. de vsucapio. Bal. de præscrip. 5. par. 5. princip. q. 6. n. 3. & Cisuentes in præsenti. communem testatur opinionem Iaso in. d. l. Nemo. 2. lectura. n. 118. & dicit notabilem Boërius decis. 338. n. 5. Et planè, licèt nonnulli ab hac communi sententia deficiat, quòd dicant præscriptioni temporali renuntiari non posse: verùm in iure exequendi, sine dubitatione Bartoli opinio est recipienda, quando (vt modò diximus) præscriptioni aduersus ius exequendi renuntiari rectè potest. Proinde tãtũdem erit, si instrumento cõprehẽsum fuerit, vt quocũq; tẽpore petitum fuerit, reus soluere teneatur, ex sententia Bartoli in. l. Sicut in annos. ff. quib. modis vsusfruct. amitt. Iaso. in. l. 1. n. 35. ff. solut. matrimo. Cæpola Cautel. 75. Cquarr. lib. 1. Variar. c. 9. n. 4. Grego. in. l. 1. tit. 29. Par. 3. Ad hæc Conclusio ista locum nõ habet in annuis legatis: nã pro his quanquã lõgissimũ tẽpus lapsum fuerit, tamẽ semper habebit locũ executio pro pẽsione nouẽ annorũ proximorũ. Huius 19
ratio est, quia in ãnuis legatis quot sunt anni, tot

sunt legata. l. Si in singulos. ff. de annuis lega. & ideo tot nascuntur actiones, & consequenter tot prę scriptiones sunt necessariæ. Itaq; in his & si aliqua temporis præscriptio completa fuerit, pro præteritis tãtùm annis nocet, non pro futuris. gl. Bart. & cæteri in. l. Cùm notissimi. §. fi. C. de præscr. 30. vel. 40. anno. In annuis verò reditibus ex contractu vel stipulatione debitis, alia est ratio, & ideo aliter statuendum esse paulò antè admonuimus. Item hæc lex non sortie- 45
tur locum in iure exequendi ex actione reali descendens, cùm loquatur in iure exequẽdi ex actione personali cõpetens, sitq; ipsa lex corrigens, proinde nõ amplianda. Hanc exceptionem, alios referens, scribit Dueñas, reg. 6. limita. 1. & Auenda. in Cap. Correctio. 2. par. c. 30. n. 12. Erit ergo ius commune sequẽdũ, iuxta quod. 30. annis opus esse suprà ostendimus. §. 11. Rursus hæc Conclusio erit intelligẽda, nisi modò post lapsum decẽnij faciat creditor debitorẽ iurare, an sint vera quæ in instrumento continentur: nam si debitor confiteatur, ex vi confessionis executioni locus erit, sicuti placet Castello hîc. n. 25. & Auiles in Cap. Correct. c. 10. n. 69. & Guterrius in. l. Nemo potest. n. 488. Contrarium tamen videtur sentire Auend. loco modò citato, n. 11. Ait enim: Si debitor post decennium confiteatur, nihil sibi confessionẽ nocere, cui suffragatur Bald. opinio, in. l. Per hanc. C. de tẽpo. appella. Ego hãc quæstionẽ distinctionẽ 46
recipere existimo: aut enim ius exequẽdi & personalis actio simul præscripta sunt, putà viginti annis elapsis: & tũc nõ puto cogẽdũ esse reũ inuitũ iusiurãdũ præstare. ex argu. l. In cõtractibus. §. Illo videlicet. C. de

de non numerata pecu. Aut ius exequendi solùm est præscriptum, non verò actio personalis, putà decem annis tantùm elapsis: & cogendum arbitror ad iusiurandum. Interesse tamen puto quemadmodum confiteatur: nam si quidem simpliciter confiteatur, pro iudicato habebitur, eritq; executioni locus. vt est argu. l. Si duo. §. Idem ait. ff. de iureiur. Atqui si recognoscat quidem instrumentum, dicat tamen se iã solui esse: nihil ei confessionem nocere putò, etsi solutionem non docuerit, quippe cùm pro se legis præsumptionem habeat ex lapsu decẽnij: standum erit igitur confessioni, cui iuris præsumptio opitulatur, ex sententia Bart. in. l. Aurelius. § Idẽ quæsij. ff. de libera lega. Panor. in. c. Bonæ. 2. de postula. præla. vt taceam neq; alioqui talem confessionẽ executionem mereri vt probatur in. l. 8. tit. 31. Part. 3. A Equè etiam hæc Conclusio nõ pertinet ad minores ætate, siquidem aduersus hos temporalis præscriptio non procedit. l. Non ignotũ. C. quibus nõ obij. long. temp. præsc. Idẽ iuris erit in filio familiâs, qui in sacris paternis est. l. 1. §. fi. C. de annali excep. Pala. Ruu. hîc. n. 36. l. 8. tit. 29. par. 3. Itaq; ij etiam post decennium, ne restitutione quidem postulata, executionem petere, præscriptionemq; aduersus se obiectã replicatione refellere possunt, sicuti suprà latiùs tradidimus. §. 4. Iam neq; id habebit locum, si compensando quis instrumẽto vtatur: nam quæ temporalia sunt ad agendũ, perpetua sunt ad excipiendum. l. Purè. §. fi. ff. de doli excep. Postremò hæc Conclusio non habet locum, si qua pars æris alieni intra decenniũ soluta fuerit, pro reliquo enim executio locum habebit. vt est

argum.

argum.l.Cùm fidem.C de non num.pecu.l.29.tit.29 Part.3.& notat Auenda.in dicto.c.30.n.12. Hæc de prima Concluſione ſatis. Sitamen illud dixerimus, ſi hoc ius exequendi fuerit in iudicium deductum per citationem vel executoris miſsionem, in decem annos: ſin per litis conteſtationem, in. 40. perpetuari. vt apparet ex Suarez in.l.Poſtrem. §. Conſidera. n.4.

§. DECIMVS QVARTVS.

SECVNDA huiꝰ legis Cõcluſio ita ſe habet. Actio perſonalis & res iudicata, ſeu decretum executionis ſuper ea datum, viginti annis, nõ minoritẽ pore præſcribuntur. Quoniam verò hęc Concluſio ſic inuoluta obſcuritatem ingereret: oportet illã mẽ bratim explicemus. Igitur actionem perſonalem cõ ſiderate poſſumus, aut anteà quàm in iudicium fuerit deducta, vel poſt quam diu lis pẽdet, aut demum re iam iudicata, ſeu lite finita. Sanè actione perſonali nondum in iudicium deducta: dicendum eſt vi- 47
ginti annis, nõminori tempore, eam præſcribi, iuxta præſentis legis deciſionem. id quod accipiendum eſt, ſiue actio per ſe extet, ſiue cum iure exequẽdi cõiũcta; vti apertiſsimè datur intelligi ex eo, quòd illa lex Regis Alfonſi eſt abrogata, atq; adeò à toto hoc volumine exploſa. Sin autem actio perſonalis in iudicium fuerit deducta: hoc quidẽ caſu lex hæc nihil diſponit; proinde ſpectãda erũt ea, quę iure cõmuni de interruptione & perpetuatione actionis tradũtur. Igitur ſi actio perſonalis in iudiciũ fuerit deducta, nõdũ tamẽ lis fuerit finita: intereſt quidem an per ci ta-

tationem, an per litis conteſtationem in iudiciũ fuerit acceptum: nam ſi per citationem tantùm, interrumpitur quidem præſcriptio, verùm non perpetuatur actio. quamobrem ex integro præſcriptio debet incipere in alios viginti annos, ſecundùm Bart. ſententiam in.l.fi.ff.de eo, per quem fact.erit. & illic Iaſo, n.5. Balbum de præſcrip.3.par.6.princip.§.4.n.10 Per extraiudicialem verò interpellationem, interruptio huiuſmodi præſcriptionis non fit. vt docet Iaſo loco modò citato, & Tiraq. de retract.cõuentional. 48
§.4 gl.6.n.38. Porrò ſi actio fuerit deducta in iudicium per litis conteſtationem: non ſolum interrumpitur præſcriptio, ſed etiam perpetuatur actio in alios quadraginta annos, ſi tot forſan lis finem non acceperit.l.fi.C.de prę ſcr.30.vel.40.annorum. Tradit nominatim Suarez in ſpecie harum legum, in.l.Poſtrem. §. Conſidera vltimò. n.4. & Dueñas regul. 6. ad calcem. in quo quidẽ fallitur alioqui eruditiſsimus Anto. Gomez, qui iſthic putauit per iſtam Taurinã legem ſublatam eſſe perpetuationis materiam, quòd dicat: quando per rem iudicatam non perpetuatur actio, vt in hac lege definitur, multò minùs per litis conteſtationem perpetuari. Sed non ſatis commoda eſt huius argumentatio. Nam quidem intereà dũ lis ventilatur, cùm multi ſint caſus, propter quos lites retardari ſoleãt, vt dicit Imperator in.d.l.fi. rationi conuenit, vt actioni lõgius tempus impartiretur. At re iã iudicata, ac lite finita, cùm nihil ſit impedimẽto, quominus actor ſuum ius perſequatur, meritò coangũſtata fuit actionis vita. Et hanc quidẽ diuerſitatis rationẽ acutè animaduertit Mincha. dicto. §. 10. n. 32.

nu.32. & Didac.Perez in,d.l.Ordinamẽti. Ergo perpetuationis materiam ſublatã hac lege fuiſſe,nequaquam dicendum eſt,preſertim cùm legũ correctionẽ effugere ſemper debeamus. Poſtremo caſu,ſcilicet,re iam iudicata ac lite finita,ſiue ſpectemus actionẽ primęuam(id eſt) quę ante litem cœptam cõpetebat,ſiue eam,quę ex ipſa re iudicata procedit:dicendum eſt ex iſtius legis deciſione,viginti annis tantũ preſcribi,ſcilicet ſimul cum iure exequendi.ius verò exequendi ex re iudicata competens per ſe tantũ, id eſt,ſalua actione perſonali, decem annis tantùm preſcribetur,ſicuti in priori parte lex iſta definit.neq; enim eſt credibile velle Legiſlatorem ſtatim ſeipſum corrigere. Actio igitur perſonalis & res iudicata ſimul viginti annis preſcribũtur:res verò iudicata ſeu ius exequendi per ſe tantùm,id eſt,ſine actione perſonali, decẽ annis duntaxat preſcribetur. Et ita quidem omnes noſtrates Scriptores ſentiunt,preter vnum Anto.Gomez.Ex hac igitur Concluſione ſic declarata in primis illud ſequitur, quod licèt quod 49
ad ius cõmune attinet pactũ de retrouẽdendo,quod dicitur.30.annorum preſcriptione excludatur,vtcõmuniter eſt receptum,teſte Balbo de preſcrip.4.par. 5.princip.q3. & Anto.Gomez tit.de emptio. & vendit.nu.18. Verùm quod ad noſtras ius Regium pertinet,ex huius legis deciſione,dicendum eſt, viginti tantummodo annis preſcribi.Id quod etiam oſtendunt Greg.Lopez,& Couarru.ille in.l.42.tit.5.Par. 5.hic in lib.1.Variarum reſolu.c.9.nu.6.Quod intelligi quidem debet,niſi adiecta fuerit tali pacto hypotheca:nam eo caſu.30.annis opus erit,ex iſtius legis

gis deciſione. & hoc caſu poteſt procedere opinio Auendani in cap. Correct.2.part.c.30.nu.12.qui putat etiam hodie aduerſus tale pactum eſſe opus.30. annorum preſcriptione. Quod à vero alienum eſt, niſi,vt diximus,quando tali pacto acceſſerit bonorum hypotheca:nam quod ait reale eſſe huiuſmodi actionẽ,neq; ad rem pertinet,neq; verum eſt,imò eſt perſonalis,vt ſatis apparet ex.l.2. C. de pact.inter empt.& vend. Proinde huius legis regulis metienda erit. Ampliùs huius legis concluſio pertinet quoq; ad cauſas nobilitatis,ſi credimus Otaloræ,de nobilitate.3.par.3.princip.c.4.num.12.

§. DECIMVS QVINTVS.

VIDENDVM eſt autem de huius cõcluſionis exceptionibus.Et primùm hæc concluſio nõ extenditur ad ius agendi ad ſupplemẽtum legitimæ (quam vocãt) ſicuti placet Greg. Lop.in.l.5.tit.8.par. 6.verb.gelo cõplieſſe. Deinde neq; habebit locum, quando obligatio iureiurando vallata fuiſſet, ſicuti quoq; hîc tradunt Cifuentes,& Caſtellus,& Auẽdaño loco modò citato. Conſule tamen Rodericũ Suarez,in.l. Poſt rem.§. Conſidera vltimò.vbi adamuſſim tractat,an id habeat tantùm locum in iureiurando deciſorio,vel an etiam de volũtario ſit intelligẽdum. Præterea hæc concluſio non videtur comprehendere officiũ Iudicis,cùm hæc lex in actione perſonali loquatur:idcirco quòd ad officium Iudicis nõ debet extẽdi,cũ ſint diuerſa.gl.& Doct. in princip. Inſt.de actio. Quãto verò tẽpore officio Iudicis præ

ſcribi

ſcribi poſsit,lege Balbum de præſcrip.4.par.4.prin cip.q.30. Vtrùm verò hæc lex alienigenas comprehendat,tractat in ſimili ſpecie Bart.in. l. Cũctos populos.C.de ſumm.trinit.& fide catho.q.1.n.19. Plures exceptiones ſeu limitationes,quas vocant,ad hãc cõcluſionem colligere poteris, Lector beneuole,ex Doctorũ ſcriptis:in preſentia ex Auendano,& Dueñas locis ſuprà dictis ex Balbo de præſcrip.2.part.3. princip.q.14.Superuacuum erit enim,quę ipſi rectè tradunt,nos hîc repetere. Illud quoq; ſuperuacuum eſſet,admonere hãc legem correctionem in hac cõcluſione inducere,quum,vt ſuprà admonuimus,palàm ſit perſonalem actionem anteà.30.tãtùm annis preſcribi. Licèt igitur olim neq; mutui, neq; cõmodati,aut depoſiti,ſeu legati,vel fidei cõmiſsi, vel tutelę,ſeu alij cuilibet perſonali actioni,longi temporis preſcriptionem obijci poſſe, certi iuris eſſet;quę ſunt verba Imperatoris in.l.Neq; mutui.C.quib.nõ obij long.tempo.preſcr.at hodie huius legis noua introductione aduerſus illas actiones,& ſimiles,longi tẽporis preſcriptio,viginti ſcilicet annorũ, obijci poterit.In realibus verò actionibus hęc lex,vt diximus,nullam immutationem fecit:proinde ſequenda erunt ea,quę de actionibus realibus preſcribẽdis traduntur in.l.fi.C.de preſ.long.temp.cũ ſimilibus.

§. DECIMVS SEXTVS.

TERTIA cõcluſio huius legis eſt talis. Quoties obligationi hypotheca acceſſerit,debitum nõ tollitur niſi.30.annorũ preſcriptione. Ex hac autem con-

cõcluſione Pala.Ruui.Caſtell.& Ant.Gomez iſt hic in ea ſunt ſentẽtia,vt exiſtimẽt correcta eſſe antiqua iura,quibus cauetur debitorẽ vel hęredem eius non poſſe hypothecarię actioni præſcribere,niſi quadraginta annis.l.Cùm notiſsimi. C.de præſcrip.30.vel. 40.ann.l.27.tit.29.Part.3.aiunt itaq; etiam hoc caſu. 30.annos ſufficere.Quorum tamen minuenda eſt opinio.Enimuerò hæc lex non tractat de præſcriptione aduerſus hypothecam,ſed ſolùm de præſcriptione aduerſus debitum. Ait enim:Pero donde enla obligacion hay hypotheca:la deuda ſe preſcriba por. 30.años. Debitũ autem propriè actionẽ perſonalem complectitur gl.& Doct.in princip.Inſtit.de actio. verb.*quod ſibi debetur*.Quare hæc lex corrigens ad reales actiones non debet ampliari. ſicuti notant Angel.& Iaſo ſuper illam gl.& alij relati à Dueñas,regu. 6.limita.1.Rectè autem fieri poteſt.vt actione perſonali præſcripta,adhuc hypothecaria actio duret. ſicutiſcribit Balbus de preſcrip.4.par.4.principali.§. Tertiò principaliter.quo loci,vt diximus,luculenter de hypothecaria preſcriptione tractat.Similiter quoq; dicendum erit,hanc legẽ nequaquã pertinere ad tertios poſſeſſores (vt quomodo poſsim loquar)ij enim decem vel.20.annis pignoratiæ ſeu hypothecariæ actioni præſcribunt.vt in.l.1.&.2.C.ſi aduerſus credi.long.tempo.præſcr.oppo.l.27.tit.29. Par.3.& tradunt hîc Cifuentes,& Caſtellus.numerabitur tamẽ id tempus exinde,ex quo actio ipſa hypothecaria incipiet cõpetere creditori(id eſt,poſtquam debitor fuerit in mora).l.Si quis emptionis.§. fi.&.l.Cùm notiſsimi.§.Illud plus.C.de præſcr.30.

vel.40. ann.l.Quæsitum.ff.de pig.Et vt semel finiã; nihil hæc lex circa hypothecariam actionẽ immutat: quippe cûm de personalis actionis tantùm præscriptione agat.

§. XVII.

IN postrema parte definit lex actiones mixtas.30. tantùm annis præscribi.In quo sanè iuri cõmuni respondet,sicuti superiùs monstrauimus. Actiones verò mixtam causam habentes,cõstat esse actiones familiæ erciscundæ,communi diuidundo,& finium regũdorum.vt in.§.Quædam.Instit. de actio. In quo circa hanc vltimam(finium regundorum scilicet)illud admonendum duxi, sicuti fines Diœcesum & Parochiarum,propter confusionem euitandam,præscriptione adquiri non possunt,vt in. c. Super eo.de parroch. ita neq; etiam fines Regnorum, Comitatuũ,Ducatuum,sea Marchionatuũ, similiumq; dominationum,præscriptione temporis confundi non posse,secundûm Fabrum in dicto.§.Quędam.n.38.& Balbum de præscrip.1. par.6. principal. decimo casu. Alciatum in.l.Quinq; pedũ.§. Annotandum in primis. Panor.in dicto.c.Super eo.de paroch. Id tamen an in præscriptione temporis immemorialis(vt vocant)locũ habeat:legito Francis. Curtium,Consil.56.incipit,*Super eo, quod ab ordine.* col. 11. Hæc ad huius legis interpretationem satis superq; nunc aliò transeamus.

Quid

Quid in suscipiendis causis Aduocatis spectandum sit. Cap. 2.

CAusidicus,qui sibi conscius, improbæ liti patrocinatus fuerit,mortale peccat peccatũ,restitutioniq; se alligat. n. 1.

Si per imprudentiam, iurisue ignorantiam Aduocatus improbæ liti auxilietur,peccet ne, & ad restitutionem teneatur. n. 2. cum sequent.

Quid si Aduocatus fuerit anceps. n. 5.

Aduocatus,modò iustæ liti patrocinetur,nihil committit aduersarium dolo astuq; circunscribendo. n. 7.

Quintiliani consilium ratioq;, quam Aduocati in suscipiendis causis habere debeant. n 11.

Aduocatus plus honorarij recipiendo,quàm lege sit definitum, an peccet,restitutioniue sit obnoxius. n. 13.

NEMINEM præterit Iurisperitum eum,qui sciens prudensq; improbæ liti patrocinatus fuerit, mortale peccatum peccare,ac præterea à teneri ipsum in foro cælitũ (vt de hominum foro taceamus) vtrique litigatori omnes impensas litis ac damna præstare. At si nihil sibi sit conscius Aduocatus, sed per ignorantiam forsan, imprudentiam ve improbæ liti auxilietur, putans scilicet clientulum suum ius habere : solet dubitari an peccet, & ad restitutionem supradictam teneatur. Et planè,vt à sanctissimo eodemq; scientissimo viro rem exordiamur, Sanctus Thomas

Secun.Sec.q.71.art.3.respondit eatenus Aduocatum excusare ignorantiã, quatenus alijs in rebus solet excusationem prẽstare. quem omnes vbiq; sequuntur, & inter eos nouissimè Dominicus à Soto (quẽ honoris causa nomino) de iustitia & iure. lib.5.q.8.art.3.& Burgus Pacificus, eruditissimus sanè vir, in Proœmio legum Tauri, n.215. Sed quoniam hoc verborũ inuolucro non facilè percipi poterit quænam sit ea ignorantia, quæ Aduocatis veniam paret: ipse paucis expediam. Et summa quidem rei hæc est. Ignorãtia, quæ ex lata culpa prouenit, nullam Aduocato excusationem præstat, quominus improbæliti patrocinando peccet, & ad restitutionem teneatur. At verò ignorãtia ex leui vel leuissima culpa profecta, omnino Causidicus excusatur. Est siquidem celebris & nobilitata illa Innocẽ. sententia in.c. Sicut dignum de homi. dicentis: quantum ad Dei iudiciũ attinet, culpam duntaxat latam, non verò leuem vel leuissimam peccatum vel restitutionem inferre. Quam sequitur Panor. in.c.1. de const. n.11. & testatur communẽ Sylvester, verb. Culpa. n.6. & magnifaciunt vbiq; omnes. At secundùm hæc videtur iuris ignorãtiam nunquam Aduocato veniam dare, ex eo quod vulgò dicitur, Iuris ignorantiam latæ culpæ annumerari. gl. in.l. Liberorum. §. Notatur. ff. de ijs, qui notãt. infa. Bart. in.l. fi. ff. de varijs, & extraord. cogni. Bald. in rubri. C. de pœna Iudicis, qui malè iudica. Quòd si de alijs id dicitur, in Aduocatis multò magis recipiendum videtur. Nam vt Quintus Mutius Seruio Sulpitio succensuit: turpe est patritio & nobili viro causas exorãti, ius, in quo versatur, ignorare. ytrefertur

tur in.l.2. ff. de orig. iuris. Videamus ergo an hęc sententia distinctionem aliquã recipiat: ne si ita simpliciter eam intelligamus, magnum videamur Aduocatis periculum injcere, vt vbicunq; iuris ignorantia lapsi, improbæliti patrocinati fuerint, peccent, ac damna impensasq; litigatoribus resarcire teneantur. Igitur Bart. in.l. Quod Nerua. n.19. ff. depositi. ita distinguit: Aut ius est certum & clarum, quia de hoc est casus legis, & tunc iuris ignorantia latæ culpæ adscribenda erit: aut ius est ambiguum, putà propter Doctorum varias opiniones, vel quia non habetur lex expressa, & tunc iuris ignorantia non iudicatur indistinctè lata culpa, sed debet iudicari lata, leuis, vel leuissima, iuxta distinctionẽ Iurisconsulti in.l 2. ff. de iuris & facti ignoran. Hæc Bart. Sunt autem alij, qui dicant, iuris ignorantiam tum latã culpam inducere, quando interuenerit circa iuris regulas, aliter atq; si circa exceptiones, quas fallentias vocãt. Salicet. & Roman. in.l. Quod te mihi. ff. si certum peta. Faber verò in. §. Suspectus. Instit. de suspect. tutor existimat iuris ignorantiam tum latæ culpæ adscribi, quãdo contingeret circa iura vulgaria, quæq; frequenter versantur in vsu: secus si circa ea, quę rarò accidunt. Sic etiã Bald. in. c.1. de transla. Episcop. negat iuris ignorantiam latæ culpæ annumerari, quando cadit in his, quæ sunt de apicibus iuris. Itaq; non satis hac in re inter se Doctores consentiunt. Ego verò, vt magis Iurisconsultorum documentis, quàm Scriptorum opinionibus obtemperem, hanc cõtroversiam profligandum existimo ex vulgari illa latæ culpæ definitione, quã tradit Iurisconsultus in.l. La

tæ.ff.de verbo.signif. *Latæ culpæ* (inquit) *finis est, non intelligere id, quod omnes intelligũt.* Cui etiã respõdet.l.nulti. 4
33.Par.7. Vt igitur inter tot tantosq; viros meã sentẽtiã interponã (solet enim nõnunquã, vt in. C. de vete.iure enuclea.§.Sed neq;.Iustinianus inquit, vnius & deterioris sententia multos & maiores aliqua in re superare) tũ Causidicũ latæ culpæ dãnandũ puto, vt per ignorantiã improbæ liti patrocinantẽ, peccati & restitutionis se alliget: quũ ignorarit id, quod omnes vel plerosq; Aduocatos non falleret: alioqui alia ignorãtia lapso magis est, vt veniã demus. Sed finge 5
Iurisperitũ non labare ignorantia, sed forsan ancipitẽ esse, putà vel propter causę difficultatẽ, vel propter varias Doctorũ opiniones. Quæstionis est, Num talẽ causam ambiguã suscipiendo peccet, ac ad restitutionem teneatur? Quod voluisse sanè videtur Nauarrus in Manuali.c.25. n.28. ex sententia Anto.in. cap. Breui. de iureiuran. sed contrariã sententiam recipiunt plerique omnes. vt tradit exactè Bugus Pacensis, in Procœmio legum Taur.n.397.cum seqũt. Verùm quia mihi mirũ in modũ placet distinctio, quam hac in re ponit Dominicus à Soto, illam hîc referre fui cordi. Is ergo lib.5.de iusti.& iur.q.8.art.3 hanc rem ita absoluit: Aut vtriusque partis rationes pares sunt, ac ex æquo procedunt, & in ea causa est Aduocatus, vt salua conscientia tali causæ patrocinari possit, siue ea ciuilis sit, siue criminalis: Aut rationes nõ sunt vtrinq; pares, sed aduersę partis rationes præstant, magisq; mouẽt, & tũc quidẽ si causa sit capitalis vel existimationis: omnino ab ea se Aduocatus temperare debet. Sin autem ciuilis vel pecuniaria

ria fuerit, magis est dicendum rectè posse Aduocatũ patrocinari, si modò clientulum suum certiorem faciat causam dubiã esse, & iuris rationes aduersario magis arridere: tametsi tunc in magno quidẽ periculo versetur Aduocatus, ne dũ ita anceps est, aliquid sibi conscíat. Hæc è Soto. Cui mirum in modũ conuenire videntur, quæ parens eloquentiæ scribit Officiorũ lib.2. in hæc verba: Atq; hoc præceptum officij diligenter tenẽdum est, ne quẽ vnquã innocentẽ iudicio capitis arcessas. Id enim sine scelere fieri nullo pacto potest. Nam quid est tã inhumanum, quàm eloquentiam, à natura ad salutem hominum, & ad conseruationem datã: ad bonorum pestem, perniciemq; conuertere? Neq; tamen, vt hoc fugiendum est, ita habendũ est religioni contrarium, nocentẽ aliquando & nefarium, impiũq; defendere, vult hoc multitudo, patitur consuetudo, fert etiam humanitas. Iudicis est semper in causis verum sequi: patroni nonnunquam verisimile, etiam si minùs sit verum, defendere: quod scribere, præsertim cùm de philosophia scriberem, nõ auderem, nisi idem placeret grauissimo Stoicorũ Panætio. Hactenus Cicero. Illud 6
quoq; quæritur: Si clientulus in causa possessionis ius habeat, improprietatis nõ habeat, possit ne sine peccato Aduocatus possessori iudicio suffragari? quod quidem placere video Innocentio, in.c. Pastoralis. n.6. de causa possess. & propri. Neq; habeas (inquit) ô Aduocate cõscientiam læsam, eò quòd dederis causam peccandi spoliato, & retinendi rem alienã: quia potest esse, quòd verè sua sit, licèt eam non probet suam. Cuius quidem opinionem sequitur ibidem

Ioan. And. & Baldus in Margarita, verb. *Aduocatus*, huius rei rationem reddens: quia Aduocatus legis, non hominis conſciẽtiam debeat habere. Illud etiã palàm eſt, Aduocatum iuſtæ liti patrocinantem, poſ- 7
ſe ſalua conſcientia, dolo, aſtuq; & cauillationibus aduerſarium circunſcribere, fallaciaq; fallaciam detrudere. Nam, vt Ouidius inquit,

Iudice me fraus eſt conceſſa repellere fraudem.

& vt eſt in Prouerbio, Cretizandum aduerſus Cretẽſem. Refert plura in hanc ſententiam Tiraq. de retract. linag. in Præfatione. n. 69. oportet tamen id ſine mendacio vel periurio fiat. gl. in. c. Cupiẽtes. verb. *Malignantium*. de elect. in. 6. gl. in. c. Dominus. 23. q. 2. Tradit copioſè & eruditè more ſuo Dñs Archiepiſc. Couarru. lib. 1. Variarum reſolu. c. 2. Iterũ igitur atq; iterum Iuriſperiti proſpiciant, ne ſe temere improbis litibus implicent: vidẽt enim ſui periculi rem agi, eisq; ſubeat in mentem, magna eis commoda manere, non dico quod ad cæleſtem illam patriã attinet, ſed etiam quod ad hanc lubricam & caducã vitã, ſi, vt pareſt, munus ſuum obierint. Planè ſi æternam illam ſedẽ ſpectamus, extra quã nihil eſſe, quod expetendum ſit, certum eſt; quid quæſo acceptius? quid placabilius? quid deniq; amabilius illi principi Deo, qui hunc mundũ regit, quod quidem in terris fiat, eſſe poterit: quàm ſi improbis litibus, quæ multorum quidẽ malorum veluti ſeminariũ ſunt, aditũ intercludant? Nonne pleriſq; placuit, plus mereri ad 8
uerſus Deum Aduocatos munus ſuum legitimè obeuntes, quàm ſacri verbi cõcionatores? Iaſo in. l. 1. n. 8. ff. de iuſti. & iur. Sylua nup. lib. 3. n. 20. Refert plures Bur-

Burgus Paeenſis in Procœmio legum Taur. n. 382. Sed & quod ad hanc præſentem vitam attinet, nihil dubij eſt, eum Aduocatũ, qui iuſtis duntaxat cauſis ſtudeat, improbas atq; iniquas execretur: certiùs faciliùſq; ſibi & famã, & diuitias aſſecuturum, quã eum, qui citra delectum, Dei timore, ſuoq; honore poſthabito, ſordidis mercedulis quæſtubuſq; inhiãs, omnes promiſcuè cauſas, ſiue bonas ſiue malas, amplexetur. Huius enim imperitia (ſeu fallaciã, perfidiam ne dicere oportet) non poteſt non ſtatim ex litium euẽtu deprehẽdi. continuòq; litigatores, falſa ſpe decepti, in eum ſtomachantur, dolenteſq; ſe & oleũ & operam perdidiſſe, palàm ei malè precantur. vnde fit, vt deinceps apud omnes malè audiat, omnesq; illum tanquã latens virus obſeruent. Contrà verò ille ex alio atq; alio fœlici litis euẽtu, auſpicatò fœliciterq; ferè ſemper ſibi cauſis cedentibus, breui nomen famamq; nanciſcitur: illicoq; omnes probatã eius prudentiãd fidemq; ſequuntur: certatimq; litigatores curant, vter eum in ſuam partem præripiat, atque ita ſimul ei nomen, fama, ſimul opes, diuitiæq; indies augentur, cumulanturq;. Vides igitur vtriuſq; Cauſidici diſcrimẽ, atq; vt bono bonum, malo autem malum paretur. Iergo, & vtrum probis improbisue litibus patrocineris, ſusq; dẽq; feras. Quòd ſi adhuc hęc 9
te parum mouent, ſubeat in mentẽ, quæſo, quod Pro- Pſalm. 36.
pheta, imò Deus per Prophetam inquit: Melius eſt modicũ iuſto ſuper diuitias peccatorũ multas. Quoniam brachia peccatorũ conterẽtur, confirmat autẽ iuſtos Dominus. Et rurſus eodẽ Pſalmo: Iniuſti puniẽtur, & ſemẽ impiorũ peribit. Iuſti autem hæredi-

tabunt terram, & inhabitabunt in sæculum sæculi su
per eam. Quòd si adhuc parua hæc tibi videntur, clã
gat tuba Euangelica, clangat: Quid prodest homini
si totum mundum lucretur, animæ autem suæ detri-
mẽtum faciat? Aut quam dabit homo commutatio-
nem pro anima sua? Perstemus igitur in officio, nul-
li sq; pecuniarum illecebris vincamur, atq; ita Deo
pariter atq; hominibus grati erimꝰ. Si enim in quo-
uis artifice, vel ijs, qui cubito se emungũt, si quid frau
de, si quid dolo fiat, infensè abominamur: quid in no
bis constituendum putamus, qui tanquam Iuris Iu-
stitiæq; defensores & moderatores cõstituti sumus?
Sed neq; quidem pudor obstet, quominus susceptã, 10
cùm melior videretur, litem, cognita inter litigan-
dũ iniquitate, Aduocatus dimittat, litigatorẽq; vel
ad cedendũ, vel ad transigendũ moneat. Nã & in hoc
maximũ (si æqui Iudices sumus) beneficiũ est, vt non
fallamus vana spe litigantem. l. Rem non nouam. §.
Patroni. C. de iudi. l. Quoties. §. Sicut. ff. de admini-
stra. & pericul. tuto. Quemadmodum verò possit tu
ta conscientia ita aduocatus ad transigendum consi
lium dare, cognita (vt diximus) inter litigãdum ini-
quitate, tractat Burgus Pacẽsis in Proœmio legum
Taur. n. 255. Verùm quia susceptæ semel lites ægrè
vixq; deserũtur, danda principiò opera est, vt omnẽ
(vt aiunt) lapidem moueamus, ne posteà vel cum pu-
dore in fugam vertere, vel cum scelere, ac nõ mediocri
litigatoris damno desperatam defendere litẽ necesse
habeamus. Quare commodissimè tractari solet, quę
nam potissimè cautio in suscipiẽdis causis Aduoca
tis tenẽda sit, ne errare falliq; possint. Et sanè de hoc
& aliàs

& aliàs alij, vt Speculator in tit. de Aduocato. §. Nũc
tractemus. & nonnihil attigit Grego. Lopez in tit. 2.
Part. 3. in Summa. Sed quoniam in hanc rem præsen
tissimum remedium consiliumq; reperisse me arbi-
tror apud nostratẽ Fabium Quintilianum, oratoria.
institu. lib. 12. quo quidem & ipse vtor, & re ipsa mihi
vsui fuisse expertus sum. Illud hîc referre decreui, vt
& alijs (si qua tamen experimentis meis habenda est
fides) ex vsu esse possit. Ipse igitur Fabius, quemadmo
dum in suscipiendis causis nos habere debeamus, ita
11 monet: Vt ante omnia quidem liberum demus ijs,
quorum negotium erit, tempus, atq; locum; exhor-
temurque vltro, vt omnia quamlibet verbosè, & vt
de volent repetito tempore exponãt. Quia non tam
obest audire superuacua, quàm ignorare necessaria.
Frequenter etiam & vulnus & remedium in his cau
sidicus inueniet, quæ litigatori in neutram partem
momentum habere videbantur. Neq; semel audisse
sit satis: cogẽdus eadẽ iterum ac sæpius dicere litiga
tor, non solum quia effugere aliqua prima expositio
ne potuerũt, præsertim hominẽ (quod sæpe euenit)
imperitum, sed etiam vt sciamus an eadẽ dicat. Plu-
rimi enim mentiuntur, & tanquam non doceãt cau
sam, sed agant; nõ vt cum patrono, sed vt cum Iudi
ce loquuntur. Quapropter nunquam satis credendũ
est, sed agitãdus omnibus modis, & turbãdus, & euo
candus litigator. Nã vt Medicis non apparentia mo
dò vitia curanda sunt, sed etiam inuenienda quæ la-
tent: ita Aduocatus plura, quàm ostendantur, aspici
at. Nam cùm satis in audiendo patiẽtiæ impẽderit,
in aliam rursus personam ei transeundum est, agen-
dusq;

dusq; aduersarius, atq; proponendum quid quid recipit in huiusmodi disceptatione natura. Interrogãdus quã infestissimè, atq; premẽdus clientulus. Nã dum omnia quærimus, ad verũ, vbi minùs expectauimus, peruenimus. Multa etiam, quæ nihil ad causam pertinere crediderit, Aduocatus eruet. Itaque rimari necessarium erit, quæ personæ, quæ tempora, quæ loca, instituta, instrumenta, cæteraque; ex quibus nontantum illud, quod est artificiale probationis genus colligi possit, sed qui metuendi testes, quomodo sint refellendi. Sic Aduocatus causam perscrutatus, propositis ante oculos omnibus, quæ prosint, noceãtue: tertiã deinde personã induat Iudicis, fingatq; apud se causam agi, & quòd ipsum mouisset de eadẽ re pronuntiaturũ, id potentissimũ apud quẽcunq; agetur, existimet: & sic rarò eum fallet euẽtus, aut culpa Iudicis erit. Hæc ad Oratorẽ Quintilianus. sed Aduocato dictũ putemus: vtriusq; enim par causa est. Si igitur Causidici mihi credant, huiusmodi Quintiliani prouisionẽ magnifacere, & ante oculos habere, ad eamq; consiliũ omne reuocare debẽt, sierrare quidẽ nolint, atq; cõmittere, vt cũ animæ suæ ac honoris dispẽdio temere improbas lites suscipiãt. Sanè aut hæc est via, aut nulla omnino, per quam id cauere valeamus. Illud verò admonuisse non fuerit necesse, cùm Aduocatus iustam causam susceperit: omnes suos debere neruos intẽdere, vt suus clientulus palmã ferat. Nam nõ minus peccatum erit, & haud scio an maius, iniustam litẽ suscipere, quàm iustam deserere. l. Quoties. §. Sicut. ff. de admin ist. tuto. Nũ verò cõmodius sit Aduocato in allegationibus (quas vo-

vocant) breuitate magis, quàm longa oratione vti, indicat eleganter Plinius Iunior lib. 1. epistolarũ, Epist. ad Cornelium Tacitum. & paucis quoq; monet Imperator in. l. Quisquis. C. de postuland. Illud ad extremum meminisse oportebit, Aduocatum iustæ liti patrocinantem, tametsi à clientulo honorarij causa plus accipiat, quàm lege definitum sit: non continuò peccare, neq; ad restitutionẽ teneri: si modò dolus malus absit. authore Panor. in. c. Quia plerique. de immu. Eccles. Quod tamẽ accipiendum est, dummodo secundùm litis, ac suæ peritiæ qualitatem modum non excedat. vt tradit Matth. de Affl. in Cõstitu. Neapol. rubri. 82. n. 3. quod quidem pertinet ad interpretationem tex. in. l. 1. §. fi. ff. de varijs, & extra ord. cog. & ad. l. 18. & 21. tit. 16. lib. 2. nouæ Cõpilat. quibus quid salarij nomine Aduocati recipere possint, definitum est. Sed hæc hactenus.

Annuo reditu seu censu vendito, quonam in loco vectigal (seu, vt vulgò dicitur, Alcabala) solui debeat. & in summa, tota vectigalium materia, ad nostrarum Regiarum legum interpretationem, copiosa quadam breuitate perstringitur. Cap. 3.

His Hispaniarum Reges Imperatori non subijciuntur. n. 7.
His Hispaniarum Reges vectigalia indicendi ius habere n. 8.
Alcabalæ munus quomodo originem habuit. n. 9.
Alcabalæ verbum cur ita dicatur. n. 10.

Om

Omnis Hiſpani ſermonis idioma à Latina lingua traxit origi nem. n. 11.
Vectigalis munus ſine peccato fraudari non poſſe. n. 13.
Vectigalium leges ſint ne odioſæ, an fauorabiles. n. 14. *&* 29.
Regia vectigalia nulla temporis præſcriptione etiam immemoriali adquiruntur. n. 18.

ITIVS ſuper bonis ſuis cẽſum ſeu annuos reditus (vt fieri aſſolet) Seio vendidit. Contigit autem vt alio loco contractus fieret, alio extarent bona pro ipſo cenſu obligata, atq; rurſus alibi cẽſum ſolutum iri conuenerit. Quapropter ſubinde in diſceptationem venire ſolet, quonam in loco vectigalis ſolutio fieri debeat. Hoc tributi genus exteri gabellam, noſtrates alcabalam appellant, nobis interim hoc vectigalis nomine vti placuit. Quod cùm latiùs patet, vt notat Tiraq. de retract. linag. §. 1. gl. 6. n. 2. & Valla elegan. lib. 4. c. 59. tũ ad hoc tributi genus non malè reſpõdit, vti aduertit Dñs Preſul Couarru. in regu. Nõ dimittitur peccatũ. 2. par. §. 5. & Otalora de nobilita. 1. par. c. 2. Verùm anteà: quàm hanc quæſtionẽ abſoluã, quoniã vectigalis vſus apud nos frequens eſt: ſtatui nõnulla hac de materia perſtringere; nõ quòd velim verboſos Cõmentarios facere, quod vtiq; poſſem, ſi omnia vtcũq; & vndecũq; repetita, vt noſtri ferè ſolent, inculcare vellem: ſed vt ea tantùm, quæ ad materiæ, legumq; Regiarum interpreterationem neceſſaria viſa ſunt, in medium afferam. in quo operæpretium me facturum eſſe putaui. Eſt enim hæ ma-

materia à noſtratibus Scriptoribus ferè deſtituta: ab exteris verò nõ facilè percipi poterit, ſiquidem ſua ſtatuta, ad quæ quæſtiones applicant, noſtratibus legibus Regijs non prorſus conueniunt. Primùm igitur tractabimus, cui huiuſmodi tributa imponẽdi ius ſit: deinde, ad quas perſonas: tertiò, ad quos contractus hoc munus incumbat: mox, quantum eo nomine ſolueudũ ſit. hiſq; peractis, propoſitã quæſtionem aggrediemur. Principiò igitur, vt dicamus cui huius vectigalis indicendi ius ſit: ſciẽdum eſt, olim quidẽ cùm Romanũ Imperium rerum potiebatur, ſoli Principi, id eſt, Romano Imperatori noua vectigalia indicendi ius fuiſſe. vt oſtendit. l. Vectigalia. ff. de publica. & vectig. l. Nõ ſolent. C. noua vectig. imponi nõ poſſe. l. 2. tit. 1. Par. 2. l. 1. C. de ſuper indicto. lib. 10. At poſteà, quoniam, vt eſt in Prouerbio, Omnium rerum viciſſitudo eſt, imperio Romano indies, peneq; ad interitum labente, factum eſt, vt quidam Reges, Principes, populiq; ſimul ſe ab imperij poteſtate vindicantes, ſimul huiuſmodi facultatem (vectigalia, inquam, indicendi) adepti fuerint. vt apparet ex. c. Super quibuſdam. de verbo. ſignif. & illic notat Panor. & Bertach. de gabellis. 1. par. n. 1. & probat. l. fi. tit. 7. Par. 5. Ij etenim Reges, Principes, populique, qui ſe ab Imperatoris ſubiectione in libertatẽ aſſeruerunt, parem in Regno, dominatuq; ſuo Imperatori poteſtatem ſortiti ſunt. vt ſcribit Panor. in. c. Per venerabilẽ. n. 10. & 26. qui filij ſint legiti. Suarez in quæſtione dẽ maiora. n. 28. l. 8. tit. 1. Par. 2. imò maiorẽ: quia Rex tranſmittit Regnum ad hæredes, Imperator non. Boërius deciſ. 178. n. 9. Oportet tamen

vt

vt noua vectigalia iure imponi possint: legitima cau
sa id postulante fiat. Innocen. in. c. Innouamus. de
censib. Bald. in. c. Cùm ab Ecclesia. de offi. ordi. A-
uendanus in Cap. Correct. i. par. c. 6. n. 5. Otalora de
nobilita. i. par. c. 3. Quòd si causa illa, ob quam vecti-
gal fuit impositum, desierit: itē & vectigalis exactio
cessare debet. sicuti scribunt cùm aliàs alij, tum Cor
setus de potestate Regia. 4. par. q. 49. Quanquam ve-
rò Princeps sine causa tributa imponeret, aduersus
eum tamen non liceret subditis conspirare, sed dun
taxat in finib9 defensionis stare eis permissum esset,
secundùm Boërium de seditiosis. §. 1. n. 2. Posset etiā
Romanus Pontifex abdicare principatu Regem pro
teruè subditos opprimentem, secundùm Martinum
Laudensem, de princip. q. 7. & Parid. de syndicatu. 6
tit. de excessib. Imperatorum. n. 12. A Equè etiā (vt id
obiter dicamus) posset Rex magnates, reguloſq; sub
ditos suos asperiùs seueriùsque tractantes priuare do
minatione, iurisdictionemq; totam ad se reuocare.
vt ostendit Boërius decis. 304. & Grego. Lopez in. l.
2. tit. 13. Part. 2. verb. desaforaren. Quinimò alioqui iu
re suo cùm lubitū fuerit, id se posse facere videtur, se
cundùm ea, quæ affert Palac. Ruui. in introductione
rubri. de donatio. n. 8. quod tamē latiùs disputat Af-
flict. in Const. Neapol. lib. 1. rub. 47. n. 2. & rubr. 100.
n. 2. & 3. & Chassen. in Cōsuetud. Burg. rubr. 1. n. 106.
Sed, vt ad propositum reuertamur, ex superioribus
perspicuū fit ius esse nostris Hispaniarum Regibus
ex causa noua vectigalia indicēdi: licèt enim nostra
tes Reges olim Imperatoriæ potestati parêrent. vt ap
paret ex. l. 2. §. Post aliquot. ff. de orig. iur. & ex ijs,
quæ

quæ affert Vasæus in Chroni. Hispaniæ, to. 1. c. 13. At
7 postea expulsis profligatisq; Romanis, hoc subiectio
nis iugum è ceruicibus excussērūt: itaq; hodie Impe
rio non subesse manifestissimum est. glo. in. c. Hadri
anus. 63 dist. Abb. in. c. Per venerabilem. n. 37. qui fi-
lij sint legiti. Iaso in. l. Cunctos populos. C. de sum-
ma Trini. n. 11. Felin. in. c. Cùm non liceat. de præs-
crip. Balbus de præscrip. 2. par. 5. princip. q. 2. Nico-
laus de Vbaldis, de successio. ab intesta. 1. par. n. 32.
Burgus Pacens. in Proœmio legum Taur. n. 32. est q;
omnium Interpretum cōmunis hæc sententia. Qua
re minimè ferendus est nescio quis Ioannes Feraldꝰ
Gallus in tractatu, quem edidit de iuribus & priuile-
gijs Regum Francorum. n. 3. qui dum arroganter Re
gi suo plurimum vult tribuere: temerè scribit, no-
strū Hispaniæ Regē Imperatori esse subiectum. Cui
nā verò potissimè Regū hæc Hispaniæ libertas acce
pto ferenda sit, tradit Dñs Couarru. Practic. quæst.
8 c. 1. n. 1. Deniq; habere nostrates Reges hanc potesta
tem vectigalia indicendi, si adhuc in re aperta testes
desideras, scribit nominatim Corsetus, de potestate
Regia. 4. par. q. 49. n. 13. In quo tamen laudandi sunt
nostri Hispaniarum Reges, qui licēt iure hanc pote
statē habeāt, vsi tamen ea moderatione & humanita
te, qua semper plurimū valuêre, hāc sibi vltro impo
suêre legē, vt nō aliter sibi noua vectigalia ac tributa
Regno imponere liceat, quā si Comitijs ex more cō
uocatis, Regni Procuratores, Plebisq; Tribuni id
probent, & ratum habeant. vt est constitutum in. l. 9.
tit. 7. lib. 6. Recopila. Quod sanè tum rationi ac iuri
consentaneum est, quādoquidem ardua negotia nō
debent Reges, priusquàm ad populum, procereſq; re

ferantur,expedire.Iaſo in.l.Placet.n.10. C.de ſacroſan.Eccl.Paris de ſyndica.tit.de Regum exceſſ.n.18. Burgus Pacenſ.in Proœmio legum Taur.n.447.l.2. tit.7.lib.6.Recopila.tum ad Regni quietem trãquillitatẽq; plurimum confert.ſicuti abundè exẽplo declarauit Theopompus Spartanorum Rex.Qui cùm primus inſtituiſſet,vt Ephori Lacedæmone creārẽtur,ita futuri Regiæ poteſtati oppoſiti, quẽadmodũ Romæ conſulari imperio Tribuni plebis ſunt obiecti,atq; illi vxor dixiſſet,id egiſſe illum, vt filijs minorem poteſtatem relinqueret:Relinquam, inquit, ſed diuturniorem.Optimè quidem:nam ea demum tuta potentia,quæ viribus ſuis modum imponit.Igitur Theopõpus legitimis Regnum vinculis cõſtringendo,quò longiùs à licentia retraxit,hòc ad benevolentiã ciuiũ propiùs admouit. Hæc de Theopõpoſcribit Valerius Max.lib.4.c.1.Hoc autẽ Vectigalis genus(quod apud nos Alcabala dicitur)primùm quidem originem traxit à Rege Alfonſo huius nominis vndecimo, vt ex ipſius Chronico apparet.c. 262.cũ duobus vel tribus ſequentibus. Antea enim hoc vectigalis genus in vſu non erat, ſed tantummodo pendebatur octaua pars earum rerum,quæ mercimonij cauſa vel aliũde ad hoc Regnum vehebãtur, vel iſthinc foras efferebãtur.l.Ex præſtatione. C.de vectigal. id vulgò verbo Arabico *almoxarifazgo* appellatur.l.5.tit.7.Par.5. Et quid eius nomine hodie pẽdatur,videre licet apud tit.22.&.23.&.24.cum duobus ſequent.lib.9.Recopilatio. Sed neq; quidem illi Regi Alfonſo perpetuò hoc tributi genus cõceſſum fuit à populo,ſed tantiſper dum bellum,quod ad preſens

ſens cũ Mauris, Numidiſq; gerebat, duraret,vti ipſius Chronicũ declarat.Proin Rex Petrus eius filius (cuius eſt præter cæteros apud nos nobilitata crudelitas)rurſus hoc tributũ à ciuibus impetrauit, vti in illius Chronica refertur His igitur autoramẽtis tributũ hoc originẽ habuit:dein vſu paulatim in aſiduã muneris exactionem incidens(quoniã,vt eſt in Prouerbio:Sẽper tœliciter cadũt Iouis taxilli) factũ eſt vt poſtremo in neceſſariam legis autoritatẽ euaderet.Non erit ab re tamẽ,vt diſpiciamus quare hoc tributi genus hoc Alcabalæ nomine vtatur;id enim neq; in illo Alfonſi Chronico,neq; alibi quoq;,(ni fallor)expoſitũ inuenies.Et quãtum quidẽ coniectura conſequi poſſum, hoc nomẽ ab Hebraica lingua (id eſt,à Iudæis)originẽ traxit. Apud iſtos enim verbũ *cabala* tantundẽ ſignificat, quantũ receptio:vt interpretatur Neuizanus,ex Pici Mirandulę lectione, in Sylua nuptial.li.5.n.3.Fortaſsis igitur Iudæi, quorũ mos erat huiuſmodi vectigalia cõducendi,quorũque opera Reges in horũ munerũ exactione vti ſolebãt,ſicuti in illo Alfõſi Chronico memoratur,hoc nomẽ ſua lingua impoſuêre:ita appellãtes quaſi eſſet alia cabala,id eſt,alia nouaq; muneris receptio. Etenim tametſi omnis Hiſpani ſermonis idioma à latina lingua originẽ traxerit, vti cũ aliàs alij ex noſtratibus notant,tum Florianus à Cãpo in ſuo Chronico,&re ipſa cuiuis pauliſper verba noſtra cõſiderãti facilè apparebit:ob idque Romanè nos loqui(id eſt vulgò,en Romãce)dicimus.Id quod nobis cũ cæteris nationib9 Chriſtianis ſaltẽ cõmune eſt. Etenim, vt Valla inquit, nõſolum Hiſpania, ſedetiã Gallia,

In proœmi
bri primi F
gan.

& Germania, Pannonia, Dalmatia, & Illiryco, multæq; aliæ nationes loquendi idioma à Latina lingua mutuatæ sunt. Illudq; etiam Imperio Romano è cer uicibus excusso, vsq; nunc & sanctè & religiosè reti nent. Enimuero Romanis illud in primis maximæ curæ fuit, vt quas gentes suæ ditioni iugarent, statim ad suæ linguæ vsum & communionem impellerent.

Lib. 2. cap. 1. Proin, vt Valerius refert, illud cum magna perseuerã tia custodiebant, ne Græcis vnquam nisi Latinè res ponsa darent: quin etiam ipsa linguæ volubilitate, qua plurimũ valent, excussa, per interpretẽ loqui co gebant, nõ in vrbe tantũ sedetiã in Græcia & Asia: quò scilicet latinæ vocis honos per omnes gẽtes ve nerabilior diffunderetur. Primus autem, qui Hispa-

Plutarchus in vita Sertorij. nos Latina lingua loqui instituit, fuit (Plutarchi est autor) Sertorius Romanus. Is enim proscriptione Syl lana Roma exulare coactus, Hispaniam venit: ibiq; Lusitanorum dux factus, & roboris & ingenij egre gia facinora edidit, vti memoria est proditũ, & histo riæ vbique cõmemorant. Hoc igitur autore Hispa nia proprio sermoni libello repudij dato, alienum (id est, Romanum) accepit. Soli Cantabri, qui vulgò Vizcaini dicũtur, in proprio sermone perseuerauerunt, quo etiam & hodie vtuntur: is enim, cum Romano siue Latino, ac per hoc neq; cũ nostro, quo hodie vtimur, affinitatẽ habet nullã. Quod quidẽ, vti Frater Alfonsus Venerus in Enchiridio temporum scribit, maximũ præstat argumentum, illius gẽtis loquelam propium ac originarium totius Hispaniæ sermonẽ fuisse, & quo olim ante Romanorũ in Hispania dominatũ vtebamur. Tantã verò affinitatem ver-

vernaculus hic noster sermo ac Latinus inter sese ha bere videtur, vt pridẽ legisse me Salmãticę memine rim Oratiunculã quandã, vt ferebatur, à venerabili ac iuxtà doctissimo Siliceo Toletano Episcopo cõ positã: quæ ita quidẽ cõmunibus vtriq; linguæ ver bis scripta erat, vt eadẽmet verba & Hispanũ & La tinũ sermonẽ promiscuè redderent. Igitur quanuis sermonẽ nostrũ vulgarẽ à Romanis fluxisse cõstet: at qui Mauris Iudæisq; promiscuè nobiscum (quod Deus vtinã auertisset) cõmorantibus, factũ est vt isto rũ nõnulla vocabula in nostrũ sermonẽ irrepserint. inter quæ mehercle hoc nomẽ Alcabalæ (vt dixi) fu isse auguror. Hæc ad huius nominis etymologiã, ad nostræq; linguæ rationẽ, atque insuper in vetustatis gratiã à nobis tã lõgè repetita, quoniã vulgaria non sunt, ingrata videri nõ debent. nũc aliò transgrediamur. Ex superioribus autẽ illud cõsequitur, nõ posse hoc vectigalis munus sine peccato fraudari. Etenim ab omnibus in eã sentẽtiam pedibus itũ est: vectigalia iure cõstituta fraudari citra peccatũ nõ posse. erit itaque fraudator restitutioni obnoxius. Hanc coclusionem latiùs expensam (ne rem actã agamus) videre poteris apud Bertach. de gabellis. 9. par. & Syl uest. verb. Gabella. 3. Otalo. de nobil. 1. par. c. 3. Nauar. in Manuali. c. 17. nu. 200. Socin. reg. 164. Minchaca de succes. creatio. lib. 1. §. 10. n. 648. & nominatim in huius vectigalis munere, de quo agimus, ad vnguẽ ac cũ distinctione expendit Dominus Prę sul Couar ru. in regu. Nõ dimittitur peccatũ. §. 5. Etenim hoc tributi genus iure impositũ fuisse, ex iustaq; causa ex inde arguitur, quòd sui origo hominũ memoriã ex

cedat, iuxta ea, quæ ſcribit Felin. in. c. Cùm nobis de præſcrip. & probatur apud nos in. l. 16. tit. 27. li. 9. Recopila. Quapropter haud quaquam erit audiẽdus, alioqui eruditiſsimus Auendanus, qui in ſuo Dictionario, verb. Alcabala, ſcribit hoc tributi genus impunè poſſe fraudari: niſi fortè illius opinionẽ intelligas, ſecundũ diſtinctionẽ à Couarru. loco ſuprà citato poſitã. Ex ſupradictis quoq; admoneor, vt attingam hîc, an noſtrates leges de huiuſmodi vectigalis munere diſponentes, ſint odioſæ, an potiùs fauorabiles. Erit huius diſputationis effectus, nã ſi odioſæ ſint, ſtrictim quidẽ: ſin fauorabiles, benignè erũt interpretãdæ. Odia enim reſtringi, & fauores cõuenit ampliari, vt eſt regula conſtitutũ. Et ſanè noſtris interpretibus placet huiuſmodi vectigalia odioſa eſſe Bart. in. l. Si pupillus. §. fi. ff. ad legẽ Aquil. Iaſo in. l. Fructus. n. 17. ff. ſoluto matrimo. At ego licèt iſtorũ opinionẽ in caſu, de quo tractãt, verã eſſe cenſeã: ne quaquã tamen ad noſtrates leges Regias protrahendam puto. Sanè ipſi loquuntur in vectigalibus abſtatutis municipalibus inuſta. ſtatuta verò & aliqui odio laborare manifeſtũ eſt. Atqui noſtrates leges nõ ſtatutorũ, ſed iuris cõmunis naturã ſortiũtur. vt notat Pala. Ruui. in introductione rubri. de donatio. n. 8. proinde tale odiũ minimè eas tangit. Quid putas ergo? Has noſtrates veſtigalium leges odioſas non eſſe. Quid ita? Quia vectigalia ea, quæ iure cõmuni introducta ſunt, odioſa nõ ſunt, ſed fauorabilia potiꝰ. Vnde id tibi quæſo? Ex. l. 1. ff. de loco publi. fruẽdo. *Interdictum hoc*, inquit Iuriſconſultus, *publicæ vtilitatis cauſa proponi palam eſt. Tuetur enim vectigalia publica. &c.*

Quod

Quod autẽ ad vtilitatẽ publicã pertinet, hoc nemo meritò odioſum eſſe dixerit. At in quo hæc publica verſatur vtilitas? Nempe vt ſit Regi vnde ſumptus tum domi, tũ belli neceſſarios & ſuſtentare & ſuppedita repoſsit: ſine his enim certũ eſt, neq; ſe Regiam maieſtatẽ ſeruare, neq; populos ab hoſtibus tutari commodè poſſe: demũ ne his deficientibus cogatur grauioribus tributis ſubiectos onerare. Hãc rationẽ reddit. l. 11. tit. 28. Par. 3. & cõprobatur ex ijs, quę tradunt
15 alij relati ab Otalora de nobilita. 1. par. c. 3. Atque hiſce de cauſis non iniuria Regia lege definitũ eſt, hæc tributa nulla tẽporis præſcriptione, ne immemoriali quidem, adquiri poſſe. l. 2. tit. 15. lib. 4. Recopila. Ergo tametſi vectigalia municipalibus ſtatutis impreſſa odioſa ſint: ea tamẽ, quæ noſtratibus legibus in dicta ſunt, tanquam fauorabilia habenda cẽſeo. Quòd ſi adhuc de eo dubitas: ipſas vectigaliũ leges legito, ac comperies quot, quantiſq; fauoribus ſcateant. Id tamen quemadmodũ intelligendum ſit, paulò pòſt declarabimus.

§. PRIMVS.

Ecclesiæ, Eccleſiaſticæq; perſonæ vectigalis immunes eſſe. n. 16.

Eccleſiaſticorum fructuum conductores vectigali non eximuntur. n. 17.

Quod quis pro animæ ſuæ piaculo reliquit vectigali immune eſt. n. 18.

Commendatores qui dicuntur, ſcolareſq; an debeant vectigal. ibid.

Cæcus non habet vectigalis vacationem. n. 19.

Locantes vectigalia, an vectigali obnoxij remaneant. n. 20.
Alcabalæ munus duntaxat debetur ex venditione & permutatione. n. 22.
Opifices an ex opificijs suis debeant vectigal. n. 23. & 24.
Aquatores vectigal ne debeant, quid item de niue. num. 25.
De contractu inter patrem, filiumq; an vectigal debeatur. n. 26.
Vtrum ex cessione vectigal debeatur. n. 27.
Ex emphiteosi, vel locatione ad longum tempus, vectigal non debetur. n. 28.
Ex bonis ex causa iudicati addictis, an vectigal debeatur. n. 29.
Cùm debitor aliud pro alio creditori soluit, an vectigal debeatur. n. 30.
Ex transactione, litis ve æstimatione, vectigal non debetur. n. 31.
Cùm res æstimata vendenda datur, an vectigal debeatur. n. 32.

ATQVE de primo membro dictum est. Nũc ad quas personas hæc vectigalia incũbant, dispiciẽdum. Sciendũ est igitur, hoc vectigalis munus (quæ Alcabala vulgò vocatur) apud nos, omnes homines, cuiusq; cõditionis ij fuerint, comprehẽdere. sicuti apparet ex. l. 1. tit. 18. lib. 9. Recopila. paucis tamẽ exceptis, vti ex illo titulo apparet. Atq; in primis in. l. 6. excipiũtur Ecclesiæ, Ecclesiasticęq; personę, & rectè. Nã hæ nõmodo humano iure, sed etiam diui-

uino, ab omnibus muneribus immunes sunt. c. Quã quam. de censib. in. 6. Dueñas regu. 100. & tradit exactiùs Dñs Couarr. practic. quæstio. c. 31. n. 1. vbi tractat, an ea immunitas pertineat ad Clericos minoribus tantũ ordinibus initiatos: sed id modò lege regia definitũ est. Ea est. l. 2. tit. 4. lib. 1. Recopil. quæ definit hos minorib9 ordinibus initiatos huius immunitatis participes nõ esse: nisi modò verè beneficiũ ecclesiasticum habeant. Notandũ est tamẽ, hoc priuilegiũ Clericis concessum non porrigi ad eas res, quæ mercimonij causa ab ipsis venierint, vel permutatæ fuerint. tex. in. c. fi. de vita & honesta. Cleri. Clemen. Præsenti. de censib. l. 49. tit. 6. Part. 1. l. 7. titu. 18. lib. 9. Recopila. In quo tamen non erit dissimulandum, illa iura Pontificia, item & illa lex Partitæ nõ continuò Clericum mercimonijs vacantem huiusmodi immunitate priuare: sed ita demũ si priùs ter à suo Episcopo commonefactus, à tali negotiatione se noluerit temperare. Sed neque est prætereundum Grego. Lopez in. d. l. 49. existimare hanc trinam monitionem hodie necessariam non esse, quòd dicat illam legem Regiam Ordinamenti recentiorem nihil tale postulare. Ego verò haud scio, an hoc casu canones legibus, an potiùs leges canonib9 cedère debeãt, quandoquidẽ hoc priuilegiũ sit Clericis concessum iure diuino, cuius interpretatio ad Romanũ Põtificẽ potiùs pertinere videtur. c. Nouit. de iudic. Quãdo verò Clerici dicãtur negotiatores, & quibus officijs iure interdicantur, legendus est Bertach. de gabellis. 7. par. n. 10. & Antibolus de muneribus. 3. par. §. 1. n. 115. Si verò super hoc disceptatio inciderit: hu-

ius rei cognitio ſpectabit ad Iudicē Eccleſiaſticū, nō ad laicū, ſecundū Bertach. loco modò citato. nu. 24. A qua tamē opinione tāquam muſitando diſſentit Grego. in. d. l. 49. tit. 6. Par. 1. Illud palā eſt Clerico retrahēte redhibēteq; rē ratione familię ſeu cognationis debere eū vectigal ſoluere, quando ſcilicet emptor ex pactione ſoluiſſet, iuxta deciſionē. l. 9. tit. 11. li. 5. Ordina. Tūe enim vectigal, quod ad ipſum emptorē ſeu retrahentē attinet, nō loco mnneris, ſed loco pretij habetur. Illud quoq; meminiſſe debemus, 17
eos, qui ſacerdotiorū ſeu beneficiorū (vt vocant) reditꝰ cōducūt, nō poſſe hoc priuilegio Clericis ipſis cōceſſo vti: imò debere vectigal ex taliū redituū vēditione ſeu permutatione. vt eſt argu. l. Licitatio. §. fi. ff. de publi. & vectig. *Fiſcus*, inquit, *ab omnium vectigalium præſtationibus immunis eſt: mercatores autem, qui de fundis fiſcalibus mercari conſueuerūt, nullam immunitatem ſoluendi publici vectigalis vſurpare poſſūt.* Eſt etiam argum. l. Miles. ff. ex quibus cauſ. maio. &. l. 1. C. quibus munerib. excuſ. lib. 10. & hanc ſententiam amplectitur Bart. in. d. l. Licitatio. & Antibolus de muneribus. 3. par. §. 1. n. 71. & Boërius Deciſ. 213. n. 19. & ex noſtratibus Caſtellus in. l. 13. Taur. n. 10. Et ne allegationes inculcemus, ſi placet, poteris huius ſentētiæ plures aſſertores legere apud Tiraq. de retract. linag. §. 1. gl. 13. n. 12. eoque iure vtimur. Obliuiſcendum etiam non 18
erit, vectigal non deberi ex venditione earum rerū, quæ pro animæ expiaculo relicta fuerint, ſi credimus Berthachi. de gabellis. 8. par. membro. 5. n. 5. Qui dverò de Cōmendatoribus, quos vocant, quantum ad ius commune attinet, conſulito Minchacā, de

de ſucceſ. creatio lib. 3. §. 30. 3. par. n. 306. & Dueñam, regu. 100. amplatione. 5. Quòd ad ius Regium verò attinet, lege tex. in. l. 9. tit. 18. li. 9. Recopil. Et an Scholares teneantur etiam ad huiuſmodi vectigalis penſitationem, quod ad ius commune attinet: ſi placet, lege Auēda. in. c. Correct. 2. par. c. 14. n. 30. Quòd ad Regium ius verò, legito. l. 3. tit. 7. lib. 1. Recopila. At illud pene memoria exciderat, lite ſuper Eccleſiaſtico beneficio pendente, fructus ſequeſtro commiſsi fuere, forſan laico cuipiam: is igitur fructus vendidit. Quæritur an vectigal debeatur. & conſtat non deberi. quia is non ſuo, ſed alieno nomine, id eſt, Eccleſiæ negotium gerit. l. Licet. ff. depoſiti. Tradunt Doct. in. ca. Examinata, de iudic. & in Clemē. 1. de ſequeſt.
19 At illud memini in diſcrimen adductum: An cęcus ab hoc munere eſſet immunis, & ſumma quidem rei hęc eſt. Cęcus à muneribus perſonalibus excuſatur, à patrimonialibus ſecus. l. 1. C. qui morbo ſe excuſ. c. licet. de cēſib. & vtrobiq; Doctores. At vectigal nō perſonale munus eſt, ſed patrimoniale. l. 1. ff. de mune. & honorib. Bart. in. l. Honeſtæ. §. Vectigal. ff. de priuileg. veteran. glo. in. l. Venditor. §. Si quid. verb. *tributorum*. ff. de hæredita. vel actione vēd. Relinquitur ego cæcos ab huiuſmodi munere excuſationem vllam non habere. An verò ex translatione cadaueris ex vno loco ad alium, vectigal vel tributum debeatur, (nam & id quoque ex facto quæri ſolet) vide
20 Afflict. in. Cōſtitu. Neapol. lib. 3. rub. 56. n. 4. Verùm hæc plana. illud verò nō mediocriter cōtrouerti ſolet: an vectigalibus locatis, is, qui locauit, ad hoc etiā mu

mꝰnus teneatur. Et planè in Rege vel Fiſco hęc quę ſtio definita eſt, in l. Licitatio. §. Fiſcus. ff. de publi. & vectig. & in l. 3. tit. 18. lib. 9. Ord. quibus cauetur Fiſcum vel Regem huiuſmodi vectigal nō debere: ſed in iſtis quidem quadā ſpeciali ratione id receptū vitur: quia ſcilicet vectigaliū præſtationūq; omnium immunitatem habeant, ſicuti in illo. §. Fiſcus. datur intelligi. Porrò in cæteris, quibus hęc nō eſt data immunitas, nōnihil dubitationis eſt, in quo vtiq; neq; ſibi neque inter ſe ſatis Doctores cōſtant. Siquidem Bar. in. d. §. Fiſcus. negat vectigal deberi. Idē etiā placet. Bal. in l. Emptor. C. de hęredita. vel actione vēd. Et ne multus ſim, hāc dicit cōmunem & veriorē ſententiā Boërius Deciſ. 213. n. 1. & 2. Cōtrariā verò ſententiā amplectitur idē Bar. parū ſibi conſtans in l. 1. C. de nauicul. lib. 11. Has verò opiniones ita cōciliādas putat Bertachi. in illo tract. de gabellis 7. par. q. 8. vt prior opinio procedat in fiſco, altera in alijs vniuerſitatibus nō habētibus fiſcū, & ſic minùs priuilegiatis, vt eius verbis vtar: cuius opinionē tanquā proaris & focis verā cōtēdā. & ſanè in priori mēbro, ſcilicet de fiſco vel Rege, nulla eſt dubitatio, ex illo. §. Fiſcꝰ. & d. l. Regia. Sed ex hoc quoq; cōſequitur, neq; in alijs eſſe dubitationē: nā quādo in fiſco vel Rege id ſpecialiter recipitur, apertè datur intelligi, aliud in cęteris recipiēdū eſſe. Deinde quòd cęteri prę ter Regē vel fiſcū teneātur cōductori vectigal ſolvere, cōuincitur ex eo, quod vulgò dicitur; cōtraeū, qui legē potuit dicere apertiùs interpretationē eſſe faciēdā. reg. Cōtraeū. de reg. iu. in. 6. proinde aduerſꝰ ſtipulatorē, quia verba latè nō cōcepit, fit interꝓtatio in. l

Quid

Quidquid aſtringendæ. ff. de verb. oblig. Proinde in contrahēda emptione, ambiguū pactū cōtra venditorē eſt interpretādū. l. In cōtrahēda emptione. ff. de reg. iur. Proinde veteribus placuit pactionē obſcurā vel ambiguā, vt vēditori, ita & ei, qui locauit, nocere in quorū poteſtate fuit legē apertiꝰ cōſcribere. l. Veteribus. ff. de pact. Igitur cōtra iſtū vectigaliū locatorē, quia debuit apertiùs legē dicere, ſibiq; cauere, interpretatio eſt faciēda. Quā rationē à nemine Interpretū animaduerſam fuiſſe miror. Illud autem parū me mouet, quòd aiūt, in generali ſermone loquentis perſonā nō cōprehēdi: nā imò regulariter cōtrariū recipitur. vt ſcribit Bart. in l. Paulꝰ. §. fi. ff. de pig. & a
11 lij relati à Boërio Deciſ. 213. n. 16. Ergo ſi magnates huiꝰ Regni in vectigalibꝰ locādis ſibi nō caueāt, nimirū cōductoribꝰ exigēdi ab illis vectigal actio erit. Ij enim fiſcū nō habēt. vt notat Dñs Antiſtes Iacob. Simā. vir ſanē tā eloquentiſsimus, quā Iuriſcōſultiſſimus, in catholicis Inſtitu. tit. 9. n. 128. Idē iudicādū eſt de publicano principali, ſeu maiori, alteri minori vectigalia locāti. quod pertinet ad ti. 11. & 12. lib. 9. Recopila. vbi de his cōductoribus maioribus minoribuſq; tractatur. Ex his quoq; decidi poteſt quęſtio illa, de qua pridē me cōſultū fuiſſe memoria repeto: an clericus, qui alteri beneficij ſui reditus locauit, teneatur conductori decimā ſoluere, iuxta ea, quæ notantur in c. Nouū genus. de decimis. Secundū hæc cōueniēter dicēdū erit, ſi quis publicano ipſi rē diſtraxerit, vectigal publicano eidēq; emptori ab ipſo vēditore deberi, ſi modò aliud actū non ſit, tū ex ſuperioribus, quia ſcilicet legē debuit dicere apertius;

tum

tum quia vectigal extra pretium est: immeritò ergo desiderat venditor, vt vectigal in pretio computetur.

§. SECVNDVS.

E personis, ad quas vectigalis munus incumbat, habetis: modò ad quos contractus pertineat, accipite. Sciendum est igitur, hoc vectigalis genus, de quo 22 sermonem facimus, nõ in vniuersum omnes cõtractus comprehendere, sed venditionem & permutationem duntaxat. l. 1. & 2. titu. 17. lib. 9. Ordina. Venditionem autem hîc strictim accipere debemus. Quamuis enim alioqui emptionis & venditionis apellatione omnis alienatio comprehendatur. l. Statuliberi. §. Quintus. ff. de statuliber. tradit effusè more suo Tiraq. de retract. linag. §. 1. glo. 2. n. 1. At ist hîc aliud recipiendũ erit: nam (vt omittã) illũ. §. Quintus. multis limitationibus restringi, & multi fariã à Doctoribus intelligi, vt est videre apud Iaso. in. l. Iuris gentium. n. 7. ff. de pact. Fabianũ de Mõte, de emp. & vend. q. 2. Duenam, regu. 239. & Pinellum Lusitanũ virum in primis eruditum. in. l. 2. C. de rescind. vend. 2. par. c. 1. n. 12. At venditionem hîc strictim accipiendã nostrates leges apertè significãt, tũ mẽtionẽ de pretio faciẽdo, tum quia nõ fuisset opus de permutatione quidquam adijcere, si venditionis vna appellatione voluisset legislator omnes cõtractũ cõprehedere. Deinde apud nos, ex cõmuni loquendi vsu, ea appellatione nõ omnis contractus cõprehẽditur, sed tantùm emptio & venditio, propriè strictimq; accepta, sicuti & in Regno Franciæ testatur quoq; Tiraq. loco modò citato. Cõmuni autẽ loquẽdi consuetudine, vel propriã verbi significationẽ cedere, manifesti iuris est. l. Librorũ. §. Quod tamẽ Cassius. ff. de lega. 3. l. Labeo. ff. de supell. legata. & in hac specie tradit expressim Tiraq. loco proximo. Demũ ne nimium disputando rẽ alioqui apertam dubiam reddamus: hoc munus non ad omnes cõtractus, sed ad venditionem permutationẽq; duntaxat pertinere, moribus satis est cõpertum. Verùm, quia propter viciniã, quam nõnullę cõuentiones cũ vẽditione & permutatione habẽt, quæstiones frequẽtes incidũt: 23 in his paulisper nos periclitari oportet. Et primũ videamus de Artificibus, vtrũ ex venditione operum, quæ in suis officinis fiũt, vectigal debeatur. Et deberi quidẽ nõ obscurè ex nostratib9 legibus colligitur quosdã ex eis tantũmodo excipientibus, vt est videre in tit. 18. lib. 9. Recopil. Exceptio ergo (vt vulgò aiunt) firmat regulam in cõtrarium. Sanè tametsi pleriq; artifices personaliũ munerum excusationem habeãt. l. 1. C. de excusatio. artifi. li. 10. l. fi. ff. de iure immun. Atqui hoc vectigalis munus nõ ad personalia munera, sed ad patrimonialia refertur, vt paulò antè diximus. Ita tamẽ intelligendũ est opifices vectigalibus obnoxios esse, si modò opera ipsa non magis ad cõductionem attingant, quàm ad venditionem: nã ex locato vel cõducto vectigal nõ deberi palàm est. Quemadmodum verò intelligere possimus, an conuentio in venditionẽ vel locationem cadat, ostẽdit eleganter Iurisconsultus in. l. Conuenit. & in. l. Sabinus. ff. de contrah. empt. Et summa quidem rei hæc est.

est. Quoties is, cui opus fit, præstat materiam, ex qua
24 opus fiat, opifex verò tantũ dat operam: locatio quidem est, non emptio & venditio. At quando artifex dat operam & materiam: tunc emptio & vẽditio est. Hæc cõclusio colligitur ex illis legibus, & tradit Fabianus de Monte, de emptione & vendi. q. 2. n. 28. exẽpli gratia: Conuenit mihi cum aurifice, vt ex auro vel argento suo certi ponderis certæ q; formæ annulos, putà, vel vasa faceret, & acciperet (verbi gratia) decem aureos: emptio quidem & venditio cõtrahitur. At si conuenit, vt ipse aurifex ex meo auro vel argẽto faceret, mercede pro opere constituta: locatio & conductio quidem erit. §. Item quæritur. Instit. Locati. idq; in hac vna specie positũ, ad multas potest transferri. Quæramus autem de Aquatoribus. Et sa-
25 nè licèt alicubi aqua venalis fit, vt Aphricæ, & AEgypti, atq; Rauennæ iuxta illud Iuue. *Sit cisterna mihi, quam vinea malo Rauennæ.* Cùm possim multo vendere pluris aquam: apud nos verò venalis non est. l. Mela. § fi. de alim. & cibar. lega. Cùm igitur venalis nõ sit, huiusmodi aquatores nõ tã aquã vẽdere, quã asportãdi operã locare videtur: proinde placet eos vectigal nõ debere. Quid ergo de niue? & videamus an sit idẽ, quod in aqua; nã & ipsa ex aqua fit, postcà que rursus in aquã conuertitur. itaq; quæ modò fuit filia, mox mater efficitur. De ipsa nanq; fertur illud ænigma.

Mater me genuit, eadem mox gignitur à me.

An potiùs non sit idem, quod in aqua? in quo procliuior fui: tum quia vtriusq; non eadem est onsia. quocirca inter omnes constat in niue baptismum

Onsia, id est, essentia, vt interpretatur

non

non rectè fieri: tum quia non par est vtriusque facultas. Aqua siquidem nunquam non omnibus patet. Proin (vt diximus) non ipsa venditur, sed ferendi opera locatur. At nix, etsi dum ningit, omnibus pateat: porrò dum est vsui, non omnibus illius copia datur, sed illis duntaxat, qui illam in tempus reposuere: quamobrem non modo ipsa opera seruandi, sed etiam ipsa nix venditur. itaque vectigal deberi placet. Cæterùm ne niue frigescamus, transeamus aliò. Tractemus itaq; venditione permu-
26 tatione ve inter parẽtes liberosq; contracta, an vectigal debeatur: & debetur quidẽ, si credimus Bart. in. h. C. de impos. lucra. descrip. cui astipulantur alij non pauci, relati à Tiraq. de retract. linag. §. 32. gl. vnic. n. 47. Sed pone quem coactum fuisse à magistratu tumultum rem suam distrahere, putà propter ędem sacram ædificandam, aliasq; multas causas, quas ad amussim explicat Socinus, siue quis is fuit (incertus enim est author) in reg. 435. & Dñs Couar. l. b. 3. variarum. c. 14. an & hîc vectigal debeatur? & prope est vectigal non deberi. quoniam necessitas à vectigalis munere excusationem præstat. l. Cæsar. §. Si propter necessitatem. ff. de publi. & vectig. Bar. in. l. 1. C. de naufrag. li. 11. Aequè etiam & propter necessitatem laudemium (quod vocant) non deberi ab emphiteota vendenti, probat Imol. in. l. fi. C. de iure emphit. nume. 47. & denìq; plerunque necessaria alienatio excusat, vbi voluntaria non excusaret. l. Cùm fideicõ-
27 missum. ff. de fideicõ. liber. & illic glo. Quæritur de inde nec immeritò, an ex cessione vectigal debeatur. s. quę pretio dato fiat: nã tũ pro emptione & vẽdi-

Quintilia. lib. 3. insti. c. 7. Vtitur hoc nomine Iurisc̃ons. in. l. In venditionibus. ff. de contrah. emp. vbi videas Budæum.

tione habetur.l. Per diuersas &.l. Ab Anastasio. C. manda. sed de hoc non lõga disputatione opus fuerit, cùm recorder hãc quæstionẽ iam pridẽ à Baldo & propositã, et absolutã fuisse, in l. Cùm per eos. C. si quis alteri vel sibi. ad calcem, in hæc verba: Pone, dicit statutũ, quòd de quolibet contractu soluatur gabella, et fuit soluta de cotractu emptionis: an soluatur de conttactu cessionis. Respondeo, aut cessio est executio seu exercitiũ illius contractus, vt quando procurator cedit dño, & non soluitur noua gabella: aut est cõtractus per se nõ oriens ex priori, & tũc noua gabella debetur: quia vbi nouũ factũ, ibi noua obligatio: sed vbi vnũ & idẽ factũ, nõ dicitur noua obligatio. Hæc Baldus: cui subscribit Bertach. de gabellis. 5. par. q. 12. Ergo si cessio ea lege fiat, vt cessionarius æs alienum cedentis soluere teneatur: dicendũ est vectigal deberi, ex ijs, quę tractat Tiraq. de retract. linag. §. 1. gl. 14. n. 114. Ex his apparet quid statuẽdũ sit, si quis data pecunia procurator in rẽ suam cõstituatur, vel actio aliqua vendatur, scilicet ex pretio dato vectigal deberi. Quæstionis est etiam, an in emphiteosi vel locatione ad longum tempus, vectigali sit locus? Et sanè similem quæstionem in retractu familiaris prædij tractãt pleriq; omnes: & sit quamuis inter ipsos nõ parua dissensio, magis tamẽ inter eos conuenit non esse locũ retractui, modò fraus cesset, vti videre licet apud Tiraq. de retract. linag. §. 4 glo. 14. n. 79. cum seq. & Dñs Couarru. lib. 3. variarum. c. 2. n. 3. Ergo idẽ isthic sequendũ videtur, scilicet vectigali locũ nõ esse. dũmodo in fraudẽ cõtractus nõ fiat. Id quod etiã nominatim placuisse video Boërio, 28

9 rio, Decis. 234. n. 5. Illud quoq; inter pragmaticos discipi solet: bonis ex causa iudicati, vel (quod par est) instrumẽti guarẽtigij (quod vocãt) creditori addictis, an vectigal debeatur? Et sanè Bertach. in dicto tractatu. 8. par. mẽbro. 3. n. 10. negat ex ea causa vectigal deberi, ex eò quòd in iudicio non propriè cõtrahi dicatur. Cui ipse vtiq; nõ inuit9 assentior, cũ intelligã eo casu nõ propriè emptionẽ & venditionẽ cõtrahi. l. Si prędiũ. C. de euictio. gl. in. l. à Diuo Pio. §. Si pignora. ff. de re iud. l. fi. tit. 27. par. 3. Tradit effusi9 Tiraq. de retract. linag. §. 1. glos. 1. n. 8. cũ seq. Neq; putet quis nos incõstanter agere, qui cũ paulò superiùs has leges fauorabiles dixerimus, modò eas ad hũc casum emptioni similẽ haud quaquã protrahendas putemus. Etenim fauorẽ illũ, quẽ diximus, in vectigalibus cõseruandis, nõ in ampliãdis, versari putamus. Primũ, quia ea, quę à iure cõmuni exorbitãt, ad consequentiã nequaquã sunt trahẽda. vt in regu. Quæ à iure. de reg. iur. in. 6. Deinde, quia receptũ est in ambiguis quæstionibus, cõtra Fiscũ lucrũ prętẽdẽtem, interpretationẽ esse faciẽdã. l. Nõ puto. ff. de iure fisci. De cuius intellectu disceptat Dñs Couar. lib. 1. variar. c. 16. & Dñs Iaco. Simã. in catholicis institutio. ti. 9. n. 53. diuersũ igitur fuerit, si nõ ipsi creditori, sed alij pluris licitãti, bona addicta fuerint: siquidẽ eo casu propriè emptio & vẽditio cõtrahi dicitur, sicuti acutè animaduertit Tiraq. loco modò citato, & nostras Gre. in. l. 55. tit. 5 par. 5. ver. vender. Et hoc quidem casu est accipienda. l. 9. titu. 11. lib. 6. Recopila. quæ ex bonis in publica auctione venditis vectigal deberi significat. Cautio erit igitur, vt hoc casu vectigalis dãnũ auertatur, vt creditori bona addi

cantur: nam & alioqui inter quatuor remedia, quæ creditoribus dãtur, quæ refert gl. in d.l. A diuo Pio. §. Pignora. hoc est magis præsens & vtile ad creditorum indemnitatẽ, vt illic refert Iaso. Quid ergo statuendum putas, quum debitor aliud pro alio creditori sponte sua soluit? Et Bertachi. quidem loco modò allegato. q. 4. putat vectigal deberi, nisi quando species pro specie soluatur. At ego (ex cãdescãt quã quã in me Publicani) neq; hìc vectigal deberi existimo. Enimuerò licèt datio in solutum emptionis & venditionis vicem obtineat. l. Si prædium. C. de euict. & tradit copiosè Tiraq. dicto. §. 1. gl. 14. at, vt ipse Tiraq. ostendit, & rectè probat, emptio & venditio propriè non est. Has verò leges vectigalium ad similes contractus porrigendas non esse, modò asseruimus. Si tamen Bertachini opinio sequenda esset, nihil, quod ad nos attinet, interesset, an species pro specie solueretur: siquidem & tunc in quasi permutationem caderet. vt docet Bart. in. l. Si quis aliam. ff. de solutio. Apud nos verò ex permutatione vectigal deberi constat. Et quoniam placet has leges vectigaliũ ad similes contractus non esse protrahẽdas, id quod etiam placuit Montaluo in. l. 2. tit. 4. lib. 3. Fori; consequens erit dicere, ex litis æstimatione, nedum extransactione, vectigal non deberi: sit quamuis ipsa litis æstimatio emptioni similis. l. Litis æstimatio. ff. pro emptore. vbi Bart. bellissimè aperit, quando dicatur litis æstimatio, & quemadmodum à transactione dissentiat. Hæc planè ita accipienda erunt, si modò in fraudem vectigalis conuentiones tales non fiant: nam (vt vulgò dicitur) fraus & dolus nemini

mini patrocinari debent. Quæramus quoq;, quid si res æstimata vendenda detur? quod aliquando incidisse scio. & puto quoq; vectigal non deberi, quia non est propriè venditio, sed contractus per se separatus. l. 1. ff. de æstima. actio. Si igitur ita conuenerit vt emptio & venditio contrahatur: vectigal deberi dicendum est. Id quando fiat lege Bart. in dicta. l. 1. Fabrum, & cæteros. in. §. Actionum. Instit. de actio. Illud verò notandum est, quod scribit Castellus in. l. 69. Taur. n. 8. Si quis omnia sua bona donet ea lege, vt donatarius eum sustẽtare teneatur, vectigal ex eo contractu deberi. quod quantum ad nos attinet, verum non esse, nemo est qui non videat. Quæso enim quid is contractus cum venditione vel permutatione commune habet? At nostrates leges venditionis & permutationis contractibus hoc vectigalis onus injcere manifestum est. Lapsus est igitur Castellus, dũ ea, quæ de gabellis (quas vocant) ab exteris Scriptoribus traduntur, omnino nostris legibus Regijs conuenire putat.

§. TERTIVS.

EX contractibus innominatis an vectigal debeatur. n. 33. & 34.

Ex contractu imperfecto aut nullo, vectigal non debetur. n. 35. & 36.

An ex contractu perfecto, & partium deinde consensu dissoluto, vectigal debeatur, nec ne. n. 37.

Ex venditione census temporarij (quem al quitar appellamus) an vectigal debeatur. n. 38.

Animali propter morbum redhibito, an vectigal debeatur. n. 39.

Venditione rescissa propter læsionem vltra dimidiam iusti pretij, an vectigal debeatur. n. 40.

Quid si contractus alijs de causis fuerit dissolutus. n. 41.

HIC etiam scire velim, vtrum ex contractibus innominatis, do vt des, vectigal debeatur. Id vt penitiùs intelligi possit, sciẽdum est varijs modis aliud pro alio dari solere. vt enim est author Bart. in l. Si quis aliam. ff. de solutio. n. 2. aut datur species pro specie, aut genꝰ pro genere, aut species pro genere, aut genus pro specie. Genus hîc & speciẽ accipias iuxta interpretationẽ glo. in l. 2. §. 1. verb. in creditũ. ff. si certũ peta. Et quoniã quotidiana hæc est materia, per singulos casus discurrẽdũ nobis est. In primis igitur, cùm species pro specie vt detur, cõuenit, aut quidẽ datur species certa pro certa, putà vinea pro domo, & est cõtractꝰ permutationis: aut datur species incerta pro incerta, vel certa pro incerta: & his casibus nõ dicitur cõtractus permutationis, sed cõtractus innominatus, do des. iuxta gl. in l. 1. C. de rerũ permuta. quam cõmunem illîc testatur Bart. Sin autem genus pro genere detur, aut quidem conuenit, vt genus pro eodem genere detur, putà vinũ pro vino, & est mutuũ. Aut vnum genus pro alio reddendũ est, velut vinum pro frumento, & est cõtractus innominatus, do vt des. Tantũdem erit si de-

detur species pro genere, vt ecce oues pro fruméto: aut genus pro specie, & tunc nõ dicitur neq; mutuũ, neq; permutatio, sed appellatur cõtractus innominatus, do vt des. Cæterùm cùm quãtitas, id est pecunia numerata, pro genere vel specie datur, certũ est emptionẽ & venditionẽ contrahi. Hæc docent Barto. cæteriq; in l. 2. ff. si certũ petatur. Ergo, vt propositã quæstionem absoluamus, quibus casibus mutuũ contrahitur: pàlam est vectigal non deberi. Certũ est etiam in illis ad vẽditionem vel permutationem pertinentibus, vectigali locũ fore. Porrò in quibus dixi mus cõtractus innominatos, do vt des, appellari, nõ iniurià dubitari poterit, an vectigal debeatur, nec ne: quippe cùm hoc vectigalis munus ad venditionem vel permutationẽ duntaxat pertineat. Verũ iura superioribus casibus nullũ cõtractus nomẽ impartiuntur, sed tãtummodo cõtractus innominatos appellant. Auget dubitationẽ, quòd etiam nostrati iure durat differentia cõtractuum nominatorum & innominatorũ. l. fi. tit. 6. Par. 5. Veruntamen his nõ obstantibus magis adducor, vt existimem etiam in his casibus vectigali locũ esse. Etenim leges Regiæ non vtuntur verbo permutationis, sed nostro vulgari nomine, Trueque. Apud nos verò, si communẽ loquendi vsum cõsulas, intelliges hoc nomine omnes illos contractus innominatos, do vt des, cõprehẽdi, neq; alio nomine appellari. vectigali ergo locus erit, quãdoquidem ex communi vsu loquẽdi verba sunt accipienda. l. Labeo. ff. de supellect. lega. Accedit huc, quòd etiã his casibus nõ paucis placuit permutatio-

nem dici. vt est videre apud Pinellũ, in rubri. C. de rescind. vend. 2. par. n. 10. c. 1. Et denique hanc sentẽtiam non obscurè significat. l. 2. tit. 17. li. 9. Recopila. vtitur enim verbis generalibus. *Mandamos* (inquit) q̃ *todos los trueques, q̃ se fizierẽ de vnas cosas a otras, semejãtes, y no semejãtes, quier interuenga enello dinero, ò no: se pague alcaual a.* Quę quidẽ verba latè patẽt: istosq; cõtractus innominatos, do vt des, cõprehẽdere proculdubio vidẽtur. Non aliter etiã si quis certo pretio rẽ dare promiserit, quanuis talis conuẽtio non sit emptio & vẽditio, sed contractus innominatus. quia vẽditio, ad tradendum, non ad dandum obligat. sicuti in. d. l. fi. ff. de condict. caus. da. tradunt Doctores. & in. l. 2. ff. si cert. peta. & explicat satis commodè Pinellus Lusitanus in rubr. de rescind. vendi. 2. part. cap. 3. nu. 9. At quia eo casu vulgò emptionem & venditionẽ contrahi dicimus: vectigali locus est: sicuti in propria specie (ne authoritate defici videamur) scribit Franciscus Lucanũs, de Fisco. 4 par. n. 43. Aliud quidem erit recipiendũ in cæteris cõtractibus innominatis, do vt facias, vel facio vt des, vel facio vt facias. Nã hæ quidem conuẽtiones & apud nos emptionis vel vẽditionis nomẽ nõ habẽt: & quod ad ius pertinet, magis ad locationis naturã accedere vidẽtur. l. Naturalis. §. At cùm do. ff. de præsc. verb. Idcirco in ea causa res est, vt his casibus vectigal nõ debeatur. ac de hac quæstione satis. Ergo vt ad reliqua pergamus, iã illud nemo dubitauerit, si cõtractus perfectꝰ nõ fuerit, vectigal non deberi. Bertach. in dicto tract. 3. mẽbro. 8. partis. q. 43. Proinde si contractus sub conditione fiat, non antea vectigali locus erit, quã con-

conditio extiterit. l. Hæc venditio. ff. de contrahen. empt. Conditione verò existenti, vectigal pertinebit ad publicanum, qui erat tempore contractus, nõ ad eum, qui fuerit tempore existentis cõditionis. l. Potior. ff. qui potio. in pig. habeã. l. Necessariò. ff. de pericu. & commo. rei. vend. & ita nominatim scribit Bertachi. in illo tracta. 6. par. n. 1. & 4. & sequuntur omnes. vt refert Tiraq. de retract. linag. §. 1. glo. 2. num. 23. & glos. 10. n. 46. Ex his autem illud consequitur, cùm permutatio sit contractus, qui rei interuentu perficitur. vt enim Iurisconsultus inquit permutatio ex re tradita initium obligationi præbet. l. 1. ff. de rerum permuta. non priùs quidem ex permutatione vectigalis petendi ius esse, quàm si res tradita fuerit. Quamuis enim iure communi ex stipulatione de permutãdo ne re quidem tradita actio oriatur. l. Ex placito. C. de rerum permut. atq; idem sit hodie apud nos ex pacto nudo, propter legẽ Regiam, quę ex pacto nudo actionem pollicetur. l. 2. tit. 16. lib. 5. Recopila. Veruntamen nihilo magis dicetur permutatio, donec rerum sit vltro citroq; facta traditio: atque proinde ante traditionem vectigal petitio non poterit, quia nostrates leges ex permutatione vectigal deberi decernunt, non ex promissione, vel actione de permutando. Huc pertinent quæ affert Boërius Decis. 48. n. 9. Illud tamen meminerimus, re posteà tradita, vectigal pertinere ad eum publicanum, qui erat tempore conuentionis, non ad eum, qui erat tempore traditionis. sicuti expressim scribit Anto. Gomez in tit. de contractibus innomina. in princip. Quod autem de cõtractu imperfecto di-

ximus, æquè recipiendum est in contractu nullo, vt scilicet vectigal nō debeatur. Bal. in. l. fi. C. de eunuch. Idem in. l. Nō dubiū. 2. notab. C. de leg. Iaso in. l. fi. §. Sed quia. n. 8. C. cōmunia delegat. Refert plures Tiraq. de retract. linag. §. 1. gl. 2. n. 7. & retract cōuē. §. 6. gl. 2. n. 5. Quare cùm laicus quidā sepulcrū, quod in æde sacra habebat, pretio vendidisset: ex facto cō sultus respondi, vectigal nō deberi: quia nullus esset cōtractus, scilicet iure Pōtificio, Ciuili, Regioq; re fragantibus. c. Abolēdæ. de sepulturis. l. Locū. C. de relig. & sumpt. fun. l. 1. tit. 13. Part. 1. Neq; his cōtrariū est, quod rursus respondi, cū quidam venderet, vt locationem rescinderet, cū emptore cōmunicato consilio vt ad se res reuerteretur, vectigal deberi. nā hoc casu venditio in fraudem facta tenet: neq; est is audiendus allegans turpitudinē suam. l. 1. ff. de ijs, quæ in fraud. cred. l. Mercalem. C. de cōdict. ob turp. caus. Quid verò si contractus nullus ratificeur, an debeatur vectigal illi publicano, qui erat tempore venditionis, an illi potiùs, qui fuerit tēpore ratihabitionis? Consule Tiraq. de retract. linag. §. 1. glo. 10. n. 67.

§. QVARTVS.

HAEC sanè Pragmaticis obuia quotidie sunt: sed neq; illud minùs assiduè cōtrouerti solet, vtrum contractu iam perfecto, partiūq; deinde consensu dissoluto, vectigal debeatur, necne; aut si debeatur, an sit intelligendū semel tantū deberi, vel etiā bis. Et sanè omissis varijs opinionibus, quibus quæstio hęc multifa-

tisariā, & ad cōfusionē vsq; vētilari solet, ac sequēdo eas opiniones, quæ vero magis accedere vidētur: ita tū breuiter, tū dilucidè distinguendū arbitror. Aut cōtractus dissoluitur incōtinēti, id est, antea quā cōtrahētes ad extraneos actus diuerterint, & vectigal eo casu omnino nō debetur. perinde enim est, ac si nihil actū esset: aut verò cōtractus ex interuallo dissoluitur, & distinguēdū quidē est, an resolutio fiat ex pacto ab initio ipsi cōtractui adiecto, an nō. Sanè si resolutio fiat ex pacto ab initio adiecto, interest an sit tale pactū, quod ipso iure resoluat contractū, veluti in pacto legis cōmissoriæ, vel adiectionis in diē, aut in vēditione conditionali, & nullū sanè eo casu vectigal debeatur, atq; cōsequēter iā fortè solutū cōditione indebiti repeti poterit. ita enim resoluto cōtractu pro eo est, ac si nunquā factus esset. An verò (interest in quā) sit tale pactū ab initio appositū, quod cōtractum ipso iure nō dissoluat, veluti in pacto retrouendendi (quod vocāt) & tunc quidem vectigal semel debetur ex contractu scilicet, ex resolutione verò nō debetur. Porrò si resolutio fiat nō ex pacto ab initio appositō, sed ex noua cōuētione, putà quia nunc denuo inter partes actum est, vt ab emptione discedatur, & tūc quidē ex ipso cōtractu vectigal debetur. Ius enim semel fisco quæsitum, noua conuentione partes tollere nō potuere. At ex resolutione quidē vectigal non semper debetur: sed tum demū, quum ex resolutione nouus contractus efficitur. Nā si ex resolutione non efficiatur nouus cōtractus, veluti quia reserat integra, vel resolutio fiat per actum retrocendētem, vectigal non debetur ex tali reso-

resolutione, sed tantùm ex primo cõtractu. Hanc re
solutionem colligebam ex Bald. Bart. & Alberico,
in l. Ab emptione. ff. de pact. ex eodem Bald. in l. 1.
C. quando liceat ab empt. disced. ex Bertach. de gabel
lis. 5. par. n. 6. & 8. par. memb. 3. quæs. 14. ex Fabiano de
Monte, de emptione & vendi. 8. par. n. 5. & 6. ex Boërio, Decis. 182. n. 39. Anto. Gomez in cõmenta. tom.
2. c. 2. n. 31. Pinello, in l. 2. C. de rescind. vend. 2. part.
c. 3. n. 36. deniq; ex Tiraq. omnium effusissimè hanc
rẽ tractãti, in retract. cõuentionali. §. 6. gl. 2. n. 5. vsq;
ad. 19. vbi cæteros id tractantes, & ad verbum quidẽ
refert. Igitur inter ipsos Doctores cõmuniter cõue
nit, venditione ex pacto legis commissoriæ, vel adie
ctionis in diem rescissa, vectigal omnino non debe
ri: nemoq; est, qui ab hac sententia dissentiat, nisi vn9
Anto. Gomez loco modò citato. Itẽ omnes ferè con
sentiunt, ex pacto retrouendẽdi vẽditione rescissa,
saltem semel vectigal deberi. Dubitationis est tamẽ
si istud pactũ verbis directis sit cõceptũ, an sit idẽ,
quod in lege commissoria, vel adiectionis in diẽ, id
est, vt vectigal nõ debeatur. & Tiraquellus quidem
loco suprà dicto. nu. 19. anceps est. Boërius verò con
sil. 3. ad calcem incunctanter scribit, vectigal omni
no non deberi. At ego vereor, ne hoc quoq; casu ve
ctigal semel debeatur. Primũ, quia nõ satis inter Do
ctores cõuenit, an illa verba retrouendẽdi pacto di-
recto adiecta, eũdem habeant effectum, quẽ habent
in lege commissoria, vel adiectione in diẽ, vt est vi-
dere apud ipsum Boërium Decis. 182. & Tiraq. de re
tract. conuentio. §. 1. gl. 7. n. 35. & Dominus Couarr.
lib. 3. varia. c. 8. num. 2. Deinde, quia vt idem Couarr.
co.

eò. lib. c. 9. num. 1. testatur, etiam eo casu venditione
rescissa, fructus emptorem sequũtur. Igitur quando
venditio non ita funditus est rescissa, vt nonnihil ef
fectus habeat: magis rationem habere videtur, vt se-
mel saltẽ vectigal debeatur. Ex his ergo (ne rem ma- 38
ximè quotidia nã silẽtio prætereamus) apparet quid
statuendum sit in venditione cẽsus temporarij, quẽ
nos vulgò *al quitar* apellamus. etenim inter hoc con
tractus genus, & illud de retrouendendo ferè nihil
interest. Igitur tantundẽ vtroq; casu cõstituendũ est,
hoc est, vt semel vectigal debeatur ex contractu sci-
licet, ex redemptione verò non debeatur. & ita no-
minatim scribit Monterosus in sua praxi, tract. 7. fo.
141.

§. QVINTVS.

VANDO contractus partium
conuẽtione rescindatur, diximus:
nunc videamus quid sit recipien-
dum, quãdo legis beneficio resci
ditur. Et in redhibitoria sanè illud
constat, animali propter morbum
vitiũ ue, redhibito, vectigal à Publicano repeti nõ
posse. Sed si venditor soluit, sicuti lege Regia tene-
tur, suo dãno res cedit: sin emptor ex pactione for
tè soluit, redhibitoria actione à venditore recupera
bit. indemnis enim emptor ab emptione discedere
debet. tex. singularis in l. Debet. ff. de ædili. edict. Bal
d. qui ita eũ intellexit, imb. Si prædium. C. de ædili. a5
ctio. & Bertach. de gabellis. 8. par. memb. 3. n. 33. Ti
raq. de retract. conuentio. §. 6. glo. 1. n. 15. Idem quoq;
iuris

iuris erit, si prædiũ redhibitũ fuerit, putà quia pestilés sit, vel lethiferas habeat herbas: in rebus enim soli & redhibitoriã actionẽ cõpetere certũ est. l. 1. in prin. & l. Etiã in fundo. ff. de ædil. edict. l. Si prædiũ. C. eod. Quid ergo si emptio & vẽditio rescindatur propter læsionẽ vltra dimidiã iusti pretij? Et illud in primis cõstat à Publicano eo casu vectigal repeti nõ posse. secundũ ea, quæ de redhibitione modò diximus, & tradit expressim Pinel. in l. 2. C. de rescind. vendit. 2. par. c. 3. n. 35. At illud subdifficile est, vtrũ hoc vectigalis dãnum imputandũ sit emptori-ne, an vẽditori? Et sanè alijs aliud videtur. Iacobus enim, Curtius Burgensis, quẽ citat Pinellus loco modò citato. n. 38. scribit totũ vectigalis dãnũ recidere in eũ, qui soluerit. At ipse Pinellus, tametsi principiò hoc detrimenti in actorẽ reiecerit, ad extremũ verò reũ magis onera re videtur. Mihi verò & veriùs & propriùs videtur talẽ iacturã ad actorẽ, qui cõtractus rescissionẽ postulauit, spectare. Primũ, quia is cõtractus bonæ fidei est. Nihil verò tã alienũ à bona fide est, quã vt quis fidẽ fallendo cũ alterius iactura â cõtractu discedat: imò è cõtrario is, qui placitis paret, immunis omnino discedere debet, nõ aliter atq; si nũquã cõtractus initus esset. l. Bona fides. ff. de actio. empt. l. 4. §. Marcellus. ff. de doli excep. Æquè etiã in cõtractibus innominatis, in quibus locus pœnitẽtiæ datur: nõ aliter alteri pœnitere fas est, quã si alterũ omnis dãmni omnisq; expẽs immunẽ præstet. l. Si pecuniã. ad finẽ. ff. de cõdi. causa, data causa nõ secuta. Similiter ergo is, qui rescissionẽ postulat, quòd dicat se vltra dimidiã iusti pretij circumuẽtũ, alterũ, qui placitis stat huiusmodi vectigalis dãmni immunẽ præstare debet. Sed neq; cõturbari debemus ex decissione illius. l. Debet. ff. de ædil. edict. Nã, vt Cæpola, de simula. cõtractuũ, præsump. 6 scribit, illa lex id circo ita cõtra vẽditorẽ respõdet, quia vẽditor fuerat in culpa vitiosum animal vẽdẽdo, cui vitia & scire & dicere debuerat. Emptori verò nihil imputari poterat, quia animalis vitiũ re scire cõmodè nõ poterat. Aliud ergo existimat Cæpola, si ab emptione abeatur culpa ẽptoris, vel vtriusq; volũtate. Atqui dixeris hic reũ in culpa esse ita grauiter actorẽ circũueniẽdo, quæ fuit ratio Pinelli. Etenim si verũ amamus, nihil est, quod eo nomine ei culpæ impingi possit, cũ secundũ Iuris cõsultũ in pretio emptionis & vẽditionis naturaliter cõtrahẽtibus se circũuenire liceat. l. In causæ, §. Idẽ Põponius. ff. de minoribus. Quinimò actor ipse extrà culpã nõ est, quãdo ipse sibi prospicere, & rei pretiũ inuestigare & scire debuerat. Nã, vt ait Imperator, liberũ cuiq; est apud se explorare, an sibi expediat consiliũ. §. vlt. Instit. Mãdati. Ergo quãdo vtriusq; voluntate atq; culpa cõtractus dissoluitur, cessat illius legis ratio, secundũ Cæpolæ interpretationẽ. Sed neq; mouet quòd ipsius rei volũtate ab emptione discedatur, qa. s. in ipsius arbitrio fuerat ab ea nõ discedere: quæ Curtij fuit ratio. Nã potiùs, ea rescissio necessaria dicitur nõ volũtaria, secũdùm cõmunẽ opinionẽ ab ipso Pinello
41 probatã loco superiori. Quid igitur dicendũ putas, si cõtractus doli mali, metusue causa rescissus fuerit? Et palàm est vectigalis onus respicere eum, qui metum dolumue fecit. Hæ enim actiones totum factũ in

in pristinum statum restituunt. l. Illud verum est. ff. quod metus caus. l. Arbitrio. ff. de dolo. Quid putas igitur, si minor aduersus venditionem, cuius nomine vectigal soluerat, restitutus fuerit: an erit hic idem quod superioribus casibus, an diuersum? potius quod magis est. Restitutio enim omnia in pristinum statum redigit. l. Quòd si minor. §. Restitutio. ff. de minor. etiam aduersus tertiam personam. l. 1. C. de reputationibus. Ergo et aduersus publicanum pro vectigali restituetur minor. Quando contractus rescindi tur, vel partium conuentione, vel legis beneficio dicitur, vel partium conuentione, vel legis beneficio factum est. Quid verò statuendum sit, cùm contractus reformatur, vel noui aliquid additur, an iterum vectigal sit soluendum, nec ne, tractat Bart. in l. Iuris gentium. §. Adeò de pact. Tiraq. de retract. linag. §. 1. gl. 18. n. 55. Albertus Brunus de augmento, concluſ. 3. n. 46. Notandum est præterea antiquo iure nundinis indultum fuisse, vt ex ijs rebus, quæ illic venirẽt vectigal non exigeretur. l. 1. & illuc Bald. C. de nundinis. cui consonat l. 3. tit. 7. par. 5. sed apud nos istud antiquatũ est. Hodie enim eo iure vtimur, vt etiã in nundinis vectigal debeatur: nisi forsan id principali priuilegio datũ sit, quod in sacris scrinijs, id est, libris Regalibus relatum sit. vt apparet ex tit. 20. lib. 9 Recopila. Sed hæc hactenus.

§. SEXTVS.

De rebus in dotem datis, etiamsi fuerint æstimatæ, vectigal nõ debetur. n. 42.

De diuisione rerum hæreditariarum non debetur vectigal. nu. 43. & 44.

Vectigalis onus venditorem sequitur. n. 44.

Cùm vẽditio fit ea lege vt vectigalis onus emptorem sequatur, vectigal loco pretij habetur. n. 45.

Vtrum deducendæ sint impensæ in meunda ratione vectigalis soluendi. n. 46.

Ex promisso vectigal non augetur. n. 47.

Venditione ad diem contracta, an vectigalis dies statim cedat. n. 48.

Annuo censu vendito, vectigal illic debetur, vbi extant bona pro censu obligata. n. 49. *cum seq.*

NVNC tractemus de cõtractibus, quos leges Regię nominatim excipiũt. In primis autem excipiunt dotis cõtractum. l. 35. tit. 18. lib. 9. Recopila. Sed est quæstionis, an hæc lex locum etiã habeat, quãdo res in dotem datæ fuerint æstimatæ: mouet quæstionem quòd tunc æstimatio faciat emptionem. l. Quoties. C. de iure dotium. Quocirca si credimus Afflicto in tracta. protomiseos. §. 3. n. 7. & Tira. de retract. linag. §. 1 gl. 13. n. 109. erit eo casu locus retractui, ratione propinquitatis. Sed magis est, vt hoc casu vectigal non debeatur. Cur ita quæso? Quia leges semper sunt intelligendæ loqui in casu magis ambiguo & difficili. l. 1. ff. ad muncip. l. Quod Labeo. ff. de Carb. edict. Sed cedo, quis dubitaret ex rebus non æstimatis in dotem datis, vectigal non deberi, cùm leges Regiæ duntaxat contractibus vẽditionis & permutationis hoc onus inijciant. Dotis igitur fauore vult lex Regia vt etiam rebus æstimatis in dotem datis, vectigal nõ debeatur. Quod sanè

sine vlla dubitatione procedit, quando ab initio in ipso dotis contractu de bonis æstimandis conuenit: quòd si quis hoc nō probauerit, haud sanè scio quid sit, quod probandum putet. Sed finge mihi à principio de bonorum çstimatione actum, sed in pecunia numerata dote promissa posteà pro pecunia (vt fieri assolet) res æstimatas datas fuisse: est dubitationis, an tūc vegal peti possit. Et, vt breuiter dicā, ne hoc quidem casu vectigal deberi existimo: illius enim legis Regiæ verba latè patent, ait enim. *Ordenamos y mādamos que no se pague alcauala delas cosas, que se dieren en casamiento quier sean muebles, quier rayzes*. Constat autē, res æstimatas in dotem datas, dotales esse. l. In rebus. C. de iure dotium. Vtrum verò à principio, posteàue datæ fuerint, nihil quidem interesse debet. §. Est & aliud. Instit. de donatio. Accedit his, quòd res expecunia dotali empta, dotalis efficitur. l. Si vxor marito. ff. de iure dotium. l. 49. tit. 5. par. 5. Suffragatur quoque his quod supra diximus, ex datione in solutum vectigal non deberi. quod magis hîc procedit, cùm ex causa necessaria hæc solutio fiat. qua de causa placuit Iasoni in. l. fi. C. de iure emphit. q. 9. neq; isto casu laudimiū (vt suo more loquar) deberi. Opitulatur etiam nobis. l. Non solum. ff. de iure dotium. & quæ affert. Tiraq. de retract. linag. §. 1. gl. 14. n. 91. &. 124. & Bal. Nouellus de dote. 7. par. priuileg. 23. & quæ simili quęstione scribit nostras Pala. Ruu. in repet. c. Per vestras. §. 21. n. 5. Deniq; suppetias nobis fert non mediocriter quod generaliter traditur, sicuti in ambiguis quæstionibus aduersus fiscum, ita cōtrà pro debite respōdendū esse. l. Nō puto. ff. de iure fisci. l. In ambiguis.

biguis. ff. de reg. iur. Excipit prætereà illa lex 35. à vectigalis onere bona, quę inter hæredes diuidūtur, etiā si vltro citroq; ad diuisionis facilioré exitū pecunia data fuerit. Huius rationē si quæras, reddit Bertac. 3. mē. 8. par. n. 16. & Mōtal. in. l. 2. ti. 4. li. 3. Fori. In hoc tamē dubitationis est, an ista lex pertineat ad cū casū, quādo ad diuisionē faciendā, admissa extranei licitatione, ei res addicta fuerit. iuxta. l. Ad officiū. C. cōmuni diuid. &. l. Cū fundo. §. Si fundo. ff. de iure dot. Et putē neq; hoc casu vectigal deberi: tū ex huius legis decisione, quę latè patet: tū qa hæc vēditio necessaria est. l. Si pignori. ff. famil. ercis. at in venditione necessaria vectigali locō nō datur. l. Cęsar. §. Sippter necessitatē. ff. de publi. & vecti. id quod in laudimio receptū lego apud Ias. in. l. fi. C. de iur. emph. n. 47. Neq; nos quispiā hîc incōstantię arguat, quasi suprà in bonis ex causa iudicati extraneo addictis vectigal deberi dixerimo, hîc cōtrariū dicamus. Planè nō in vtroq; casu eadē ratio versatur: illic enim necessitas voluntariū principiū habuit, sua enim volū tate debitor æs alienū cōtraxit: Atqui hìc necessitas voluntariū principiū nō habuit, sed casu hæredes in hūc cōtractū inciderūt. Verū ego necessitatē eā dūtaxat, quæ causam & principiū nō volūtiariū habuerit, à vectigalis onere excusare crediderim, vt significat. d. §. Si propter necessitatē. & eōprobari latio poterit ex ijs, quæ scribit Tiraq. de retract. linag. §. 1. gl. 14. nu. 16. Hic etiā quæri potest, si hæres alteri hæreditatis suæ portionem vēdiderit, an hæc lex etiam eo casu locum habeat, id est, an neque hîc vectigal debeatur? Et putem neq; hîc vectigal deberi: quia hîc emptor vtilis hæres est. l. Etiam §. 1. ff. de petit. hæredita

redita. Atque deinde videtur hoc casu locum esse ra
tioni, quamobrem lex hæc introducta fuit, tam illi
quidem, quam reddit Bertach. ac Montal. quia scili
cet in hac diuisione non propriè contrahi dicatur,
quàm ei, quam nos reddimus. quia necessitate quadã
ad hoc genus cõtractus ventum sit. Quod autem di-
ximus vectigal non deberi: non eò pertinet, vt veli-
mus ex venditione hæreditatis vectigal non deberi,
palàm est enim deberi: sed vt si etiã in diuisione cũ
emptore hæreditatis & hæredibus facta pecunia in-
tercesserit, vectigal non debeatur; quæ est materia il-
lius legis. 35. de cuius intellectu agim⁹. Solet etiã quę
ri: Fratres bona diuiserũt: deinde aliquibus diebꝰ in 44
teriectis eadem bona denuo permutarunt, an vecti-
gal debeatur? & placet deberi: Simul quia cùm diui-
sio iam fuerit facta, is alter nouus est contractus per-
mutationis scilicet, neq; diuisio rectè dici potest. l.
Hæredes. ff. famil. erciscund. l. Magis puto. §. fi. ff. de
rebus eorũ. Simul quia hæc Regia lex de prima diui
sione est intelligenda. vt est argum. l. Boues. §. Hoc
sermone. ff. de verb. sig. & l. 10. tit. 18 lib. 9. Recopil.
& quæ abundè affert Iaso. in. l. Duobus. §. Si ei. ff. de
iure iur. & Boërius decis. 131. n. 2. & sic non semel ex
facto consultus me respondisse memoria repeto.

§. SEPTIMVS.

HACTENVS ex quibus contra-
ctibus vectigal debeatur, vel non, per
scripsimus: deinceps quantum vecti-
galis nomine, & à quo, & quẽadmodũ sol-

soluendum sit, videndum est. Pro huius ergo ve-
ctigalis munere soluenda est decima pars pretij
earum rerum, quæ veneunt, vel permutantur. l. 1.
& 2. titul. 17. lib. 9. Recopila. Quibus cauetur, ex
singulis denis nummis vnum vectigalis nomine
solutum iri. itaque non est relictus dubitationi
locus, quemadmodum decimæ sit facienda inter-
pretatio. quod aliàs disputat Abb. in. cap. Cùm
homines. de decimis. Quid ergo si res tam vilis
sit, vt minoris, quàm decem marabatinis valeat,
an vectigal debeatur? Et non debetur quidem, si
credimus Bartolo in. l. Ita autem. ff. de adminis.
tuto. Spectat autem hoc vectigalis munus ad ven
ditorem, vti apparet ex illa. l. 1. nisi paucis casi-
bus exceptis, qui exprimuntur in. l. 32. titu. 19. lib.
9. Recopila. In quo quidem à iure communi disce
ditur: nam eo iure ad emptorem potiùs vectiga-
lis onus pertinebat. vt notant omnes ex. l. De-
bet. ff. de ædili. edict. An verò id illa lex probet,
disceptat Pinellus in. l. 2. C. de rescind. vendi.
2. par. cap. 3. nume. 40. In hoc autem obliuiscen-
dum non erit, si in lege venditionis comprehen-
45 sum fuerit, vt vectigalis onus emptorem sequa-
tur, id est, si conuenerit, vt venditio sit (vt vul-
gò dicimus) *horro de alcabala*: tum quidem in ha-
benda ratione vectigalis soluendi, totum, quod
emptor solueredebet, pro pretio habendum esse:
& idcirco ex eo toto vectigal solutum iri. Exem-
pli gratia, Titius vendidit Seio fundum mille au-
reis ea lege, vt vectigalis onus ad Seium empto-

Hoc verbo marabatinorũ vtitur Roma. Pontif. in. c. Cùm olim. 2. de priuileg.

rem pertineret. In ea causa quidem res est, vt pretium fundi sit mille cẽtum aurei. Quidquid enim emptor soluit, pro pretio habendum est. vt significat illa.l.Debet.ff.de ędili.edict.&.l.9.titu. 11.lib.5.Recopila. At proinde vectigalis nomine centum decem aurei debentur. Quæstionis est etiam, vtrum in facienda computatione vectigalis soluendi, priùs deducendæ sint impensæ in rerum venditione factæ, fortè in subhastationibus & proxenetis. Et sanè alij aiunt, vt est videre apud Iaso.in.l.Fructus. ff.soluto matrimo. Alij contrà negant, vt est videre apud Campezium de dote.2. par. quæst.12. Alij distinctione vtuntur, vt est videre apud Tiraquel.de retract.linag.§.15.gl.1.nu. 5. Inter omnes tamen magis conuenit has impensas in vectigalibus soluendis deducendas esse: sed vix est vt id apud nos obtineat: contrarium enim leges Regiæ significare videntur. Tum.l.1.titu.17. lib.9.Recopil. Ait enim. *Que paguen por razon dela alcabala, decada diez marauedis vno de todo el precio, por que vendieron.* Verbum enim, totum, omnem deductionem excludere videtur, in fisco maximè, iuxta ea, quę scribit Tiraq.de retract.linag.§.15.glo.1. num.8.&.9. Tum reliquæ omnes leges, dum speciales quibusdam casibus has impensas deducẽdas decernunt. Contrarium ergo in reliquis esse apertè significat.l.18.titu.17.lib.9. Recopila. Illud tamen verum esse crediderim, si fortè venditor, ad licitationis calorem inflandum emptori, plurisliciti, aliquid promiserit: eo casu ex tali promisso (vulgò nos, prometido: Itali, auentagiam appellant) vectigal non deberi. vt puta: Venalis res ea lege licebat, vt qui pluris licitatus fuerit tanquam corolarij nomine decem habeat, atque ita animosiori emptori res addicta fuerit. Sanè in vectigalis ratione ineunda non existimo vectigal deducendum ex omni illo, quod promissi nomine à venditore datum fuerit. Id quod videtur sentire Bart.in.l.Quantitas. ff. ad leg. Falcid, cuius apud omnes est quidem recepta sententia: quam & ipse secundum nostrates leges Regias locũ habere existimo. Neque quicquam mouet contrarium in impensarum deductione modò dixisse: nam hoc promissi genus, de quo loquimur, ipso iure pretiũ diminuit: ita vt re vera pretium rei venditæ promissum illud non sit.l. Quod dicitur. ff. de impensis in rebus dota. fact. At impensæ in rerum venditione factæ nequaquam ipso iure pretium diminuunt.l. Si non sortem.§.si centum. ff. de condit. indeb.l.Si cognouerit.ff. de pigno. action. neque quoque oberit.l. 6. titu.13.lib.8 Recopil.nam illic alia ratione promissa hæc in pretio computantur. De hoc autem promissi genere alias quæstiones vide apud Auendanum in capit. correcto. 2. par. c.28.& Franciscum Lucanum de fisco.4.par. An verò licitatio illa, quæ legibus regijs in vectigaliũ locatione admittitur cum adiectione quartæ partis aliisque certis adiectionibus, vt est comprehensum in titu.13.lib.9. Recopil. locum habeat, sitq; etiam admittenda in reditibus rei publicæ minorum

46

47

rum vel magnatum locandis: tradit eruditè pereru
ditus Auendanus in cap. correct. 2. part. c. 12. num.
11. cui tamen poteris addere. l. 5. & illic Grego.
titul. 19. part. 6. Sed pone datum esse diem ad
pretium rei venditæ soluendum, dubi ationis
est, an statim vectigal peti possit: vel an potius
expectandus sit dies quo pecunia solui debet. Et
Bart. quidem in. l. in lege Falcidia non habetur.
ff. ad leg. Falcid. in ea est sententia, vt existimet li-
cet statim vectigal solui debeat: tamẽ deducendũ
esse interusurium medij tẽporis, quia minor sit il-
la quantitas, quæ ad diẽ est soluenda. Contrà verò
Alex. ibidem scribit, anteaquã dies venerit vecti
gali diem non cedere: quem sequitur Suarez titul.
delas arras. §. ex quibus. Et hoc quidem magnam
rationem habere videtur: durum enim & pene
iniquum videtur, vt venditor ante pretium rece-
ptum vectigal soluere cogatur: sic etiam & colo-
nus ante fructus perceptos mercedem soluere nõ
cogitur, si aliud non conuenit. Iaso. in. l. 2. num.
180. C. de iure emphi. Lex igitur. 31. titulo. 19. lib.
9. Recopila. quæ quinque dies vectigali soluen-
do præscribit, est quidem intelligenda, nisi mo-
dò habita fide pretij venditio facta sit: ita enim
ius ratioque suadet. Leges verò ex æquo & bono
interpretationem recipere non est nouum. l. Si ser
uum stichum. §. sequitur. ff. de verbo. obliga.
Conuenienter ergo haudquaquam ferendus erit
publicanus, qui lite super venditione mota ante
pretium receptum sibi vectigal solui desiderat, vt
est

est argumento cap. Comissam. de elect. in. 6. &
comprobari potest ex multis, quæ affert Tiraquel.
de retract. linag. §. 1. glo. 10. nume. 36. cum seq.
Quid ergo si venditionis effectus in aliud tempus
collatum sit? consule Bart. in. l. Sancimus. C. de
consulibus lib. 12. & Tiraquel. loco modò citato.
num. 115. Illud quoque palàm est, cùm annuus cen-
sus venditur, non esse expectandos singulos an-
nos ad vectigal petendum, sed statim vectigal to-
tum solui debere. Sicuti expressim ostendit An-
tonius Gomez de qualita. contract. num. 44. ver-
sic. secundus effectus. De publicanis & vectiga-
lium redemptoribus siue conductoribus erat hic
tractandum: sed id prudens omisi, tum quia ea
materia satis legibus regijs est exposita in titu. 10.
&. 11. cum seq. lib. 9. Recopil. tum quia eam etiam
explicat luculenter Bertachinus in illo tractat. 3.
par. tum quia iam ratio postulat, vt ad propositam
initio quæstionem accingamur. Longiùs enim,
quàm cogitabamus, nos materiæ perduxit vtili-
tas. Sed si longior sermo videbitur, cum mag-
nitudine vtilitatis comparetur, & ita forsan bre-
uior apparebit.

§. OCTAVVS.

49 VM igitur constet ex annui redi-
tus venditione vectigal deberi, non
iniuria quæritur, quonam in loco
vectigal exigendum sit, id est, quis
nam publicanus in vectigali exigen

do potior sit, is ne, qui est loco contractus, an is, vbi census debet fieri solutio, vel an potiùs is, qui est eo loci, vbi sunt bona, super quibus pensio constituta fuit. quilibet enim eorũ causam suam probabilibus argumentis defendere poterit. Et enim Publicanus, qui est loco contractus, ad se vectigal pertinere contendit: quoniam quod ad ius commune attinet, loco contractus vectigal soluì debet: & si alibi sit res, quæ venijt. Bald. in. l. 1. C. de contrah. emptio. & iterum in. l. Magis puto. §. illud. ff. de rebus eorum. Iaso. in. l. 1. C. de summ. trini. Panormi. in cap. fin. num. 30. de foro comp. Atqui nostratibus legibus Regijs quæstio hæc non videtur definita: definiunt enim duntaxat vbi sit soluendum vectigal rerum mobilium vel immobilium. l. 5. & 9. titul. 17. lib. 9. Recopila. Verùm annui reditus propriè mobilium vel immobilium appellatione non continentur, sed tertiam quandam speciem constituunt: vt est videre apud Tiraquel. de retract. linag. §. 1. glo. 6. & Pinellum in Rubri. de bonis mater. 1. part. num. 24. Ergo ius commune sequẽdum videtur, cùm notissima sit regula, casum omissum definiendum esse ex dispositione iuris cõmunis. l. Commodissimè. ff. de lib. præter. & exhæred. & consequenter videtur vectigal loco contractus solutum iri. Neque ad rem pertinere videtur, quòd annuus reditus videatur esse eo loci, vbi extant bona, super quibus pensio constituta est: nam cùm ita annuus reditus assignatur, do-

minium rerum in emptorem non transfertur, sed hypotheca solùm constituitur. l. Lucius. ff. de alimen. leg. Bart. in. l. Codicillis. §. instituto. ff. de leg. 2. & in. l. Fundus. ff. de ann. leg. etsi magis magisque adiectæ fuerint illæ clausulæ à tabellionibus de more vsurpatæ: vt in emptorem census dominium hypothecarum tranferatur, sicuti placet Couarru. lib. 3. varia. cap. 11. num. 5. & Auendan. responso. 5. at hypothecariam actionem, sicuti & reliquas actiones, loco non circunscribi certum est. l. fin. C. de longo. tempo. præscrip. sic etenim, vt Iurisconsultus inquit, æs alienum certi loci non est, sed vniuersarum facultatum. l. 1. §. si hæres. ff. ad Trebelia. l. Ex facto. 2. §. vnde scio. ff. de hæred. insti. Hæc & siqua eôdem pertinẽt, affert publicanus, qui extat loco, quo emptio facta est. At verò alter publicanꝰ, qui est eo loci, vbi reditus debet fieri solutio, non grauatè his omnibus assentitur. illud tantùm excipit, ex quo sibi palmam sperat: quòd cõtraxisse quisque eo loci dicatur, vbi vt solueret se obligauit. l. Contraxisse. ff. de actio. & obliga. l. Quæro. ff. de solu. Baldo deinde teste vtitur in. l. Multum interest. ff. si quis alteri vel sibi. dicente, si municipali lege (id est) statuto cautum fuerit, ex quouis contractu vectigal solutum iri; spectandum esse locum destinatæ solutionis, non locus cõtractus: cui assentiuntur nõ pauci relati à Bertachi. de Gabellis. 6. part. nume. 8. Parumque sibi obstare ait iste publicanus, quòd aduersus Baldum commu-

nis sit sententia teste Felino in dicto capit. fin. de foro comp. num. 18. nam communis sententia loquitur in statutis, in quibus cùm fictio locum non habeat, necesse est vt spectetur locus contractus, quia id, quod dicitur contraxisse vnunquenque videri, vbi soluere destinauit, ex commentitio quidem iure procedit, sicuti notant doctores in dicta l. contraxisse: atqui certum est nostrates leges non statutorum, sed iuris communis naturam sortiri: proinde fictionem etiam admittunt: & conuenienter, cùm ratio communis opinionis cesset, videtur probandum apud nos veram esse Baldi opinionem, idest, vt loco destinatæ solutionis, non loco contactus vectigal solui debeat: & secundum hanc opinionem scio ex facto consultum respondisse pridem quendam Supremi Regij Senatus aduocatum, eundemque maximi nominis virum. At ego, etsi superiora argumenta contemnenda non arbitror, nihilominus tamen pro illo publicano, ad quem pertinent vectigalia illius loci, vbi sunt bona, super quibus annuus reditus constitutus est, calculum ferre: istius enim potiorem causam habendam ex sequentibus arbitror. Primùm, quia leges Regiæ (quantum ad bona soli seu immobilia attinet) vectigal solutum iri decernunt in loco, vbi sunt bona, quæ veneunt. leg. 9. titul. 17. lib. 9. Recopila. Atqui quando est necesse annuos reditus ad alteram speciem redigi, omnino inter immobilia computantur. Clementina, Exiui. §. cùmque annui reditus. de verbo. signif. & vt

§1

& vt semel finiam, tractat effusissimè suo more. Tiraquel. de retract. linag. §. 1. glos. 6. quantumuis is census sit redimibilis, secundum eundem Tiraquel. dicto tracta. §. 1. glos. 14. nume. 120. & Auenda. in Capi. Correcto. 1. par. ca. 4. num. 36. apud nos igitur in hac quæstione necesse est, istos annuos reditus ad alteram speciem redigamus: vti secundum leges Regias scire possimus, vbi vectigal soluendum sit. Igitur quando annui reditus inter immobilia computantur, ac immobilium vectigal ex lege regia soluendum illic est, vbi extant bona vendita: relinquitur apertè annui reditus vectigal illic soluendum, vbi ipsi annui reditus extent. Tota igitur huius quæstionis summa & veluti cardo vertitur in cognoscendo, vbi isti annui reditus extare censeantur. Et alijs forsan aliud placebit. mihi sanè illic extare annui reditus videntur, vbi sunt bona, super quibus constituti sunt. id vobis, si mihi æqui iudices sitis, quàm facillimè demonstrabo. In primis enim id ostendit. l. Si fidei commissum. §. tractatum. ff. de iudicijs. vbi cum Iureconsultus dixisset æs alienum non esse loci, sed vniuersarum facultatum: statim subiecit id locum non habere, quando aliqua bona certis oneribus destinata sunt; veluti alimentis præstandis, vel tributis, vel alijs quibusdam in excusabilibus muneribus. Quibus sanè verbis satis Iurisconsultus significat, annuos reditus illic extare, vbi sunt bona, super quibus constituti sunt. & illic etiam Baldi sententia nobis suffragatur ait enim, Est etiam iste tex. in argumentum, quòd ille officialis faciat executionem datiarum & collectarum, in cuius territorio est resaffecta pro datis, & col-

§2

le

lectis. Prætereà cùm annuꝰ reditus sic super fundo imponitur, nontantum hypothecaria actio constituitur, sed etiam quoddam ius reale ipsi prædio vsus fructus instar imponitur. quocirca tale ius aduersus vnunquemq; prædij possessorem transit, etiã si singularis sit successor. Specul. in titul. de emphiteo. §. nunc aliqua. vers. 86. & Faber. in. §. item Seruiana. ad finẽ. Inst. de actio. Couarru. lib. 3. variar. c. 7. nu. 6. & ita profligatur illud, quod dicebamus hypothecã loco non circunscribi, nã hoc casu nontantum hypotheca cõtrahitur: sed etiam ius quoddã reale prędio imponitur. Iam illud quis non videt, nulla alia ratione annuos reditus inter immobilia computari, nisi quia sortiantur naturam earum rerum, super quibus constituti sunt. id quod etiã animaduertit Pala. Ru. in. l. 70. tauri. num. 32. quocirca si super re mobili imponerentur, mobiles nõ immobiles dicerẽtur. Bart. in. l. Sciendum. ff. qui satisdare cog. Suarez in titulo de los emplazamientos. §. 1. nu. 28. accedit ad hæc Panormi. sententia in Cap. Querelã. de elect. qui idcirco remedia possessoria pro annua pensione dari existimat, quia pro ea ius quoddam reale competat ipsi prædio inhærens. idem probat Gregor. Lopez in. l. 28. titu. 8. par. 5. verbo. cẽso. limit. 1. in fine. vbi ait annuum reditũ esse ius prædio inhærens. apertiùs quoque significat Nauarrus in comment. de vsuris. §. 21. nu. 83. ait enim & rectè, annuum reditum ineſſe prædio tanquam accidens in subiecto. & apertissimè id probat eruditissimus Præsul Iacobus Simanc. catthol. instit. titu. 9. num. 130. vbi ait, actiones in rem veluti ius pignoris, ius annuæ pẽsionis illic esse, vbi sunt res, ad quas persequẽdas competunt. Suffragatur quo

quoque nobis. l. 1. titu. 15. li. 5. Recopila. aliæque leges Regiæ, quæ de hac censuũ constitutione loquentes aiunt, eos super fundo constitui & collocari: illic ergo extare, & radices tanquam habere dicendum est.

53 Huc etiam pertinet illa doctorum sententia existimãtium, hoisce annuos reditus super personis tantũ constitui nõ posse: sed necessarium esse, vt super bonis constituantur ita, vt bonis peremptis ipse quoq; census extinguatur: vt latè defendit Nauarrus in cõment. de vsur. §. 21. & magis communem sententiã testatur Grego. Lop. loco modò citato. Neq; illud interim omittam: ob hanc annuam pẽsionem, cui fundus obnoxius est, posthac nõ tanti fundus vẽdi, quãti si liber & sine pẽsione esset. quare ne Publicano, vbi extat fundꝰ, damnũ inferatur ex huiusmodi cẽsus cõstitutione: vectigal vt ei soluatur, ius æquitasq; suadet. Atq; ne, quod potẽtissimũ est, silẽtio prętereã, iã illud nemo negabit vectigalis munꝰ nõ personale esse, sed patrimoniale: atqui patrimoniale munus illic soluendũ, vbi extant bona, manifesti iuris est. l. Forma. ff. de cẽsibus. Quãobrẽ placuit habẽtes annuos

54 reditus, illic, vbi eos percipiũt, munera pro eis subire debere, etsi alibi domiciliũ habeant. l. Filij. §. fi. ff. ad municip. l. Munerũ. §. huiusmodi. ff. de mũ. & hono. Auẽd. in Cap. Correct. 2. par. c. 14. n. 15. Denique huic nostræ opinioni accedit sũma sapiẽtissimi Tira. autoritas, in tract. linag. §. 6. gl. 1. vbi similẽ ac ferè hanc eandẽ quæstionẽ agitans multis concludit, ex huiusmodi reditus vẽditione laudimiã (quã vocãt) soluẽdã esse domino feudi, in quo loco fita sunt bona huic reditui obnoxia, nõ in loco cõtractus, vel alibi.

bi. Et nominatim ex noſtratibus hanc noſtram ſententiam tenet Monteroſus, ſiue quis is fuit, in Praxi, tract. 7. fol. 141. Ex his igitur ſimul hæc noſtra ſententia videtur confirmata, ac ſimul argumentis contrarijs plenè ſatisfactum. nam quod argumentabamur hanc quæſtionem legibus Regijs non definiri, idcirco; ius commune ſpectãdum; verum non eſt: cùm, vt monſtrauimus, ſatis hæc quæſtio legibus Regijs definita ſit, quandoquidem definiunt immobilium rerum vectigal ſolutum iri, vbi extant bona, quæ vocant. Cùm ergo cõſtet annuos reditus inter immobilia computari, atq; illic reſidere vbi extant bona, ſuper quibus conſtituũtur: apertè ex eiſdem legibus relinquitur, annui reditus vectigal illic ſoluendum, vbi extant bona, ſuper quibus aſsignati & collocati ſunt. Nequaquam verò hoc caſu exiſtimo habẽdam rationem bonorum generaliter obligatorum, ſed tãtum eorũ, quæ ſpecialiter hypothecæ data ſunt: quãdo enim bona ſpecialiter generaliterque obligata ſunt, priùs eorũ, quæ ſpecialiter obligata ſunt, ratio habenda erit. l. 2. C. de pig. Specialis enim hypotheca magis afficit rem, quàm generalis, proin quod dicitur clauſulam de non alienando adiectam hypothecæ impedire translationem dominij, intelligendum aiunt, quando hypotheca fuerit ſpecialis, vt teſtatur cõmunem opinionem Iaſ. in l. Si quis ita. §. ea lege. n. 32. ff. de verb. obli. tametſi aliud ſentiat Suarez noſter in. l. Poſt rẽ, ad legẽ Toleti limit. 1. Quòd ſi fortè diuerſis territorijs extent bona, ſuper quibus ſpecialiter cenſus cõſtitutus eſt, pro rata debebit vectigalis ſolutio fieri: vt & ratio ipſa demonſtrat, & eſt

eſt argumento tex. in c. Cõſtitutis. de religio. dom. & conſequenter ſi locus, vbi extant bona, immunis fuerit, vectigal non debetur. Quòd autem de annuo reditu nunc denuo conſtituto diximus, idem quoq; de antiquo dictum eſſe intelligendum eſt, nempe vt vectigal ſoluatur, vbi ſunt prædia pro ipſo obnoxia. vtriuſq; enim par ratio eſt. His igitur noſtræ quæſtioni ſatis abundeq; ſatisfeciſſe videmur.

Quid inter dominium, & proprietatem interſit. Cap. 4.

Dominium dicitur cum vſufructu, proprietas verò vſufructu abſcedente. n. 1.

Plena proprietas dicitur, cui vſusfructus accreuit. n. 2.

Vſusfructus eſt ius ab ipſa proprietate ſeiunctum, proindistinctio illa interpretum vſusfructus formalis & cauſalis à Iuriſconſultorum placitis aliena eſt. n. 3.

QVID inter dominiũ, & proprietatem interſit, alijs aliud placet: vt eſt videre apũd Fabrum in. §. omnium. nu. 21. Inſti. de actio. Iaſo. in. l. Traditionis. C. de pact. Pinell. de bonis mater. l. 1. par. 2. num. 6. Grego. Lop. in. l. 27. titul. 2. par. 3. Quorum ſententias vt miſſas faciam, nulla enim earum mihi vera videtur: illa quidem (vt mea fert opinio) iſtorum nominum veriſsima eſt differentia, quòd dominium eſt ius ferè ſemper cũ vſufructu iunctum. l. 4. ff. de vſufruct. &

declarat nõ obſcurè Barto. definitio in l. Si quis vi. §. differentia. ff. de adqui. poſſeſ. dicentis dominiũ eſſe ius de re corporali perfectè diſponendi. At proprietas contrà eſt ius ab vſufructu ſeiunctum ac ſeparatum. hæc differẽtia colligitur apertiſsimè ex. l. Si vſusfructus. ff. de iure dotium. &. l. 4. &. l. Cùm in fundo. ff. eod. tit. l. Sciendũ. §. 1. ff. qui ſatiſda. cog. l. Videamus. ff. de vſur. l. Liber. ff. de alimen. leg. itẽ ex. l. 3. &. 6. &. l. Si fur &. l. Si cuius &. l. Sed etſi. ff. de vſufruct. &, vt paucis dicam, hanc differentiam veram eſſe obſeruare licebit per omnem illum tractatum de vſufructu, qui in libro ſeptimo digeſtorum latè diffuſus eſt, & demum vbicunque vſusfructus & proprietatis apud Iuriſconſultos mentio habita fuerit, & hanc quoq; differentiam ſequi videntur leges Regiæ, vti apparet ex. l. 30. tit. 32. part. 3. &. l. 12. tit. 14. par. 7. ſunt etenim (vt rem quoq; exemplis demõſtremus) proprietas & vſusfructus relatiuorũ inſtar, ſicuti nox & dies, mors & vita, & cętera ſimilia, quę quanuis alterum alterius reſpectu dicatur, ſimul tamen eſſe non poſſunt. Hinc eſt quòd vſufructu cũ proprietate conſolidato, tum plena dicitur proprietas. l. 2. ff. quib. mod. vſuſ. amitt. l. Cùm in fundo. ff. de iure doti. l. Fœminæ. C. de ſecund. nupt. l. Si Titio. ff. de vſufruct. leg. Neq, mihi negotium faceſsit. l. Vſufru. ff. ſoluto matr. &. l. Si cũ teſtamento. ff. de excep. rei iudica. §. ſi fundum. ſimileſq; leges, in quibus adhuc proprietas appellatur, poſtquã vſusfructus conſolidatus eſt: quas quidẽ allegat Pinellus loco citato. n. 10. Nã illud quidem fit habita relatione ad tẽpus præteritum, ſic etenim & Iuriſconſultus inſulã ap-

appellat, quæ inſulam deſijt eſſe, habita relatione ad tẽpus prẽteritum. l. Inſula, in fine. ff. de adqui. rer. dom. Non aliter etiam caſtrenſe peculium vocatur, non quod nunc eſt, ſed quod anteà fuit. l. 1. §. neque caſtrenſe. & ibi. gl. ff. de colla. bon. eôdem pertinet. l. Ius. ff. de iuſt. & iur. & poſſem alijs multis legibus & exemplis comprobare. Cùm igitur proprietas ſit ius ab vſufructu ſeparatum, conſequenter apparet vſufructum eſſe ius à proprietate ſeiunctum, quod etiam oſtendit. l. Vti frui. ff. Si vſusfruct. peta. & d. l. Si cum teſtamento. §. Si fundum. ff. de excep. rei iud. l. Quod noſtrum. ff. de vſufruct. Quapropter meritò à recentioribus exploditur illa veterum ſentẽtia diſtinguentium inter vſumfructum cauſalem & formalem: tametſi eam adhuc defendat Pinellus Luſitanus loco modò citato num. 9. cum ſequen.

An petitio hæreditatis detur aduerſus titulo poſſidentem. Cap. 5.

PEtitio hæreditatis competit aduerſus poſſidentem hæreditatem vel partẽ hæreditatis: ſi poſſideat pro hærede vel poſſeſſore datur directa; ſi alio titulo, datur vtilis. Aduerſus eum verò, qui res ſingulares hæreditatis ſingulari titulo poſſidet, non datur. n. 1.

Intellectus ad. l. 2. C. de petiti. hæred. apertiſsimè explanatur. n. 2.

OMNES ad vnum interpretes communiter tradunt, petitionem hæreditatis non dari aduersus titulo posidentem: sicuti, vt cæteros omittam, latiùs explicat Iaso. in. l. 1. C. de inofficio. testament. nu. 10. Ego verò haud satis possum intelligere, vnde ij hanc à veritate tam abhorrentem sententiã sibi persuaserint. Nam primùm certum est hæreditatis petitionem dari contra eum, qui pro hærede vel possessore posideat. at titulum pro hærede inter cæteros titulos referri, ne ipsi quidem negare poterũt, si modò Iurisconsultorum placitis auscultare duxerint: apparet enim plusquàm manifestè ex titulis pro hærede, tam. C. & ff. atq; ex. l. Cogi. C. de petit. hæred. ex. l. Neq; nullam. §. in omnibus. ff. eodem titulo. ex. l. Nonsolum. §. quod vulgò. ff. de vsuca. Deinde petitionem hereditatis saltẽ vtilem dari aduersus eum, qui hæreditatem emit, apertè scribit Iuriscons. in. l. Etiã. §. 1. cum seq. ff. de petiti. hæred. at fortasis hãc opinionem sibi astruendam putãt ex. l. Hæreditatis C. de petitio. hæred. & l. Hæreditatem. C. in quibus causis cess. long. temp. præs. Atqui illæ leges illud solùm docent, petitionem hæreditatis nõ dari aduersus posidentem rem hæreditariam titulo singulari seu iure, sicuti & nos iam tradidimus suprà. c. 1. §. 11. Sed & rationem, quam ad hãc cõmunem opinionẽ Scriptores concinant, acutè refellit Dominus Couarru. Pract. quæstio. c. 12. & nos dicto. §. 11. veram rationem ex ipsismet legibus acceptam tradidimus. Veriùs ergo mehercle Interpretes docerent, petitionem

nem hæreditatis non dari aduersus possidentem rẽ hæreditariã iure seu titulo singulari, sed aduersus eum, qui vniuersitatem, id est hæreditatem, titulo. s. vniuersali possideat. Enimuero cùm hæreditas nihil aliud sit, quã successio in vniuersum ius, quod defunctus habuit tẽpore mortis. l. Nihil. ff. de verbo. sig. ab eo, qui rem singulari titulo possideat, nõ vniuersali rectè vendicari non poterit, cũ non habeat quod ab eo petitur. quã rationem ipsemet Imperator reddit in dicta. l. Hæreditatẽ. C. in quibus causis cessat long. temporis præscriptio. dũ ait, succesio ab eis vendicari nõ poterit: & probatur etiã in. l. 1. & in. l. Vẽdicatio. ff. de rei vẽd. In summa igitur sicuti petitio hæreditatis directa datur contra eũ, qui vniuersitatẽ, ideſt, hereditatẽ pro hærede vel possessore possideat. l. Regulariter. ff. de petitio. hæred. ita etiã vtilis petitio hæred. datur aduersus eũ, qui vniuersitatem seu hereditatẽ quoquo titulo possideat. dicta. l. etiã. §. 1. &. §. sed si quis. ff. de petiti. hæred. vbi, si verũ amamus, Iurisco. nõ specialẽ tantũ casus prosequitur: sed imò per singularia exẽpla suã sententiam ostendens, generaliter vult definire, petitionem hæreditatis vtilẽ dari aduersus eũ, qui hæreditatẽ emerit, vel in dotẽ aliũue titulũ acceperit. quod in dicto. §. si quis sciẽs. apertè significat, dũ ait tãquam vniuersitatis emptor vtili tenetur. quæ generalis est ratio. neq; mirũ quoniã ij, qui ita hæreditatem quoquo titulo possident, hæredũ loco habẽtur. l. 1. C. de inofficio. testa. Inst. de singulis rebus per fideicõmissum relictis. in princip. l. In pari. ff. de reg. iu. Aduersus cæteros igitur nõ vniuersitatẽ,

hoc eſt hæreditatẽ, ſed rẽ hæreditariã iure ſeu titulo ſingulari poſsidẽtes petitio hęreditatis nõ datur, ſed ſpecialibus in rẽ actionibus agendũ eſt: vt luce clarius oſtẽdit Imperator in illis legib9, hęreditatis. & hęreditatẽ. modõ allegatis. Ex his verò quã facillimè aperitur quoq; intellectus ad. l. 2. C. de pet. hæ re. planè idcirco illic negat Imperator fructibus hęreditatẽ augeri, quia ab illo Muſæo hæreditas peti nõ poterat, rationẽ reddit eueſtigio Imperator: quia ille Muſæus neq; hæreditatẽ neq; partẽ hęreditatis poſsidebat, ſed res hæreditarias ſingulari iure ſeu titu. atq; ita quia vniuerſitatẽ nõ poſsidebat ſingularirerũ iure, ideſt ſpecialib9 in rẽ actionib9, cõuenitur: in quibus quidẽ fructus poſt litẽ cõteſtatã tantũ veniũt: verũ ſi petitio hæred. locũ haberet, etiã ante litẽ cõteſtatã fructus reſtituẽdi eſſent: quoniã fructib9 augetur hæreditas. l. Pecuniæ verbũ. §. 1. ff. de verbo. ſig. ita breuiter illius textus ſenſum accipere debes, noſtrumq; intellectũ magnifacere, nã ſi doctorũ commentaria, & ſi prolixa, perlegeris, verum ſenſum ægrè perceperis.

2

Vtrum is, qui aliquid faciendum promiſit, ſit cogendus omnino ſiue præciſè ad faciendum, vel an potiùs præſtãdo facti æſtimationẽ, ſeu id, quod intereſt, liberetur: indiuiduorũ quoq; ratio tum nouè, tum verè & breuiter exponitur. Cap. 6.

RA

RAtio & noua & elegans, quare factum ſit indiuiduum. n. 2.

Torcular, furnum, & molendinũ, indiuidua quare dicantur. n. 4.

Seruitutes diuiſionem quare non recipiant. n. 5.

Vſusfructus diuiſionem cur recipiat. n. 6.

Vſus, & habitatio in diuidua ſunt. n. 7.

Facta, etiã à principio, diuiſionem non recipiunt. num. 8.

§. Cato breuiter elucidatur. n. 9.

Qui debet factum, neq; iure communi neq; Regio eſt compellendus præciſè ad factum. n. 10.

Cum factum inſtrumento comprehenſum eſt, an pro eo quod interest, ſeu facti vera æſtimatione, perſecutio rei iudicatæ cõpetat. n. 11.

Poſt moram in faciendo non venit id, quod intereſt, ſed vera facti æſtimatio. n. 12.

1 IVRE quidem communi communiter receptum eſt, cũ quis aliquid faciẽdũ promiſiſſet, non omnino ſiue præciſim cogendum vt faciat, ſed audiendum eſſe ſi malit facti æſtimationẽ, ſeu id, quod intereſt, pręſtare. Apud nos verò an iure Regio id antiquatũ ſit, nõ eſt leuis inter nõnullos ex noſtratibus diſſenſio: quod diſcipiendũ nobis hîc eſt: eſt enim res, quę nõ ſemel vſu venire ſolet. Sed vt huiuſquęſtionis vtilitas vndiquaq; percipi valeat, paulò altiùs res repetenda erit. In primis igitur admonendi ſumus, factum fa-
2 ctique ſtipulationem diuiſionem nõ recipere. l. Stipulationes non diuiduntur. l. In executione. ff. de verb. oblig. l. 1. §. ſi vſusfructus. ff. ad. l. Falcid. Huius autem dicti tres rationes reddunt Interpretes. vt eſt videre apud Barto. in. d. l. Stipulationes. quæſt. 3. &

illic cæteros. & Anto. Gom. var. ia. resolu. tomo. 2. c. 10. num. 24. in quo tamen aqua hærent (vt aiunt) ne quaquam enim videntur mihi Interpretes (quod eorum tamen pace dixerim) huius rei veram rationem assecutos: idq; vel ex eo intelligere licet, quòd huius rei rationem à ciuilibus causis mutuãtur, cũ tamen certissimè huius rei ratio à naturalibus causis pendeat. Enim verò verissima ratio, quamobrẽ factum diuisionem non recipiat, illa est, quoniam secundùm naturam factum nequaquam diuisionẽ recipere potest: impossibile est enim secundùm naturam, vt quispiã pro parte facere possit, quoniã natura nõ patitur vt motus in partes diuidatur: quod quidem cùm in omnibus factis cõtemplari licebit, tum in sequẽtibus, quæ exẽpli gratia subijciemus. Vt ecce ambulare facti est, innitere igitur totis neruis, vt pro parte ambules, & ne moueberis quidem: item lapidem iacere facti est, da operam, vt pro parte iacias, & lapis quidem manu non cadet: similiter scribere facti est, finge igitur velle te pro parte scribere, & profectò ne vnam quidem literam exarabis. Neque verò me latet posse te vsq; ad medium fundum ire, vel dimidium lapidem iacere, ac item dimidiam literam, vel papyrum scribere: atqui tũ fundi, lapidis, vel papyri, seu literę diuisio fit. Factũ verò, eiusq; substantia nullatenus diuiditur: quia neque potest aduersante & repugnante natura. Ratio verò quare ita comparatum sit natura, illa est sanè, quia factum neq; antequam fiat, neq; quando fit, neque postquam est factum, in rerum natura non est; quod autẽ in rerum natura non sit, id diuisionẽ re-

ci-

cipere non posse palàm est: quemadmodum enim quod non videmus, neque tangimus, diuidere poterimus? Quòd autem factum in rerum natura nõ sit, tum scribit Iurisconsul. in. l. Operæ. ff. de operis liber. tum rationem membratim explicat Romanus Pontifex Ioan. 22. in extrauag. ad conditorem. de verbo. signifi. Ex cuius sanè dictis aut nunquam alibi intelligi poterit, quamobrem factum secundũ naturam diuisionẽ non recipiat. Proinde illius verba, quatenus ad hunc locũ pertinent, subijciemus, quæ talia sunt. *Patet autẽ* (inquit Pontifex) *quod actus seu factũ, anteaquã exerceatur, aut etiã dum exercetur, aut postquã perfectus est, in rerum natura non est: ex quo sequitur quòd haberi minimè potest. licèt enim & ante actum ipsum quis facultatẽ illam habeat exercendi, per hoc tamen actus ipse in rerum natura, nisi in potentia, nõ existit. Cũ autẽ actus est in fieri, neque adhuc quòd actus ipse in rerum natura sit, potest dici, licèt pro eo, quod sit in fieri, dici possit: quod enim de actu, quod est in fieri, præterijt vel futurũ est, iam nõ est in rerum natura, sed in memoria seu apprehensione tantũ est: quare nisi prout in memoria vel apprehensione tantũ est, haberi nequaquã potest: quod autẽ in præsenti fit, momẽtaneũ vel instantaneũ est, quod vtiq; magis intellectu, quã sensu percipi potest: vnde haberi nõ potest pro tũc, nisi pro momẽto illo seu instãti, in quo cũ fit, potest dici actũ post actũ cõpletũ: licèt si ex ipso facto ꝓducta res aliqua fuerit, res ipsa facta haberi valeat, factũ autẽ ipsum quod iã transijt, nisi in memoria (prout iã dictũ est) non habetur.* Hactenus Summus Pontifex, qui (mea quidẽ sententia) tam apertè, quã dilucidè videtur verã rationẽ exponere, quare factũ sit indiuiduũ. & planè quòd factum secundũ naturam indiuidiũ sit, & ipsi Iurisconsulti

cõsulti satis significasse videtur. vt in l. 1. §. si vsusfructus. ad legem Falcid. inquit enim. *Necessariò ex omnibus, quæ sunt facti pars, decedere debet, neq; pars operæ intelligi potest.* Idem significat. l. In executione. §. secunda. &. l. Stipulationes. ff. de verb. oblig. l. Stipulatio. §. quæsitũ. ff. de noui operis nunti. & hãc nostrã sententiã, factum scilicet secundùm uaturã diuisionẽ nõ recipere, tradunt quoq; Eguinarius & Charonda, hic in l. 2. ff. de verb. oblig. ille in. l. Seruitutes. §. viæ. ff. de serui. Sed tamẽ nõ satis huius rei rationẽ explicant. Ex his ergo opinor cõstare rationẽ ad. l. 2. tit. 4. li. 3. fori. quę expressim inquit, furnũ, molendinũ, torcular q;, indiuidua esse: enimuero nulla alia de causa hæres diuisionẽ nõ recipiũt, quàm quòd earũ vsus in facto cõsistat: vt res ipsa demonstrat. Hinc quoq; existimo cõstare rationẽ, quare testamentũ sit indiuiduũ. l. Si quis. et ibi Bal. ff. de testa. quia nẽpe volũtas res facti sit. l. Bonæ fidei. ff. de ad qui. rerũ domi. Hinc etiã ratio reddi potest, quare sacra missarũ misteria indiuidua sint. c. Nihil. 7. quęstione. 1. nã vt ibi textus inquit, neq; perfecta videri poterũt, nisi perfectionis ordine compleãtur. Hac etiam dę causa magistratuum officium indiuiduum dicitur. l. Imperator. ff. ad municip. quia scilicet in faciẽdo consistit.

§. PRIMVS.

IEMVM ex his manifestissimè apparet, quamobrem seruitutes in diuiduæ sint. l. 2. §. & harum. &. l. Stipulationes. ff. de verbo. oblig. in qua quidem ratione quærenda nõ mediocriter interpretes insudasse video: & licèt diu (vt aiũt) istum

istum saxum voluerint, tamẽ an veram rationẽ assecuti fuerint, ipsi viderint. Ego sanè existimo ob id seruitutes diuisionem nõ recipere, non quidẽ quia incorporales sint, nam & vsusfructus incorporalis est, vt Inst. de rebus corpora. & incorpo. et tamẽ diuisionem recipit. l. 1. §. si vsusfructus. ff. ad. l. Falcid. Sed idcirco quidẽ seruitutes diuisionem non recipiunt, quia in facto consistunt. Quid enim aliud est seruitus itineris, quàm ius eũdi agendi? quid item aquæductus seruitus, nisi ius aquæ ducẽdæ per fundum alienũ. §. 1. Insti. de seruit. deniq; id generaliter in cæteris seruitutibus obseruare licebit. Cùm igitur factũ diuisionẽ non recipiat, cõsequitur neque seruitutes, quia in faciendo earũ vsus cõsistat, diuisionẽ nõ recipere: et hanc quidẽ rationẽ (ne à riuulis, sed à fonte quæramus) nulli ali acceptã ferre debemus, quã Iurisc õ. in. l. Viæ. ff. de serui. *Viæ* inquit *actus aquæductus pars in obligationem deduci non potest, quia eorum vsus indiuisus est.* hæc Iurisc on. Sed cedo quare eorũ vsus indiuisus est? quia scilicet facti res est. & sanè post quam hanc rationem in illa lege notauerã, reperi idem placuisse Eguinario ibidem. quo nomine ingenio meo gratulatus sum, quòd tanti viri ingenio respondisset. Pætereà ex superioribus 6
constat item ratio, quare vsus indiuiduus sit. l. Vsus pars. ff. de vsu, & habita. cùm etenim vsus in facto consistat, nihilque aliud in vtu, quàm factum reperire liceat. l. 1. ff. de vsu & habi. & declarat Romanus Pontifex in dicta extrauag. ad conditorem, factum verò diuisionem non recipiat: connenienter apparet, neq; vsum diuisionem

reci-

recipere posse. Vsusfructº verò idcirco diuisionẽ pa
[illegible] randũ. ff. de accepti. quia licèt sit ius incorporale, tamẽ ius istud cõsistit in re corporali, scilicet in fructibus, qui corporales sunt, & diuisionẽ recipiũt. §. 1. Inst. de rebus corpo. & incorpo. Sed illud profectò mirũ videtur, vt vsusfructus sit diuidiuus, cùm interim in se cõtineat vsum, qui est indiuiduus: cõtrà verò aquæductus sit indiuiduus, cũ tamen in se contineat rẽ diuiduã, nempe aquã. Et sanè de aquæductu rationẽ expendit magis latè, quàm verè Bart. in dicta. l. Stipulationes nõ diuiduntur. 2. oppos. cui cæteri quoq; assentiũtur: de vsufructu verò rei forsan difficultate fructus reliquit cogitandũ. At ipse verisimã huius discriminis rationẽ deprehẽdisse videor: illã scilicet, quia in vsufructu fructus, qui res corporalis est & diuidua, principaliter inest, vsus verò accessoriè, in aquæductu verò per contrariũ, ductus, qui est facti & indiuiduus, principaliter inest, aqua verò per accessionẽ, seu accessoriè, vt aiũt: quod qui dẽ vel ipsa vtriusq; verbi syntaxis demõstrat. Cùm igitur in iure principalis, nõ accessorij (vt vocãt) natura sit spectãda. l. Eũ, qui ædes. ff. de vsucap. tex. in. c. Ex literis. de iure patro. euenit, vt vsusfructus diuisionẽ recipiat, aquæductus cõtrà nõ recipiat. Quòd autẽ de vsu constitutũ est, vt diuisionẽ nõ recipiat, idem quoq; de habitatione recipiendũ erit: cũ constet illam perinde ac vsum in facto cõsistere. l. Si habitatio. ff. de vsu, & habit. & id satis Iurisconsul. significasse vidẽtur, cũ generaliter definiãt omnes seruitutes excepto vsufructu diuisionem nõ recipere. l. 1. §.

1. §. si vsusfructus. ff. ad leg. Falcidiam. l. 2. §. & harum. nũ [illegible] quam feren dus est Ludouicus Charonda, qui contrarium scripsit in dicta. l. 2. ff. de verb. oblig. deceptus quidem argumẽto. l. Cùm antiquitas. C. de vsufruct. quæ tamẽ (nisi fallor) nihil ad hãc rẽ pertinet. Hęc sunt, quæ sentio de ratione, propter quã facta diuisionẽ non recipiant: quæ quidem hòc magis notanda esse arbitror, quòd lõgiùs interpretes à vera ratione abfuisse videntur. quãuis enim ea inuestiganda multi sermone fuerint: nihil aliud tamen præstitisse videntur, quàm vt magnas, & (vt aiũt) cimmerias tenebras in hãc materiã infuderint ita, vt si eorũ commentarios satis ponderosos vel summo studio scruteris, nihilomagis clarescat intellectus. id quod etiã nonnulli ex ipsis fatẽtur, in quibus Iaſ. in d. l. 2. §. & harũ. ff. de verb. oblig. Quoniã verò facta, vt diximus, secundùm naturã diuisionẽ non recipiunt, id etiã locum habere dicendũ est, à principio, scilicet in contrahendo, seu stipulando, quod sanè apertissimè ostendit illa lex, Stipulationes non diuiduntur: inquit enim. *Horum diuisio corrumpit stipulationem.* Et ne longiùs abeamus, plusquàm apertissimè probat. l. Libertus, qui post indictionem. ff. de oper. liber. inquit enim. *Neque promitti, neque solui, neq; deberi, neq; peti pro parte potest opera.* Quo circa haud quaquam audiendus est Bart. qui contrariũ scripsit in dicta. l. Stipulationes. quæst. 6. nisi forsan putaueris plus Bart. quã Iurisconsulto (id est plus vmbrę, quàm Soli) tribuendum esse. Neque sibi quis blandiatur ex eo, quòd fundi partem stipulari possumus, & foueæ pars purgari valet. l. 2. §. præterea. ff. de

aqua

aqua plu.arcend.l.Locus.ff.de adqui.poſſe.quarum argumento deceptus eſt Bar. Nam tum quidem fundus, locus, ſeu fouea diuiditur, nō verò factū, quod impoſsibile eſt, vt diuidatur aduerſante & repugnāte natura: æquè etiam vſus ſeruitutum temporibus ſecerni poteſt, fortè vt quis poſt horam tertiam vſque ad horam decimam eo iure vtatur, vel vt alternis diebus vtatur. leg. Viæ. §. vſus. ff. de ſeruitu. nam eo caſu vſus, qui facti eſt, non diuiditur, quia neque poteſt, ſed diſtinguitur, per variationem temporis, vel modificatur, vt ita dixerim. l. Seruitutes. §. modum. ff. de ſerui. & ita declarat Bart. in dicta. leg. Stipulationes. oppo. 2. cui tamē ſi addideris illud, quod rectè addi poteſt, eo caſu tempus diuidi, non verò vſum, quia neque poteſt, nihil illa lex impedimenti intulerit. Maneat igitur, factum ſecundùm naturā indiuiduum eſſe, quam quidem cōcluſionem multis procellis ereptam, eandem rurſus velut in Syrtes placet adigere: is eſt tex. in. leg. 4. §. Cato. ff. de verbo. oblig. quem non iniuria Syrtum nomine, propter multas in eo ſcaturientes difficultates, notaſſe videmur. Ille igitur tex. ita vehementer ſuperiorem concluſionem exagitat, vt tantùm non ſubmergere videatur. Ait enim aliud eſſe factum diuiduum, aliud indiuidùm, at ſi ſecundùm naturam, vt diximus, & veriſsimum eſt, factum diuiſionem non recepit, neceſſariò id indiſtinctè procedere debet: nam vt Ariſto. libro. 5. Ethico inquit, ea, quæ naturalia ſunt, immutabilia ſunt, & idem vbique valēt: probat idem. § ſed naturalia. Inſt. de iure natu. gēt. & ciuili. Accedit eodem quod Baldus noſter Iuriſperitorum Philoſophaſter inquit in. l. Quod debitori. C. de pact. id quod natura impoſsibile eſt, nō poſſe poſsibile effici legis autoritate. Sed huic difficultati ita mihi ſatisfieri poſſe videtur, quòd ideo Iuriſconſ. in dicto. §. Cato. factum indiuiduum appelet, non quia illic facti ſubſtantia diuidatur, ſed numero, id eſt, in perſonis hæredum diuiſio fiat, de ea enim diuiſione inter hæredes facienda loquitur, numero verò factum diuiſionem nequaquam aſpernatur, vt oſtēdit Iuriſcō. in. l. Stipulationibus. §. operarum. ff. de verbo. oblig. ait enim. *Diuiſio eius ſtipulationis non in partes operarum, ſed in numerum cedit*. Quaſi apertiùs Iuriſcon. dixerit, opera ſeu eius ſubſtantia non diuiditur, ſed numerus operarum. Atq; ita ille. §. Cato. noſtræ ſententiæ non repugnat, cùm enim numero factum diuiditur, non tam factum, quàm numerus ipſe diuiſionem recipit: at nos facti ſubſtātiam diuiſionem recipere negamus.

§. SECVNDVS.

IS itaque tam altè materiæ vtilitate ſuadente repetitis, ad propoſitam quæſtionem accingamur, nēpe an is, qui faciēdum aliquid promiſit, velit nolit, ad faciendū cogi debeat. Et ſanè quod ad ius cōmune attinet, cōmuniter receptū eſt, nō poſſe facti promiſſorem inuitum cogi ad faciendū, ſed præſtādo id, quod intereſt, liberari. Hanc ſententiā ample cti-

ctitur Bar. in. l. Stipulationes non diuiduntur. quæst. 8. cui cæteri illic astipulantur. & deniq; communem teſtatur Iaſo. in. l. Si quis ab alio. §. fin. ff. de re iudi. Cæterùm quantum ad noſtrates leges Regias pertinet, nonnulla eſt inter iuris Interpretes diſſenſio. Si quidem Grego. Lop. in. l. 3. titu. 14 part. 5. in ea eſt ſententia, vt exiſtimet hanc communem ſententiã antiquatam eſſe per quaſdã leges Part. quas allegat. Placet itaque ei hodie ſemper cogendum facti promiſſo rem vt faciat, id quod iure Pontificio omnino verum eſſe tenuere nõ pauci, quos refert Domi. Couarruu. in. cap. Quanuis pactum. de pactis. 1. par. §. 4. verſi. 8. at Anton. Gomez vir quidem multis nominibus laudandus. in tom. 2. varia. reſolun. c. 10. num. 20. contrariam ſententiam amplectitur affirmans nihil noſtrati Regio iure immutatum eſſe. cui ego in hac parte magis aſſentior: etenim argumentũ, quod Grego. aſſumit ex illis legibus ſeptem partitis procedit à contrario ſenſu: atqui apud nos veriſsimum eſt argumentum à contrario ſenſu ad alterius iuris correctionem vim nullam habere. glo. in. cap. 1. de æta. & quali. in. 6. ver. permittimus. Iaſo in. l. 1. num. 37. ff. de offi. eius, cui mãd. eſt iuriſdictio. Sed neque quid quam oberit. l. 5. titu. 27. par. 3. qua cautũ eſt eum, qui ex re iudicata teneatur facere, cogẽdum omnino vt faciat: nam ſecundùm Anto. Gom. illa lex eſt acipiẽda ſecundùm ius commune, ſcilicet niſi is, qui tenetur facere malit id, quod intereſt, prẽſtare. Vel veriùs illa lex eſt accipienda in caſu, quo loquitur: quũ quis ex re iudicata tenebatur facere, nam tum & ſecundũ ius commune ſententia præciſim obligat ad faciendum,

dum, ſicuti placet Baldo in. l. Qui reſtituere. ff. de rei vẽd. & ita ibidem intellexit illam legem Gregorius ipſe, vt interim omittam leges Par. in dubio ſecundùm ius commune interpretandas eſſe: vt paſſim noſtrates ſcriptores admonent. Maneat itaque tam iure communi, quàm regio obligatus ad faciẽdum non omnino cogendum, vt faciat, ſed audiendum ſi malit facti æſtimationem, ſeu id, quod intereſt, præſtare. Ad hanc tamen regulam non paucas exceptiones afferunt Interpretes in dicta. l. Stipulationes non diuiduntur. & in dicta. l. 2. §. harum. & §. ſed ſi in facto. & Anto. Gom. loco modò citato. Anto. Burg. in rubrica de emp. & vend. num. 3. & alij, quos allegat Dueñas regula. 291. Miror tamen ſuperioribus in locis non meminiſſe doctores cuiuſdam ſingularis limitationis, quam ſcribit Bald. in. l. 1. C. de ſenten. quæ pro eo, quod intereſt, profert. vbi belliſsimè inquit: quotieſcunque in contractu guarentigio (quod vocant) factum promiſſum fuerit, præciſim teneri promiſſorem ad faciendum, cui aſtipulatur Iaſ. in. l. Certi conditio. num. 20. ff. ſi certum petatur. quod tanquam ſingulare hîc referre fuit cordi. Circa id verò, ne mãcam hanc ſententiam relinquamus, neceſſarium punctum atque iuxtà difficile ſeſe offert: nempe, cùm ita in inſtrumento guarẽtigio factum promiſſum eſt, vtrum pro eo, quod intereſt, executio locum habeat, ſcilicet quando nominatim de eo, quod intereſt, cautũ nõ fuit; nam ſi expreſsim fuiſſet cautum, nihil dubij eſſet executionem locum habere, facta liquidatione eius, quod intereſſet. Et planè, vt diplomate iteraga-

Diplomate vti quid sit aperit Iurisc. in l. Cõtinuus. §. 1. ff. de verb. oblig. & Plin. Iun. lib. 10. epist. vltima epist. Beroal. in Sueto. in vita Cæsaris Aug.

mus, est hæc quæstio pro vtraq; parte tractata apud Ias. in l. Certi conditio. nume. 20. ff. si certum pet. & demũ testatur cõmunẽ esse opinionẽ, executionẽ locum non habere: an rectè tamen autoritatẽ communis opinionis ei impartiatur, ipse viderit. Eandem opinionem sequitur Suarez in l. Post rem. limit. 4. ad legem Toleti. Ego verò, vt quid in hac re sentiam, in medium proferam, in primis animaduerto doctores vel in ipso quæstionis errare fundamento, & tanquam in scirpo (vt aiunt) nodum quærere. Falsum est enim quod aiunt, in obligationib9 faciendi post moram succedere obligationem ad id, quod interest: non succedit enim ad id, quod interest, sed ad facti veram æstimationem, vt apertè apparet ex illa. l. Stipulationes non diuiduntur. §. Celsus. at inter veram facti seu rei æstimationem, & id, quod interest, longè quidem interest. Enim verò, id quod interest, extra rem est, est que lõgè diuersum ab ipsa facti vera æstimatione. l. Hæc verba. n. 193. ff. de verb. sig. l. In furti actione. ff. de furtis. l. 11 §. non tantùm. versi. considerandum. ff. de tutelis, & rationibus distrah. l. Si plus. ff. de euictio. l. 11. §. fi. ff. si quis ius dicenti non obtemp. l. Si fundus. ff. locati. Debuerant ergo doctores potiùs quærere, an cùm factum ex syngrapho seu instrumento guarentigio debetur, post moram locum habeat executio pro vera facti æstimatione. Quam quæstionem vt 12
absoluam, proculdubio existimo executionem pro vera facti æstimatione locum habere. Id vero (vt cętera omittam) vel vno argumento conuincam, nẽpe ex l. Iulianus. ff. de confess. ex qua notat Bart. re per

perempta posse nihilominus ex instrumento guarentigio, in quo contenta erat, pro vera rei æstimatione executionem peti. Bart. verò (vt cæteros taceã) sequitur Suarez in leg. Post rẽ. notabili. 3. & Pala. Ruu. in l. 63. Tauri, num. 32. Ergo idem dicendũ est in nostra quæstione, vt post moram pro vera facti æstimatione executio locum habeat. Possem & alia multa in hanc partẽ afferre, præsertim quę affert Ias. in. d. l. Certi cõditio. & Suarez in l. Post rẽ. extensione. 2. ad legem Toleti. quæ quidem mirum in modum nobis suffragantur. Sed si paucis res appareat, quorsum quæso attinet Solem (vt aiunt) facibus illustrare? nisi forte vt nimium disputando (vt est in prouerbio) veritas amittatur. Sed hæc hactenus. In diuiduorum materia latè patet, atque inter omnes ferè subtilissima est: verum neq; mei instituti meta, neque huius voluminis exiguitas me ampliùs habenas laxare patitur.

An pater, qui vnicum tantùm filium habeat, possit facere prælegatum, præceptionem seu fideicommissum (siue, vt vulgò loquũtur, meliorationẽ) tertiæ partis bonorum suorum in fauorem descendentiũ. Cap. 7.

VNici filij patrem posse ei prælegatum facere non tantũ quintæ partis, sed & tertiæ, late aduersus communem asseritur per totum caput.

Verbū meliorare & melioratio Latinum est. vtitur eo. l. Si vsusfructꝰ §. sed si. ff. de vsufruct. l. fi. C. de neg. gest. l. fi. C. de iure emphiteo. in alia significatio. tamē illic accipitur, nos in vulgari vt intelligamur accipimus.

NOSTRATES Interpretes vno ore consentiunt omnes, non valere prælegatum seu fideicomissum (seu, vt interim vulgari verbo vtar, melioratione) tertiæ partis relictum à patre filio suo, quem vnicum habeat. Huius opinionis autor est Pala. Rui. in l. 27. Taur. nume. 23. cui astipulatur Bernard. Diaz reg. 141. & Dominus Couarr. lib. 1. varia. resolu. cap. 19. num. 3. & Grego. Lop. in l. 2. titu. 15. Part. 2. glos. 1. & iterum in l. 8. titu. 4. Par. 5. versi. actio. Anton. Gome. in l. 13. Tauri. num. 19. & nouissimè Gaspar Baëcius de non meliorandis filiab. cap. 9. Quanuis autem istorum virorum summa sit autoritas, quippe qui plurimum & iuris scientia & multarum rerum cognitione valeant, valuerintque: non tamen mehercle tantum valere debet, vt veritati quidquam possit afferre præiudicij. Veritatē enim omnia vincere certissimum est. Proinde ipse quantuluscunque sim, quoniam videre videor istorum opinionem veram non esse, non verebor veritate sola comite cum eis in arenam descendere, manumque conserere: speroque Deo fauente futurū vt istorum autorum opinionem (quod eorum pace dixerim) falsam esse ostendam. Hæc autem disputatio illum habebit effectum, quòd si melioratio valet, poterit ei pater quodcunque onus per fideicōmissum iniungere, in fauorem scilicet futurorum liberorū. iuxta tex. in l. 11. titul. 6. lib. 5. Recopil. Sin verò non valeat, minimè id patri licebit, cùm sit certissimū qualitem non consistere sine subiecto. Igitur breuitati

tati consulentes simul exponam, quę nobis suffragatur, simulque argumentis contrarijs satisfaciam. Ergo hac igitur nostra sententia (vt à notissimis & receptissimis regulis exordiamur) suffragatur in primis illud, quod vulgò dici solet, Vbi fuerit eadē vel maior ratio, idem iuris statuendū esse. l. Illud. ff. ad legē Aquil. l. A Titio. ff. de verb. oblig. & illic Iaso. Verū in hoc casu, de quo agimus, maior vtique ratio suadet vt demus patri hoc ius prælegandi & melioration em faciendi, quando vnicum habeat filiū, quā quando habeat plures. Nam pluribus liberis extantibus, si vni prælegat, cæteris damnū infertur: quia ab eis aufertur quod fratri prælegatur, atque præterea iniuria quodammodo cæteri afficiuntur, ægrè enim ferunt fratrem sibi anteferri: vnde eo nomine non rarò inter eos solent lites atque simultates suboriri. l. Cùm oportet. C. de bonis, quæ liber. Quæ vtiq; incommoda palàm est cessare, quando pater vnico filio prælegatū relinquit: nemo enim est, qui queratur, nemo est, qui damnū vel iniuriā accipiat, ipse solus est, ipse solus, quod gratissimum est, bona cūcta paterna nanciscitur. Quamobrem non inuitus hoc loco quæsierim à vobis alioqui sapientissimi Interpretes, quo iure vobis hāc sententiā astruatis? Quo iure patri vnicum filium habenti, quod in nullius iniuriam vertat, negatis; quod plures filios habenti conceditis? An quia defunctorum voluntates arctā dæ sunt, aut restringendæ? At contrà eas latè benignèque interpretandas esse cūcta iura proclamant. An quia fortè in anterioribus legibus simile quodpiā reperiatis exemplū, quod sequamini? At id

minimè dici poteſt, quinimo anteriores omnes leges in legitima filiorum portione definienda eam rationem habuiſſe videntur, vt quantò plures liberi extarent, tantò magis legandi & fideicommittendi facultatem contraherent: atque ex diuerſo, quò pauciores, eò maiorem patri legandi copiã laxarẽt, atq; extenderent. vt eſt videre in Authẽ. de triente, & ſemiſſe, col. 3. & in l. 17. titu. 1. part. 6. Quod eſt igitur veſtræ opinionis fundamentum? At at illud eſt, quòd dicatis verbum melioris in vnicũ filiũ non quadrare; ac proinde fatemini etiam vnico filio extante non prohiberi patrem ei melioratione quintæ partis facere. Quoniam cùm hoc quincuns extraneis relinqui poſsit, is vnicus filius tãquam inter extraneos rectè eligi dicatur. Sed hoc veſtrũ argumentũ ſapientiſsimi viri quàm validũ efficaxq; ſit, vos ipſi videritis. At, mea quidem ſententia, non eſt adeò forte, vt ob illud à vero deflectere debuiſſe tis. Primùm, quia nõ eſt nouum in iure, vt ea verba, quæ prælationem præ ſe ferunt, in vnum tantùm cadant. vnde id quæritis? id mihi nequaquam credatis velim, niſi illud apertiſsima Iuriſconſultorum reſponſa probauerint. atque in primis. l. In vulgari. ff. de verb. ſig. cuius hæc ſunt verba. *In vulgari ſubſtitutione, qua ei, qui ſupremus morietur, hæres inſtituitur; rectè hæres ſubſtitutus etiam vnico intelligitur, exẽplo duodecim tabularum, ex quibus proximus agnatus etiam ſolus habetur.* Idẽ oſtendit. l. Illa. ff. eodem ti. *Illa verba* (inquit) *optimus maximus vel in eũ cadere poſſũt, qui ſolꝰ eſt.* Idẽ demõſtrat quoq; l. Proximi ff. eod. tit. & l. 1. §. proximus. ff. vn de cog. tex. etiã in l. Qui duos. §. nã & qui vnicũ. ff. de

de rebus dub. his verdis. *Nã & qui vnicum filium habet, ſi ſupremo morienti ſubſtituit, non videtur inutiliter ſubſtituiſſe.* Hactenus Iuriſc. Non aliter etiam primogenitus dicitur is, qui ſolus eſt. c. Ioſeph. de verb. ſign. Deinde totum hoc veſtræ opinionis fundamentum funditus euertitur ex eo, quòd non minùs verè, quã eruditè tradit Tellus Fernand. in l. 21. Taur. n. 5. & 6. vbi ex legibus Regijs probat hoc verbum melioris non ſemper ſignificare electionem ſeu prælationem, ſed potiùs legatũ ſeu donationem. Iã illud quoq; notius eſt, quàm vt noſtra admonitione indigeat, cõparatiuũ pro poſitiuo non rarò in iure poni ſolere. gl. in c. Omnis. verb. doctiorẽ. 7. q. 1. l. Verbũ ampli 9. ff. de verb. ſig. Quòd ſi adhuc his nõ aſſenti
3 mini, animaduertite quæſo hoc verbũ melioris etiã vnico filio extãte electionẽ & prælationẽ ſignificare, nẽpe reſpectu futurorũ liberorum, inter quos parẽtibus prælegandi & fideicõmittẽdi plena eſt à lege tributa poteſtas. l. 11. titu. 6. lib. 5. Recopila. Deſinite ergo, deſinite iam hoc loco totiẽs nobis tã intempeſtiuè hoc verbum melioris obſtrepere, & nolite quæſo tam infirmo (ne dicam futili) argumento, toto iure totaque ratione refraganti, tã acerbam parentis ſolitudini inurere ſententiam. præſertim cùm tale etymologiæ argumentum alioqui non omnino perpetuum ſit, ſed plerunque fallax & infirmum, vt videre licèt apud Intepretes in. leg. 1. §. apellata. ff. ſi certum petatur. Adhæc, huic noſtræ ſententiæ ſuffragatur, quòd ſicuti reſpectu extraneorum quinta pars bonorum filio legata intra ipſam legitimam portionem non computa-

tur: æquè etiam hæc tertia pars filio legata intra ipsam legitimam portionem nõ computatur, Suarez in leg. Quoniam in prioribus. ampliatione. 7. num. 4. Pala. Ruu. in leg. 27. Tauri. & in ca. Per vestras. §. in constituenda. num. 11. & Dominus Præsul Couarruuias. lib. 1. varia. cap. 19. num. 4. & id apertè probatur in leg. 11. titul. 6. lib. 5. Recopila. Cęterum nostrates Interpretes istud argumentum in suam sententiam afferunt ex eo, quòd respectu extraneorũ huius modi tertia pars intra legitimam cõputetur, cõstet que in hac specie, de qua agimus, scilicet vnico filio extante cæteros omnes extraneos esse. Sed huic quidem argumento ex suprà dictis quoque patet respõsum: tum quia nulla iusta discriminis causa potest dari, quare magis hæc tertia pars non computetur intra legitimam vnico filio extanti, quàm quando pluribus: & idcirco tantundem vtroque casu est recipiendum: tum quia hæc tertia pars non solum ipsorum filiorũ respectu intra legitimam filiorũ portionem non computatur: sed etiam respectu cæterorum descendentium. l. 2. & l. 11. titul. 6. lib. 5. Recopil. & proinde tantum abest, vt istud argumentũ Interpretibus opituletur, vt ex diuerso in nostræ partis aceruũ non immeritò aggregari valeat. Sed quid moror, cùm hanc nostram sententiam non obscurè probare videatur illa lex vndecima titu. 6. lib. 5. Recopila. qua quidem indultum est parentibus, vt ascẽdentibus descendentibusq; desideratis, etiam inter cognatos, ac deinde inter extraneos legandi & fidei committendi de hoc quadrante liberam habeãt facultatem. Quis verò non videt liberos deficere non posse

posse, nisi ad vnum tantùm priùs ventum sit? Neque quicquam refert, si quis dixerit hanc legem accipiẽdam, pluribus liberis tempore meliorationis superstitibus: nam hoc nihil aliud est, quàm diuinare. Et refragaretur item regula illa, Ea, quæ in eam causam venêre, à qua incipêre, non potuere pro non scriptis haberi. l. Si in metallum. ff. de ijs, quæ pro non scriptis habentur. Et quid quæso interest an à principio, vel pòst liberi deficiant? illud solùm dixeris, quòd hîc verbum melioratio nis quadret, illic non quadret. At hoc futile esse argmentum, neque dignũ, propter quod à legis ratione discedamus, paulò ante monstrauimus. Parui quoque refert, quod interpretes aiunt, leges Regias de hoc quadrantis melioratione loquentes loqui semper pluribus liberis extantibus. Nam primùm liberorum pronuntiationem in vno etiam intelligi certum est. l. 1. C. de condi. insert. l. Gallus. §. quid si is. ff. de libe. & posth. & vtrobique scriptores. Deinde illæ leges non quidẽ disponendo, sed narrando plurium liberorum mentionem faciunt, idque etiam ratione frequentioris vsus. Quibus casibus non rectè ex talibus legibus argumentum sumitur, iuxta ea, quæ tradit Ias. in. l. 1. n. 31. C. de sacrosanct. Eccles. Prætereà leges etiam in plurali loquentes procedere etiam in vno, si eadem sit ratio, probat glo. in cap. 1. verb. capella. ne clerici vel monachi. in. 6. & tradit Tiraq. de retract. linag. §. 1. glos. 21. num. 8. & latiùs in. l. Si vnquam. versi. susceperit liberos. n. 215. Quid? quòd nonnunquam leges ipsæ Regiæ in singulari numero loquuntur. l. 5. & l. 12. titu. 6. lib. 5. Recopil. Deniq; pro hac opinione,

ne,alijs multis omiſsis,faciunt ea, quæ pro æquitate contra rigorem cõmuniter diſputari ſolẽt:eſt enim hęc quæſtio de bono & æquo. quo in genere, vt Iuriſ con. inquit, plerunq; ſub autoritate iuris ſcientiæ pernitioſè erratur.l.Siſeruum ſtichũ.§.ſequitur. ff. de verb.oblig.eodẽ pertinet.l. In ſumma. §. itẽ Varus.ff.de aqua plu.arcend.l.3.§.ſi quis quaſi.ff. de cõdit. cauſ. dat.& quæ copioſè copioſus Tiraq. affert in tract.linag.§.35.glo.1.nu.7.cum ſeq.Deniq; ſicuti Cicero pro Murena antiquos Iuriſconſultos : ita nos noſtros Interpretes hoc loco carpere rectè poſſumus,quòd verba tenentes æquitatem relinquant. Ac latiùs hæc noſtra ſententia confirmatur ex ipſius Cicer,verbis pro Aul.Cecinn. *An tu* (inquit) *qui tam diligenter & tam callidè verbis controuerſias, non æquitate dijudicas, & iura nõ vtilitate communi, ſed literis exprimis: poteris ne dicere deiectum eſſe eum, qui iactus non erit. An non cùm voluntas & conſilium & ſententia interdicti intelligatur, impudentiam ſummam aut ſtultitiam ſingularem putabimus, in verborum errore verſari; rem & cauſam & vtilitatem communem non relinquere ſolùm, ſed etiam prodere. Quæ enim lex, quod fœdus aut teſtamentum nõ infirmari aut cõuelli poteſt, ſi ad verba rem deflectere velimus, cõſilium autẽ eorũ, qui ſcripſerunt, & rationem & autoritatem relinquamus?* Ex his igitur non ſolùm (vt exiſtimo) noſtra hæc ſentẽtia eſt confirmata,ſed pariter argumentis cõtrarijs eſt ſatisfactum.Solùm reſtat, vt profligemus argumentum, quo vtuntur doctores ex.l. Vtrum.ff.de aſſig.liber.&.§.2.Inſt.eodẽ. tit. quibus eſt expreſſum, ius illud aſsignandorũ libertorum competere patri, qui plures filios in poteſtate habeat: ſimiliter ergo aiunt

iũt Interpretes,ſtatuẽdũ eſſe in hac tertia parte bonorũ. Sed neq; hæc autorũ argumẽtatio quidquam nobis negotium faceſsit: maxima enim diuerſitatis ratio in hoc caſu verſatur. Cùm etenim hominum vita mortalis ſit,ſuperuacuũ eſſet,illam libertorum aſsignationẽ in futuros deſcendentes facere, cùm liberti perpetuò viuere nõ poſsint: vnico autem filio fruſtrà aſsignaretur,quippe cũ ipſe ſine tali aſſignatione ius patronatus haberet. At ècontrario hãc bonorum melioratione, de qua agimus,palàm eſt ſatis conſultò futuris deſcendentibus relinqui,cũ bona perpetuò durent,atq; proinde nõ eſt inutilis melioratio vnico filio facta: quoniam etſi abſq; melioratione filius ille cuncta bona patris habiturus ſit;attamen futuris deſcendẽtibus nõ ſatis conſultũ eſſet. Igitur, ſi verum amamus,ſi magis veritate ipſa, quã autorũ opinione flectimur: apparet nihil eſſe, quod nobis obſtet, ſed ſummam pro nobis rationem facere. Quòd ſi adhuc candide lector in re tam aperta anceps es,pone quæſo ante oculos te vnici filij patrem eſſe,atque deinde omnibus fortunæ bonis abundare,ac eueſtigio ne tui memoria intereat,ac vt familiæ tuæ conſulas,velle te (quod omnium mortalium ferè eſt ingenium) poſteris tuis bona tua fideicõmiſſi & melioration is vinculo ligata relinquere; occurratq; tibi quiſpiam, qui dicat id tibi facere per ius nõ licere,nõ quia id lege ſit phibitũ, ſed quia dicat ita Interpretum opinione comparatum eſſe. Diſpeream ſi non ſtatim in Iureperitos ſtomacheris,ſi nõ continuò queraris à tota ratione alienum eſſe non licere tibi vnico filio extante id facere citra vl-

lius iniuriam, quod facere pluribus extantibus non sine quorundam iniuria liceret. Si non statim exclames, hoc ius non esse, sed summam iniuriam ex verborũ aucupijs, legis mẽte, iurisq; ratione cõtempta tales in ius opiniones inducere. Si ergo ita se res habet, quid quæso dubitas, nostræ accedere sententiæ? Nam quòd contraria opinio communis sit, parum 6
quidẽ te mouere debet, nam cùm de veritate constet, plus quidem ratio, quàm vulgaris opinio valere debet. vt probat. l. 1. §. si dos. ff. de impẽ. in rebꝰ dotali. fact. &. l. Nemo. de sentẽ. & interlocu. omnium iud. & c. Capellanus. de ferijs. & tradũt Panor. & cæteri in c. 1. de constitu. & Mathesil. in peculiari tract. de electione verioris opinionis. & Ioan. Neui. in sua Sylua. lib. 5. n. 67. Ac de hac quæstione satis. An verò quando pater filio vnico prælegatum seu melioratione fecit, alijs filijs postea natis, melioratio irrita fiat; consule Grego. Lopez in. l. 8. titu. 4. part. 5. verbo. à otro. & Dominum Couarru. libro. 1. variarum, c. 19. n. 2. &. 4. Baëcium de non meliorandis filiabus, c. 9. Quibus adde quæstionem affinem, an beneficium Regium ad maioratum instituendum datum illi, qui vnicum filium habeat, pôst alijs filijs natis, irritum fiat; per Grego. Lop. in. l. 32. tit. 9. par. 5. in glo. magna, col. penul. vers. quid autem.

Quemadmodum is, qui habita fide pretij vẽdidit, sibi prospicere possit aduersus cæteros emptoris creditores. Cap. 8.

Is, qui habita fide pretij vendidit, sibi prospicere potest, si in contrahendo cauerit, vt res vendita præcariò apud emptorẽ sit, quoad pretium vniuersum persoluatur. n. 3.

Eadem cautio erit, si emptor fundum conductò acceperit, donec pretium soluerit. n. 4.

1 ANTE Romnes iuris Interpretes cõstat, eum, qui habita fide pretij rem vẽdidit, non esse potiorem in re ipsa vẽdita prioribus ipsi emptoris creditoribus, Faber. in. §. venditæ. Inst. de rerum diuisio. Bart. in. l. Si cùm dotem. §. fi. num. 10. ff solu. mat. & denique communem testatur opinionem Ias. in. l. Creditor. ff. si cert. petat. & alij relati à Domino Archiepiscopo Couarru. lib. 1. varia. cap. 7. num. 2. Videamus igitur an venditor aliqua cautione, siue mauis cautela, sibi prospicere possit. Et quibusdam sanè placet, satis venditori cautum esse, si in venditionis lege comprehensum fuerit, ne aliter dominium rei venditæ ad emptorem transferatur, quàm si priùs totum pretium exolutum fuerit. Hanc cautelam alios referens tradit Cæpola cautela. 124. num. 2. & eam quoq; ponit nemine tamen citato noster Grego. in. l. 28. titu. 13. Part. 5. & memoria recolo idem excepisse me ab acutissimo iuxtàq; sapientissimo doctore Aguilera nunc Regio Senatore meritissimo integerrimoq;, quemq;, vt ipsius dignitas & eruditio poscit, honoris causa nomino, cũ pro nostris Salmanticæ Pontificij Iuris Primariam
2 Cathedram profiteretur: allegabatq; non malè in hanc sententiam textum in c. Olim causam. de restitu.

Hoc verbo cautela vtiti Iurisconsulti in. l. Quãuis. ff. de pign. actio. & in. l. Si debitori. ff. de Iud. ne putetigitur quis Latinũ non esse.

ſtitu. ſpolia. quem ad præſens Interpretabat ur. hanc etiam cautelam ſcribit Anto. Gom. in comm. tom. 2. c. 2. num. 30. & Anto. de Fano de pigno. 5. par. 2. mē bro. n. 18. & Ioan. Gutierrus allegatione. 5. nu. 2. omnes verò hanc cautelam eliciunt ex tex. in. l. Cum manu ſata. §. fi. ff. de cōtrah. empt. An rectè, ſanè nō immoror, cū animaduertam expreſsim & apertiſsimè aliam cautelam in hāc rem ab ipſiſmet Iuriſcō. nobis tradi, nēpe ſi venditioni illa lex adijciatur, vt res vendita precariò apud emptorem ſit, quoad pretium vniuerſum perſoluerit: nam tūc & dominium & poſſeſsio penes venditorem remanent, ac per hoc pretio non ſoluto poteſt vēditor reuocato precariò, vel per rei vendicationem, vel per interdicta poſſeſſoria cæteris creditoribus anterioribus etiam excluſis rem venditam recuperare. Hanc cautionē belliſsimè docet Iuriſconſultus in. l. Ea, quæ diſtracta. ff. de precario. *Ea, quæ diſtracta ſunt*, inquit, *vt precariò penes emptorem eſſent, quoad pretium omne perſolueretur: ſi per emptorem ſteterit, quominus perſolueretur, vendito rem poſſe conſequi.* Idem etiam oſtendit Imperator. in. l. 3. C. de pact. inter emp. & vēd. Cuius hæc ſunt verba. *Qui ea lege prædium vendidit, vt niſi reliquum pretium intra certum tempus reſtitutum eſſet, adſe reuerteretur: ſi nō precariam poſſeſsionem tradidit, rei vendicationem non habet.* Idem etiam probat tex. in. l. Serui. ff. de pericu. & cō mo. rei vendi. quem ad ſimilem cautelam allegatū reperio apud Ioan. And. in add. ad Specul. tit. de empt. & vend. §. 1. num. 8. verſi. ipſe facile. Hæc igitur cautio à nobis, imò potiùs ab ipſiſmet Iuriſconſultis tradita longè multò notabilior eſt, quàm illa altera

tera ab ſcriptoribus data. Quid ni? cùm hæc ab ipſiſmet Iuriſcōſultis procedat, illa verò ab ſcriptorum tantùm argumentis ſumatur. Atqui quātò ſatius eſt è fontibus ipſis aquam ducere, quàm riuulos conſectari. Vt interim omittā, pactum illud in cautione illa autorū comprehenſum nōnullis placere irritū eſſe atq; nullius momenti, quando non tranſit in aliud genus contractus quàm emptionis, ſicuti placere video Matthæo de Afflict. in tracta. protomiſeos. §. 3. n. 7. & latiùs diſputat Tiraq. de rectra. lina. ff. 1. glo. 2. n. 34. & 37. & Anto. Gom. in comē. tom. 2. c. 2. n. 30. At hæc noſtra cautio cū ab ipſis Iuriſconſultis apertiſsimè tradatur, nullam omnino calumniam patitur. Huic verò haud diſsimilis erit & illa cautio, ſi infundi venditione cōuenerit, vt donec pecunia omnis perſoluatur, emptor fundum certa iuſtaq; mercede conductum habeat, iuxta deciſionē tex. in. l. Cùm venderē. ff. locati. Nam non minùs hīc locatum, quàm precarium efficiet: perinde enim vt in precario, ita etiam in locato poſſeſsio & dominiū penes venditorē perdurabunt, donec pretium vniuerſum exolutū fuerit. Verùm illā legē, Cùm venderē. ac conſequenter hanc cautelam ſine vſurarum labe hodie quoq; procedere probat noſter Couar. cui nihil latuiſſe videtur in lib. 3. variarum. c. 4. n. 4.

Poſſeſsio quare momentanea dicatur, & an ſit vna, an duplex. Cap. 9.

POſſeſsio momētanea ideo dicitur, non ſcilicet quia ſit parui momēti, ſed quia maximi, aduerſus cōmunem. n. 1. &. 2. Poſſeſsio in iure vna tantū eſt, ea verò eſt ciuilis, nō naturalis.

n. 4. Natu

Naturalis poſſeſſio non eſt propriè poſſeſſio, ſed detentatio tantùm. n. 5.
Naturalis obligatio propriè obligatio non dicitur. n. 6.
Impropria ſub definitione non continentur. n. 7.
Quaſi poſſeſſio dicitur in rebus incorporalibus. ibidem.
Intellectus ad. l. Nemo poteſt. C. de adqui. poſſeſ. n. 8.

Oſſeſsionē maximi effectus atq; momenti rē eſſe cū paſsim omnia iura demonſtrant, tum tex. in. §. retinendæ. Inſt. de interdictis. l. Qui deſtinauit. ff. de rei ven. l. 1. §. huius autem. ff. vti poſsid. reg. in pari. de reg. iur. in. 6. l. 28. titu. 2. par. 3. Deniq; tantum poſſeſsioni tributum eſt, vt inde iā factum ſit tritum vetutaſte prouerbium, beatum eſſe qui poſsideat, glo. in. §. ſi tres. de pace tenend. & eiꝰ violat. verbo, requirat. in feud. Porrò noſtri ſcriptores per contrarium vno ore teſtantur ferè omnes, parui momenti poſſeſsionem eſſe, vt Bart. in. l. Admonendi. num. 55. ff. de iure iur. & tradunt omnes in. l. 1. C. ſi de momen. poſſeſ. fuerit appellatum, & in cap. 1. de cauſa poſſe. & propriet. Quòd ſi ab eis rationem quæras, nullo alio quidem clypeo ſuam ſententiam tuebuntur, quàm quòd dicant momentaneam poſſeſsionem in iure vocari, vt in dicta. l. 1. C. ſi de moment. poſſeſ. fuerit apell. & in c. 1. de cauſa poſſe. & proprie. l. Momentariæ. C. qui leg. per habe. ſtant. in iud. l. Momentariæ. C. vnde vi. Sed mehercle hoc autorum argumentum tantumabeſt vt eis opituletur, vt (niſallor) per contrarium ex eo ſua funditus euertatur opinio. Id ſi principiò forſitan duriuſculum videbitur; quæſo, non ante repudietis, quàm quale ſit vobis explicauero. Sciendum eſt ergo hoc verbum momenti ſeu momentanei accipi ſolere pro re, quæ magnum pondus magnamque vim & vehementem effectum in vtranq; partem habeat. Cicero pro Trebatio: Omnia momenta obſeruabimus, neque vllum prætermittemus tui iuuādi & leuandi locum. Idem pro Murena: Et primùm Marco Catoni ad certam rationis normam dirigenti & diligentiſsimè perpendenti momenta officiorum omnium de officio meo reſpondebo. Idem de finibus: Hæ res nullum habent momentum ad beatam vitam. Liuius ab vrbe condita: Puncto ſæpe tēporis maximarum rerum momenta verti. In eundē ſenſum locutus eſt etiā Imperator in. l. 2. C. quæ ſit longa conſuetudo. & in. l. Omnes. C. de ferijs. Ergo momentum in iudicijs (mea quidem ſententia) nihil aliud eſt, quàm articulus quidam, in quo plurimum momenti, ponderis atque effectus ad cauſam vertitur. Id quod etiam nō obſcurè ſignificat Quintilia. libro. 3. inſtit. c. 7. Et laudare (inquit) teſtem vel contrà, pertinet ad monentū iudiciorum. Idem lib. 5. c. 10. Vt ſunt autē tria tēpora, ita ordo rerū tribus momentis conſertus. Et eodem libro. c. de argumētis: Ad ſuadendi momenta idem valet tempus. Cicero quoque pro Fonteio: Sin autem in rebus iudicandis non minimam partem ad vnanquanq; rem exiſtimandam, momentoq; ſuo ponderandam ſapientia iudicis tenet. Ergo poſſeſsio (ſi quid iudico) ideo momentanea appellatur, idcircoq; eius cauſa momentum in iure nominatur. l. 1. C. ſi de momēta. poſ

sessio.c.1.de cauſ.poſſ.Et propriè,non quidem quia parui momenti res ſit,vel quòd parũ apud poſſeſſorem ſit duratura,vt falsò interpretes cõminiſcũtur: ſed idcirco,quia maximi põderis ac effectus res ſit. vt verè eſſe iura demonſtrant omnia. Ex quo vtiq; non paucas poſſemus opiniones ſubuertere paſsim ab ſcriptoribus traditas,dũ falsò exiſtimant poſſeſſionis cauſã eſſe parui momẽti ſeu præiudicij: quas quidem ſciens omiſi,partim quia in preſenti nõ eſt animus omnia perſequi;partim quia ſatis viſum eſt caput aperuiſſe, vnde cętera per ſe quiſq; facilè perſpicere poſsit.Sed hæc hactenus . Nunc videamus id,quod ſecundo loco propoſuimus. Poſſeſsio ne an ſit vna,an duplex.In quo non mediocrem inter Iuris Interpretes diſſenſionem eſſe,nemo eſt qui ignoret.Azoni enim vnam tantùm eſſe poſſeſsionem placuit,et eam naturalem;quæ cùm à Iure Ciuili approbetur,propter qualitatem illam,quæ à iure ipſo accipit,ciuilis dicatur,Iuris nempe Ciuilis approbatione.Ioanni verò duplex eſt poſſeſsio, ciuilis ſcilicet,& naturalis.Et quidem licèt non pauci Azónis opinioni ſubſcripſerunt:verùm pro Ioanne pleriq; omnes calculum tulerũt.vt eſt videre apud gl: & cæteros Interpretes in.l.1.ff.de adqui.poſſe.& vti poſtremos cæteros referẽtes referam, apud Dominum Couar.in reg.Malæ fidei poſſeſſor.in initio ſecundæ partis:& Anto.Gom.in.l.45. Taur.n.19.& Didacum Perez in.l.1.titu.3.lib.3.ordin. Ego verò, quoniam magis Iureconſultorum placitis, quàm autorum opinionibus obtemperare aſſuetus ſum: quid in hac re ſentiã,ingenuè in mediũ proferã. Exiſtimo ergo vtrã q; illã Interpretũ opinionẽ nõ ſatis Iuriſcõſultorũ ſentẽtijs cõuenire.Quid putas igitur?Poſſeſsionẽ vnam tantùm eſſe, eã verò non naturalẽ,ſed ciuilẽ appellari.Naturalem autem poſſeſsionem,non veram eſſe poſſeſsionem exiſtimo;ſed detentationẽ tantùm,quæ in facto ſcilicet,nõ in iure conſiſtat.Quam quidem opinionẽ tanquam Paradoxõ vulgare nõ auderẽ , niſi eam veriſsimã crederem;& niſi animaduerterem,cuncta nobis Iuriſcõſultorũ reſponſa apertiſsimè ſuffragari. quorum verba ſi ante oculos ponamus,nullus erit (vt ſpero) qui(modò vulgaris opinionis ſuco perſtringi ſe nõ ſinat) hãc noſtrã opinionem non probet, & amplexetur.Enimuero,vt id, quod eſt potentiſsimũ, primùm dicamus:ipſaſmet perſonas,quas Iuriſconſulti varijs in locis tradũt naturaliter poſsidere ; eaſdẽ rurſus negãt vllã poſſeſsionẽ habere . Vnde manifeſtiſsimè declarãt,naturalẽ poſſeſsionẽ verã non eſſe poſſeſsionẽ. Enim verò naturalem poſſeſsionem habere aiunt colonum,& inquilinum,item vſufructuarium ; & eum, qui commodatò, depoſito , vel precariò accepit.l. Communi diuidundo.§.neque colonus.ff.comm.diuid . Vbi Iuriſconſul. in hæc verba inquit. *Neque colono, neque ijs,qui depoſitum acceperunt,hoc iudicium competit , quatenus naturaliter poſsideant.* Item lex tertia. §. fin.ff.ad exhib. *Sciendum eſt* (inquit) *aduerſus poſſeſſorem hac actione agendum , non ſolum eum , qui ciuiliter , ſed& eum , qui naturaliter incumbat poſſeſsioni : denique creditorem , qui pignori rem accepit , ad exhibendum teneri placet : nam& cum eo , apud quem depoſita , vel cui commodata , vel locata res*

Paradoxõ (id eſt) quidadmirabile,& contra opinionẽ omniũ . Cicein proœmio paradox . Pli. 2.epiſtola.lib. 9.epiſt.ad Luper. Quint. li. 9.cap.1.

eſt, agi poteſt. Idem oſtendit. l. Videamus. §. ſi poſſeſſionem. ff. de vſu. & l. 2. §. quod vulgo. ff. pro hæred. l. Naturaliter. ff. de adqui poſſeſ. Vides quos naturaliter poſsidere Iuriſconſulti dicant. Modò audivt, per contrarium, hos eoſdem vllam poſſeſsionem habere ijdem Iuriſcõſulti ex profeſſò negent. Et in primis veniat in mediũ tex. in. l. Certè. ff. de precario. vbi Iuriſcon. ita inquit. *Is, qui rogauit vt precariò in fundo moretur, non poſsidet: ſed poſſeſsio apud eum, qui conceſsit remanet: & fructuarius & colonus & inquilinus ſunt in prædio, tamen nõ poſsident.* Idem oſtendit. l. Officium. ff. de rei vẽdicatio. in hæc verba. *Deniq;* (ait) *ab eo, apud quẽ res depoſita ſit, vel commodata, vel qui conduxerit, aut qui legatorum ſeruandorum cauſa, vel ventris, vel dotis, vel rei ſeruandæ nomine in poſſeſsione ſit, vel cui damni infecti non caueatur, quia hi omnes non poſsident, vendicari non poſſe.* Quibus conſonat etiam tex. in. l. Non ſolùm. §. quod vulgo. ff. de vſucap. his verbis. *Cùm ergo hæc recipiuntur in eius perſona, qui poſſeſsionẽ habet; quantò magis in colono recipiẽda ſunt, qui neq; viuo neq; mortuo domino vllã poſſeſsionẽ habet.* Idẽ probat tex. in. l. Celſus. §. Iulianus. ff. ad exhibẽ. *Iulianus* (inquit) *etiã ſcribit ad exhibendũ teneri eũ, qui rerũ vel legatorum ſeruandorum cauſa in poſſeſsione ſit: ſed & eũ, qui vſusfructus nomine remaneat. quanuis neq; hic vtiq; poſſideat.* Huc etiam pertinet. l. Adquiritur. in fine. ff. de adqui. rer. domi. *Vſufructuarius* (inquit) *vſucapere ſeruũ non poteſt, primùm quidem quia non poſsidet, ſed habet ius vtendi fruendi; deinde quia ſcit ſeruum alienum eſſe.* Vides ergo quemadmodum colonum, & inquilinum, item vſufructuarium, atq; eum, qui commodatò, depoſsito, vel precariò accepit; quos paulò ante Iuriſconſul-

ſulti expreſsim naturaliter poſsidere dixerant: vt rurſus apertiſsimis verbis eoſdem vllam poſſeſsionem habere, non ſemel, ſed ſubinde negent? Quocirca ſi præſenti animo ſuperiores leges cõferamus, ac integro iudicio earum verba ſenſuſq; ponderemus, pluſquã manifeſtiſsimè apparebit naturalem poſſeſsionem verè atq; propriè poſſeſsionem non eſſe, quando illos, quos modò naturalem poſſeſsionẽ habere Iuriſconſulti dixerant, mox rurſus eoſdẽ pleno ore poſsidere negẽt. Niſi fortè putãdũ eſt, Iuriſcõſultos tũ viros cõſtãtiſsimos, tũ doctoreſs cientiſsimos, vel ſibi nõ cõſtare, vel manca nobis, imò potiùs falſa præcepta tradere. Ergo, ſiquidẽ poſſeſsio naturalis, priè non eſt poſſeſsio, perſpicuũ fit verũ eſſe quod diximus, nihil aliud eã eſſe, quã detẽtationẽ quãdã, quæ in facto, nõ in iure cõſiſtat. Id quod etiam demonſtrat tex. in. l. Stipulatio iſta habere licere. §. hæc quoq;. ff. de verbo. oblig. & l. Quod ſeruus. ff. de adqui. poſſeſ. & Theophilus in. §. idem placet. Inſt. de vſufruct. & in. §. item per acceptilationem. quib. mod. toll. oblig. Atq; ex noſtrati iure regio idem probare videtur. l. 12. tit. 30. & l. 21. tit. 29. & l. 11. tit. 10. par. 7. Et planè licèt ſuperiora iura ita aperta ſint, vt rem planiſsimam faciant; verùm id etiam exemplis docere nõ erit ingratũ. Eſt ergo huius noſtræ opinionis argumẽto id, quod de naturali obligatione legimus; nãq; naturalẽ obligationẽ propriè obligationẽ nõ eſſe apertiſsima iura demõſtrãt. l. Fideiuſſor. § fideiuſſor. ff. de fideiuſ. tex. in. § 1. Inſt. de oblig. & ibidẽ notat Eguinarius Varo. Erit quoque huius noſtræ opinionis exemplo, quòd ſicuti

homo mortuus verè atq; simpliciter homo dici nõ potest: non aliter etiã naturalis ista possessio verè atque simpliciter possessio dici nõ potest, sed cũ appositione illius dictionis, naturalis; quæ illius quidem improprietatẽ significet. Sic etiam, vt Galenus inquit, *Statera falsa non est simpliciter statera, sed statera falsa*. Refert illum is, qui neminẽ non refert, Tiraquellus scilicet in tract. linag. §. 1. glo. 20. n. 12. & similiter deduci possunt exempla ex. l. Paulus. ff. de verb. sig. Atq;, vt proximũ exemplum repetamus, sicuti sub hominis definitione, quæ est animal rationale, hominem mortuum non cõprehendi certum est: non secus etiã sub possessionis definitione naturalis possessio cõprehendi nõ potest. quoniã impropria sub definitione nõ continetur, Bart. in l. 1. n. 4. ff. de testam. Petrus Andre. in logica legali. li. 1. c. de loco à definitione. Hinc est, quamobrem in possessionis definitione quasi possessio non comprehendatur, vt tradit Ias. in. l. 1. n. 29. ff. de adqu. pos. Adhæc, quòd naturalis possessio propriè nõ sit possessio, sed tantùm detẽtatio: ipsum inest verbũ, naturalis, satis significare videtur. idcirco enim naturalis appellatur, quoniã nõ sit ciuilis, neq; à Iure ciuili approbetur, neq; recipiatur, sed tantùm in facto, quod naturale est, cõsistat. Sed cedo, quemadmodũ quod à Iure ciuili non recipitur, cũ de iure ciuili agamus, in iure propriè esse dici potest? l. Quod attinet. ff. de reg. iu. proinde cũ Iurisconsulti de hac naturali possessione loquũtur: nunquã vtũtur simpliciter verbo, possessionis; sed semper adiiciũt, naturalẽ vel corporalẽ, vt nẽpe declaret nõ esse propriè possessionẽ, sed im-

pro-

propriè. Deniq, (ne autoritate defici videamur, atq; vt ab aduersarijs argumẽta sumamus) possessionẽ naturalẽ pro detẽtatione & ipsi nonnũquã interpretes veritati repugnare nõ valẽtes accipiũt. gl. in. l. Naturaliter. ff. de adq. po. & in. l. Et ideo. §. fi. verb. incerti. ff. de cõdit. furt. Bart. & Ias. in. d. l. Naturaliter. Panor. in. c. Ex literis. n. 5. de iure patro. Anto. Go. in. l. 45. Taur. n. 8. Qui profectò malè de veritate sunt meriti, deficiẽtes ab ea, quæ sese eis semel demõstrauerat. Itaq; cũ naturalis possessio propriè atq; verè nõ sit possessio, sed tantũ detẽtatio: relinquitur apertè vnã tantùm esse possessionẽ, eamq; ciuilẽ. Atq; ita apud omnes leges vnius tantũ possessionis mentio habetur, vnã duntaxat esse possessionẽ apertè significãtes. l. 1. & l. 3. §. ex cõtrario. & l. Si rẽ mobilẽ. ff. de adqui. possess. l. Licet. C. eod. titu. l. 1. §. sin autẽ in corpore. ff. de vi, & vi arma. Deniq; vnã tãtũ esse possessionẽ satis cõuincũt ij, qui Azonis partes sequũtur: quib⁹ ipse quidẽ cõsentio quaten⁹ aiũt, vnã esse possessionis speciẽ, dissentio verò quatenus aiũt, eã esse naturale. Vt enim dixim⁹, & sæpe dicẽdũ est: naturalis possessio nõ est, propriè possessio, sed detẽtatio quædã, quæ in facto, nõ in iure cõsistat. Quãdo verò nostrã opinionẽ satis cõprobasse videmur, oportet argumẽtis cõtrarijs satisfaciam⁹. In primis autẽ refragari videtur. l. 2. §. quod vulgo. ff. pro hære. l. 3. §. fi. ff ad exhi. l. Quod seru⁹. ff. de adq. pos. & si quę alię sũt, in quib⁹ nõtantũ ciuilis possessionis, sed etiã naturalis mẽtio habetur. Sed mehercle in prõptu extat resp̃õsũ: cõcedo enim plerũq; in iure naturalis possessio. mẽtionẽ fieri; atqui verũ esse affirmo, sæpe acci-

pro detẽtatione & poſſeſsione impropria; idq; vel ipſummet verbũ, naturalis, ſignificare contendo. An nõ in iure nõ rarò quaſi poſſeſsio nominatur? & tamen quis inficias ibit, eã non veram eſſe poſſeſsionem? Ergo ne abeodẽ exẽplo diſcedamus, perinde atq; in quaſi poſſeſsione dictio, quaſi, improprietatẽ ſignificat quantũ ad res incorporales: ita etiam illa dictio, naturalis, quantum ad res corporales attinet, improprietatem ſignificat. Atque ſicuti quaſi poſſeſsio nouam poſſeſsionis ſpeciem non conſtituit, quoniam impropria nouam ſpeciem non poſſunt conſtituere: æquè etiam iſta naturalis poſſeſsio aliam diuerſam poſſeſsionis ſpeciem non cõſtituit. Sed neq; obſtabit tex. in. l. Nemo. C. de adqui. poſſeſ. nam præterquam quòd illi legi plenè ſatisfactũ 8
eſt ab illis, qui Azonis opinionem ſequũtur: illa lex non ait, duplicem eſſe poſſeſsionem, ſed poſſeſsionis duplicem eſse rationem; aliam, quæ iure conſiſtat; aliam, quæ corpore: id eſt, aliam iuſtam, & aliam iniuſtam. ſicuti etiã accipitur in. l. Quod ſeruus. ff. de adqui. poſſeſ. & in. l. 3. § genera. ff. eodẽ ti. Illa verò qualitas iuſtæ vel iniuſtæ poſſeſsionis diuerſam ſpeciem non efficit. l. 3. §. ex contrario. ff. eod. ti. Parui quoq; refert, quòd naturalis poſſeſsio interdum aliquẽ in iure producat effectum, reſpectu ſcilicet alterius naturalis poſſeſsionis ſeu detentationis. vt in. l. 1. §. hoc interdictum. ff. vti poſsid. & l. Qui precario. ff. de precario. nam & detentationẽ nonnullos producere effectus & ipſi quoq; doctores cõſentiunt. vt eſt videre cùm apud alios, tum apud Anto. Go. in. l. 45. Tau. n. 12. Neq; eſt nouũ, quæ facti, nõ iuris

ris ſunt, nõ nihil in iure producere effectus. l. Si vnus. §. pactus ne. ff. de pact. Igitur, vt huius loci ſit finis, cũ naturaliter poſsidentes nullã poſſeſsionẽ habere Iuriſcõſulti teſtentur; cùmq; dictio, naturalis ſicuti in naturali obligatione, improprietatẽ ſignificet; ac cũ nihil ſit omnino in iure, vbi, pro naturalẽ poſſeſsionẽ verã eſse poſſeſsionẽ: proculdubio relinquitur naturalẽ poſſeſsionẽ non eſse verã poſſeſsionẽ, ſed detentationẽ tantùm, quæ facto tenus conſiſtat, nõ iure. Idq; verum eſse ſacrarũ ipſarum legum volumina, ipſosq; Iuriſconſultorũ antiquos manes (ſi fas eſt) teſtari intrepidè auſim.

Notantur aliquot partim iudicũ, partim aduocatorũ circa poſſeſsionẽ lapſus. Cap. 10.

POſſeſsio etiam in ius edito inſtrumento dari non debet, niſi tertio poſſeſſore priùs citato. n. 1.

Quæ de facto fiunt, de facto reſcindere ius eſt. n. 2.

Is, qui vi ingreſſus eſt, an ſit relaxandus priuſquam poſſeſſione vi adepta cedat. n. 3. & 4.

Cauſidici quibus verbis vti debeant in interdictis. n. 8.

Debitore hypothecam cum clauſula alienandi diſtrahente, num tertius poſſeſſor ſit in cauſa executionis citandus. n. 10.

EDne ſtatim à poſſeſsione diſcedamus, ac vt ad rem forenſem noſtra deſcendat oratio: placuit hoc loco aliquot tũ iudicũ, tum aduocatorũ errata circa poſſeſsionis tractatũ notare. Atq; illud in primis

nigro calculo notandum est, solere nonnullos iudices, si fortè in ius alicuius tituli instrumentū edatur, putà emptionis: statim emptorem in possessionem rei in instrumento contentæ mittere, salvo iure (vt vulgò loquuntur) melioris possessoris. Hoc profectò nō est tam ius reddere, quàm iniuriam facere; magnam enim fenestram patefaciūt iniquis hominibus, vt veros possessores ab eorum possessione de turbent. Sanè tametsi ita in ius edito instrumento possessio dari possit possidente ipso venditore, ne quidē citato, propter clausulas guarētigias (quas vocant) instrumentis ex more describi solitas, ac iuxta ea, quæ notat Paris de Syndi. §. iudex. c. 2. num. 36. & Iaso. in l. Ne quicquā. §. vbi decretum. nu. 7. ff. de offi. Proconſ. Bald. in l. fi. C. de edict. diui Hadr. tollendo. Bart. & cæteri in l. A Diuo Pio. §. in venditione. ff. de re iud. at alio extraneo, seu tertio (quem vocāt) possidente, possessio ita sine causæ cognitione data nulla erit. Bal. in l. Ob maritorū. C. ne vxor pro marito. ad finē. & in l. Obseruare. §. proficisci. quæst. 24. ff. de offi. Procōs. Iaso. in l. fin. in principio. n. 3. C. de iure. delib. adeō vt neq; eo nomine is, cui possessio data fuerit, â crimine excusetur. l. Meminerint. C. vnde vi. gl. & Bart. in l. Iustè possidet. ff. de adqui. pos. Ias. in l. Iubere cauere. nu. 5. ff. de iurisd. omn. iud. Quare non iniustè aget superior Magistratus per appellationem fortè, vel per querelam aditus, si possessorem vel summatim de sua possessione docentē, etiam aduersario non citato, statim in possessionē restituerit. Bal. in l. Tale pactū. §. qui prouocauit. quæst. 10. ff. de pact. & Panor. in ca. Quia cleri-

clerici. n. 4. de iure patro. Paris de Syndica. §. de captura. c. 3. & latiùs Hippolyt. consi. 37. nu. & Sing. 195. quæ enim facto fiunt, facto rescindere ius est. l. Minor. ff. de euictio. Sed illud tolerabilius, quod nonnulli iudices vsurpāt, nolle reum, qui vim admisit, priùs à carceribus soluere, quàm desistat à possessione, quā per vim nactus est. Mehercle, licèt laudādi sint iudices, qui violētijs reprimēdis excubāt; oportet enim sub bono Principe in pace sua re quisq; fruatur: attamē cauendū est interim, ne id cū partis iniuria fiat. Videamus igitur, quibus casibus is iudicū mos sustineri valeat. Et sanè quū quis iudicis decreto in possessionē missus est, aliusq; eū nolit admittere, vel in possessione turbet: iudicis continetur officio, vt extra ordinē iure suæ potestatis, atq;, si necesse fuerit, etiā per manū militarē eum in possessione teatur. tex. elegās in l. Si quis missus. ff. ne vis fiat ei, qui in possessionē missus est. Amplius, cū quis est in possessione, aliusq; eū nullo iure, nullaq; legitima causa velit à possessione deijcere: iudicis erit partes suas interponere, & possessorē cōtra vim inferentē suæ iurisdictione protegere. vt tradit Inno. in c. In presentia. de probati. & probat Bald. Ias. & cęteri in l. Si super possessione. C. de trāsa. & Balb. de præsc. 4. par. 4. prin. q. 30. n. 3. Frācis. Curt. de sequestris. §. 1. n. 12. & probatur in l. Si seruis. C. quod cū eo. & in l. fi. ff. quod metus causa. Quinimo, si quis notoriè per vim aliū spoliauerit: sicuti de facto processit, ita de facto poterit in cōtinēti per iudicē spoliari. Neq; est necesse, vt res iudicij tramites experiatur. ita belliſsimè scribit Panor. in dicto c. Quia clerici. n. 4. de iure pa-

patro. Eius sententiæ videtur consonare. l. 2. tit. 13. li. 4. Recopi. Cùm igitur huiusce casibus possit iudex extra ordinem procedere: poterit, etiã, si opus fuerit, vim inferentem carceribus coërcere, donec ãvi inferenda desistat. Cæteris verò in casibus non puto posse iudicem iuris ordinẽ præteruertere, sed ordinariè tractandã causam esse. Poterit tamẽ adhuc cũ diffinitiuè pronũtiat, cognita notoria violentia, rẽ sequestro demãdare, nulla etiã appellatione obstante. vt est constitutum in. l. 16. tit. li. 3. Recop. Quãuis enim ea ad prætores regios regnij Castellæ diriganatur: attamẽ & ad alios spectare nihil prohibet, tum quia eius ratio latè patet, tum quia cũ ita Imperator vni præsidi scribit, per cõsequentiã omnibus rescribere videtur, nisi aliqua specialis ratio versetur. Bartu. in. l. Relegatorum. §. interdicere. ff. de interdict. & releg. Iaſ. in. l. 1. n. 7. ff. de const. Princip. Paris de Synd. §. officialis. cap. 1. nu. 14. Poterit etiam litigator, qui vim patitur, sibi cauere proponendo interdictum illud, quod vulgus interim appellat, & non malè, quando & Imperator eo nomine in eundem sensum videatur vsus in. §. 1. si de feudo fuerit contro. inter domin. & agn. De cuius sanè interdicti forensi vsu, qui hodie apud regia prætoria viget, latè & eruditè more suo tractat dominus Prælul Couar. practicarũ quæst. c. 17. Sed illud quoq; ius dicẽs obseruare debet, vt in ferẽda sentẽtia ita reũ cõpetẽtib' pœnis vlciscatur & puniat: vt & ipse post hac tale quid nõ audeat, & cæteri illius exẽplo cõmonefacti, ad vim inferẽdã tardiores fiãt. Quãuis enim nõ me fugiat, pœnas hoc casu statutas à leg. Si quis intã tam. 6

tam. cum similibus, in desuetudinem abijsse, teste Couarru. lib. 3. varia. c. 16. nu. 7. quanquã eas videam innouatas per. l. 3. titu. 13. lib. 4. Recopila. Verùm vtcunq; sit, hĩc, vt in cæteris criminibus, ita ex personarum conditione, & rerum qualitate diligẽter pœnæ sunt æstimandæ: vt ne quid durius aut remissius statuatur, quàm causa postulet. leg. Pædius. §. fin. ff. de incendio, rui. naufrag. leg. Respiciendum. ff. de pœnis. idcircoque neq; in arbitrarijs iudex nimis blandus esse debet, vt tradit Paris de Syndica. §. arbitrium. num. 18. Et quæ nam quæso iustitia est, crimen legis Iuliæ de vi, cum leui quopiam (vt molles quidam iudices solent) conuicio exæquare? Et quid quæso de Republica futurum est, si audacissimo cuiquam aliorum bona appetere libeat, & quod libeat audeat, & quod audeat faciat, & quod faciat impune ferat? Sed hæc hactenus de Iudicibus. Nunc de Aduocatis, sed paucis, piget enim facta notare sodalium. Errant igitur non pauci aduocati, qui etsi sequentes consilium Iurisconsulti in. l. Qui destinauit. ff. de rei vẽd. intendant quidem interdictis possessoris experiri: haud sciunt tamen verbis ad id accommodatis vti: putant enim per illa verba, peto mihi prædium restitui, possessorium interdictum deduci, quod longè à vero alienũ est: huiusmodi enim verba atque similia ad dominij, non ad possessionis restitutionem pertinẽt. l. Qui restituere. ff. de rei vẽdi. §. sed & si in rem. Inst. de officio iud. itaq; petũt, dũ interdicere putant: oportet igitur ita libelli verba concipere, vt petant sibi prædij possessionem restitui, atque reintegrari. Hunc verò errorem & in iu di-

Verbũ interdicere ad possessionem pertinet: petere ad proprietatem. Quinti libr. 3. cap. 8.

dicibus notauit Specula. de Resti. spolia. §. 1. num. 7. & in aduocatis Afflictus decis. 77. Vtrum verò commodius sit experiri interdicto vnde vi, an vti possidetis, differit Faber. in. §. retinendæ. Inst. de interd. Mihi autem satis arridet ille agendi modus quo ordinariè nostrates vtuntur: principaliter enim de crimine experiuntur, incidenter verò (vt suo more loquar) proponunt interdictum vti possidetis, & vnde vi conditionaliter, scilicet hoc modo, peto me in possessionem defendi, & si forsan spoliatus fuero, possessionem mihi restitui atque reingrari. Qui sanè agendi modus & si Baldus in. l. Incerti. C. de interd. quæst. 11. scribat, duo remedia possessoria simul cumulari non posse; & disputet id Iaso in. §. nihil commune. nu. 115. attamen sustineri iure videtur ex eo, quod generaliter traditur, ea remedia, quę simpliciter cumulari non possunt, posse tamen conditionaliter proponi simul. l. 1. §. 1. ff. quorum lega. Ias. in. l. edita. num. 32. C. de eden. Marant. in Speculo aureo. 4. par. distinct. 1. n. 14. Aequè etiã causa nullitatis restitutionis, & appellationis simul proponũtur, ac tractantur secundùm Bart. in. l. Si expressim. n. 4. & 9. ff. de appella. Non aliter etiam in integrum restitutione petẽda remediũ rescindens & rescissorium simul proponi possunt: vt est magis receptum teste Iaso. in. §. rursus. col. fi. Inst. de actio. Eoque iure vti nos testatur Couarru. lib. 1. varia. ca. 4. num. 5. Soleo etiam ipse, cùm respostulare videtur, ad finẽ libelli suspendere petitorium (quod vocant) & testari, vt super possessorio tantùm agatur; ne alioqui vtrunque in iudicium deduci videatur: iuxta decisio-

sionem tex. in. c. 1. de restitu. spolia. & in. c. Cum Ecclesia. de causa posse. & propriet. & tradunt Bart. & cæteri in. §. nihil commune. Et hoc quoq; monet Aretinus in. §. quadrupli. nume. 30. Instit. de Actio. Sed iam huius loci finem faciamus, si tamen priùs illam quotidianam quęstionẽ subiecerimus. Titius ex instrumento guarentigio petijt executionem in prędium sibi specialiter pro debito obligatum cum clausulis non alienandi de more solitis: at debitor prædium illud anteà in Seium transtulerat. Certum est eo casu aduersus tertium possessorem (vt vocãt) executionem locum habere, iuxta ea, quæ notat Rodericus Suarez ad leg. Toleti, limitatione. 1. Verùm is tertius possessor non fuit citatus, vt debuit, ad sententiam addictionis (quàm de remate appellamus) sed tantùm debitor. Igitur secundùm creditorẽ pronuntiatum fuit, eiq; prædij data possessio, â qua Seius appellat superiorem iudicem, vel forsan coram eodem iudice de nullitate (vt sic dicam) experitur, quòd dicat citari se debuisse ad addictionis sententiam, iuxta ea, quæ notat Bald. in. l. Tale pactum. §. qui prouocauit. ff. de pact. quæstio. 10. & Rodericus Suarez ad legem Toleti, limitatione. 1. Castellus in l. 63. Taur. versi. quò ad secũdum. Est enim generaliter traditum possessionem quanuis iniustam nõ esse auferendam possessori (modo non notoriè violẽto) sine causæ cognitione. c. Licèt Episcop. de prębẽd. in. 6. Affl. in Constitu. Neap. li. 1. Rubrica. 24. n. 53. Verũ creditor ex diuerso ait, nihil possessoris interfuisse citatũ fuisse, vel nõ: cũ & si citatus fuisset, nihilominus ab eo possessio auferretur. Itaq; negat possessio-

sionem esse nullam, & quando nulla fuerit, denuo ac ex integro sibi dari, siue datam confirmari postulat. Quæro igitur quid statuendum putes? Et magis est, vt possessio sit confirmanda, iuxta ea, quæ notat Angel. Aretin. in. §. quadrupli. n. 46. Inst. de actio. & Ias. in. l. fi. n. 18. C. de edict. Diui. Hadr. & suffragatur l. fi. §. vltimo. ff. quod metus causa. & l. 1. C. de fide instrum. & iure hastæ fiscalis. libro. 10. Ad tollendas verò has ambiguitates consultius erit, vt à principio tertius possessor citetur ad addictionis sententiã, & ita ei res iudicata sicuti & debitori nocebit.

Quemadmodum lex Falcidia, & Senatusconsultum Trebellianum hodie locũ habeãt, & cum legibus Regijs conueniãt. Cap. 11.

LEgis Falcidiæ, & Senatusconsulti Trebelliani beneficium adhuc iure Regio durat. n. 1.

Relictum tertiæ & quintæ partis hæreditatis prælegatum est, non institutio. n. 2.

Liberi hodie vltra legitimam portionem sibi iure naturæ debitã non possunt beneficio Trebelliani, & Falcidiæ vti. n. 3.

LEGIS Falcidiæ, & Senatusconsulti Trebelliani tractatus quàm longè latèq; pateat, nemo est, qui ignoret: sunt etenim iuris volumina ea materia vtiq; plena. Hodie verò tã rarò apud nos in vsum venire

nire solet, vt fortassis hãc iuris partem obsoletam & antiquatam quis putauerit. Quamobrem operæpretium nos facturi esse putauimus, si, quemadmodum istarum legum materia hodie locum habeat, strictim dispiceremus. Imprimis autem illud constat, hoc beneficium Falcidiæ & Trebelliani approbatum esse septem partito iure, vt apparet ex tit. 11. par. 6. Sed neq; quidem est abrogatum per legem, Primam tit. 4. lib. 4. Recopil. vt eruditè ostẽdit Burgus Pacheus. in. l. 3. Taur. n. 959. vbi etiam docet, neque istud sustuli per clausulas nunc testamentis ascribi solitas. Et docet etiam dominus Padilla illustris vir ingenij, Senatorque Regius integerrimus, in. l. Eam, quam. n. 109. C. de fideico. Sed si ita res habet, cur quæso in foro tam rarò hæc quæstio incidit? Id vt intelligas, tractanda est nobis illa quæstio, an ex prælegato seu melioratione tertiæ & quintæ partis possit hæres illarum legum beneficio quartam partem deducere. Enim verò huiusmodi tertiæ & quintæ partis relictum, prælegatum est, non institutio, teste Montal. ac Suarez in. l. 9. titu. 5. lib. 3. Fori. & Couar. lib. 2. variarũ. c. 2. n. 2. Vt ergo propositam quæstionem absoluamus, in primis sciendum
2 est non mediocrem apud Interpretes fuisse controuersiam, vtrũ filius hæres institutus, vltra legitimã portionem sibi iure naturæ debitam possit etiã ex legatis & fideicommissis, quæ restituere fuit rogatus, quartam Falcidiæ & Treb. deducere. Et vt verbo dicam, crebior est sententia distinguentium inter legata & fideicommissa, quæ purè relicta sunt; & ea, quæ ad diem vel sub conditione. Nam priori ca-

su nõ postet filius quartam deducere, posterioripo-
test. Hanc distinctionem probat glos. Bar. & cæteri
in l. Papinianus. §. meminisse. ff. de inofficio. testa:
& hanc dicit communem opinionem Panor. in. c.
Raynũtius. num. 25. de testa. & Ias. in Auth. nouissi
ma. num. 39. C. de in offi. eandem distinctionem in
ascendentibus obseruandam esse tradit dominus
Præsul Couarr. in dicto. c. Raynũtius. §. 11. num. 6.
& hanc distinctionem etiã nostrati Iure Regio pro
cedere tradit Anto. Gom. in l. 3. Taur. n. 80. At Gre-
go. Lop. in l. 12. titu. 5. par. 6. existimat iure Regio si-
ne vlla distinctione non posse filium vltra legiti-
mam portionem quartam Trebellianicam seu Fal-
cidiæ deducere, per tex. in dicta. l. 12. quæ quidem ne
quaquam illam communem distinctionem recipe
re videtur. & hanc quoque opinionem leges Regiæ
recipere videntur, quippe quæ sine vlla distinctio-
ne faciendam esse restitutionẽ tertiæ & quintæ par
tis passim decernant: præsertim. l. 4 tit. 6. lib. 5. Reco
pil. quocirca ipsi Gregorij opinioni magis accedo.
Igitur, vt rẽ in pauca cõferamus, ita tenendum erit:
hæredibus extraneis institutis legem Falcidiam &
Trebellianum Senatuscons. vim suam apud nos pe
rinde ac olim retinere, neq; vllam immutationẽ fa-
ctam: at liberis vel parentibus institutis illa iura ne-
quaquam apud nos hodie locum habere. Quoniam
ergo homines sine liberis vel parentibus decedere
rarum est, idcirco Falcidia & Trebellianica quarta
minùs assiduè nunc in foro versantur.

Mi-

Minore matrimonium contrahente, an curatoris officium finiatur. Cap. 12.

PEr matrimonium curatoris officium non finitur. n. 1.
Aperitur intellectus l. 6. tit. 17. par. 7. n. 2.
In Regum curatoribus peculiaria quædam obseruantur. n. 4.

NON rarò cõtingere solet, vt minores curatores habẽtes matrimonium contrahant; & proinde sæpissimè ex facto quæri solet, an ea de causa curatoris officium finiatur, ita, vt ius sit minori à curatore rationes exigere. Quamobrem placuit id hoc capite breuiter dispicere. Primùm igitur quid iure cõmuni in hac specie receptum, moxq; vtrum regio aliquid immutatum sit, dispiciemus. Et planè, quod ad ius cõmune attinet, non magnam hæc res dubitationem habet: quippe cùm non paucæ leges ist ius iuris non obscurè significent, curatoris munus propter nuptias â minore contractas non desinere. l. Non eò minùs. C. de procura. l. Maritus. C. qui tut. dare pos. §. ijdem rescripserunt. Inst. de excusa. tut. l. Amplissimi. C. eod. tit. l. 3. C. de interdi. matri. l. 2. C si sæpiùs in integrum resti. fuer. postul. & illic notat Paulus Cast. Cuius quidẽ rei eã cõstat esse rationẽ, quia minores idcirco curatores accipiunt, quia suis rebus sufficere nõ valẽt. l. 1. ff. de mino. Porrò quando minor matrimonio iungitur, tantùm abest vt ea

ratio ceſſet, vt longè magis tum locum habeat, cũ certum ſit eum tunc duplicatis curis ſolicitudinibuſq; diſtringi. Ergo cùm cura nõ finiatur per matrimonium, non rectè deſiderat minor, vt curator ſibi rationes reddat: cùm id demũ finito officio locum habeat. l. Rationes. C. de adminiſt. tut. l. Niſi finita. § fin. ff. de tutel. & ratio diſtrah. Quinimo etſi maximè curator vltro rationes redderet, nihilominus curationis oneribus periculiſq; obnoxius maneret: nam cùm iure ipſo cura finita non ſit, minoris & curatoris aſſenſus id efficere non poteſt. l. 2. C. quando tutor vel curator deſinat. Iure ergo communi curam per matrimoniũ non finiri conſtat. Nunc videamus an quicquam regio Iure immutatum ſit. Et ſanè Didacus Perez Salmantinus, vir cùm multis nominibus ſuſpiciẽdus, tum magiſter noſter nõ pœnitendus, in l. 3. tit. 11. lib. 4. ordin. antiqui. in ea eſt ſententia, vt exiſtimet, quantum ad ius regium attinet, minoris matrimoniũ curatoris officium diſſoluere, quòd dicat id probari in l. 6. ti. 17. par. 7. Sed pace præceptoris digniſsimi dicere liceat, neque in illa lege eius ſententia probatur, neque aliquid eam veram eſſe crediderim: illa enim lex Parti. non quidem eum ſenſum habet, in quem accipiendam putat ipſe Didacus. Sed cùm dixiſſet, licere tutori filiam ſuam in matrimonio pupillo collocare, filio verò ſuo nõ poſſe curatorem pupillam in vxorem dare: diuerſitatis rationem ſubiunxit, & eã quidem non aliam, quam tradunt glo. & doct. in l. Curatorem. C. de interdicto matrimonio inter pupillam & tutorem illam nempe, quia cùm maritus præſit

vxo-

vxori, mulier nullo marito eſt impedimento, quominus maritus ipſe poſsit à curatore rationes exigere. At è contrario cùm mulier viri imperio ſubiecta ſit, periculum quidem erit, ne rationes à curatore exigantur. Nam maritus ob patris reuerentiam nolet, mulier verò mariti metu non audebit. In hunc ſanè ſenſum ac finem ſpectant illius legis verba. Cũ itaq; lex illa nihil diſſentiat ab ijs, quę traduntur in dicta. l. Curatorem. apparet illam legem nihil noui inducere. Adde quòd ſi illa lex haberet illum ſenſum, quem ei Didacus ipſe tribuit: nequaquam conſtitueret diuerſitatem inter maſculum & fœminã, quam conſtituit. Quæſo enim, quæ diuerſitatis ratio reddi poſſet, quamobrem per matrimonium cura finiatur in maſculo magis quàm in fœmina? Quinimo tolerabilius id eſſet in fœmina quã in maſculo: quia nempe maritus curatoris defectũ ſuppleret. Sed quid moror? cùm ex ipſomet parti. iure quædã lex hanc ſententiam probet, ea eſt. l. 3. tit. 17. parti. 6. ſed fortaſsis quiſpiam pro Didaci opinione acciſcet tex in l. 8. tit. 1. lib. 5. Recopil. qua cauetur, filium filiamue ſtatim ac matrimonij ſolennia peregerit, pro emancipato per omnia habendum. Sed meminerit hanc legem ad præſentem quæſtionem nihil attinere: non enim par ratio verſatur, quando filius emancipatur, quæ quando minor à curatoris poteſtate exit. Illud enim in ipſius filij cõmodum, hoc in minoris damnum cedit. Deinde hanc noſtram ſentẽtiam ſentit non obſcurè Roder. Suarez in l. 9. titu. 11. lib. 1. Fori. §. nota vlteriùs. vbi ait, hucuſq; nõ vidiſſe obtentũ vt per matrimonium minor habea

tur pro maiori. Deniq; hanc noſtrã ſententiã apertè probare videtur Grego. Lop. in. leg. 3. titu. 15. par. 2. & illic reſpondet illius legis deciſioni, quæ in Regina curatorem habenti contrarium ſignificare videtur. Nam ait, illic non per matrimoninm, ſed per pubertatem tutelam deſinere. Atque (vt ego ſentio) in Regina ſpecialiter illa lex ita ſtatuit. In Regum enim curatoribus peculiaria quædam, neque immeritò, recipiuntur. iuxta ea, quæ notat Iaſ. in. leg. fin. C. de milita. teſta. & Corſetus de poteſtat. Regia. 3. part. quæſtio. 18. Quod igitur ſingulari iure in Regina receptum eſt, ad priuatos porrigere non eſt ciuile. leg. Fideicommiſſaria. §. fideicommiſſaria. ff. de fideicommiſ. liberta. Quodſi fortaſsis alicui duriuſcula hæc ſententia videbitur, quòd dicat magnum incommodum minori manere, propterea quod nõ habebit minor, vnde oneribus matrimonij & domeſticis impenſis ſuppeditare poſsit: animaduertat, huic incõmodo facilè mederi poſſe. cogẽdus enim erit curator, id poſtulante minore, vt ei iuxta rei pupillaris vires ſumptus & alimenta impartiatur. l. Curator. ff. de admini. tuto. l. fi. C. de alim. præſt. l. Alimentorum. ff. vbi pupill. educa. debeat. l. 20. titu. 16. par. 6. Quo quidem caſu & res ſummatim tractanda erit, & appellationi locus nõ dabitur. l. fi. ff. de appella. recip. Pala. Ru. in rep. c. Per veſtras. §. 15. n. 5. Auẽda. in dictionario. ver. alimentos. Poterit etiam minor ſibi conſulere, veniã ætatis à Principe impetrãdo: nam tumà curatoris poteſtate liberabitur, & per hoc rationes ab eo exigere poterit. iuxta ea, quæ notantur in titulo. C. de ijs, qui veniam ætatis impetra-

4

5

ue-

uerunt. Et id etiã monet Monteroſus, ſiue quiſquis is fuit, certè non contemnendus autor, in praxi, tracta. 7. fo. 121.

Ferire vel percutere pactum quare dicatur, ad interpretationem tex. & gloſ. in. l. 1. ff. de cenſibus. Cap. 13.

FErire, percutere ſeu pangere fœdus ad pacta publica, non ad priuata pertinet. n. 2.

ACCVRSIVS in. l. 1. ff. de pact. & in. l. 1. ff. de cenſib. cui cæteri quoque aſſentiũtur, putat ferire vel percutere pactum dici à percuſsione palmarũ: ex cuius ſanè dicto fluxiſſe auguror cõſuetudinem, quam nũc videmus, vt paciſcentes mutuò ſibi manus porrigant. At ego ferire pactum, ſeu fœdus, ſeu mauis percutere, originẽ traxiſſe ſuſpicor ab illo antiquiſsimo fœdere, quod olim in Romæ auſpicijs inter Romanos & Albanos fuit percuſſum: cuius ordinem refert Liuius ab vrbe condita Decade. 1. lib. 1. hiſce ferme verbis. *Priuſquam* (inquit Liuius) *dimicarẽt fœdus ictum inter Romanos & Albanos his legibus, vt cuius populi ciues eo certamine viciſsẽt, is alteri populo cum bona pace imperitaret. Fœdera alia alijs legibus, cæterùm eodẽ modo omnia fiũt: tũ ita factũ accepimus, neq; vllius vetuſtior fœderis memoria eſt. Fecialis Regem Tullum ita rogauit, iubes ne me Rex cũ Patre patrato populi Albani fœdus ferire; iubẽte Rege, ſagmina (inquit) te Rex poſco; Rex ait, purã tollito. Fecialis ex arce graminis herbam puram attulit, fœdus mul-*

tisq; id verbis, quæ longo effata carmine non operæ est referre, peragit. Legibus deinde recitatis Fecialis inter cætera inquit, audi Pater patrate populi Albani: illis legibus populus Romanus prior nõ deficiet, si prior defecerit publico cõsilio dolo malo: tu illo die Iupiter populum Romanum sic ferito, vt ego hunc porcũ hodie feriã, tantòq; magis ferito, quãtò magis potes, pol lesq;. Id vbi dixit, porcũ saxo silice percussit. Hãc quoq; fęderis antiquitatẽ refert Macrobius, & Florianus à Cãpo, & Erasmus in Chiliadibus Chiliade. 2. adagio. 33. Igitur ab illa porci percussione pactũ seu fœdus percuti ferireq; originem duxisse arbitror. Et siquid iudico, hoc loquẽdi genus ad publicũ fœdus magis quã ad priuatum pertinet: quoniã in publico, nõ in priuato fœdere solẽnia illa seruabãtur. Et ita illa. l. 1. ff. de cẽsibus, quæ hac locutione vsa fuit, in fœdere publico loquitur. Sic etiã pãgere fœdus nulla alia ratione dici puto, quàm quòd more maiorum canti bus & musicis fœdera celebrari solita sint.

Litis contestatio cur ita dicatur. Cap. 14.

Festi Pompeij ac Tiraquelli etymologia de litis contestatione refutatur. n. 2.
Litis contestationis definitio. n. 3.

LITIS contestationem inter iudiciales actus præcipuũ esse, lippis est & tonsoribus notũ: tantum enim â doctoribus ei tributũ est, vt illam & lapidem angularem, & totius Iudicij fundamentum appel

pellare non dubitent. Quamobrem verò eo nomine vtatur fortasis rationem inuenire nõ cuiuis erit facile. Cûm enim in lite contestanda ferè semper negemus, magis ei inficiationis verbũ, quã cõtestationis cõuenire videbatur. Proin hoc in præsenti disquirere fuit cordi, nõ sine nostrorũ Iurisconsultorũ exemplo, qui subinde (vt Stoicos solitos refert Cicero. officiorum li. 1.) studiose exquirunt vnde verba sint ducta. Enim verò etsi verborum etymologia (vt ait Valla) plerunq; sit fallax, & in primis, nisi fideli fundamento nitatur, friuola: attamen quoties 2 interpretatione res, de qua quæritur, eget; aliquando (vt Quintilian. inquit) vsum necessarium habet. Igitur Festus Pompeius rerum antiquarum peritissimus in ea fuit sententia, vt existimaret litis contestationẽ hinc dici, quoniam ordinato iudicio vtraque pars dicere solebat, testes estote. Cuius quidem dictum nonnullis rationibus confirmat Tiraquellus de retract. linag. §. 15. glo. 2. num. 2. Porrò quantũ momenti hæc ratio habeat, quantumq; iuris rationi, & eruditissimi cuiusq; ingenio satisfaciat: Tiraquellus ipse secum, suoq; cũ Festo cõsultet. Ipse me hercle alia propriori, & iuri magis consona ratione nomen hoc appellatum fuisse crediderim. idq; paucis declarabo. Sciendũ est ergo in lite peragendâ illum veteres ordinẽ tenuisse, vt primûm quidem de Fori, personarumque præscriptionibus ageretur. l. fin. C. de excep. c. Inter monasterium. de re iudica. Deinde postquam super istis exceptionibus conclamatum esset, reusq; superatus iudicium subterfugere nõ valeret: tũ cûm iã de iure principali esset agen

dũ erat solenne, vt actor attestaretur se statim intentionem suam probaturum, & è contrà reus contestabatur exceptiones suas probaturum, postquã actor intentionem suam verã esse docuisset. Ordo hic iudicij manifestè apparet in l. Præscriptionem. &. l. Siquidem. C. de excep. leg. Emptor. C. de præscrip. long. temp. & in l. Exceptionẽ. C. de probatio. Quare verò hic mos hodie exoleuerit, tradit Specul. titul. de teste. §. qualiter. n. 20. Ex illa igitur actoris ac rei cõtestatione (sic enim illæ superiores leges eam appellant) dicta proculdubio est litis cõtestatio. Sic etiam nos, illius antiqui moris instar; in lite contestãda testari solemus, allegaturos exceptiones ac defensiones nostras intra viginti dies à lege Regia definitos. Secundùm hæc igitur rectè litis contestatio; iudicij exordium & fundamentum dicitur: vt in c. Ex parte. de verbo. sign. & c. Super quæstionum. §. intentionis. de officio delega. & l. 3. ti. 10. par. 3. Et rectè quoque ipsa à doctoribus definitur, Principalis negotij apud cõpetentem iudicem facta narratio. Posthac enim, non antea, iudex de iure principaliter cognoscere incipiebat, vt ait Imperator in. l. 1. C. de litis contesta.

Altiùs tollendi seruitus, cur ita dicatur. Cap. 15.

COmmunis interpretum ratio, quare seruitus altiùs tollẽdi dicatur, exploditur, nouaque & vera sufficitur. n. 1. Seruitutes à prædio dominante nomen accipiunt. n. 2. L. fin. titu. 32. par. 3. commendatur. n. 3.

SOLET apud Interpretes frequenter disputari, quare seruitus altiùs tollendi, sic nominetur; cũ magis videatur esse libertas, quàm seruitus; quippe quũ iure ipso vnicuiq; liceat altiùs & ad cælum vsque tollere. l. Altiùs. C. de serui. & aqua. Et vario quidem modo scriptores hanc difficultatem profligare conantur. Alijs enim placet per hanc seruitutem induci, vt teneatur vicinus, qui seruitutẽ debet, velit, nolit, ædes suas altiùs tollere: quia fortè id interest vicini, cui seruitus debetur, putà ne ædes suæ vẽtorum iniuria infestentur; vel quia fortasis eo modo plenius lumen recipiant. Ita placet glos. & Bart. in l. 1. ff. de serui. vrba. præd. quorum opinionẽ communem testatur Cæpola de serui. vrba. præd. cap. 26. Alij verò aiunt, idcirco altiùs tollendi seruitutem ita appellari, quia forsan municipali lege (quod statutum vocant) cautum erat, neminem posse inuito vicino ædes suas nisi vsque ad constitutam altitudinem tollere. vt est apud Florentiam. Et hanc quoq; opinionem testantur communem Gomezius, & Iaso. in. §. æquè si agat. Insti. de actio. Mihi verò nequaquam Iurisconsultorum scriptis hæc doctorum exempla conuenire videntur: eamque Iurisconsultorum non fuisse mẽtem citra negotium intelliget quisquis paulò attentiùs illarum verba contemplatus fuerit. Quid est igitur? puto quidem idcirco seruitutem altiùs tollendi dici, quia ex ea inducatur, vt vicinus non possit altiùs tollere, quàm seruitutis conditione & lege conuentũ fuerit: quod alio

qui iure cõmuni sibi licebat. Quo pacto id quæso? Quia cũ de hac seruitute agimus, hæc verba altiùs tollere accipiuntur cõparatiuè respectu vicini, qui seruitutẽ debet. Id est, significant vt vicinus, cui ser uit' debetur, possit altiùs tollere, quã vicin', qui ser uitutẽ debet. Ergo, si vicinus nõ potest tollere ædes suas tã altè, quàm ego, propter seruitutẽ, quã debet: iã manifestè deducitur ex hac seruitute altiùs tollẽdi effici, vt vicin9, qui seruitutẽ debet, nõ possit altiùs tollere. Proin rectè ex his verbis seruitus inducitur; ac rectè is, cui seruitus debetur, intendit ius sibi esse inuito aduersario ædes suas altiùs tollere. Atq; è cõ trario is, qui seruitutem non debet, rectè negat ius non esse aduersario altiùs suas ædes tollendi: hisce enim verbis actiones negatoria & confessoria con-
cipiũtur. vt est expressum in. §. æquè si agat. Inst. de actio. Quod autem dicitur in dicta l. Altiùs. C. de serui. vnicuiq; licere altiùs tollere: illa verba non ef
feruntur cõparatiuè, neq; comparatiuè accipi pos- 2
sunt. quo casu seruitutem non inducũt. Porrò idcir co dicitur seruitus altiùs tollendi, & nõ dicitur nõ altiùs tollendi, quia seruitutes nomen trahunt â prę dio dominante. l. fi. ff. de serui. leg. 1. §. Cassius quo-
que. ff. de aqua pluu. arcend. Cæpola de serui. vrba. præd. c. 11. num. 10. Quapropter hæc verba altiùs nõ tollendi non bene quadrarent ei, cui seruitus debe
tur. Circa hanc verò seruitutem altiùs tollendi est 3
memorię fideli mandanda. l. fi. tit. 32. part. 3. qua ge-
neraliter constitutum est, eatenus cuique ius esse ædes suas altiùs tollendi, quatenus efficiat, vt vicini ædes non valde nimis propalentur. Quod quidẽ iu
re

re communi expressim definitum nõn erat, sicuti ibidem notat Greg. Lop. Proin obliuiscendum nõ erit. Poteris tamen ad illus intelligentiã addere Alex. consi. 9. vol. 6.

Clericus filiam spuriam dotare quemadmodum possit. Cap. 16.

CLericus in filia sua Spuria dotanda non potest quintam bonorum partem transgredi. n. 1.

Donatio à socero genero facta fraudis argui minimè potest. n. 2.

C. 1. de testamentis explanatur. c. 3.

Nepotibus suis ex filio Spurio clericus relinquere quidquid velit, lege non prohibetur. n. 4.

DALAM est clericum' filiæ suæ spuriæ vltra quincuncem, siue (vt apertiùs loquar) vltra quintam bono rum partẽ dotis nomine dare non posse: sicuti tradunt omnes in. l. 10. Taur. & Dueñas regula. 377. amplia. 3. Verùm cùm, vt hodie dotes sint immoderatæ, contingat huiusmodi quincuncem ad filias dotandas non sufficere: quæri identidem solet, quænam cautio tenenda sit, vt vltra quincuncem filiæ dos à patre clerico constitui possit. Quod hîc à nobis diſpiciendum est. Et ne morer, ita caueri posse videtur, vt quinta pars bonorum dotis nomine filiæ detur reliquum verò, quod in dotem dari conuenit, donationis titulo ge nero concedatur. Nam tametsi Host. Ioa. Andr. &
Car-

Cardinalis in c. 1. de testamen. existimauerint hoc genus cõtractus fraudis suspicione argui posse: ego verò secutus Anto. Gome. in l. 9. Tauri. num. 17. & Dueñ. reg. 366. in fine, proprius veriusque esse existimo talem donationem genero factam validam esse, tum ex tex. in l. fin. ff. de his, quibus vt indig. *Si gener* (inquit) *socerum hæredem reliquerit, taciti fideicommissi suspicionem sola ratio paternæ affectionis non admittit* Quod ergo in genero definitur, idem in socero recipiendũ est: cùm (vt vulgò aiunt) relatiuorum eadem sit disciplina: tum ex tex. in capi. 1. de testa. vbi episcopus nurum suam hæredem instituit; neq; tamẽ fraudis suspicione talis institutio vitiatur. Est igitur ille tex. contra Host. & eius fautores: sicuti etiam memoria repeto dictasse eruditissimum doctorem Sandoualem (quem nuper nobis mortem abrupuisse doleo) dum pro rostris illum tex. interpretaretur. Nã quod ipsi aiunt, vel potiùs diuinant, illic filium episcopi vel legitimum vel fato functum esse: non fit verisimile, cùm legitimus quisquam in dubio, neq; mortuus esse præsumatur. Sed et quod ipse Hostiensis inquit, eo casu propter affinitatis coniunctionem fraudem præsumendam: facilè quidem refellitur ex illa lege finali. ff. de his, quibus vt indig. vbi nominatim contrarium definitur; ac ex ijs, quæ notat Bart. consi. 194. Hæc igitur cautio non tam legibus, quam ipsi clerico captiosa videtur. Cur ita? quia fortè si filia sine liberis discesserit: clericus bona genero data simul cum filia perdet, nisi fortè pactione comprehensum fuerit vt filia sine liberis defuncta ad ipsum bona reuertantur. Sed tum fortè aper-

aperta legi fraus fit: & proin sequenda esset Hostiẽ. opi. Videamus igitur quemadmodum cautiùs clerico cõsulere possimus. Et puto hoc pacto, vt bona, quæ in dotem danda sunt, non proprietatis, sed vsus fructus iure ipsi filiæ spuriæ quoad vixerit, concedantur ea lege, vt post ipsius mortem ad ipsius liberos, ideſt, clerici nepotes bona pleno iure reuertantur: nam eo casu non facilè vsusfructus æstimatio quincuncis quantitatem egredietur, acproinde legitima erit dotis constitutio. Filiæ autem liberis, id est, clerici nepotibus clericus expressim rectè relinquit, in eorumq; fauorem rectè fideicommittere potest. vt tradunt omnes in l. fi. C. de natura lib. & Suarez in l. 1. titu. 6. lib. 3. Fori. Anto. Gom. & Dueñas locis suprà citatis. Quòd si casu filia sine liberis decesserit: clericus bona non perdet, cùm vsusfructus ad proprietatem redeat. Hanc cautionẽ acceptam ferre debemus Bartulo nostro in l. fi. ff. de his, quib. vt indig. Quem, vt cæteros taceam, sequitur Suarez in dicta l. 1. titu. 6. lib. 3. Fori. §. prædicta. de naturalium successione. Quemadmodum verò intelligi possit, an vsusfructus æstimatio quincuncis quantitatem excedat: legendus est idem Suarez in l. Quoniam in prioribus. amplia. 3. num. 7. De cæteris verò cautelis, quæ ad filios spurios instituendos tradi solent: lege Cæpol. cautel. 38. & Ferra. caute. 41. Ludou. de Sardis in tractat. legitim. ad calcem operis, Altia. in l. Speciosas, ff. de verbo. signi. Corrasium in l. Fœminæ. ff. de Sena. Tiraquel. de nobilitate. c. 18. Anton. Gome. in l. 9. Tauri.

De

De pœna Palinodiæ cãtandæ ad legem secundam, tit. 10. lib. 8. Recopilationis. Cap. 17.

Cornutus quare dicatur. n. 2.
Cuculi & curucæ appellatione cur mœchæ maritus notetur. n. 2. & 3.
Boni viri appellatione maligna hominum interpretatione etiã mœchæ maritus significari solet. n. 4.
Quid si dixerit, ego non sum proditor. n. 5.
Similia, quæ accipi debeant quinq; illis lege expressis. n. 6.
Falsi maledictum quinario numero aggregandum. n. 7.
Si quis Gallici morbi notetur, palinodiæ pœnæ locum non esse. n. 8.
Nobiles Clericiq; Palinodiæ pœna non mulctantur. n. 9.
Quid si mulier fuerit nobilis, maritus verò plebeius. n. 10.
Palinodiæ pœna locum non habet, reo verum dixisse docẽte. n. 11.
Palinodiæ pœna locum non habet, cùm quis lacessitus iniuriam retaliauerit. n. 12.
Palinodiæ an sit locus conuitio in absentem dicto. n. 14.
Intellectus. l. fi. tit. 6. par. 7. n. 15.
Palinodiæ pœna grauissima, proin huius criminis reus etiam datis fideiussoribus non est carcere relaxandus. n. 16.

EXTAT apud nos lex Regia, quæ quinque maledictorum iniuriã Palinodiæ cantandæ pœna vlciscitur: ea est. l. 2. tit. 10. lib. 8. Recopila. Quæ vt noua quidem, ita non obscura definitione non paucas priorum legum difficultates sustulit. Illa verò quinq; conuitia nominatim ipsa lege

lege comprehensa hæc sunt. Elephantiacus siue leprosus, Paticus siue Sodomita, Hereticus, Proditor, Cornutus, & mulieri nuptæ Meretrix, quod cũ proximo connumeratur. Quoniam verò istius legis materia in foro assidua est: fuit cordi pauca ad illius intelligentiam in præsenti afferre. Illud autem in primis palàm est, nihil interesse an quis illis verbis nominatim ipsa lege comprehensis vius fuerit, vel id alijs tantundem efficientibus significauerit. Nã (vt vulgò aiunt) nihil interest quid ex æquipollẽtibus fiat. c. In his. de verb. sig. vt putà, si quem vt cornutum vocem, cucurbitam appellem. sicuti glo. in. l. Si inimicitiæ. ff. de his, quib. vt indig. Cornutum verò (vt id obiter dicam) appellari existimo, quasi sit cornutus, qui dedecus tale patiatur. Nam, vt Salomon inquit, Qui expellit mulierem bonam, expellit bonum; qui autem tenet adulteram, stultus est & insipiens. Et hanc quidem etymologiam (ne aliena pro nostris venditemus) excepisse memini me ab eruditissimo doctore Moya, nũc Iuris Põtificij Salamãticæ primario professore: sub quo nos Iurisprudentiæ tyrocinia fecisse neq; piget, neque pigebit vnquam. Idem erit, si cuculum appellem, vt hodie est in vsu, & scribit Boërius consilio. 4. nu. 15. Vel si eum curucam vocem, vt Iuuenalis Satyra sexta, *Tu tibi nunc* (inquit) *curuca places, fletumq; labellis exorbes.* Prouer. c. 18.

Et veriùs quidem, nam de cuculo & curuca Aristo. lib. 6. de Animalibus. c. 7. in hæc verba inquit. *Pullos cuculi nemo se ait vidisse, parit tamen, verùm non in nido, quem ipse fecerit, sed interdum in nidis minorum auium: &*

ova, quæ aliena reperit, exedit. Maximè verò nidos palumbiũ petit; quorum & ipsorum ova esu absumens, sua relinquit. Curuca quoq; in nido parit, fouet illa, & excludit, & educat.

Hactenus Aristo. Ex cuius sanè verbis satis apparet cuculi nomen adultero, curucæ verò patienti seu cornuto (quem vocant) magis quadrare. Quod non eò quidem pertinet, vt velimus non esse hunc legitocum, si quis alium cuculum appellauerit: erit enim, cùm communis sermonis significatio sit spectãda. Sed eò dicimus, vt vulgi errorem etsi inueteratum dedoceamus. Curuca autem (vt reor) est auis haud dissimilis ei, quàm vulgo Coruxam à Latino verbo non multùm discordantes appellamus: ea in occipitio plumarum cornuscula quædam arrigere solet, & inde cornuti maledictum originem veriùs traxisse auguror. Ac de cuculo & curuca vide etiam Erasmum adagio. 171. Ad istud etiam conuitium pertinebit, si quis iniuriandi gratia alium bonum virũ appelauerit: nam & ea appellatione malignè interpretata cornutus significari solet. Neuizanus in Sylua. nup. lib. 4. num. 76. & Boërius alios referens cons. 4. num. 17. Quod malitiosa nimis hominũ interpretatione fit: apud Iurisconsultos enim diuersam hoc verbum significationẽ habet: nonnunquam enim pro Iudice accipitur. l. Continuus. §. cùm ita. ff. de verbo. oblig. nonnunquam pro Arbitro. l. Societatem. §. arbitrorum. ff. pro socio. Interdum pro eo viro, qui mortem potiùs, quàm dedecoris quicquam pati se malit. vt in. l. Isti quidẽ. ff. quod metus caus. Sic etiam & philosophi bonum virũ accipiũt eum, qui omnibus virtutis numeris præditus sit. vt est vi de

4

dere apud Cicero. offi. li. 3. Atque vtinam suæ significationis tot bonos viros haberẽt philosophi, quot suæ popularibus habere cõtingit: tortassis enim nõ tam malè cum virtute actum esset. Atque (vt in alio conuitio exempla ponamus) idem erit, si, vt quem proditionis sugillem, Gallenonẽ eum appellem: vel si dixerim, ego non sum proditor. Specula. titu. de aduocato. §. iam nunc. n. 3. Boërius plures in eandem sententiam referens cõs. 4. n. 17. tametsi Anto. Gom. in cõmen titu. de iniuria. c. 6. tom. 3. futilibus quibusdam argumentis, neq; tanto doctore dignis contrarium sentiat. Sic erit, si quis alium vt cinędũ siue Sodomitam appellet, vtatur dicterio illo, quo Thraso ille Terentianus Rhodium adolescẽtem notauit: Tute lepus es, & pulpamentum quæris. Vel si vocauerit eum Hiennam: de qua Ouidius.

Et quæ modò fœmina tergo
Passa marem est, nunc esse marem miremur Hiennam.

Nonsolũ verò hæc lex Regia illa quinq; maledicta recatãda iubet: sedetiã alia his similia. Similia verò quemadmodũ hîc accipiẽda sint videamus. & Bal. quidẽ. in. l. Neq;. ff. de legibus. tam doctè, quàm philosophicè scribit, illa similia dici, quorũ sunt diuersi termini, vna verò ratio seu qualitas. Alij verò aliter atq; aliter simile accipere solẽt: vt est videre apud Interpretes in c. Capitulũ. de rescrip. & Anto. Massam de exercita. Iuris per. li. 1. n. 32. Dd. quoq; in. l. Gallus. §. & quid si tantũ. ff. de liber. & posth. At lex tertia, quæ hanc, quã interpretamur, subsequitur: similia videtur maledicta accipere, quotquot illis quinque minora nõ fuerint. Igitur quotquot illis quinq;

aut æqualia, aut maiora fuerint: similia dicẽda sunt, & ad hanc cantandæ palinodiæ pœnam pertinere. Sed operæ erit vt exempla quæramus: par igitur simileq; erit conuitium, si quis aleuosus appelletur; nam tale crimen perduellioni exæquatur. l. 2. ad calcem, titu. 2. par. 7. Idem erit probandum, si quã strigiam seu lamiam appellaueris: ferè enim hoc crimẽ sine hæresi vel apostasia non admittitur. Grillãdus tit. de sortilegijs. Sylvest. ver. hęresis. 2. dominus prę sul Simancas catho. institu. titu. 37. Simile quoq; di- 7
cendum est, si tabellionem vel testem, falsarium appellaueris: inter grauissima enim crimina hoc crimen numeratur: estq; proditioni multùm affinis. teste Grego. in titu. 7. par. 7. in summa. Idem puto, si lenam nuptam appellaueris: etenim lenocinium facere non minùs est, quàm corpore quæstum exercere. l. Palàm. §. nonsolum. ff. de ritu nuptiarum. Diuersum erit, si malum Christianum quem appellauero: inter hæreticos enim, & malos Christianos longè interest: illi enim falsa credunt; hi verò vera credentes, non viuunt ita, vt credunt secundùm Augustinum super Matthæum. c. 3. Sed neq; idẽ erit, si quis
morbi Gallici notetur, vel veriùs Indici: vulgò bu- 8
bas vocamus, à bubo morbo inguinali, qui huius morbi comes esse solet. Enim verò hæc tabes adeò hodie (quæ nostra sunt peccata) longè latèque serpsit, vt magno dedecori iam non habeatur. Quid si Mauridem siue Moriscum, vel Iudæum quempiam appellauero? Et non putem ad ista conuitia pertinere, quia ea appellatione communi loquendi vsu nõ sectã seu hæresim, sed originẽ gẽtis significare solemus.

mus. Et de Iudęo quidem ita tradit Dida. Perez. in. l. 9. titul. 1. lib. 1. antiq. ordi. Tametsi dominus Couarru. li. 1. varia. c. 11. num. 2. aliud praxim recipere testetur. Sed eam praxim ipse & inhumanam tanè, & Iuri non sat consonam iudico: cùm istis conuitijs specialiter lex pœnam præscribat, scilicet viginti millia numûm. vt in. l. 2. tit. 10. lib. 8. Recopilat. Ergo si Maurum appellauerit, diuersa causa erit, quia ea appellatione nonmodo gentis originem, sed etiam sectam signicare solemus; ac vulgus loquendo mauros à moriscis discernit. Hactenus de istius legis ampliationibus. Modò de exceptionibus seu limitationibus accipite. Et primùm hęc lex excepit ab hac re cãtationis pœna nobiles, qui vulgò hidalgos appellamur. Id autem accipiendum puto, etiam si nobilis aduersus nobilẽ tale conuitium dixerit. nam licèt alioqui priuilegiatus (vt vulgaribus verbis vtar) non vtatur priuilegio aduersus pariter priuilegiatum: id tamen non habet locum, quãdo æquè priuilegium habens certet de damno vitando. l. Verũ. §. fi. ff. de minori. Bat. in auth. quas actiones. C. de sacrosanct. Eccl. Ang. in. §. rursus. n. 2. Inst. de actio. Ergo cùm hic nobilis certet de damno vitando, etiam aduersus alium nobilem hoc priuilegio fungetur: eoque iure vtimur. Sed illud admonendi sumus, non desiderari in hac causa tam plenam nobilitatis probationem, sicuti cùm principaliter de ipsa nobilitate tractatur, sed sat erit nobilitatem per communem opinionem seu existimationem probari. secũdùm
10 Otaloram de nobilita. 3. part. c. 8. num. 11. Quid verò si mulier, cui iniuria dicta est, fuerit nobilis, maritus

verò plebeius? & constat mariti conditionẽ spectan
dam esse. l. Mulieres. C. de incol. lib. 10. leg. 7. titu. 2.
par. 4. l. 9. tit. 11. lib. 2. Recopil. Quando verò nobili-
bus hoc priuilegium datur, consequenter & clericis
dicendum est competere: iuxtâ enim vtrisque iure
fauetur: & sicuti illi ignominiosis pœnis afficiendi
non sunt. l. 8. tit. 31. par. 7. ita neq; hi. ca. Contingit. 1.
de senten. excom. & ita placet Dida. Pere. in. l. 9. tit.
1. lib. 1. antiq. ordin. cui magis accedo, quàm Bernar
do Diaz, qui cõtrarium scripsit in sua praxi, ca. 60.
Deinde hanc palinodiæ pœnam non putem habe- 11
re locum, quando is, qui iniuriam intulit, docuerit
verum esse maledictum: sicuti est autor Couarruu.
lib. 1. varia. ca. 11. num. 6. qui id indistinctè intelligit,
id est, siue Reipublicæ interfit crimẽ rescire, vel nõ:
cui magis accedo, quam Anton. Gomez. in hoc di-
stinguenti in commen. tomo. 3. cap. 6. num. 2. Enim
verò à tota ratione abhorret, vt qui verum dixerit,
veritatem modò recantet, & mendacium affirmet.
Et hæc nostra sententia videtur probari in. l. 46. tit.
2. part. 3. & apertiùs in. l. fin. titu. 6. & in. l. 1. titu. 9. pars
7. Erit tamen is secundùm dominum Couarru. ex-
traordinaria quadam pœna mulctandus. An verò
hæc sententia admittenda sit, quãdo quis eũ eanue,
quiquæue matrimonio iunctus iunctaue sit, cornu
tum vel meretricem appellauerit, id est, an audien-
dus sit, si velit probare se veram dixisse: tractat Gre
go. noster in leg. 1. tit. 9. par. 7. in gl. magna. tu ipsum
consulito. Præterea hanc palinodiæ cantandæ pœ 12
nam non puto locum habere, quando quis aliqua in
iuria priùs lacessitus, statim par pari referens in con

uitiatorem, aliquot ex illis quinque maledictis reta-
liauerit. Sed erit eo casu (mea quidem sententia) ad
mitiorem pœnam recurrendum: ignoscendum est
enim ei (vt Vlpianus scribit) qui se voluit vlcisci pro
uocatus. l. Qui cum natu. §. si libertus. ff. de bonis li-
ber. Estq; deinde generaliter traditum, quamlibet
honestam delinquendi causam pœnã ordinariam
extenuare: Bald. in. lege, Et si seuerior. C. de ijs, qui
notan. infam. Bart. in. leg. Quid ergo. §. pœ-
na grauior. ff. eodem titul. Sylua nup. lib. 1. §. 2. nu-
mero. 94. Refert plures dominus d. Redin, vir tam
iuris peritissimus quàm iure dicundo strenuissi-
mus, in suo eleganti commentario de Maiesta. Prin
13 cipum. §. sed etiam. num. 80. Proin receptum est, si
quis priùs lacessitus iniuria quapiam etiam verbo
illata, iniuriam facientem enecauerit: non esse eum
pœna capitis plectendum, sed benigniùs in eum
animaduertendum esse: Boërius decis. 169. Couar-
ruuias libr. 2. variar. capit. 9. numer. 2. Anton. Go-
mez. in comment. tomo. 3. capit. 3. numer. 24. Eô-
dem pertinet illa frequens doctorum opinio scri-
bentium. tametsi in delictis calor iracundiæ om-
nino excusationem non præstet: esse tamen in
causa vt pœna ordinaria non inferatur. vt est vi-
dere apud Dueñ. regula. 292. alios plures reci-
tantem. Demum accedit his, quæ ferè in simili spe
cie tradit Hermanus de Vare de formandis libel-
lis, libello. 95. Quid verò, si quem hominem
duplicis faciei appellaueris? An sit locus palino-
diæ cantandæ? Et non putem, quia his verbis non
ita manifestè proditor significatur; ac in pœnis

benignior est interpretatio facienda. Quid ergo, si filium meretricis? & interesse arbitror, an mater viuat nuptaq; sit; & erit locus palinodiæ, ea scilicet in iuriarum agente: an non sit viua vel nupta, & nō erit locus. Sed illud omnino tractandum erit, vtrum 14
hæc palinodiæ pœna procedat, quādo aduersus absentem maledictum profertur. In qua re distinguit dominus antistes Couarru. lib. 1. varia. c. 11. num. 4. Ipse tamen & hoc casu palinodiæ locum esse arbitror ex tex. in. l. Item apud Labeonem. §. cōuitium. ff. de iniurijs. l. 1. tit. 9. par. 7. quibus definitur, nihil interesse an conuitium in præsentem vel absentem dicatur. Illud tamen meminisse debemus; vt id procedat, oportere vt maledictum sit cum vociferatione & in cœtu, id est, cora pluribus dictū: nam aliàs non dicitur propriè conuitium, sed infamandi causa dictum. l. Item apud Labeonem. §. conuitium. ff. de iniurijs. & dicta. l. 1. ti. 9. par. 7. Illius verò legis verba, quia notatu digna sunt, hîc subijciēda putaui. *Ex his apparet* (inquit Vlpianus) *non omne maledictum conuitium esse, sed illud solum, quod cū vociferatione dictū est: quod autem non in cœtu neq; cum vociferatione dicitur, cōuitium nō propriè dicitur, sed infamandi causa dictum.* Ergo si maledi 15
ctum nō in cœtu neq; cum vociferatione sit dictū, siue coram vel clam sit dictum, ideſt, siue in præsentia siue in absentia dicatur: nō erit locus palinodiæ pœnæ. sed tūc habebit locum pœna alterū infamia suggillantis. Quæ pœna verò hæc sit, definit. l. fin. titu. 6. part. 7. & ita ex illo. §. cōuitium. illa Par. lex est concilianda cum hac lege Recopilationis, quam interpretamur: & est vera facillimaq; conciliatio: tametsi

metsi Grego. Lop. illarum legum paraphrastro magnum negotiū fecerint, & minûs rectè aliter eas accipiendas scripserit. Ergo cùm in absentia aliquod ex istis quinq; conuitijs dicitur, considerandum est an cum vociferatione & in cœtu sit dictum; & erit palinodiæ pœnæ: an non sit dictum in cœtu neque cum vociferatione, & non erit locus pœnæ palinodiæ cantandæ. Et hæc verior mihi distinctio videtur & clarior, quàm illa domini Couarruu. tametsi non lōgè ab ea discedat. Illud ad extremū dixerim, hanc palinodiæ pœnam & seueram, & perquam duram esse, si quidem is, qui palinodiā cantat, toto exautoratur honore, & quātauis dignitate prę fulgeat, in ordinem redigitur. vt ost ēdit. l. 8. ti. 3. par. 7. &. l. 2.
16 ti. 5. par. 7. &. l. 2. ti. 8. Cōpil. Proinde huius criminis reus, etiā datis fideiussoribus nō est carcere relaxād. vti expressim tradit Marāt. in Specul. aureo. 4. par. n. 10. & eo iure vtimur. Quibus verò verbis hoc casu palinodiam canens iniuriam recantare debeat, docet. Greg. Lop. in. l. 8. ti. 3. par. 7. verbo. mintio. & in leg. 25. tit. 18 par. 2. Sed an is, qui iniuriam fecit, teneatur alioqui in foro poli (vt Augustini verbis vtat) veniam lacessito exorare: lege, si placet, dominū Couarrū. lib. 2. variar. cap. 10. n. 7. cui adde Paridem de Syndi. verbo, cōpositio. c. 7. n. 5. Et deniq; vnde di
17 catur palinodiā canere, consule Erasmum Chilia. 1. centuria. 9. adagio. 69. Sed & vtrum id, quod hęc lex definit in vxore, ad sponsam pertineat: legito Hippol. cons. 61. n. 4. De vidua verò nequaquam intelligendum esse, nemo dibitauerit.

Quemadmodũ legata distribuẽda sint, quando defunctus vltra tertiam & quintam bonorum partem legauit. Cap. 18.

CVm defunctus in legando modum lege definitum excessit, supputandus est excessus, qui tertiam & quintam bonorum partem excurrit, & quantum fuerit excessus, tantum prorata cuiq; legato detrahendum erit: vt puta, si tertia pars excedat, tertia cuiq; legato erit deducenda. Per totum caput.

DEFVNCTVS pluribus in eodem testamento legata reliquit, verbi gratia, in principio testamenti filio ædes, in medio Titio fundum, in fine Seio numos legauit: ea verò legata modum à lege definitum excedũt, quia quintam & tertiam hæreditatis partem egrediũtur. Quæro, quænam istorum valeant? & constat omnia valere: cæterùm id, quod excedit, pro rata eius, quod cuique legatum est, detrahendum erit ita, vt omnia legata ad tertiam & quintam bonorum partem redigantur: vti est exemplo. l. In quãtitate. §. fi. ff. ad legẽ Falcid. tex. in. §. fi. Insti. eodem tit. & illic glossa. vt ecce, tertia & quinta hereditatis pars valent quadringenta, testator verò sexcenta legauit; itaque tertiam partem ampliùs, quam posset, legauit. Tertia igitur pars singulis legatis detrahenda erit. Cui igitur sexaginta legata sunt, quadraginta tantùm debebuntur; cui triginta, viginti. Atq; eo pacto fiet, vt omnia legata deducto singulis quod supereſt, tertiam & quintam

hæreditatis partem non egrediantur. Hanc verò deductionem & legata quoq; pia patiuntur, iuxta Bart. sententiã in Auth. similiter. C. ad legem Falcid. l. Si post. & illic interpretes. ff. eodem titu. Hæc, cùm defunctus liberos reliquit. At si parentes tantũ reliquerit, ad tertiã hæreditatis partem legata erunt redigenda, iuxta decisionem tex. in leg. 1. titul. 8. lib. 5. Recopi. Quodsi neque liberos neque parentes reliquerit, tum sequendus erit ordo traditus à Iustiniano in dicto. §. fi. Inst. de lege Falcidia.

Filius, qui patris rem gesit, vtrũ mercedem mortuo patre petere possit. Cap. 19.

FIlius, qui patris rem gesit, non habet ius petendi salarium à cohæredibus: idem, si auo vel matri famulatus sit. n. 1.

Qui fratri, tutori, vel vitrico famulatus sit; salarium iure desiderare potest. n. 2.

Filius, qui rem paternam administrauit, rationem rei gestæ reddere debet. n. 3.

IILIVS familiâs patris senis rem gesserat, patre deinde defuncto in familiæ erciscundæ iudicio desiderabat sibi rei gestæ mercedẽ siue salariũ præstari: cõtradicũt fratres. Videamus quid statuẽdum sit: quotidiana enim res est. Et sanè Fulg. in. l. Illud.

C.de collatio.placuit,mercedem ei deberi: fatetur tamen nunquã obtinere potuisse.Eius verò opinionem sequitur Anto.Gom.in.leg.29.Tau.n.24.& alij relati à Baëcio de decima tuto.cap.2.num.15.Porrò ab hac Fulgosi opinione pleriq; omnes dissentiunt,vt Iaso.in.d.l.Illud.n.8.& alij, quos refert sequiturq; Castellus in.l.27.Tau.n.17.& hanc opinionẽ nouissimè sequuntur Greg.Lop. & Nauar.locupletissimi sanè testes,ille in.l.3.titu.20.par.2.verbo, *que son suyos*.hic in libro, quem Manuale inscripsit, cap.17.num.148. Et hanc quoque memini secutum fuisse eruditisimũ doctorem Muñoz, nũ Pintiani prætorij aduocatũ,dum olim Salmanticæ profitèretur.Et hanc quidẽ opinionem veram puto ea quidem ratione,quia filius non repetendi animo,sed magis pietatis ratione patris negotia gessisse videtur;ac deinde debiti obsequij,& honoris iure.vt in illa.l.3.tit.20.par.2.& in.l.Nensenius.ff.de nego.gestis.l.Si aliměta.&.l.Si paterno.C.de neg.gest. Tex. elegans in.l.36.titu.12.par.5.Ergo idem probandum erit,si matris vel aui negotia gessisset,cùm vtrobiq; eadem ratio versetur. Atque per contrarium appa- 2
ret,non idem dicendum esse,si filius testatus esset repetendi se animo id facere;vel si fratri,tutori, vel vitrico famulatus esset:scilicet posse mercedem repetere:cessat enim in his pietatis & debiti obsequij ratio,quam diximus.Illud quoq; silentio prætereun- 3
dum non erit,eum filium,qui patris negotia gessit, debere cęteris fratribus administrationis rationem reddere, nontantum si defuncto iam patre negotia gessit, sedetiam si viuo. Castellus in. leg. 27. Tauri.

Tauri.num.18.Greg.Lop.in.l.26.tit.12.part. 5. verb. *cuenta verdadera*.Citat eiusdem sententiæ plures autores Pinellus,de bonis maternis.l.1.par.2.n.39.

An pro reo,qui criminis causa absens est,procurator,defensorue,seu excusator admittatur. Cap. 20.

PRocurator,excusator,& defensor quid inter sese distent. n. 1.

Pro reo criminis fugitiuo procurator non admittitur.n.2.

Pro reo criminis absente procurator admittendus est.n.3.

Pro reo criminis absente defensor non est explodendus.n.4.

ACTENVS satis quotidianas quæstiones tetigisse videmur. Verùm neq; sequens rariùs in foro versari solet,nẽpe An reus,qui criminis causa aufugit, & aduersus quem in absentia secundùm leges Regiarum tenorem proceditur:possit per procuratorem,aut excusatorem,defensoremue causam dicere,absensq; defendi.Quam quidẽ quæstionem paucis absoluemus.In primis autem sciendum est, inter procuratorem,excusatorem,& defensorẽ hoc interesse,quòd procurator est qui cum mãdato pro alio allegat:excusator verò, vel defensor mandatũ non habet.Rursus excusator à defensore illò distat, quòd excusator est qui causas absentiæ, defensor verò qui causas causæ seu innocentiæ allegat. Speculator in titulis de excusatore,& defensore.Anto.Ca-

Causam dicere ad reũ pertinet, non ad actorem. l. 1. C. de custod. & exhib. reorum. & alibi sæpe.

narius de excusatore. n. 7. Nonnunquam tamen hęc verba promiscuè accipiuntur. Sciendum est præterea, olim aduersus reos criminis absentes procedi non solere; sed si edictis, denunciationibusq; de re propositis contumaces erant: vel eorum bona annotabantur, & post annũ fisco vendicabantur: vel alijs pœnis ad relegationem vsq; afficiebantur. l. Absentem. ff. de pœnis. l. 1. ff. de requi. reis. l. 7. ti. 8. par. 3. Paucis tamen criminibus exceptis, in quibus rei absentes etiam damnabantur, quæ refert Bart. in. d. l. 1. ff. de req. reis. Et in his criminibus exceptis sunt intelligenda exempla, quæ affert dominus præsul Siman. catho. instit. tit. 2. Hoc verò apud nos obsoletũ est: nostratibus enim legibus Regijs recentioribus generaliter aduersus absentes proceditur, contumaces q; dãnantur. vt in. l. 1. tit. 11. lib. 4. Recopil. His ita 2
q; cognitis, in quæstione proposita dicendũ est, procuratorem pro reo criminis absente & contumace nequaquã admittendum esse: Bart. in. l. penulti. §. ad crimẽ. ff. de pub. iud. Idem in. l. Seruum. §. publicè. ff. de procura. Idẽ in extrauag. ad reprimendũ. ver. legitimè. & Bald. in dicto. § publicè. qui ait vsu receptũ esse, vt etsi statuto cautũ sit, quòd reus absens dãnetur, adhuc tamẽ procuratorẽ pro absente nõ admitti. Idem scribit Panor. in. c. Veniens de accusa. Quod quidẽ procedit etiam si causa sit, quæ mitiorem pœnam relegatione mereatur. vt placet Bart. in. l. Qui bona. §. si alieno. n. 16. de dãno infecto. cuius sententiam sequitur Iaſ. alios referens in. l. fi. C. de procura. De procuratore dictum. Nunc de excu 3
satore dicendum. Excusator ergo, qui absentiæ scili

cet

cet causas velit proponere, in criminalibus causis admittendus erit omnino, dicta. l. penul. §. ad crimen. ff. de publ. iud. l. Inter. ff. eod. in tantum, vt si admissus nõ fuerit, irritum sit iudicium: vt est autor Bart. in dicta extrauag. ad reprimendum. ver. neglexerit. Nihil autem refert, vt is excusator admittatur, mandatum habeat, nec ne. l. 12. tit. 5. par. 3. Ac de hoc excusatore cum mandato est intelligenda. l. 25. tit. 1. lib. 3. Recopila. quæ nonnullis in causis pro reo criminis absente procuratorem admittendum significat. Quas verò excusationes excusator is possit allegare, expendit Bart. in dict. § ad crimen. nume. 16. Huius verò excusatoris ea quidem erit vtilitas, quòd si de rei absentia legitimas causas docuerit: iudicium sistet, pœnæque alioqui aduersus contumaces sancitæ, aduersus hunc reum cessabunt. dicta leg. Inter. ff. de publi. iud. Bart. in leg. 2. §. si quis in 4
iudicio, ff. si quis cautio. leg. 12. titul. 5. part. 3. Sed iam quid de defensore innocentiæ causas allegaturo statuendum sit videamus. In quo sciendum est, iure comparatum esse in causis criminalibus vnunquẽque de populo admittendum esse ad rei absentis defensionem, qui tamen non admittitur vt procurator, quia neq; eo nomine potest, sed vt defensor pro eo, quod publicè interest, absentes à quibuscũq; defendi. Huius igitur officiũ erit, vt iudici assistat, & rei innocentiã testibus, alijsque legitimis probationibus doceat. Hæc sententia apertissimè probatur in. l. Seruũ. §. publicè. ff. de procura. Vbi Iurisconsultus in hæc verba scribit. *Publicè vtile est, absẽtes à quibuscun*

que

que defendi: nam & in capitalibus iudicijs & defensio datur. Vbicunque itaq; absens quis damnari potest, ibi quiuis pro eo verba facientem, & innocentiam excusantem audire æquum est, & ordinarium admittere. Hactenus Iureconl. Atqui apud nos legibus Regijs sancitum est, vt absentes rei damnentur. leg. 1. titu. 11. li. 4. Recopila. Ergo palàm sequitur, apud nos defensorem pro reis absentibus admittendum esse. Et sanè hæc omnium interpretum communis est sententia: omnes enim vno ore consentiunt, in rebus capitalibus criminalibusque iudicijs, in quib9 lege vel statuto aduersus absentes agitur; in his defensorem pro reis absentibus admissum iri. Huius sententiæ est Bartolus in leg. Seruum. § publicè. & in lege penulti. § ad crimen. ff. de publ. iud. & iterum in extrauagan. ad reprimendum. verbo, legitimè. Hanc dicit communem & veram sententiam, & summopere notandam Iaso. in. l. *Is, qui.* num. 7. C. qui testa. facere possunt. Idem testatur Maria. Socinus, & Thomas Docius in duobus consilijs, quæ adiecta sunt ad illum tractatum Antonij de Canario de excusatore. Hiq; narrant secundùm hanc opinionem sæpissimè obtinuisse, & non paucos reos grauissimorum criminum postulatos defendisse. Hãc quoq; probat Cæpola consi. 40. cũ pluribus sequentibus. Et communiorem dicit Hippoly. consi. 73. num. 39. Et communem, moribusq; receptam testatur Alex. consi. 4. vol. 6. Refert quoque eiusdem sententiæ alios autores Marant. in Specul. 4. par. dist. 1. n. 42. Deniq; apud nos hãc sententiam & communem esse, & vsu receptam testatur testis satis locuples, Grego. Lop. in. l. 12. tit. 5. par. 3. verb. no po-

podria. Quapropter haud quaquam est audiendus Auend. qui in hac re aliter sentit respõ. 15. Accedit his, quòd huius sententiæ eam rationem esse doctores tradunt, quoniam vbicunq; absentes damnẽtur, teneatur iudex ex suo officio de rei innocentia inquirere. l. 1. §. si quis vltro. & illic Bart. ff. de quæstio. Auth. qui semel. C. quomo. & quan. iudex. At hæc quidem ratio apud nos non deficit, quandoquidẽ illa lex Regia id facere Iudicibus iubeat. Diuersitatis verò rationem, quare magis defensor, quàm procurator pro reo absente admittatur: duplicem apud interpretes obseruo. Vnam, quia si absentis procurator reciperetur, nequaquam reus contumax diceretur: atq; idcirco cõtumaciæ pœnas euitaret. quod à ratione abhorrens esset. Alteram, quoniam is procurator absenti magnopere officere posset, per negligentiam fortè, imperitiam, vel dolum: quæ omnia quidem in defensore cessant. Non potest enim defensor quidquam reo obesse, si commodum non afferat. Commodum autem illud erit, ac non leue, vt si de rei innocentia constiterit, reus absoluatur. Pœnas verò contumacibus impositas reus nihilomagis effugiet, sicuti ex Scriptorum mente colligo. Illud quoq; his addendum erit, defensorem hunc satisdatione aliqua onerandum nõ esse, scilicet de iudicio sistendo, vel iudicato soluendo: vt placet Anto. Canario in illo tract. de excusatore, nu. 22. Deniq; quas exceptiones iste defẽsor allegare possit, videas apud Bart. in dicta. l. Absentem. nu. 4. & Anto. de Canario dicto tracta. quæstio. 9. Superior verò conclusio, quam hucusq; tot rationibus, & testimonijs confir

mauimus;est limitanda nõ habere locum in causis pertinentibus ad cognitionem prætorum sodalitatis:quos vulgò *de la Hermandad* appellamus. vt est contentum in l.9.titu.13.lib.8.Recopil.quæ quidem cũ illis specialibus causis ita definiat:manifestum argumẽtum præstat,in cæteris criminibus nostram sententiam veram esse. Quæ tamen lex videtur mihi ipsa rursus limitanda,& ita accipienda, vt nihilominus ij,cuia interest,pro reo absente admittantur,putà dominus pro seruo,pater pro filiofamiliâs. Istos enim in omnibus criminibus sine distinctione aliqua admittendos esse placet Bartolo in dicto. §. ad crimen.n.9.& Baldo in.l.Reos.C.de accusa.Panor. in.c.Venien.num.13.de accusa. Aliam cautionem quoq;, qua reus absens non obstante tali lege defendi possit,tradit Iaso.in.l. Vbi pactum.C.de transact. nu.13.Quem, si placet,per te videas.

Læsæ Maiestatis rei ædes quare aratro exarentur, & sale deinde aspergantur. Cap.21.

Proditoris ædes ad exemplum euertendarum ciuitatum exarantur. numero.1.

Sale proditoris domus aspergitur ducto exemplo à Rege Abimelech. numero.2.

VOlentes iamiam receptui canere, destinatoq; operi finem imponere;illud omittendum non duximus:inter pœnas,quibus læsę maiestatis reus plecti solet, moribus est vsurpatum vt illius domus à fundamentis euersa,aratroq; in eam

in eam inducto,sale deinde aspergatur. Id vnde originem duxerit,iuris studiosus scire conabitur. Neq; enim totam operam in componendis libellis, inq; iudiciorũm obseruationibus perscrutandis ponere debemus:sed sunt,mihi crede, nonnunquam altiùs rspiitus attollendi;& cuiusq; rei, vel dificillimæ inuestiganda ratio.id,quod etiam monet Quidius de arte amandi,lib.1.

Disce bonas artes monco Romana iuuentus,
Non tantùm trepidos vt tueare reos.

Et sanè de perduellis ædibus diruendis iure aperto cautum legimus in.l.6.ti.13.&.l.fi.tit.19.&.l.6.tit.27 par.2.Et huius rei ratio redditur in.c.Felicis.de pœnis in 6.his verbis. *Fiant habitationes eius desertæ;&, vt non sit qui eas inhabitet, dentur cuncta ipsius ædificia in ruinam;&, vt perpetuæ notam infamiæ perpetua ruina testetur, nullo tempore reparentur.* Sed & de aratro inducendo tametsi non sit iure cautum,ductum est tamen exemplum à ciuitatum euersione.vt apparet ex.l. Si vsusfructus.ff. quibus mod.vsusfruct.amitt.Neq; sine ratione, nam sicuti in vrbibus condendis aratro locus definiebatur.l.Pupillus.§.vrbs.ff. de verb. fig. *Vrbs* (inquit) *ab vruo appellata est, vruare est aratro definire*. & Varus ait, vruum appellari curuaturam aratri,quod in vrbe condenda adhiberi solet.Ita in illius ruinam depopulationemq; eodem instrumento vti cõcinne est:quum nihil sit tam naturale, quã vnanquanq; rem per quascunq; causas nascitur, per easdem dissolui. Ac de hac aratri inductione

in euertendis vrbibus tradidit adamussim Cælius Rhodig. lib. 14. lectionum antiquarũ, c. 5. Atqui de sale aspergendo non erit in promptu causam inuenire: id enim neque iure cõmuni, neque Regio scriptum legimus. Vnde ergo hunc ritum effluxisse arbitraris? Non quidem ex anilibus fabulis, circunlatorij sue nugis, vel ex Alcinoi (vt dici solet) Apologo: sed ex sacris profectò Biblijs. vbi rogo? Iudicum libro. c. 9. ibi enim legitur, Regem Abimelech vrbẽ Sichẽ propterea quod à suo imperio defecerat, funditus diruisse, & habitatoribus interfectis sale aspergisse. At quamobrem quæso magis in eam rem sal, quàm alia res vsurpatur? Si quid iudico, ex eo quòd aliarũ rerum ferè omnium genium ad generandũ semper est procliue: salis contrà natura effœta est; ac non tantùm ad generandum, quàm ad erodendum, absumendumq; prompta. Deniq; si sal euanuerit (vt est in Euangelio) ad nihilum valet vltrà, nisi vt mittatur foras, & conculcetur ab hominibus. Dignæ sunt igitur proditoris ædes, quæ tali semine seminentur.

Peroratio.

HAbes candide lector Rerum quotidianarum librorum vnum, breuem illum quidem, sed tum vtilem, tum dulcem: illud propter rerum tractatarum assiduitatem, hoc propter materiæ varietatem ac vicissitudinem. Itaq; nisi me mei fallit amor, circulũ (vt dici veteri adagio solet) absoluisse, ac summam propositi assecuti videmur: nam vt est ille Horatij versiculus:

Omne

Omne tulit punctum qui miscuit vtile dulci.

Tuum erit igitur nouis auspicijs primisque conatibus fauere, illosq; hilari fronte suscipere, æquoque animo perlegere. Quod si præstiteris, & me quidem demereberis, & ad grauiora opera suscipienda multò alacriorem & animosiorem effeceris. Vale.

Deo gratias.

A Etatis suæ anno .xxxiiij

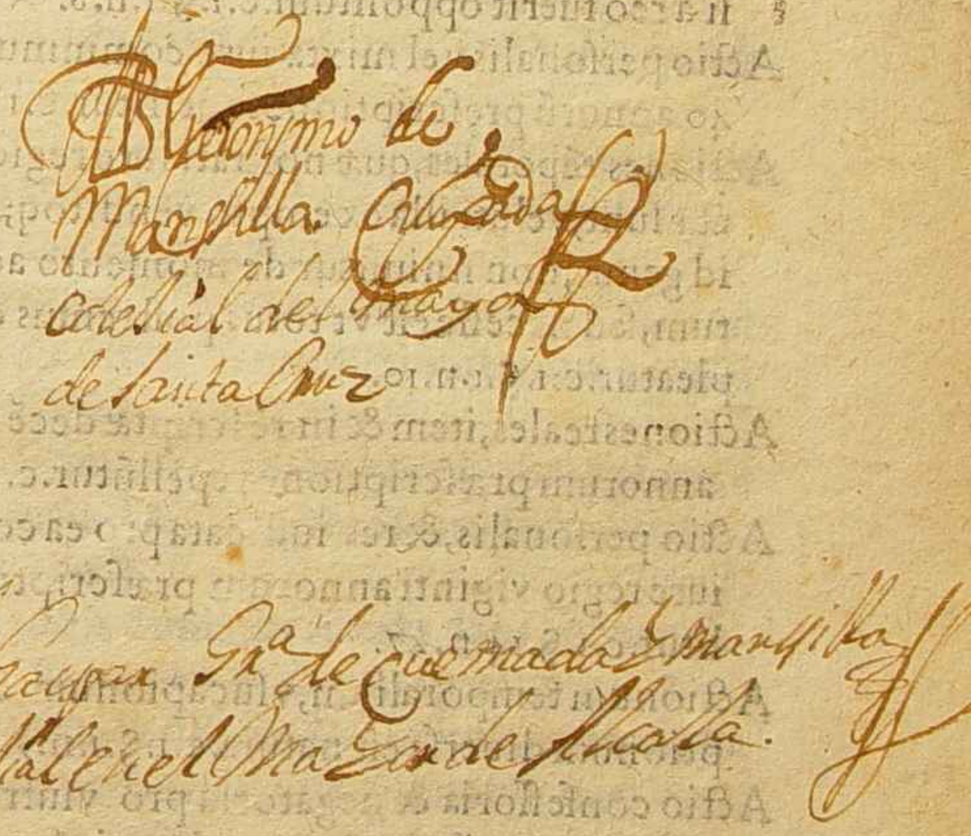

Index alphabeticus, in quo sententiæ maximè notabiles, quæ hoc in opere cõtinentur, summatim recensentur.

A

Actio quoties ipso iure non tollitur, sed ope exceptionis tantùm, à iudice repelli non debet, nisi à reo fuerit oppositum. c. 1. §. 1. n. 8.

Actio personalis vel mixta iure communi. 30. vel. 40. annorũ prescriptione repellitur. c. 1. §. 11. n. 37.

Actiones tẽporales, quæ nostrati iure regio introductæ sunt, veluti illa ex empto venditoq;, & cæterę id genus, non finiuntur de momento ad momentum, sed necesse est vt totus postremus dies compleatur. c. 1. §. 1. n. 10.

Actiones reales, item & in rẽ scriptæ decẽ & viginti annorum præscriptione repellũtur. c. 1. §. 11. n. 37.

Actio personalis, & res iudicata pro ea competens, iure regio viginti annorum præscriptione repellitur. c. 1. §. 14. n. 47.

Actionum temporalium, vsucapionum, & præscriptionum diuersa est natura. c. 1. §. 1. n. 9.

Actio confessoria & negatoria pro vsufructu & cæteris seruitutibus cõpetens longi tẽporis prescriptione 10. vel. 20. annis excluditur. c. 1. §. 7. n. 21.

Actiones loco non circunscribuntur. c. 3. n. 50.

Accursius miserè hallucinatus est in intelligentia. l. Foramen. ff. de seru. vrb. præd. c. 1. §. 8. n. 27.

Aduocatus, qui sciens prudensq; improbæ liti patrocinatus fuerit, mortale peccat peccatũ; ac tenetur insuper omnia damna, impẽsasq; omnes vtrique litigatori præstare. c. 2. n. 1.

Aduocatus non excusatur à restitutione, etiam per ignorantiam, si ea ex lata culpa proueniat; secus si ex leui vel leuissima. c. 2, n. 2. & 3.

Aduocatus non excusatur à peccato neque restitutione, quoties errat ea ignorantia, quę omnes vel plerosq; aduocatos non falleret c. 2. n. 4.

Aduocatus ambiguam causam suscipiendo, quãdo excusetur. c. 2. n. 5.

Aduocatus excusatur à peccato restitutioneque, si cliẽtulus in possessorio iudicio ius habeat, in proprietatis non habeat. c. 2. n. 6.

Aduocatus iustæ liti operam dans, potest salua conscientia, dolo astuq; & cauillationibus aduersariũ circunscribere. c. 2. n. 7.

Aduocatus si munus suum, vt par est, obeat; plus meretur aduersus Deum, quàm sacri verbi concionatores. c. 2. n. 8.

Aduocatus iustis duntaxat litibus dans operam, faciliùs sibi & nomen, & diuitias parat. c. 2. n. 8.

Aduocatus quam rationem in suscipiẽdis causis habere debeat, ne errare falliq; possit. c. 2. n. 11.

Aduocatus cùm iustam causam susceperit, omnes debet neruos intendere ad victoriam comparandam. c. 2. nu. 12.

Aduocatus iustæ liti operam dans, & si honorarij causa plus accipiat, quàm legibus sit definitum; non peccat, neq; ad restitutionem tenetur, modo quidem modum non excedat. c. 2. n. 13.

Aduocatorum error notatur. c. 10. n. 8.
Alciati differentia inter vsucapionem, & temporalem præscriptionem tam verisimè, quàm nouissimè ab autore refellitur. c. 1. §. 1. n. 6.
Alcabala, Latinè vectigal rectè appellatur. c. 3. n. 1.
Alcabala vnde nomen traxerit.
Alcabalę materia vide effusè infrà verbo, vectigal.
Alimentorum causa summatim tractanda, neq; appellationi deferendum. c. 12. n. 5.
Altiùs tollendi seruitus, quare ita dicatur & verissimè, & nouissimè demonstratur. c. 15.
Altiùs tollere catenus quis potest, quatenus efficiat ne vicini ædes valde nimis propalentur. c. 15. n. 3.
Aleuosus perduelli exæquatur. c. 17. n. 6.
Animali propter morbum redhibito vectigal debetur. c. 3. n. 39.
Annui reditus mobilium vel immobilium appellatione propriè non continentur, sed tertiam quãdam speciem constituunt. c. 3. n. 49.
Annuo reditu super prædio assignato hypotheca contrahitur, dominium verò rei obligatæ in emptorem non transfertur. c. 3. n. 50.
Annuo reditu vendito vectigal debetur illi publicano, qui est eo loci, vbi extãt bona obligata processu; nõ illi, qui est loco contractus, vel destinatæ solutionis. c. 3. n. 51.
Annui reditus illic extare dicuntur, vbi sunt bona in pro ipsis obligata. c. 3. n. 52.
Annui reditus super personam tantùm cõstitui nõ possunt. c. 3. n. 53.

B

Boni viri appellatio, maligna hominum interpretatione iniuriam significat. c. 17. n. 4.

C

Cæcus excusationem habet à muneribus personalibus, nõ à patrimonialibus; proin à vectigalis munere non excusatur. c. 3. n. 19.
Capitulum primum de testam. explicatur. c. 16. n. 3.
Clerici negotiationibus vacantes à vectigalis munere non excusantur. c. 3. n. 16.
Clericus filiæ suæ spuriæ vltra quincuncem dotis nomine dare non potest. c. 16. n. 1.
Clericus qua cautione possit filiam spuriam vltra quincuncem dotare. c. 16. n. 2.
Confinia diœcesum, marchionatuum, similiumq; dominationum temporis præscriptione non cõfunduntur. c. 1. §. 15. n. 50.
Conductores sacerdotiorum de fructibus venditis vectigali sunt obnoxij. c. 3. n. 17.
Cõtractuum nominatorum innominatorumq; differentia etiam hodie iure Regio durat. c. 3. n. 34.
Contractu perfecto, partium dein consensu dissoluto, vectigal quibus casibus debeatur. c. 3. n. 37.
Cùm de veritate constat, plus ratio, quàm cõmunis opinio, valere debet. c. 7. n. 5.
Curatoris officium per minoris matrimoniũ non dissolui. c. 12.
Curator finito demum officio rationes reddere debet. c. 12. nu. 1.

Cura si ipso iure nõ finiatur, minoris curatoriſq; aſſenſus id efficere non valet. c. 12.
Creditor quemadmodum ſibi conſulere poſsit aduerſum debitorem annuæ penſionis, ne illi poſſit præſcribere. c. 1. §. 12. n. 42.
Cuiuſq; rei potiſsima pars principium eſt. c. 1. n. 1.
Cuculus, & Curuca quid. c. 17. n. 2. & 3.

D

Definitionis proprium eſt, verbi ſubſtantiam demonſtrare. c. 1. §. 1. n. 1.
Definitio, impropria non comprehendit. c. 9. n. 7.
Defenſor in cauſis capitalibus pro abſente admmittendus eſt. c. 20. n. 3.
Defenſor nõ admittitur in criminibus ſpectãtibus ad prætores ſolidatis (vulgò) dela hermandad. c. 20. num. 5.
Dominus antiſtes Couarruuias laudatur. c. 1. n. 4.
Dominus præſul Simancas laudatur. c. 3. n. 21.
Doctor Nauarrus laudatur. c. 1. §. 1. n. 6.
Doctor Aguilera laudatur. c. 8. n. 2.
Doctor Grego. Lopez laudatur. c. 1. §. 12. nu. 41.
Doctor Didacus Perez Salmãtinus laudatur. c. 11. n. 1.
Dominij verbum proprè ad legitimũ ſiue directum pertinet. c. 1. §. 2. n. 12.
Dominium vtile nunquam apud interpretes legitur, ſed interpretum eſt inuentum. c. 1. §. 2. n. 14.
Dominij, ac proprietatis differentia ab antiquis tradita exploditur. c. 4. n. 1.
Dominium, & proprietas hoc differunt; quòd dominiũ eſt ius ferè ſemper cum vſufructu coniunctum, proprietas verò eſt ius ab vſufructu ſeparatum. c. 4. n. 1.
Donatio à clerico genero ſuo facta, rata eſt. c. 16. n. 2.

E

Excuſator, qui cauſas abſentiæ alleget, benè admittitur pro reo criminis. c. 20. n. 3.

F

Factum cùm quis promiſsit, non poteſt præciſè cogi ad faciendũ, ſed præſtando facti æſtimationẽ liberatur, idq; etiam iure Regio. c. 6. n. 1. & 10.
Facti ſtipulatio diuiſionem non recipit. c. 6. n. 2.
Factũ antequã fiat, in rerum natura non eſt. c. 6. n. 3.
Facere præciſè cogitur qui ex re iudicata tenetur. c. 6. n. 10.
Facere præciſè cogitur qui ex inſtrumento guarentigio (quod vocant) tenetur. c. 6. n. 11.
Factum ſyngrapho promiſſum cùm quis non præſtat, executio pro vera facti æſtimatione locũ habet. ca. 6. n. 12.
Falcidia, & Trebellianica quare hodie rarò in foro verſentur. c. 11. n. 3.
Falſi crimen proditioni exæquatur. c. 17. n. 7.
Filius legitimus indubio non præſumitur. c. 16. n. 3.
Filius, qui patris rem geſsit, an mercedem deſiderare poſsit. c. 19.
Filius, qui patris negotia geſsit, tenetur cęteris fratribus rationem reddere. c. 19. n. 2.
Ferire fœdus quare dicatur. c. 13.

Filius non potest iure Regio vltra legitimam portionẽ quartã Falcidiæ, vel Trebel. deducere. c. 11. num. 3.
Fons perpetuam causam habet ad seruitutem constituendam. c. 1. §. 8. n. 27.
Furnum, torcular, & molendinum diuisionem non recipiunt. c. 6. n. 4.

H

Hispaniæ sermo vernaculus ex Latina lingua originem traxit. c. 3. n. 11.
Hispaniæ antiquus sermo creditur fuisse is, quo Cãtabri, idest, Viscayni vtuntur. c. 3. n. 12.
Hispaniæ Reges Imperatori non subesse. c. 3. n. 7.
Hispaniæ Reges habent potestatem vectigalia ex iusta causa indicendi. c. 3. n. 8.
Hispaniarum Regum benignitas humanitasq; agnoscitur. c. 3. n. 8.
Hæretici, maliq; Christiani quemadmodum secernantur. c. 17. n. 7.

I

Iureconsulti mirum in modum Latinæ linguæ elegantia floruerunt. c. 1. n. 3.
Ius exequẽdi pro actione reali competens, etiam hodie non præscribitur, nisi triginta annorum spatio. cap. 1. §. 13. n. 45.
Iuri exequẽdi quibus in casibus non præscribatur. cap. 1. §. 13.
Ius exequẽdi si fuerit in iudicium deductũ per citationẽ tantũm, vel executoris missionem; in decẽ alios annos interrũpitur: sin per litis contestationẽ, in quadraginta annos perpetuatur. ca. 1. §. 13. num. 46.
Ius agẽdi ad supplementũ legitimæ, adhuc triginta tantũ annorũ præscriptione repellitur. ca. 1. §. 15. num. 50.
Iuris ignorantia latæ culpæ annumeratur. c. 2. n. 2. &. 3.
Iudex cùm definitiuè pronuntiat; cognita rei manifesta violentia, poterit rem sequestro demãdare. c. 10. n. 5.
Iudex in pœnis inferendis pũ ita blãdus esse debet, vt crimina debita pœna nõ vindicẽtur. c. 10. n. 6.
Interdictũ, vti possidetis, & vnde vi, proponi conditionaliter eodem libello possunt. c. 10. n. 8.
Imperator cùm vni præsidi rescribit, alijs quoq; rescriptum videtur. c. 10. n. 5.

L

L. 2. tit. 4. lib. 3. Fori explicatur. c. 6. n. 4.
L. 11. tit. 6. lib. 5. Compilationis exponitur. c. 7. n. 1.
L. 2. tit. 10. lib. 8. Compila. breuiter, & copiosè explicatur. cap. 17.
L. 9. tit. 13. lib. 8. Compila. explanatur. c. 20. n. 5.
L. 6. ti. 15. li. 4. Cõpila. latè expẽditur. c. 1. §. 11. cũ seq.
L. 11. titul. 11. lib. 5. Compila. explanatur. cap. 1. §. 1. num. 101.
L. fi. tit. 5. lib. 4. Compila. dispicitur. c. 1. §. 1. n. 10.
L. 2. tit. 17. lib. 9. Compil. exponitur. c. 6. n. 14.
L. 35. tit. 18. lib. 8. Compila. elucidatur. c. 3. n. 4.
L. 6. tit. 17. par. 7. latè interpretatur. c. 12. n. 6.

L.3.titu.15.par.2.exponitur.c.12.n.4.
L.fi.tit.32.part.3.commendatur.c.15.n.3.
L.fi.ti.6.p.7.& breuiter,& verè explanatur.c.17.n.15.
L.Si quis diuturno.ff.si seruitus vendicetur,acutissimè exponitur.c.1.§.8.n.23.
L.1.§.fi.ff.de aqua.pluu.arcend.c.1.§.8.n.23.
L.Hoc iure.§.ductus aquæ.ff.de aqua quoti.& æstiu.c.1.§.8.n.2.
L.Seruitutes.4.ff.de seruitut.c.1.§.8.n.24.
L.Foramen.ff.de seruit.vrba.præd.c.1.§.8.n.24.
L.Diuturna.C.de lõg.tẽporis præscri.c.1.§.9.n.24.
L.Neq; petentem.C.de præscrip.longi tẽpo.eodẽ.
L.Vnica.C.de vsucap.transform.c.1.§.10.n.35.
L.2.C.de petitione hæredi.c.5.n.2.
L.Hæreditatis.C.de petiti.hæredita.c.1.n.1.&.2.
&.c.1.§.11.n.38.
L.Hæreditatem.C.in quibus causis cessat longi tẽporis præs.c.1.§.11.n.38.&.c.15.
L.Nemo.C.de adq.possel.c.9.n.8.
L.In omnibus.ff.de actio.& oblig.c.1.§.1.n.9.
L.4.§.Cato.ff.de verbo.oblig.c.6.n.9.
L.Ab hostibus.C.de captiuis,& postlimin.reuersis c.1.§.4.n.17.
L.Etiam.ff.de minoribus.c.1.§.4.n.16.
Leges debitum temporali præscriptione excludentes,validæne sint.c.1.§.11.n.40.
Leges vectigalium fauorabiles sunt.c.3.n.14.&.29.
Leges in plurali loquẽtes,etiam in vnico locum habent,si eadem sit ratio.c.7.n.4.
Lex Falcidia,& S.C.Trebellia,quomodo hodie locum habeat,c.11.

La-

Lacus,& stagnum quemadmodum disterminẽtur.c.1.§.8.n.28.
Latæ culpæ finis.c.2.n.4.
Legatum annuum num temporis præscriptione amittatur.c.1.§.13.n.44.
Lenocinium facere non minus est, quàm quæstum corpore exercere.c.17.n.7.
Legata quemadmodum distribuenda sint, quando defunctus modum lege definitum excessit.c.17.
Litis contestatio quid sit,& vnde dicta.c.14.
Locatores vectigaliũ num vectigalium sint immunes.cap.3.n.20.
Locatio & conductio ab emptione & venditione quemadmodum dignoscantur.c.3.n.24.
Læsæ maiestatis rei ædes quare exarentur, saleq; aspergantur.c.fi.

M

Magnates si in vectigalibus locãdis sibi nõ caueãt, vectigal conductoribus soluere tenentur.capit.13.num.21.
Mauridis siue Morisci conuitium palinodia non plectitur.cap.17.n.8.
Melius est modicum iusto super diuitias peccatorum multas.c.2.n.9.
Melioratio in vnicum filium facta num teneat.c.7.
Melioratio prælegatum est,non institutio.15.n.2.
Minore restituto vectigal non debetur.c.3.n.41.
Minor propter matrimonium non liberatur à curatoris potestate.c.12.n.3.

Mo-

Momentum in iudicijs quid sit. c. 9. n. 2.
Momentaneum quid significet. ibidem.
Morbi Gallici maledictum palinodia non vlciscitur. cap. 17. n. 8.
Mulier viri conditionem sequitur. c. 17. n. 10.

N

Necessitas excusat à vectigalis munere. c. 3. n. 43.
Naturalis obligatio, propriè non est obligatio. ca. 9. num. 6.
Nobiles palinodia non puniuntur. c. 17. n. 9.

O

Onsia quid sit. c. 3. num. 35.
Opinionibus duabus inter sese pugnantibus standum est illi magis, cui cõsuetudo suffragatur. c. 1. §. 11. num. 40.

P

Palinodiæ pœna non solum illa quinq; cõuitia vindicantur, sed et cætera similia. c. 17. n. 6.
Palinodię pœna non habet locum, cùm reus docuerit se verum dixisse. c. 17. n. 11.
Palinodia non habet locum, cùm reus priùs alia iniuria lacessitus fuerit. c. 17. n. 12.
Palinodia num locum habeat, cùm conuitium dictum fuerit absente aduersario. c. 17. n. 14.
Palinodiam canens toto exautoratur honore, in ordinemq; redigitur. c. 17. n. 16.
Palinodiam canere, quare dicatur. c. 17. n. 17.
Pœnam ordinariã qualibet honesta causa solet extenuare. c. 17. n. 12.
Pœna homicidij ordinaria non est infligenda, cùm reus dicto vel facto fuerit prius lacessitus. c. 17. num. 13.
Parentibus indultum est iure, vt ascendentibus descendentibusque desideratis etiã inter cognatos, his q; deficientibus inter extraneos, de quadrãte & quincunce fideicommittere possint. c. 7. n. 3.
Pœnæ ita ex personarum conditione, & rerum qualitate æstimandæ sunt, vt ne quid durius aut remissiùs constituatur. c. 1. n. 17.
Pactum retrouendendi quanti tẽporis præscriptione repellatur. c. 1. §. 14. n. 49.
Petitio hæreditatis non datur aduersus possidẽtem res hæreditarias titulo singulari. c. 5. n. 2.
Petitio hæreditatis vtilis vel directa aduersus quos detur. ibidem.
Petitio hæreditatis quanta temporis præscriptione excludatur. c. 1. §. 11. n. 39.
Pignoratitia actio vsucapione non tollitur, secus temporali præscriptione. c. 1. §. 5.
Possessoria remedia pro annua pensione dantur. capit. 3. num. 52.
Possessio vnica est in iure, eaq; est ciuilis, non naturalis. c. 9. n. 3.
Possessio naturalis, non vera est possessio, sed detentatio. c. 9. n. 4.
Possessionem naturalem qui habere dicantur. ca. 9. num. 5.

Posſeſsio non eſt danda ſine cauſæ cognitione.c.10. num.1.
Posſeſsionem apprehendens ratione decreti, quod nullum eſt, non excuſatur à crimine.c.10.n.1.
Posſeſsionem vi ingrediens, an vinculis detinẽdus quoad à vi deſiſtat.c.10.n.3.
Posſeſſorem debet iudex ſua autoritate protegere ad uerſus vim inferentem.c.10.n.4.
Posſeſſorio remedio experiens, quid cauere, quibuſque verbis vti debeat.c.10.n.9.
Posſeſsio data ſine cauſæ cognitione quando cõfirmanda ſit à ſuperiore.c.10.n.10.
Præſcriptio temporis nihil aliud eſt, quã exceptio, quæ datur à iure propter lapſum temporis legi definiti.c.1.§.1.n.2.
Præſcribendi verbum latè patet, omneſq; ferè exceptiones comprehendit.c.1.§.1.n.2.
Præſcriptionum ſpecies multæ in iure reperiuntur c.1.§.1.nume.3.
Præſcribendi verbo abuſiuè iuris interpretes vtuntur.ibidem.
Præſcriptionis temporalis an iudex rationem habere debeat, ni fuerit à reo propoſita.c.1.§.1.n.8.
Præſcriptioni decennij aduerſus ius exequendi renuntiari poteſt.c.1.§.13.n.43.
Præſcriptio aduerſus ius exequendi quẽadmodum impediri poſsit.c.1.§.13.nu 44.
Præſcripto iure exequendi, ſi reus çonfiteatur, quid ſtatuendum ſit.c.1.§.13.n.46.
Præſcriptio temporalis non habet locum, quando obligatio iureiurãdo fuit cõfirmata.c.1.§.15.n.50.

Pro-

Perpetuatio actionis hodie non tollitur iure Regio c.1.§.14 n.48.
Proprietas, & dominium quemadmodum differãt. c.4. num.2.
Proprietas plena dicitur, vſufructu cũ proprietate conſolidato.ibidem.
Procurator, defenſor, & excuſator quemadmodum differant.c.20.n.1.
Procurator, defenſor, ſeu excuſator num admittatur pro eo, qui criminis cauſa aufugit.c.20.
Procurator pro reo abſente nequaquam in rebus capitalibus admittitur.20.n.2.

Q

Quid prodeſt homini ſi totum mundum lucretur, animæ autem ſuæ detrimẽtum patiatur?c.20.n.2.
Quæ de facto fiunt, de facto reſcindere ius eſt.ca.10. num.2.

R

Reges, Principeſq;, qui ſe ab Imperatoris ſubiectione vindicarunt; parem in regno, principatuque ſuo Imperatori poteſtatem ſortiti ſunt.c.3.n.3.
Rex ſi ſine iuſta cauſa vectigalia imponeret, non liceret ſubditis aduerſus eum conſpirare.c.3.nu.5.
Rex poteſt regulos ſiue magnates dominatione priuare cap.3.n.6.
Reges Hiſpaniarum Imperatori non parent.cap.3. num.7.

Reges non debent ardua cõsilia priùs, quàm ad proceres referantur, expedire. c.3.n.8.
Regum curatoribus peculiaria quædam recipiuntur. c.12.n.4

S

Sacra missarum solennia indiuidua sunt. c. 6. n. 4.
Seruitutes indiuiduæ sunt. c. 6. n. 5.
Seruitutes à prædio dominante nomen mutuantur. c.15.num.2.
Seruitutum continuarũ, & discontinuarum differétia dedocetur. c.1.§.8.n.24.
Seruitus aquæductus, & fluminis quid distent. ca.1. §.8.num.27.
Spoliatus per vim manifestam, statim debet à iudice restitui. cap.1.n.4.
Simile quemadmodum accipiendum. c.17.n.6.

T

Testamentum indiuiduum est. c.6.n.4.
Textus in §. fin. Inst. de seruitut. interpretatur. ca.1. §.8.num.23.
Turpe est ingenuo & nobili viro causas exoranti, ius, in quo versatur, ignore. c.2.n.3.

V

Vectigalis indicẽdi ius vnicuiq; Principi Imperatorem non recognoscenti competit. c.3.n.2.

Ve-

Vectigalis munus, quod apud nos *alcabala* dicitur, à Rege Alfonso eius nominis vndecimo originẽ traxit. cap.3.n.9.
Vectigalia iure imposita fraudare, peccatum est. c.3. num.13.
Vectalia Principi debita nulla tẽporis præscriptione perduntur. c.3.n.15.
Vectigalis munus, quod *alcabala* dicitur, omnes cõprehendit. c.3.n.16.
Vectigal non debetur ex eo, quod pro animæ suæ piaculo quis reliquit. c.3.n.18.
Vectigalis munus patrimoniale est, non personale. ca.3.num.19.
Vectigal an ex cadaueris translatione debeatur. c.3. num.19.
Vectigal apud nos tantùm debetur ex contractu vẽditionis, vel permutationis. c. 3.n.22.
Vectigal non debetur ex operis, quæ ab artificibus fiunt. c.3.num.23.
Vectigal debetur ex cõtractu inter patrem & filiũ. cap.3.num.26.
Vectigal non debetur, cùm quis inuitus vendere cogitur. c.3.n.26.
Vectigal debetur ex cessione pretio facta. ca.3. n.27.
Vectigal num debeatur ex emphiteosi, vel locatione ad longum tempus. c.3.n.28.
Vectigal num debeatur ex rebus ex causa iudicati veditis. ca.3 n.29.
Vectigal quando debeatur, cùm aliud pro alio soluitur. c.3.num.30.
Vectigal non debetur ex transactione, vel litis æstimatio

matione.c.3.num.31.
Vectigal an debeatur,cùm res æstimata vendẽda datur.c.3.n.32.
Vectigal non debetur,cùm quis omnia sua bona donat ea lege,vt donatarius eum sustentare debeat. cap.3.nu.32.
Vectigal an debeatur ex contractibus innominatis. ca.3.num.33.
Vectigal non debetur ex contractu imperfecto. c.3. num.35.
Vectigal an debeatur ex contractu cõditionali. c.3.
Vectigal non debetur ex permutatione,re priùs nõ tradita.c.3.n.35.
Vectigal quando debeatur contractu perfecto, posteàq; dissoluto.c.3.nu.37.
Vectigal semel debetur ex contractu census temporarij,quem vulgò *al quitar* appellamus.c.3.nu.38.
Vectigal nõ debetur è rebus in dotem datis, etiam æstimatis.c.3.n.42.
Vectigal non debetur,cùm bona hæreditaria inter hæredes diuiduntur.c.3.n.43.
Vectigal si emptorem sequitur, totũ, quod emptor numerare debet,pro pretio habendũ est.c.3.n.44
Vectigal soluendum est non deductis impẽsis in rerum venditione factis.c.3.n.46.
Vectigal non debetur ex promisso.c.3.n.47.
Vectigal anteà exigi nõ debet,quàm dies pretij soluendi venerit.c.3.n.48.
Vectigal iure Regio soluendum est eo loci, vbi extãt bona immobilia.c.3.n.51.
Vendens habita fide pretij quemadmodum cauere si-

bi possit.c.7.n.4.
Verborum etymologia etsi plerunq; fallax sit; attamen quoties interpretatione res eget, aliquando vsum quotidianum habet.c.14.n.2.
Voluntas res facti est.c.6.n.4.
Verbum,perpetuus,& verbum,continuus differũt. cap.1.§.8.num.25.
Vsucapio,& temporalis præscriptio sicuti nomine differunt,ita & re ipsa disterminantur.c.1.nu.2.
Vsucapio propriè tam res soli,quàm mobiles complectitur.c.1.num.4.
Vsucapionis,& temporalis præscriptionis differentia ab anterioribus tradita refellitur.c.1.n.2.
Vsucapio quid sit.c.1.§.1.
Vsucapio,& tẽporalis præscriptio circa dominij adquisitionem maximè distant.c.1.§.1.&.§.2.
Vsucapio in duodecim tabul. iure originem cõstat habuisse.c.1.§.1.n.6.
Vsucapionibus dies incœptus habetur pro completo.cap.1.§.1.num.9.
Vsucapio, & temporalis præscriptio diuersis ex causis introductæ fuere.c.1.§.3.n.15
Vsucapio aduersus illos,qui in integrum restitui solent, procedit;secus in temporali præscriptione. c.1.§.4.num.16.
Vsucapio per litis contestationem interrumpitur, præscriptio temporalis non.c.1.§.6.n.19.
Vsucapio non habet locũ in rebus incorporalibus, temporalis præscriptio etiam.c.1.§.7.nu.20.
Vsucapio quam immutationem habuerit per.l. vnicam.C.de vsucap.transform.c.1.§.10.n.36.
Vsucapio, & temporalis præscriptio in eo maximè differũt,quòd in vsucapione titulus postulatur,&

bona fides; in præscriptione titulo opus non est, sed bona fides sufficit. c.1. §. 9. n. 31.
Vsusfructus non vsucapitur. c. 1. §. 7. num. 21.
Vsusfructus est ius à proprietate separatum. c. 4. n 3.
Vsusfructus causalis & formalis distinctio ab antiquis tradita reprehellitur. c. 4. n. 3.
Vsusfructus diuisionem recipit, vsus non. c. 6. nu. 6.

Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videans opera vestra bona, & glorificent Patrem vestrum, qui in cælis est.
Matthæi. c. 5.

VALLISOLETI.

Excudebat Didacus Ferdinandius à Corduba, Typographus Regius.

Anno. 1579.